

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SHEILA ROWBOTHAM • LYNNE SEGAL • HILARY WAINWRIGHT

Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik

FEMINİZM, SOSYALİZM VE EYLEMDE BİRLİK

İletişim

Shelia Rowbotham, Lynne Segal
Hilary Wainwright

FEMİNİZM , SOSYALİZM
VE
EYLEMDE BİRLİK

Çeviren: Emel Çetin Özgül

İletişim Yayınları/31
1. Baskı: İletişim Yayınları İst. 1984

Kapak Grafiği: Ayla İşler
Kapak Baskısı: Mas Matbaacılık
İç Baskı: Kent Basımevi

Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik

*

**Sheila Rowbotham • Lynne Segal
Hilary Wainwright**

**Çeviren:
Emel Çetin Özgöl**

İletişim Yayınları

***Klodfarer Cad. İletişim Han. No. 7 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 520 14 53 - 54 - 55***

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>
İletişim Yayınları bir PERKA A.Ş. kuruluşudur.

- Orjinal adı: Beyond The Fragments feminism and the Making of Socialism)
- Newcastle Socialist Centre ve Islington Community Press tarafından baskıya hazırlanıp, Merlin Press Ltd.'nin 1979 yılında yayımladığı İngilizce aslından çevrildi.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Murat Belge

GİRİŞ

Hilary Wainwright

☐ Yeni Örgütlenme Biçimleri	16
☐ Feminizmin Sezgileri	23
☐ Eleştirilere Cevap	25
☐ Kadın Hareketi ve Devlet	27

KADIN HAREKETİ VE SOSYALİZM İÇİN ÖRGÜTLENME

Sheila Rowbotham

Bölüm I	33
Bölüm II	67

1	
A. Düşünceler Konusunda Yaklaşım	70
B. Ve Geçmiş Konusunda Tavrımız	76
C. Tanımların Gücü ve İkonlar	86

2	
A. Demokrasi Sorunu	92
B. Liderler ve Kadrolar	101
C. Leninist El Çabukluğu	105

3

A. Özerklik ve İktidar	113
B. Öncüler ve Bilinç	129

4

A. Bilinç Nereden Kaynaklanır	139
B. Bilinç Nasıl Değişir	149

5

☐ Geleceğin Nüvelerini İçeren Siyasi Biçimler ...	164
☐ Sonuç	178

YEREL BİR DENEY

Lynne Segal

☐ Özgürlükçülük	187
☐ Komünizm	194
☐ Feminizm ve Sol	213
☐ Bir Kasabada Sosyalizm	225
☐ Bazı Sonuçlar	231

EYLEMDE BİRLİĞE DOĞRU

Hilary Weinwright

☐ İşçi Hükümetleri, İşçi Partili Sol Kanat ve Sosyalizm Anlayışı	248
☐ Değiştirebilirler mi?	253
☐ Peki Neden Ayrılmıyorlar?	257
☐ Boşluğu Doldurmak	260
☐ Sosyalist İttifaklar	270
☐ Devrimci Gruplar	280
☐ Kadın Hareketinin İlgisi	290

Rowbotham, Wainwright ve Segal'in yazılarından oluşan bu kitap, İletişim Yayınları'ndan çıkan Tarihsel Ulaşma'yı izlemek üzere çevirtildi. Bu kitaplarla (onları izleyenler de olacak), altmış sonrası dünya solunda ortaya atılmış değişik sosyalist öneri örneklerini okurlarımıza tanıtmak istiyoruz. Solun, klasik KP'lerden klasik Sosyal-Demokrat partilere kadar belirgin bir tıkanıklığa girdiği bu dönemde, Ortodoks formüller dışında tasarlanmış "yeni" alternatifleri tanımanın, gözden geçirmenin yararı olacağına inanıyoruz. "Yeni" ve kimi zaman "çarpıcı" önerilerin sırf bu özelliklerinden ötürü "geçerli" olmaları gerekmez elbette. Gene de son on-yirmi yıllık dönem içinde dünyanın farklı yerlerinde tartışılan sorunları izlemekte fayda vardır.

Bu kitabın üç kadın yazarı, genel olarak Britanya feminist hareketi içinde yer alıyorlar (her yerde olduğu gibi orada da feminizm çok-parçalı bir akım görünümünde). Ancak üçü de, eskiden beri bilinen türden sol-sosyalist örgütlenmeler içinde bulunmuş ve deney edinmiş kişiler. Bu örgütlenmelerde yaşadıkları hayal kırıklığı onları ağırlıkla feminist olan pozisyonlara itmiş. Özellikle örgüt-içi hiyerarşik yapılar, demokrasiye aykırı kurumlaşmış davranışlar yatıyor bu hayal kırıklığının ardında.

Önerdikleri, oldukça gevşek sayılacak bir "platform" politikası. Bu, klasik anlamda "cephe" politikasından da farklı bir şey. Partileşmeyi de, en azından kısa vadede, öngörmüyorlar. Birbirinden çok farklı kaynaklardan doğan, ancak merkezi politik yapıya muhalif olma zorunluğunda birleşen değişik toplumsal hareketlerin bir tür "omuz omuzalığını" öneriyorlar: Sendikal hareket, ırkçılığa karşı hareket, kadın hareketi, silahlanmaya karşı hareket, sonunda taşranın ilerici kitapçı dükkânlarına kadar uzanacak bir taban yakınlaşması; bu akımlar içinde bulunan insanların birbirlerini iş üzerinde tanınması, ortak hedeflerde birleşmesi v.b. Kısaca, öncelikle iktidar olmayı amaçlamayan bir muhalefet potansiyelinin demokratik güçbirliği temelinde yeniden düzenlenmesi.

Kitap İngiltere'de yetmişlerin sonunda yayımlandı. Ortodoks çevrelerde kabul görmedi. Kitabın varlığı şu andaki Britanya politikasına kesin bir damga vurmuş değil.

Bundan önce yayımladığımız Tarihsel Uzlaşma'ya —hiç değilse ilk bakışta— uymayan bir mantığı var bu kitabın. Farklılığın önemli bir nedeni İtalya ve Britanya'da solun oluşumunun bir hayli değişik olması. İKP İtalyan solunun en güçlü politik örgütüdür. Sendikal hareket üstünde de etkisi fazladır. Oysa Britanya'da sol potansiyeli Sosyal-Demokrat İşçi Partisi (Labour) toparlar. Marksist solun örgütlerinden Büyük Britanya Komünist Partisi İşçi Partisiyle ve sendikalarda (TUC) geleneksel olarak ittifaka zorlanan küçük ve ancak mevzii etkilere sahip bir partidir. Troçkizm İngiltere'de başka Avrupa ülkelerine oranla güçlüdür, ama ülke çapında gücünün sınırı bellidir. RCG, RCT gibi küçük hareketler ülke çapında politika yapması mümkün olmayan fraksiyonlardır. Kısacası, İngiltere'de radikal solun toparlayıcı ve etkili bir örgütü hiçbir zaman olmamıştır. Buna karşılık, gene İtalya'dakinden farklı ama eşit derecede bir "sivil toplum" yapısı vardır Britanya'da. Bu potansiyel, genel olarak —ve "çıkar" ilişkileriyle— İşçi Partisi'nin etki alanındadır. Feminist yazarlar, böyle bir yapı içinde, partileşmeden önce, kitlede bulunan demokra-

tik potansiyelin "federatif" bir yakınlaşmada güçlendirilmesini ve örgütlenmeye gidilecekse, bunun böyle yerleşmiş, kurumlaşmış bir demokratik geleneğe oturtulmasını öneriyorlar. İngiltere'deki feminist harekette, böyle bir demokratikleşmeye katkıda bulunacak tohumlar olduğuna inanıyorlar. Onun için de olaya bakışlarında —gene Britanya koşullarına bağlı olarak— feminist perspektifin ağırlığı oldukça fazla.

Tarihsel Uzlaşma konusunda olduğu gibi burada da, önerileri belirleyen koşullar Türkiye'dekinden çok farklı.

Şöyle ki, yazarların ele aldığı değişik kökenli muhalif akımlar, İngiltere'nin bir hayli köklü "sivil toplum" yapısında kendilerine sağlam temeller bulabilmektedir. Bu yapı, sözkonusu akımlara, başka bir güçten yararlanma ihtiyacı olmaksızın yaşama ve yayılma imkânı sağlıyor. Özünde sınıfsal olan politikalar ekseninde kurulmuş olan sol partiler —İşçi Partisi'nden Komünist Partisi'ne ve çeşitli Troçkist örgütlere kadar— yirminci yüzyılın ikinci yarısında bilindiği biçimiyle sınıfsal kökenlerden doğmayan bu tür popüler muhalefet hareketleriyle karşılaştılar. Her ne kadar bu tür muhalefeti de kendi çatıları altına almayla çalıştılsa da, Ortodoks yapıları buna yeterince fırsat tanımadı. En gevşek, dolayısıyla yeni bir ögeyi özümlemeye en yatkın yapıya sahip gibi görünen İşçi Partisi dahi bu uyarılama işleminde çok başarılı olamadı. Kitabın yazarları da, bu muhalefet hareketlerinin özerkliklerini ve dinamizmelerini korumaları için, böyle bir politik partinin hiyerarşik yapısı dışında kalmaları gereğini savunuyorlar.

İşte bu bakımdan, Türkiye ile bir kıyaslama çok geçerli görünmüyor. Çünkü Türkiye'de böyle "sivil" muhalefet hareketlerini ayağa kaldıracak, besleyecek, sürdürecektir bir "sivil toplum" yapısı yok. Örneğin savaş aleyhtarı bir hareket, nükleer silahlanmaya karşı bir hareket, Türkiye'de ancak belirli bir politik ideolojinin bir parçası olarak varolabildi. Kadın hareketi Türkiye'de entelektüel bir hareket olarak varoluyor ve sınırlı bir çevrenin dışına çıkamıyor. Kadın yazarların İngiltere'de bu muhalefet tiple-

rinin özerkliği açısından endişeleri, burada tersine çevrilmiş gibi; çünkü ancak bir politik partinin şemsiyesi bu sivil muhalefet akımlarına yaşama alanı sağlayacak gibi.

Ama bir başka düzeyde, bu kitapta önerilen mozaik örgütlenmesinin Türkiye için düşünülmesi gerekir sanıyorum. Evrensel olarak parti örgütlenmesinin, alışılmış hiyerarşik ve merkezci yapısıyla sivil muhalefet hareketlerini boğması olayı, Türkiye açısından daha da ciddi bir sorun olarak yaşanmıştır; bundan sonra da, kendi geleneksel akışında bir değişiklik olmadıkça, böyle olması beklenir. "Çoğulcu" bir dünya görüşünün ve mantığın yerleşmediği Türkiye'de, muhalefet de iktidar kadar toptancı, merkezcidir. Kendi dışında bir sivil hareketin yeşermesine kıskançlıkla bakar, tepeden inmeci yöntemlerle o hareketin başına kendine bağlı kadrolar yerleştirip hareketi denetim altına almaya çalışır.

Böylece, önemli bir sorun ortaya çıkar. Muhalefet dinamiğini ezen politik örgüt kendisi herhangi bir nedenle tıkanıp dağılırsa, ona yaşamak için güç ve kaynak sağlayacak muhalefet de ortadan kalkmış olur. Bu, bir politik parti için bindiği dalı kesmek gibi bir şeydir. Kendi dışındaki bir şeylerin oluşmasına göz yumacak, hattâ buna destek verecek politik olgunlukta bir örgütlenme sorunu Türkiye için son derece geçerli. Bu bakımdan ve bu düzeyde, kitabın getirdiği tezlerin tartışılmasının gerekli ve yararlı olduğuna inanıyorum.

18 Aralık 1984

Murat Belge

Hilary Wainwright

On yıl süren yoğun sosyalist ajitasyonu izleyen son seçimlerde Tory'lere* oy veren emekçilerin sayısı savaştan bu yana, görülen en yüksek noktaya ulaştı. Aynı zamanda bu, İşçi Partisi'nin 1931'den bu yana en az oy aldığı seçim oldu. Sosyalist politikanın kitleler üzerindeki etkisi sözkonusu olduğunda ise sadece önümüzdeki yol çok uzun gibi değil, ama en azından, bir bakımdan hemen hiç ilerlememiş gibiyiz.

Kuşkusuz, kitlelerin seçimlerdeki tavırları, bilinç düzeylerinin eksiksiz bir özeti değildir. İşçi Partisi'ne oy vermemiş olanların çoğu, seçimlerden birkaç ay sonra, siyasal grev ve gösterilerde aktif olarak yer almış olmalıdırlar. Ve Callaghan hükümetinin elde ettiği oyların azlığı, sosyalist ajitasyonun etkisiz kalışından çok, İşçi Partisi'nin karşı karşıya olduğu krizi göstermektedir. Ama Tory'lerin «özgürlüğü»nün gerici söylemi böyle bir işçi sınıfı destek dalgası yaratabiliyorsa, sosyalistler olarak, öncü sosyalist eylemcinin

* 18. yy.'da İngiltere'de dünyanın modern anlamda ilk siyasi partileri diyebileceğimiz Tory ve Whig partileri kurulmuştu. Whig'ler daha sonra Liberal Parti'ye dönüştü. Tory'lerde bugünün Muhafazakâr Parti'sini oluşturdu. Bugün de halk arasında Muhafazakârlar'ı Tory adıyla anmak yaygındır.

uyanıklığını, kitlelerin biincinde kalıcı değışimlere çevirmekteki beceriksizliğimizi sorgulamalıyız Bu beceriksizlik hem İşçi Partisi bünyesinde örgütlenmiş sosyalistleri, hem de -farklı bir biçimde- Leninist partilerde örgütlenmiş sosyalistleri ilgilendirmektedir.

Her iki kesimde de ortak olan kusur, örgütlenme biçimlerinin emekçi yığınların çoğunluğu arasında sosyalist bilinçliliği ve yaygın örgütlenmeleri doğuracak ve yaygınlaştıracak öncülleri oluşturmaktan çok, iktidarı ele geçirmeye uygun olmasıdır. İşçi Partisi hükümet olmayı amaçlarken, Leninistler'in örgütleniş biçimleri de, devlet iktidarını ele geçirmeye yöneliktir. Seçim mekanizmasının önceliği, parlamento/belediye iktidarını kazanma ya da koruma gereğinin dayatması, İşçi Partisi'nin siyasi tartışma ortamını bastırıcı, toplumsal ve sınıai çatışmalara politik katılımı engelleyici bir tavır almasına yol açar. Leninistler'i, sosyalist inisiyatif ve eylemin sayısız kaynaklarının değerlendirilmesine katkıda bulunmak ve yüreklendirmekten alıkoyan ise demokratik merkeziyetçiliğin gösteriş ve disiplinin yarattığı kibir ve sekterliktir. Komünist Parti de, çoğunlukla atölyelerde hala varolan ilgisizlik ve tutuculuk ile mücadeleyi erteleme pahasına, sendikalarda mevki elde etmeye çalışmakla, bilinç değişimini örgütlemekten önce iktidar için örgütlenmenin özgün bir biçimini sergilemektedir.

Kadın hareketinin, hiç değilse binlerce kadını bilinçlendirdiğini ve kendi örgütlerini oluşturmaya teşvik ettiğini hissetmekteyiz. Böylece de hareket, iktidar ilişkilerine meydan okur hale gelmiştir. Eğer sol, iktidar sorununu çözmenin koşulu olan, kitlelerin bilinçlenmesi ve kendi örgütlerini kurmalarını sağlamak durumundaysa, sosyalistlerin kadın hareketinin değerle-

rinden ve örgütlenme biçiminden öğrenecekleri çok şey vardır. Çünkü biz, sorunları, tıpkı sosyalistlerin 50'lerin 60'ların parlak yıllarında yaptıkları gibi sadece nesnel koşullarla açıklamıyoruz. Nesnel koşullar sosyalizmi hiçbir zaman hem o kadar gerekli, hem de o kadar ulaşılabilir kılmadı. Tüm ekonomik yapıların sorunu otuzlardaki gibi, sanayinin çökmekte olan sektörlerinden ibaret değil, insanoğlunun ihtiyaçlarını karşılamaktan bu kadar uzak olduğu bugün, kapitalizmin kendini insanlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve olanaklarının zenginleşmesinin doğal aracı olarak meşrulaştırması her zamankinden de temelsiz görünmektedir. Özel şirketler «ertelenmiş» -ödenmemiş vergiler yoluyla milyonları alıkoyarken, sağlık hizmetleri parasızlık içindedir; yapı işçileri çalışacak iş bulamazken binlerce insanın barınacak yeri yoktur; ucuz ısıtma, çocuk yuvaları, sakat ve düşkünlere yardım, koruyucu ilaçlar, kitle taşımacılığı, vb. hâlâ yetersiz bir düzeydeyken savunma teknolojisi için milyonlar harcanmaktadır. Liste herkesin günlük hayatından çok iyi tanıdığı benzer olaylarla uzayıp gider. Kârdan çok ihtiyaca yönelik üretim yapma; üretimin kamu kurumları veya şirketler yerine çalışanlarca planlanması imkânları böyle durumlarda, her zamankinden daha fazla geçerlidir. Üstelik böyle bir topluma ulaşmanın araçları -en azından temeli- olan bizzat çalışanlarca kurulmuş örgütler, kriz derinleştikçe sayıca ve bazı istisnai duraklamalarla, güç olarak gelişmişlerdir. Sorun sosyalist bir ufkun görünebildiği -bugün bu ufku ne şekilde eleştirirsek eleştirelim- ama yeterli gücün bulunmadığı otuzlardaki gibi değildir. Geçen süre boyunca geleneksel işçi örgütlerinin geniş tabana dayanan güçlerini sürdürmelerinin yanı sıra eskiden edilgen olan veya kimselerin paylaşmadığı bir kızgın-

lık içindeki ezilen gruplar, yani kadınlar, eşcinseller ve gençler militanlaşarak örgütlendiler.

Bu kitabı yazmamızın temel amacı, geniş halk yığınlarının sinai ve toplumsal güçlerini sosyalist bilincin gelişimi doğrultusunda değerlendirecek örgütlenme biçimlerini araştırmaktır. Belki bu amacın yerindeliği de sorgulanmalıdır. Radikal feministler, sendikalistler ve başkaları, «Neden Eylemde Birlik?» diye sorabilirler. Ve hattâ, sosyalist örgütlerin eşitsizlik, keyfi yönetim, sömürü, ırkçılık, cinsel baskı v.b. ile mücadele etmekte hiç de özel bir başarı gösteremediğini; üstelik daha geniş siyasi örgütlenmelerin, özerk hareketlerin gücünü azaltacağını ileri sürebilirler. Sonuçta, onlara göre başarının yolu, her hareketin kendi gücünü dolaysız olarak kendi hedefine yöneltmesinden geçer.

Eğer kadın hareketinin, sendikal hareketlerin, zenci hareketinin v.b. karşı çıktıkları baskı ve sömürünün kaynakları birbiriyle bağıntısız olsaydı, tüm bu söylenenlerin mantıklı bir yanı olabilirdi. Eğer işçiler sadece patronlara; kadınlar cinsiyete dayalı işbölümüne ve cinsel eşitsizliğe dayalı kültüre, zenciler sadece ırk ayırımına ve buna bağlı baskıya karşı olsalardı; bu baskı biçimlerinin arasında hiçbir önemli bağ bulunmasa, baskıya aracılık eden kurumları denetleyip, aralarındaki bağlantıyı sağlayan devlet gücü söz konusu olmasaydı, birbirinden tamamen bağımsız hareketler yeterli olabilirdi. Ne var ki, böyle ayrı ayrı çözümleri imkânsız kılan, her şeyden çok, baskı kaynakları arasında, devlet aracılığıyla ve üretim süreci ile kültürün örgütlenmesi kanalıyla gerçekleştirilen bağlardır.

Örneğin, kadın hareketinin taleplerinin ardında yatan bağlantıları düşünün. Bu taleplerin karşılanması için, ekonomide, şirket kârlarından toplumsal ya-

rarlılıkları olan hizmetlere (çocuk bakımı, kürtaj, kreş v.b.); savunma harcamalarından sağlık ve eğitim harcamalarına doğru önemli aktarmalar, kadın ve erkeklerin iş bulma şanslarını yitirmeksizin boş zamanlarını değerlendirmeleri ve çocuk bakımına tam vakit ayırma fırsatlarının sağlanması için işin ve iş üzerindeki denetimin radikal bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Kadınların ihtiyaçlarına karşılık verilebilmesi için sağlığın ve eğitimin demokratikleşmesi ve daha birçok şey sağlanmalıdır. Kadın özgürlüğü hareketinin taleplerinin çeşitli alanlardaki uzantıları saymakla bitmez, ancak şu ana kadar sayılanlardan bile taleplerimizin bugünkü -ve geçmiş- tüm yönetimlerin kendi önceliklerine meydan okuduğunu görmek için yeterlidir. Hatta bu talepler, silahlı kuvvetlerin, büyük şirketlerin ve bürokratik hiyerarşinin saklı haklarına da meydan okur. Bu tür değişiklikler başka bütün ezilenlerin, işçilerin, zencilerin, gençlerin v.b. davalarını da ilgilendirir. Kadınların talepleri öbür grupların talepleriyle bütünleşmedikçe, karşı çıktıkları güçlü saklı haklarla mücadele etmek için gereken desteği sağlaması güçtür. Örneğin, ezilen ve sömürülen tüm grupların ihtiyaçlarını karşılayacak bir alternatif üzerine sürekli bir görüş alış verişi olmadıkça, sosyal harcamaların artırılması konusundaki talebimiz özel sektördeki sendikalar tarafından kendi meslekleri için bir tehdit olarak algılanacaktır. Belediye konutlarında oturanlar ise taleplerimizi sınırlı kaynaklar için yaratılan bir rekabet olarak göreceklidir. Bu durumda, sorunlardan biri, tüm ezilen grupların ihtiyaçlarına hitap eden genel bir politik ve toplumsal değişim programı oluşturmak ve bunun için tüm grupların içinde tartışmaktır. Öbür sorun ise, çeşitli güç kaynaklarını bir araya getir-

mek, topluluğun toplumsal gücünü devletin karşısına dikmektir. Bütün bunlar ise, her hareketin kendi deneyim ve görüşlerine dayanan ve geçmiş mücadeleler ve uluslararası deneylerden çıkarılan bir strateji gerektirir. Çeşitli gruplar arasında yalnızca buna yönelik dirsek temasının sağlanması, sorunu çözmek için yeterli değildir. Ne de bu grupların birleşmesi bir çıkar yoldur; her hareketin özerkliğini korumasını ve kendi örgütünü denetlemesini gerektiren nedenleri vardır. Çünkü kadınların, siyahların, sendikacıların, eşcinsellerin, gençlerin ve ulusal azınlıkların bugün ve muhtemelen sosyalist bir toplumda da birbirleriyle çeşitli hareket ve kampanyalarda yer alan, ancak geniş kapsamlı bir sosyalist değişim programı üzerinde anlaşanları bir araya getirmekten geçer. Bu, değişik hareketlerin toplumsal mülkiyet ve halkın siyasal iktidarı için örgütlenmeye ilişkin taleplerini temel alan bir programdır.

Yeni Örgütlenme Biçimleri

Bu çözüm yolunun örgütsel ifadesi bir tür federal yapıdır. Bu yapı bir yandan devrimcilerin birbirleriyle uyushabilecekleri temel ilkeler uyarınca yapılacak birleşik eylemlere bir çerçeve oluştururken, bir yandan da farklı deneyim ve geleneklerimizi topluca tartışabilme ve taktik uyushmazlıkların bizleri ayırdığı noktalarda inisiyatif geliştirebilme özerkliğimizi muhafaza etme imkânını sağlar. Ancak bu kitabın konusu örgütlenme modelleri değildir. Yapılmak istenen, daha çok, kadın özgürlüğü hareketi ile başlayarak, bir dizi yeni hareketin kaydettikleri ilerleme ve anlayışların ışığın-

da, devrimci ve sosyal demokrat örgütlerin geleneksel ilkelerinin sınırları ile ilgili bir tartışma başlatmaktır.

Sheila Rowbotham'ın sosyalist örgütlenmenin sorunlarını teorileştirme yöntemi, sol grupların birbirleriyle ve kendi içlerinde yaptıkları tartışmalarda ege- men olan yöntemden çok farklıdır; ancak onların ge- çersiz olduğu iddiasında da değildir. Rowbotham; sos- yalist örgüt kurmanın çeşitli geçmiş deneylerini, Le- ninist geleneği kapsayarak ancak bununla sınırlı kal- mayarak, ele alıyor. Sosyalist örgütlenmenin klasik teorisyenlerini eleştirel bir yaklaşımla inceliyor. An- cak Rowbotham'ın temel katkısı, birçok siyasi örgütün kısmi hareketler olarak kabul ettiği ve önemini bu kısmilikle sınırladığı hareketlerin örgütlenme ilkele- rini ve anlayışlarını teorileştirmek ve siyasi güveni- lirlik kazandırmaktır.

Şüphesiz kadın hareketinin mücadelesi **özü**l bir baskı türüne karşı yoğunlaşmıştır: Kadının cinsiyetin- den ötürü uğradığı baskı. Ancak belli bir baskı türü- ne karşı direnmek için ortaya çıkan başka bütün ha- reketler gibi kadın hareketi de biz sosyalistlerin ör- gütlenişi açısından daha geniş bir öneme sahiptir. Çünkü her tür boyunduruk, ancak ezilen grubun ken- di kurtuluşu içinde elde edilebilen ve iletilebilen can- alıcı kavrayışları baskı altında tutar. Hiçbir «öncü» örgüt bu kavrayışları gerçek anlamda önceden göre- mez. Örneğin hiçbir böylesi örgüt, ezilmenin özelliği- ni, kişisel ilişkilerle kamusal politik örgütlenme ara- sındaki bağlantıyı veya bilincin duygusal boyutlarını gerçek anlamda kavrayamadı.

Devrimci bir örgütün ezilenlerin örgütlenmiş gü- cünü ve eylemliliğini yüreklendirmesi, geliştirmesi ve yönlendirmesi için bu kavrayışlardan gereken dersi

çıkarması ve hattâ katkıda bulunması şarttır. Bütün bu anlayışları sosyalist dönüşümün gerçekleşmesi doğrultusunda bir araya getirecek şekilde örgütlenmelidir. Sosyalist politika temel içeriğini büyük ölçüde bu anlayışlardan oluşturmalıdır; kimi dönemlerde oluşturmıştır da. Ancak, sosyalizmin savaş sonrası yıllarda işçi sınıfının büyük bir çoğunluğu için kısır ve ölü olmasının bir nedeni de, ezilen grupların ve sınıfların mücadeleleri boyunca edindikleri anlayışlara son zamanlara kadar ilgisiz kalmasıdır. Altmışların sonuna kadar, bir program dışında, siyasi partiler kendi tartışmalarının platformunu, tekil hareketlerin sorunlarının ele alınacağı bir platformun çok «üstünde» görmekteydiler. Sheila bu konuyla ilgili olarak, Avrupa komünizmi üzerinde yazdığı kitabında Komünist Parti ve öbür sol partilerdeki bu eğilime işaret eden Fernando Claudin'den bir alıntı yapıyor:

...siyasi eylemi kendi tekelinde görmek ve öteki örgütleri -sendikaları, halk kitlelerinin demokratik organlarını, kadın hareketini, vb.- genel sorunlarla ilgili insiyatif geliştirmelerini engelleyerek, kendi «özel» sorunlarıyla kısıtlamaya çalışmak.

Yaklaşık son beş yıl içinde siyasi örgütler arasında bilgi alışverişi ve diyalog kurulduğu gözlemlenmektedir. Ancak genel olarak bu ilişkiler her hareketin ait olduğu «kısmın» ilgi alanlarıyla sınırlıdır. Fernando Claudin'in tanımı hâlâ geçerlidir. Örneğin devrimci örgütler, cinsel eşitsizliği kadın hareketi, ırkçılığı zenci örgütleri kanalıyla v.b. tanıdıklarını itiraz etmeksizin kabul edeceklerdir. Ancak iş devrimci politikanın ilkelerini, kapitalizmi bir bütün olarak alt etmek için gereken ilkeleri veya örgütlenmeleri geliştir-

meye geldi mi, bu geleneksel bir tavırla resmi siyasal örgütlerin tekelinde bulunan bir iç sorun olarak kabul edilir. 1900, 1920'ler Avrupa'sında, sosyalist ve komünist kitle partileri zamanında olduğu gibi, çeşitli toplumsal ve sınai hareketlerdeki sosyalist eylemcilerin büyük çoğunluğunun kitlesel siyasi partilere üye olduğu zamanlarda -örneğin o zamanların işçi temsilcileri hareketinde olduğu gibi- böyle bir görüşün haklı yönleri vardı. Bu koşullarda hareketlerin içindeki gelişmelerin, doğrudan politik dışavurumları ve siyasi örgütün biçimi üzerinde etkileri olabilirdi Tartışmalardan yeni politik insiyatifler ve bazan yeni politik örgütlenmeler doğabiliyordu; bazan da hareketler ayrılmalara yol açıyordu, ama bunlar parti içi ayrılmalardı.

Oysa şimdi sosyalistlerin bu gibi hareketler içinde oluşan anlayışları teorileştirmek için daha bilinçli çaba göstermeleri gereğinin nedeni sosyalist kitle partileriyle böyle yakın bir ilişkimizin bulunmamasıdır. Bugün ise geçmişte olduğu gibi, varolan partilerin içindeki hizip, mücadele ve tartışmalar kanalıyla değil bu özellikle de İşçi Partisi ile ilgili olarak sürecin önemli bir kısmını oluşturmalarına rağmen), çeşitli «kısmi» hareketlerdeki, çoğunluğu herhangi bir siyasi partiye üye olmayan sosyalistlerin biraraya gelmesi temelde bir sosyalist örgüt kurmak durumundayız. Çünkü 60 sonlarındaki radikalleşme zahiri bir siyasi boşluğun görünmesi ve geleneksel emekçi partilerinin ve özellikle de İşçi Partisi'nin etkisindeki gerçek kesinti karşısında ortaya çıktı. Nedenlerden biri ekonomik patlamanın yarattığı koşullardır: Militan sınai örgütler İşçi Partisi'ne aktif olarak katılmaksızın da kısmi zaferler kazanmaya almıştı. Ve İşçi Partisi ikti-

dara gelince, kapitalist devlete çok çabuk entegre oldu; İşçi Partisi'nin sol kanadı çok sınırlı bir eylemlilik gösterdiği için, işçi militanlar ve öğrenciler, kadınlar ve zenci örgütlerinden oluşan yeni hareketler kısa bir zaman içinde, kendi yağlarıyla kavrulmak zorunda bırakıldılar.

Böyle bir durumda kadın hareketi, uluslararası mücadelelerle dayanışma hareketi, birçok işyeri temsilcisi birlikleri ve yerel eylem komiteleri, anti-faşist hareket, tiyatro grupları, alternatif gazeteler, militan kiracılar ev işgalcileri ve komün gruplarının kendileri birer politik odak haline geldi. Bu patlamadan sonra sosyalist olanların —türlü değişik şekillerde— büyük bir çoğunluğu enerjilerini, kendi hayatları, yaşantıları ve becerileri ile doğrudan ilgili eylemlilik ve örgütlere yoğunlaştırmak eğilimi gösterdiler. Birçoğu geçici olarak devrimci grupların eylem ve düşüncelerine yaklaştı, kısa bir zaman birlikte çalıştı ve eklektik bir ilgi gösterdi (özellikle US ve UMG).^{*} Ve çeşitli zamanlarda bu gruplar son derece önemli katalizör ve eğitimciler oldular. Ancak sosyalistlerin sadece küçük bir azınlığı, gerek bu grupları gerekse de, değişik nedenlerden ötürü Komünist Parti ve İşçi Partisi'ni politik bir çerçeve oluşturmak açısından yeterli buldular. Sınırlı ve genellikle de yerel olan bu deneyimlerden yola çıkarak daha kapsamlı ve esnek örgütlenmeler oluşturmayı amaçlayan çoğunluk ise, kendi sosyalizmlerini mücadelenin çok daha özgül alanlarına uygulayıp geliştirdi.

* Uluslararası Sosyalist: İngiltere'de Troçkizm geleneksel olarak diğer Avrupa ülkelerinden daha güçlü olmuştur. US İngiliz Troçkistler'inin 60'lardan sonra kurdukları resmi olmayan bir örgütlenmeydi. Uluslararası Marksist Grup: US içinden çıkan faaliyetlerini daha çok teorik düzeyde sürdüren ve Troçkizm'in teorik saflığını korumaya çalışan grup.

İşçi sınıfının, hayatın çeşitli alanlarında ayrı ayrı sürmekte olan eylemliliğinin varolan gücüne işaret etmekle, bunun her zaman için ulusal düzeyde eş güdümü sağlayacak bir örgütlenmeden üstün olduğunu ima etmek istemiyoruz. Lynne'in bu kitabın ileriki kısımlarında belirttiği gibi, örneğin yalıtık yerel örgütler için ciddi sınırlar söz konusudur. Lynne, özgürlükçü Marksistler ve anarşistlerin, 70'lerin başında giriştikleri, hiyerarşik olmayan bir ilişkiler ağı oluşturmak çabasıyla ilgili deneyiminden yararlanarak örgütlenme sorununu inceledi. Bu dönemde kadın hareketinin kimi yönleri ile özgürlükçü akım arasındaki benzerlikleri ve içbağıntıları gösterdi. Her iki hareket de, insanların günlük hayatlarında karşılarına çıkan ikilemlerle uğraşmak konusunda olumlu, açık bir yaklaşımı paylaşıyorlardı. Yaşamakta olduğu Londra bölgesinde, kadın merkezlerini ve 1960'ların sonu ile 1970'lerin başında ortaya çıkan yerel gazetelerin en popüler ve koşullara kolaylıkla ayak uydurabilenlerinden biri olan, **Islington Gutter Press'i** (Islington Yeraltı Basını) inceleyerek bu siyasi anlayışların gelişimini araştırdı. Yerel radikal eylemliliklerle ilgili bu tür incelemeler son derece önemlidir. Kaydedilmedikçe bunlar daha şimdiden siyasi bellekten silinmeye başlıyor.

Ne var ki, yerel Islington radikal hareketinin içinde geçen sekiz yıldan sonra, Lynne, hem kadın gruplarının eylemliliğinin, hem de başka mekânlardaki eylemliliklerle siyasi bağlantısı olmayan yalıtık bir yerelliğin, kaçınılmaz acizliğini ve sınırlılığını olanca açıklığı ile gördü. Zaman içinde şekillenen bu görüş, Lynne'in geçtiğimiz yıl, ulusal nitelikte küçük bir grup olan «Big Flame»e (Büyük Alev) katılmasına yol açtı.

Daha genel bir düzeyde baktığımızda, Sosyalist

İşçi Partisi'nin* ve Anti-Nazi Birliği'nin içindeki öbür örgütlerin ulus çapında odağı ve önderliği olmasa, Milli Cephe'ye bu kadar etkili bir biçimde karşı konamayacağı da yeterince açık bir olgudur. Birçok sınai mücadele, hedefi hükümetin ücret kısıtlaması da olsa, herhangi bir holding bünyesindeki fabrika kapatılmasına karşı da olsa, uluslararası değilse bile ulusal düzeyde birlikte hareket etmeyi gerektirir. Kadın hareketinin uluslararası niteliği güç ve destek elde etmesinde önemli bir etmendir. Bir sosyalist kitle gazetesinin —eğer kitlelerin örgütlerine daha açık ve partiye taraftar kazandırmaya yönelik yayınlara daha uzak olsalardı, **Socialist Worker** veya **Women's Voice** böyle bir gazete olabilirdi— ve **Socialist Challenge** gibi sola hitap eden bir yayının ulusal düzeyde düzenlemeler gerektirdiği açıktır. Ve uzun vadede bakıldığında devrimci bir hareket ancak **ulusal** devlet mekanizmasını ve onun uluslararası desteklerini altederek başarı kazanabilir. Bununla birlikte kanımca tam da tekil sorunlarla ilgili hareketlerden çok siyasi hareketler oluşturacak bir yaygın bağlantılar ağı kurmak aşamasında yerel kaynakların sağlayacağı ivme son derece önemlidir. Yeni bir hareket varolan uyarlı bir siyasi partiden koparak ortaya çıkmıyorsa, insanlar gereken yaygın bağlantıları, tanıdıkları ve güvendikleri insanlarla kurmaya çalışacaklardır ve bunu kendi deneyimlerinden çıkarsadıkları yöntemlerle gerçekleştireceklerdir. Buradan yola çıkarak varolan dağınıklığı aşmak, ve devrimci bir hareketin temellerini oluşturmakta yerel düzeydeki imkânların, belli bir süre için ulusal düzeydekilere oranla daha elverişli olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Zaman zaman bu tür ortaklıkların ne anlama ge-

* US içinden kurulan **Troçkist parti**
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

lebileceğini görme şansına sahip olduk. Çeşitli hareketlerin birbirleriyle girecekleri anlayış alışverişinin bir aracı; örneğin üretimin nasıl örgütlendiğini ayrıntılarıyla bilen işçi militanlar keskin sezgileriyle işçi sınıfı iktidarının maddi kaynaklarını gösterebiliyor ya da feministler birçok sendika veya sosyalist örgütün ortak gücünü ve demokratiğini aşındıran rekabetçi ve saldırgan benlik çatışmalarını kolayca teşhis edebiliyorlar. (Bu kimi zaman feminist örgütleri de etkilemektedir, fakat en azından biz sorunun farkındayız). Değişik geleneklerin doğrularının ve zayıflıklarının, çağdaş sorunlarla ilgili olarak incelenmesi ve sınamasını sağlayan siyasi tartışma için bir forumu olabiliyorlar; sosyalist kültür ve düşünceler için bir odak, kampanyalar ve mücadeleler düzenlemek için bir kaynak merkezi sağlıyorlar. Bu kitabı yazmamızın bir nedeni de bu başlangıçları geliştirmek ve katkıda bulunmak isteğidir.

Feminizmin Sezgileri

Bu kitabı oluşturan üç bölümde, sosyalistlerin de içlerinde yer aldığı hayatın çeşitli alanlarına dağılmış hareket, kampanya ve politik gruplardan oluşacak demokratik ve birleşmiş -aynı zamanda esnek- bir sosyalist örgütün kurulabilmesi için altilmesi gereken zorluklardan söz edeceğiz. Bu kitabı, kadın özgürlüğü hareketinin deneyimlerinin, böyle bir örgütün gelişimini engelleyen sorunların çözümünde önemli katkılarda bulunacağına inandığımız için yazdık.

Kişilerarası ilişkilerdeki güven ve güç eşitsizliği ve hiyerarşik iş bölümünden doğan bir baskı türü ile mücadele etmek üzere yükselen kadın hareketi, kendi

örgütsel biçimlerinin oluşumunda hiyerarşi ve eşitsizliğe karşı son derece bilinçli ve duyarlıdır. Kadın hareketi, bu süreçte biz sosyalistlerin örgütlenme biçimleriyle doğrudan doğruya ilgili olan önemli sezgiler geliştirmiştir. Üstelik yine hedef aldığı baskının niteliğinden ötürü, kadın hareketi, siyasetin kapsamını radikal olarak genişletti ve siyasete katılanların kimliğinde ve katılım biçiminde önemli değişiklikler meydana getirdi. Kadınların karşı karşıya olduğu baskı «özel» hayatın, «kişisel» olarak nitelenen alanlarında gerçekleşir. Bu baskının nedenleri toplumsal ve ekonomiktir, ne var ki bu nedenler, ancak kadınların kişisel hayatlarındaki, ev işlerinin kimin tarafından yerine getirileceği, çocukların nasıl yetiştirileceği, dostluklarımızın niteliği ve hattâ cinsel hayatımızı kiminle ve nasıl kuracağımızla ilgili görüşlere meydan okumalarıyla gözler önüne serilip, bunlara tavır alınabilir. Normal olarak bunlar siyasetin nesneleri değildi. Ne var ki bunlar günlük hayatla ilgili, kadınların kendi aralarında en çok konuştuğu sorunlardır. (Eğer yapabilselerdi birçok erkek de bu konuda daha çok konuşurdu.) Kadın hareketi bu sorunları sosyalist siyasetin kapsamına sokmakla, birçok insanı özellikle de kadınları siyaset dışında tutan engelleri yıkmaya başladı. Kadın hareketinden önce sosyalist siyasetin de, bütün öbür siyasi akımlar gibi, günlük hayatın dışında, çocuk bakımıyla, yemek pişirme ve ev işleriyle, dostlarla hoş vakit geçirmeye ilgisi, olmadığı düşünülürdü. Erkekler için ve erkekler arasında, işçi temsilcileri ve parti militanlarınca yürütülecek profesyonel bir uğraş olarak görülürdü. Kadın hareketi, kadınların sözkonusu olduğu durumlarda bu anlayışı değiştirmeye başladı. Ama aynı zamanda örgütlenme tarzını değiştirdi, politik etkinliği «profesyoneller»le

sınırlı tutmayan bir örgütlenme anlayışını getirdi. Dolayısıyla kadın hareketinin tesbitleri yalnızca sosyalist bir örgütte «erkek egemenliği» gibi bir soruna indirgenemez. Daha önceleri mümkün olabilenden daha demokratik, daha içtenlikli popüler ve daha etkili bir sosyalist hareketin yaratılmasına genel olarak katkıda bulunabilir.

Eleştirilere Cevap

İlk baskıdan bu yana kitapta ele alınan sorunlar birçok toplantıda tartışıldı ve kitap eleştirmenlerine konu oldu. Çok sayıda mektup ve altından kalkabileceğimizden çok daha fazla sayıda söyleşi teklifi aldık, birçok tartışmaya katıldık.

«Eylemde Birlik» in ilk baskısına cevap olarak birçok kimse, «Kitabınızda, hem çeşitli gruplar arasındaki sürtüşmelerin dışavurumuna, hem de bu farklılıkların sosyalizme getireceği özel anlayışların gelişimine izin verecek bir sosyalist örgütün gerekliliğinden söz ediyorsunuz, ancak buraya nasıl varılacağına ilişkin bir tek pratik söz bile etmiyorsunuz», diyebilir. Bu söylenenler doğru fakat böyle olmasının geçerli sebepleri var. Önce, bizim sınırlı deneyimlerimiz, böyle genel nitelikte pratik sonuçlar çıkarmak için gereken güvenilir zemini sağlamaktan uzaktır. İkincisi, ancak genel bir çözüm, açık seçik bir çıkar yol bulunduktan sonra siyasi örgütlenme ile ilgili tartışmalara katılmak tavrının yerindeliği bizce şüphelidir. Eğer bu yaklaşımı benimsemiş olsaydık, kadın hareketi diye bir şey hiçbir zaman olamazdı. Geleneksel örgütlenme biçimlerinin yetersizlikleri, genellikle, son derece özgül deneyimler dolayısıyla ortaya çıkar. Bunla-

rın, kısmi de olsa, dışavurumları ve üzerinde düşünülmesi önemlidir. Değişen koşulları ve yeni sorunları göğüslemek için gerekli yenilik ve değişiklikleri hayata geçirmek için bir ana plan beklememiz gerekseydi, eski yöntemler kemikleşir ve değişim fırsatı pek zayıf kalırdı. Bundan ötürü biz, kadın hareketi içindeki genel deneyimlerimizden ve bu deneyimlerle, her birimizin, devrimci gruplar, yerel sosyalist gazete ve sosyalist merkezler ve öteki işçi sınıfı örgütleriyle ilişkilerimiz arasındaki karşılıklı etkileşimlerden söz ettik. Ortaya çıkan tablonun, kendi farklı deneyimlerinden yola çıkan başkalarınca tamamlanacağını, geliştirileceğini ve dönüştürüleceğini ve belki de bu sürecin çözüm yolunu aydınlatabileceğini umduk.

İlk baskıdan bu yana sürdürdüğümüz tartışmalar, yaptıklarımızın zorunlu sınırına ilişkin bakışımızı değiştirmede. Ancak bu tartışmalar, kadın hareketinin tesbitleriyle ilgili tartışmalarımızın ardındaki siyasi varsayımlar konusunda daha net bir tavrın gerekliliğini ve çıkarsamalarımızın yöneldiği genel siyasi doğrultuları daha pratik olarak belirlememiz gerektiğini görmemizi sağladı. Ayrıca, sadece devrimci sol, kadın hareketi veya yerel toplulukların siyasi sorunları ile sınırlı tartışmaların dışına çıkmak ve işçi sınıfı siyasetinin geniş kapsamlı alanına el atmak gereğinin farkına vardık. Böylece, «Eylemde Birlik» parlamento dışı sol ile ilgili gelişmeleri derlemeye, bunların İşçi Partisi ile ilişkilerini ve feminizmin bu gelişmelere bugüne kadar yaptığı ve bundan sonra da yapacağı katkıları incelemeye çalıştım.

«Eylemde Birlik», devletin doğasının araştırılmamış olması da gelen eleştiriler arasındaydı. Sosyalistlerin devleti denetlemesi, değiştirmesi ve devirmesi

seçeneklerinden hangisinin bizce gerekli olduğunu belirtmedik ve kendi alternatifimizden söz etmedik. Bütün bunların eksiksizce tartışılması için ciltler doldurmak gerekir. Bizim yapabileceğimiz temel görüşlerimizi açıklamaktan öteye gidemez.

Kadın Hareketi ve Devlet

Kadın hareketi devlet ile sürekli çatışma halinde olmuştur. Örneğin yetmişlerin başında, «Dünya Güzellik Yarışması»nı protesto edenlere; grevlerde gözcülük yapan kadınlara, İrlandalı kadınlara, Astrid Proll'a «Reclaim the Night» yryşlerine karşı polis gücü kullanılmıştır. Fakat bir bütün olarak mücadele, eşcinsel anneler ve ırza tecavüz konularında olduğu gibi, yasaların erkek üstünlüğüne dayalı kavramlarına, ve Lynne ile Sheila'nın değindiği, devlet iktidarının sosyal güvenlik, ocuk hakları, ocuk bakımı gibi günlük hayatla ilgili, sözde yardımsever alanlarında, tıbbi kurumlarda kadın vücudu ve zekası ile ilgili konularda varolan yaklaşıma karşı sürdürüldü. Yasalarla mücadelede, kadınlar, erkek üstünlüğüne dayalı kapitalizmin «sağduyu»sunun ardındaki önemli iktidar alanlarına meydan okumaktadırlar. Kadının aile içindeki konumundan ötürü acil bir sorun olan, refahın denetlenmesini talep etmekle, kadın hareketi sosyalistler için eski bir soruna parmak basmaktadır. Sosyalistler, ya devletin dolaysız baskıcı gücüne vurmayı ya da tam tersine, devletin tarafsız bir kuvvetmişcesine, ondan taleplerde bulunmanın gerekliliğini vurgulamak eğilimindedirler. Refah devletinın ortaya çıkışı yeni bir anlayışı mümkün kıldı ki, kadın hareketi de bunun bir parçasıdır. Bu yaklaşıma göre ilkin,

bizler feminist hareket ve işçi sınıfınca geçmişte elde edilmiş kazanımlara el koymalıyız. İkincisi, bu kazanımlar, refahın denetlenmesi için mücadele edeceğimiz yeni direniş biçimlerini mümkün kılar. Üçüncüsü, sonuçta hiçbir kazanım nihai değildir. Çünkü kapitalist bir toplumda, başlangıçtaki radikal niyetler son derece farklı amaçlara kanalize olabilir veya aktarılabilir. Örneğin, refah toplumunun sosyal hizmetler alanındaki ilişki ağınca elde edilen çok miktardaki bilgi, kimi zaman insanlara karşı kullanılabilir. Ekonomi raydan çıkınca, hukuki ve toplumsal kazanımların güvencesi ortadan kalkar.

Kadın hareketi pratiği, sadece, yok etmek durumunda olduğumuz, askerî mekanizmaya sahip baskıcı bir devletle değil, kapitalizme muhalif hareketlerin kesin -ancak sınırlı- bir varlık gösterdikleri refah toplumu ve hukuğun karmaşık ayrıntıları, sanayi ve ekonomiye müdahale edilmesi ile de karşı karşıya olduğumuzun kavranma gerekliliğine işaret eder. Günlük hayatta süregelen bu çatışma süreci, kapitalist toplumdaki güçler arasında denge saptamakta son derece önemli bir etmendir. Ancak bunu söylemekle, sosyalizmin kurulmasında şiddetle karşı karşıya kalınmayacağını ileri sürmüyoruz. Belirtmek istediğimiz, devlet iktidarının birçok kimseye meşru gözüken alanlarında sürdürülecek olan mücadelenin de aynı ölçüde önemli olduğudur. Kadın hareketi bu meşruluğun tanımlanısına karşı çıkılmasına katkıda bulunmakta, örneğin toplumsal politikada egemen olan aile kavramını sorgulamaktadır. Ayrıca kadın hareketi, insanların modern kapitalizmin kabullenmeye zorlandığı toplumsal kaynaklara ihtiyaç duyduğunu gösteren direniş biçimlerini araştırmakta, bir yandan da bunların kullananlarca denetlenmesinde ısrar et-

mektedir. Bu burjuva devletini yıkmak gereğinin gösterişli tekrarı ile, sosyal refah damlaları: Zengin adamın sofrasından takdirine göre verilen veya alınabilen kırıntılar için tekil taleplere dayalı bir politika arasında gidip gelmeyen bir strateji gerektirir. Denetim için verdiğimiz günlük mücadeleyi, toplumsal hayatın tüm alanlarını, sosyal hizmetleri, üretimi ve dağıtımını, iç düzeni, dış savunmayı ve dış ticareti denetleyen, çalışan insanların yerel, dini ve milli birliklerine dayalı yeni bir siyasi güç biçiminin yaratılmasının bir parçası olarak görmeliyiz.

Böyle bir siyasi sistem ancak, büyük firmalar, finans kurumları, uluslararası banka ve ticaret kurumları, ordunun yönetici kadrosu ve NATO ve bürokrasinin kimi bölümleri gibi parlamento dışı iktidar kaynaklarına karşı mücadeleyle elde edilebilir. Bu ne tek başına İngiltere’de ne de, sadece parlamento yoluyla başarılabilir. İşçi hükümetlerinin deneylerinin gösterdiği gibi, sözünü ettiğimiz parlamento dışı kurumlar bir çoğunluk hükümetinden kat kat daha fazla güce sahiptir. Bu, İngiltere gibi, uluslararası ticaret ve yatırıma, dolayısıyla da uluslararası finansman, ticaret ve devlet kurumlarının «iyi niyet»ine bağımlı olan ülkeler için özellikle geçerlidir.

Sosyalistler için parlamentoda çoğunluk sağlamak önemlidir fakat bu ancak, varolan devlet aygıtıyla ve onun koruduğu sermaye çıkarlarıyla mücadele edebilecek, kuvvetli bir parlamento dışı hareket temelinde anlamlıdır ve göze alınabilir. Çünkü, varolan devletin baskıcı gücünü yıktıktan sonra siyasi gücün, yeni demokratik biçiminin temellerini oluşturacak olan bu harekettir. Bu harekete, varolan politik sistem içindeki çıkarları için mücadele edip, baskı

ve şiddete karşı savunmasını örgütleyecek önderliği sağlayacak siyasi örgütlenmelerin kesin biçimi henüz görülememektedir. İşçiler ve öteki ezilen gruplar, toplumu yeniden kurabilmeleri için gereken bilinç düzeyine ulaşmadıkça, amaca ulaşmak istekleri derinleşmedikçe ve kendilerine olan güvenleri artmadıkça, bu biçimin belirlenmesi mümkün değildir. Bugün sosyalist örgütlerin amacı, bu bilinç düzeyine ulaşılmasını sağlamanın yanı sıra, alternatif bir toplum tasarımı gelişmektedir.

Bunun için son derece esnek, ama yine de eşgüdümlü çalışan insanların olabilen bir örgütlenme biçimine ihtiyacımız var. Bu örgüt çalışan insanların halk demokrasisine ve denetleme hakkına yönelik tüm inisiyatifleri üzerine -bu inisiyatifler ne kadar sınırlı ve parçalanmış olursa olsun- kurulabilmeli ve aralarında yeni bağlantılar sağlayabilmelidir. Bu tür inisiyatiflerin tarihi eskidir; hiçbir sosyalist örgüt hoşuna gitmeyenleri bir kenara iterek, sadece kendi şemalarına uyan inisiyatifleri yaratamaz. Bu aşamada, örneğin, devrimci olmayan siyasi çerçevelerde yer alan ancak kendi başlarına güçlenmekte olan inisiyatifleri de kapsayabilir. Örneğin İşçi Partisi milletvekillerinin parlamento dışındaki işçi hareketine karşı sorumlu olması için savaşıyan sosyalistler, bir düzeyde, fabrika örgütleri, kadın grupları, zenci hareketi v.b.'nin bilinçlenmesi ve gücünün artması için uğraşan sosyalistlerle ortak hedefleri paylaşıyorlar. Parlamentonun sorumluluğu ilkesi çalışanların parlamento dışı iktidarını ve yerel örgütleri güçlendirmekte önemli bir ilkedir. Bu ilke, er geç sosyal demokrasiye karşı sosyalist alternatif olarak ortaya çıkacak olan örgütün vazgeçilmez bir parçasıdır.

Biz, «Eylemde Birlik» düşüncelerini, kadın hareketi içinde veya hakkında yapılacak tek yönlü bir iletişim olarak görmüyoruz. Umarız ki bu düşünceler geniş bir eylemlilik alanında yer alan sosyalistlerce tartışılır ve umarız ki, başka insanlar da bizim çabamız sayesinde düşüncelerini ortaya dökmek ve kendi anlayışlarını tartışmak cesaretini bulurlar.

Biz üçümüz de, farklılıklar gösteren siyasi yolculuklar yaptık ve görülecektir ki, örgütlenme sorununa değişik noktalardan kalkarak vardık. Lynne kısa bir zaman önce bir sol gruba girdi, Sheila'nın bir başkası, Sosyalist İşçi Partisi ile kısa süreli bir beraberliği oldu, benimse Uluslararası Marksist Grup'a daha uzun süren bir katılımım oldu. Ancak üçümüz de kadın hareketi içinde yer almaktayız. Böylece cevabı konusunda hâlâ tartışmakta olduğumuz halde, sorulması gereken sorular konusunda ortak bir noktaya vardık.

Hep birlikte bu sorun üzerinde çalışmamızın nedeni «cevabını» bildiğimizi düşünmemiz değil, ortak siyasi deneyimlerimizi yaşarken sahip olduğumuz siyasi anlayışları yeniden değerlendirerek, kelimenin tam anlamıyla siyasi olan bu deneyimleri yaygınlaştırmak ihtiyacıdır. Herhangi gerçek, yeni bir sosyalist örgütlenme biçiminin böyle ortaklaşa bir süreçten filizleneceğine inanıyoruz.

KADIN HAREKETİ VE SOSYALİZM İÇİN ÖRGÜTLENME

Sheila Rowbothom

BÖLÜM I

Belli bir düşünce akımına katılış sürecinin anlatılmasının yararlı olacağı kanısındayım. Anlatacaklarımın ardında dört temel siyasi etken yatmaktadır: 1950 sonları ile 1960 başları arasındaki New Left,* 1960 ortalarından 1970 ortalarına kadar Uluslararası Sosyalist (şimdiki Sosyalist İşçi Partisi), 1970 başlarındaki özgürlükçü Marksizm ve ortaya çıktığı 1960 sonlarından bu yana Kadın Özgürlüğü Hareketi. Tüm etkinleşimler gibi bunların yarattığı etkiler de dalgalanmasız ve düzenli değildi. Kafamın içinde birbirleri ile çarpıştılar, kendilerine yer açmak için birbirlerini itip kaktılar. Sözümleri ettiğim hareketlerin her biriyle beraberliğim değişik biçimler aldı.

* «Yeni Sol» özellikle 60 sonrasında yeni toplumsal hareketliliğe cevap vermek üzere oluşan Ortodoks Marksist ve komünist anlayıştan kendini ayıran çeşitli görüşlerde aydınların oluşturduğu bir kümelenme. New Left Review bu tür aydınların görüşlerini yazdıkları bir dergi olarak kuruldu. 60'ların ortalarında eski KP üyesi E.T. Thompson yönetimindeyken Pery Anderson ve arkadaşlarının yönetimine geçti. (Bütünüyle Troçkist olmamakla birlikte sayıca Troçkist bireyler yazı kurulunda ağır basar.)

Oldukça seçkin bir teorik dergi olan New Left Review son yıllarda yazı kurulunda gerçekleşen yeni değişimlerle yayınına devam ediyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

1962'de bir «sosyalist» olduğumu düşünmeye başladığımda, 1956'da Komünist Parti'de ortaya çıkan büyük dalgalanma hâlâ geçerli bir referans noktasıydı. Altı yıl önce gerçekleşmiş bu olay, on dokuz yaşında olduğum bu dönemde, benim için çok gerilerde kalmış bir konuydu. Ama politikanın neyle ilgili olduğu konusundaki varsayımları hâlâ CND ve Yeni Sol belirliyordu. 1956 bana yeni bir dönemin başlangıcı gibi görünüyordu. Tıpkı 1968'lerdeki gibi bir kopmaydı, kendisini yeni bir siyasi kuşağın ortaya çıkışının izleyeceği bir kopma...

Komünist Parti'den uzaklaşmam kendi siyasi mirasımın bir parçasıydı ama kendi siyasi tecrübemin bir parçası değildi. Yani, KP içinde bir sosyalist yenilenme ihtimalini, teorik açıdan reddediyordum, ancak komünizmin 1956 döneminden önceki iç dünyası hakkında hiçbir fikrim yoktu. Macaristan ve daha sonra Çekoslovakya olaylarının etkisiyle sarsılmış olan, KP dışındaki sosyalistlerle, giderek daha da tartışmaya açık olan eski sendikacılar ve aydınlarla Genç Komünistler Birliği (Young Communist League) üyeleriyle 60'lardan bu yana süregelen ilişkilerim de dikkate alındığında, sorun daha da karmaşıklılaşıyordu. Troçkistler kadar doğmatik değillerdi. Çünkü, her şeyi en iyi biz biliriz, şeklindeki yanılsamaları artık kaybolmuştu. Troçkistler'in Komünist Parti üyelerine «Stalinistler» derken seslerindeki kendine güvenli ifade beni hep ürküttü, çünkü bunun uygun olmadığını biliyordum. Anti-komünist Soğuk Savaş'ın anti-Stalinist keskinliğe bulaştığını hissediyordum. Troçkizm aşırıya kaçmakla, sadece bir siyasi sistem değil aynı zamanda da sosyalist olmak konusunda özel bir tutum olan Stalinizm'e karşı New Left'in sürdürdüğü direnişin birçok yönünü baltalamış oldu.

Siyasi formasyonumun, gerçek anlamda içinde yer almadığım halde, elli sonlarının New Left'inin etkisi altında biçimlenmesiyle açıklanabilecek başka belirsizlikler de sözkonusuydu. İşçi Partisi'ne ve Stalinizm'e alternatif bir sol hareket oluşturulabilmesi bana pek mümkün gelmiyordu. Soho'daki Partizan adlı kahve gibi sol kulüp ve çevrelerin pratik hareketi olan New Left hareketi, 1962'de önemini yitirmeye başlamıştı. Benim sol içinde yer almaya başladığım dönemde varolan «hareket» Nükleer Silahsızlanma Kampanyasıydı. Bu hareket sosyalist olmaktan çok radikal bir atmosfere sahipti. 100'ler Komitesi ve Yeni Sol öğrenci dergisi karşıma çıkan ilk eylem türleriydi. 100'ler Komitesi çok daha heyecan vericiydi. Bu dönemde Regional Seats of Government'lar (mahalli milletvekilleri) ilk olarak bulundu ve uygulandı. Fikir tartışmalarının değil, «doğrudan eylem»in geçerli olduğu inancı yaygındı. Ne var ki, CND'nin kendisi de bir dağılma süreci içindeydi ve benim üniversiteyi terkettiğim 1964'de İşçi Partisi içindeki sol kesim üzerinde etkili olmaya çalışmak, bağımsız bir sol hareket kurmaktan daha gerçekçi bir tutum gibi görünüyordu.

Her şeye rağmen zamanlama ve biçimlendirme oldukça önemliydi. New Left'in ilk dalgasında yer almak için çok geç sosyalist olmuşsam da, sadece Stalinizm'le bağlarını koparmış olmakla kalmayıp, aynı zamanda, o zamanki ufak Troçkist kliklerin görüşlerinden oldukça uzak olan siyasi yaklaşımdan derin biçimde etkilenmiştim. Nitekim 1964 yılında Hackney'de İşçi Partisi (Labour Party) içinde Troçkistlerle karşılaşınca kadar, onların tıpkı evangelic* dini gruplar gibi kendi içine kapalı, şiddetli bir heyecanla görüşlerinin şaş-

* Protestanlık içinde daha sofuca inançları yaymaya çalışan akımlar

mazlığına inanan garip kişiler olduğunu düşündüm. Daha sonraları Troçkizm ve yeni-Troçkizm'le (Uluslararası Sosyalizm) tanışıklığım ilerlediği zamanlarda bile hiçbir zaman gerçek anlamda onlardan biri olmadım. Birtürlü onlar kadar emin olamıyordum. Oysa onlar, her şey biliniyormuş, tüm dünya ve onun tarihiyle hesaplaşmış ve tüm bunlar net olarak sınıflandırılmışçasına kendilerinden emindiler. İnsan bu kadar çok şeyi nasıl bilebilir? Fakat neden emin olduğum ya da niçin emin olamadığım oldukça belirsizdi. Çeşitli Troçkist grupların arasında gidip geldiği kesin kutupsallıklar karşısında şaşkına döner ne yapacağımı bilemezdim. O zaman, «orta sınıf» derlerdi. Troçkistler'in sınıf önyargısından arınmaya zorlamasıyla ben de bunun kısmen orta sınıfa ait olma özelliğinden kaynaklandığını kabul etmeye başladım.

Fakat bu sorun ancak kısmen sınıf temelinde ele alınabilirdi, çünkü onların da bazıları orta sınıftan gelmekteydi. Belirsizliğin diğer bir nedeni de New Left siyasetinin mirasıydı. Sosyalizmin bana verdiği heyecan, koşullar ve bilinç-bilinç ve koşullar arasında bağlantı kuran bir arayışa fazlasıyla bağımlıydı. Troçkizm'in, belirgin objektif kriz «analizi»ne verdiği önem profesyonel devrimcilerin, krizin üzerine gitmelerini gerçekliğin bariz verilerini özümseyip, bunlara uygun program geliştirmelerini gerektiriyordu. New Left'in (bu ismi taşıyan dergiden çok hareket) böyle bir kopukluğu olduğu hiçbir zaman söylenemez. Biz hayatın gerçekliği ile iç içeydik. Anlayışımız kaynağını, varoluşun gerçek hareketliliğinden alıyor ve yeniden oraya katışıyordu. Profesyonel devrimci örgütün, kendini içine sokacağı/akıtacağı, dışsal olarak gelişmekte olan bir «özel» an için hazırlanması fikrinin tersine,

New Left, insanların, sevme ve yaratma olanaklarını inkâr eden, adaletsiz ve insani olmayan bir topluma karşı çıkabileceklerine ve çıkacaklarına gerçekten inanıyordu. Bizler kendi kaderimizden sorumlu öznelerdik ve yaşamımızı eylem içinde sürdürmeliydik. Dolayısıyla, Leninist gelenek içinde varolagelmiş ve Troçkizm içinde de önemli bir yeri olan, «yönlendirme» mefhumunu hiçbir zaman kabul edemedim.

Tüm Troçkist gruplar, farklı oranlarda, kişisel duyguların kontrole alınması ve hattâ bazı hallerde feda edilmesi gerektiğine inanıyorlardı. Oysa New Left, Stalinizm'e karşı çıkarken, insani bir kaynak olarak kişisel duygulara yer vermek istiyordu. Stalinizm'in inkâr ve tahrip ettiğine inanılan kişisel ilişki ve değerlere yaşam hakkı tanınmalıydı. Örgütlü bir direnişe anında katılma olanağını reddetseler bile kendi özerkliklerinden ötürü önemleri teslim edilmeliydi. 1960'da «Outside the Whale»* de Edward Thompson, gençlik arasında kayıtsızlık ve siyasete karşı bireysel başkaldırının kaynaklarını incelerken, Shelagh Delaney'in «A Taste of Honey»sinde (Bir Tadımlık Bal), belirtilen tepkinin radikal potansiyellerini tartışmaktadır. Eğer sevginin sahteliği ortaya çıksaydı, yarınsamalardan kurtulmak daha kolay olabilir ve sevgi yerine dürüstlüğü eksikliği hissedilirdi. Ve dürüstlüğü ararken, sevginin kaynağını, kendi karikatürüne karşıt bir konumda, yeniden keşfedebilirdik.

Siyasete karşı çıkanlar kendilerini bir kez daha siyasi tercih yapmak zorunluluğu ile karşı karşıya buldular. Çünkü «sevgi» güç ilişkileri bağlamında ele alın-

* «Balınanın Dışında». Orwell'in «Inside the Whale» adlı yazısına karşı E.P. Thompson'un yazısı.

mak zorundadır ve böylece ahlakçı, devrimci olmak zorunda olduğunu anlar.¹

New Left kimi özel bağlamlarda kişisel tercihin sağladığı olanakların önemini vurguladı. Bu soyut bir özgürlük değil, tarihi bir özgürlük idi. Sosyalizmin gerçekleştirilmesinde herkesin aynı yolu izlemesi gerektiğini düşünmüyorlardı. Ne de, bence 1970'lerin Troçkist gruplarının biçimlenişinde vazgeçilmez bir özellik olan, gerçeğe giden tek yolun kendileri olduğu görüşüne sahiptirler. Bence bu arminizm birçok Uluslararası Sosyalist üyesince paylaşılan bir görüştü ve New Left ile aralarında bir bağ idi. Hiçbir sol grup, tereddüt etmeksizin, mutlak doğruya varacak yola sahip olduğunu iddia edemezdi. Her şeyden evvel bu iş için çok küçüktüler. 1960'ların başında Socialist Labour League'in (Sosyalist İşçi Birliği) şimdiki Workers Revolutionary Party (Devrimci İşçi Partisi) öne sürdükleri birçok sosyalist için sadece grotesk bir olaydı. Bilinçsizce, bir yandan Kropotkin ve Bakunin okurken, bir yandan da Marx, Gandhi ve G.D.H. Cole, Camus, Sartre ve Emma Goldman okuyorduk. Bir yandan Anarchy'yi alıp okurken bir yandan da Peace News, Sanity, Tribune ve Labour Worker alıyorduk.

1964'de üniversiteden ayrıldığımda New Left içinde yer alanlar, eski KP üyelerinin oluşturmaya çalıştığı yeni sınıf mücadelesi biçimlerini aramaktan çok, yaygın işçi sınıfı eğilimleri ve alışkanlıklarının kültürel analizi ile meşgul gibiydiler.

O zamanlar bilinç ile, iletişim araçlarının oluşturduğu kalıplar arasındaki ilişkiyi incelemenin böylesi-

1. E.P. Thompson, «Outside the Whale», The Poverty of Theory, Merlin Press, 1978, s. 31-2

ne önemli oluşunu anlamıyordum. Bu bana oldukça karamsar bir bakış gibi geliyordu. Kendimi halk müziğiyle onun üzerinde çalışmayı isteyecek kadar duygusal olarak yakın hissediyordum. Dergiyle ilgili değişikliklerden hiç haberim yoktu. 1963'den sonra New Left Review çevresindeki gruplarla yakın ilişki içindeyken, sosyalist oldukları halde işçi sınıfının üyelerinden kişisel olarak bu kadar uzak olmaktan rahatsız olmamalarını anıyamıyordum. Bu onları New Left'i başlatanlardan önemli ölçüde farklılaştırıyordu.

Böylece Hackney'de Labour Party'deki (İşçi Partisi) Young Socialist'lere (Genç Sosyalistler'e) katıldım ve burada Militant ve Uluslararası Sosyalist'deki Troçkistler'le karşılaştım. Artık Troçkizm'e dışardan bakamıyordum. Genç işçilerden Troçkizm hakkında bilgi edindim. Bu işçilerin çoğu sol eğilimli işçi ailelerinden gelmekte ve East-End'in anti-faşist mücadelelerini ve ya sendikacılığın birkaç nesli boyunca yasalar ve devletle sürdürülen ciddi çatışmaları anımsıyorlardı. İstikrarsız Troçkist gelenek kişisel sınıf tecrübesiyle birleştiği için güçlenmişti. Onlardan teori (J.P. Cannon) ve proleter sanatını (The Ragged Trousered Philanthropists)* öğrendim. Bana hiçbir zaman orta sınıflara güvenilmeyeceği (ben dahil) söylerlerdi. İşçi Partisi'nin siyasinin siyasi görüşlerini en ince ayrıntısına kadar incelemeyi ve sağ kanattan milletvekilleri ile gelir politikası üzerine tartışmayı öğrendim. İşçi Partisi önderliğinin bize sosyalizmi getireceği gibi hayallerimiz yoktu. Ama İşçi Partisi'nin sol muhalefeti tüketme kapasitesini de küçümsemek eğilimindeydik.

1966'larda İşçi Partisi'ndeki Young Socialist'lerle (Genç Sosyalistler) olan birlikteliğim beni Uluslara-

* Yırtık Pantolonlu Hayırseverler.

rası Sosyalist Grup'a (şimdiki Sosyalist İşçi Partisi) yaklaştırdı ve kısaca 1960'ların sonunda bunlarla birleştim. Bu grubun bana ve New Left'ten etkilanmiş diğer sosyalistlere cazip gelen yanı, teorik açıklık ve esneklikle, geniş kitleleri kapsayan işçi sınıfı siyasetleri doğrultusunda bir tutumu bağdaştırıyor gözükmesiydi. Altmışlarda US bir yandan eski sömürü anlayışını muhafaza ederken, bir yandanda yeni hareketlerle kaynaşabilir ve onlardan kimi şeyler öğrenebilir gibi görünüyordu. Bu hem öğrenci hareketi için, hem Hackney'deki Vietnam Solidarity Committee (Vietnam'la Dayanışma Komitesi) içinde yer alan benim için önemliydi. Fakat bunlardan da önce, US Islington'da ırkçılığa karşı bir kampanya ve Hackney'deki özel kiracılar örgütünün altmışların sonunda kiracılar konseyi hareketine katılmaları gibi birçok topluluk hareketini desteklemişti.

Powell'in 1968'deki ırkçı konuşmasının ardından, çok genel ortak amaçlarda uzlaşanları US bünyesine dahil etmek girişimini izleyen dönemde, bu örgüt ile on sekiz ay süren bir beraberliğim oldu. Bir örgütlenme tartışması tamamlanmak üzereydi. Çeşitli yayınların bu konuya yaklaşımları karşısında şaşkınlık ve belirsizlik içindeydim. Düşüncelerin içimde olgunlaşması ve sönmesi yıllar sürdüğünden, bir anlamda hâlâ kararsızlık içindeydim. Şimdi geriye dönüp bakınca bu tartışmanın son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Yerel bölümlerin ne ölçüde özerk olması gerektiği tartışılmaktaydı. En sonunda merkezi bir yapı kabul edildi. Bu tartışmaya tamamlanmış gözüyle bakılmaya başlandı. Sanki sorun halledilmişti. Ancak US'nin bir örgüt olarak izleyeceği yola bunun önemli etkileri oldu. Bu sorunu tartışmaya son vermek bir

hataydı. Daha fazla tartışacak zaman olmadığı ima ediliyordu.

US'nin tarihini anlattığı «The Making of Party?» (Bir Parti Kuruluyor?) adlı kitabında, Martin Shaw, yeni «demokratik merkezîyetçiliğin» o zamanlar kabul edilen siyasi temelini «...hem 1968 öncesi üyelerinin birçoğu, hem de harekete yeni katılanlarca tamamen anlaşılmadığını» ileri sürüyor.²

Benim özelimde de bu kesinlikle geçerliydi. Tekrar geriye baktığım zaman, benim için yıllarca gizemliliğini sürdüren bu olayın aslında ince bir sihirbaz hilesi olduğunu görüyorum. Tony Cliff, bir elinde Rosa Luxemburg'un Leninizm'in demokratik olmayan özellikleri ve kendini işçi sınıfının yerine koyan partinin tehlikeleriyle ilgili eleştirisi olan tavşanı tutuyordu. Sonra, göz açıp kapayıncaya kadar tavşan şapkaya giriyor ve içinden düğümlü bir mendil, «demokratik merkezîyetçilik» ve uzun bir Leninist gelenek ve daha da fazlası çıkıyordu.

Martin Shaw, Cliff'teki dönüşün Mayıs 1968'deki bozguna bir tepki olduğuna işaret ediyor. Bu bozgunun her türlü «dersi» gölgede bırakan bir cevap olduğunu söylüyor. Bu olay, basitçe, US'e veya bir birey olarak Cliff'e özgü «oportünizm»in bir örneği olarak kabul edilip üzerinde durulmayabilir. Ancak, bence bu olayın çok daha genel etkileri olmuştur. «Amaç aracı meşru kılar» görüşünün yalnızca belirsiz bir temelde taraftar toplama meselesine uyarlanabileceğini sanmamak gerekir. Bu görüş şeklen demokratik bir iç düzenle birleşebilir ama, KP ve Troçkist gruplara büyük bir güvensizlik duyulmasına yol açmış olan esas-

2. Martin Shaw, «The Making of a Party?», Socialist Register 1978, Merlin Press, s. 110.

ta hileli bir girişimi, entrizm taktiğini de barındırabilir. Ayrıca cephe örgütlerinin gizli denetimi, ya da ittifak içinde olmayan sosyalistlerden gelecek herhangi bir muhalefeti bastırmak için kullanılan yüz kı-zartıcı taktikler anlamına da gelebilir.

Devrimci grup önderlerinin uğrunda mücadele ettiklerine inandıkları amaç hakkında en yetkin bilgiye sahip oldukları inanışının kitlelerin yönlendirilmesini meşru kıldığı varsayımı her nasılsa Troçkizm'e de (ve US'nin neo-Troçkizm'ine sızmıştır. Lenin'in ahlak üzerine özdeyişlerinin arasında böyle bir bakışı aklıyacak mazeretler bulmak kuşkusuz mümkündür. Ne var ki, bunları sorgulamak için de yeterince tarihsel ipucu birikmiştir. Böyle bir siyasi yaklaşımın yıkıcı uzantıları ve şiddeti, Troçkizm'in kendini karşı çıkarmakla görevlendirdiği Stalinizm'in en önemli özelliği olmuştur. Troçkistler de benzeri eleştirileri kesin bir tavırla, örneğin KP'nin halk cepheciliği dönemine yöneltmişlerdir. Öyleyken, kararların alınmasından önce herkesin katılabileceği gerçek bir tartışma ve bilgi edinme süreci konusunda Troçkistler'in vicdanı dolambaçlı yollara sapmaya hâlâ elverebiliyorsa, sormak gerek; onların buna hakkı var da, Stalinistler'in neden yok?

Bu sadece biçimsel bir demokratik süreci kabul etme sorunu değildi. Sosyalistlerin, bir sosyalistin nasıl davranması gerektiği sorusuna verdikleri yanıtların yozlaşmasıydı. Ve gerçekte Troçkistler de bu durumun farkındaydılar. «Facing Reality» (Gerçeklikle Yüzyüze) etrafında bir araya gelen ayrılıkçı unsurlar, 1958'de çağdaş Marksizm'in «önderlik psikolojisi» içeren «belli bir düşünce alışkanlığı ve yaşam biçimi» tarafından dumura uğratıldığı ve engellendiğini iddia ediyorlardı.

Ayrıca öncü örgüt üyelerinin insani tepki ve duyarlılıklarını politik teori ve dahili bir politik yaşamla ikâme etmiştir. Bugün bu insanların toplumun akışına yeniden ayak uydurmaları çok zor hale gelmiştir.³

Bence bu yorum, Troçkist önderlikle 1968'den sonraki genç sosyalist kuşak arasında kurulacak olan ilişkiyi, ilginç bir şekilde önceden haber veriyordu.

1968 Mayıs'ında coşkunca patlayan enerji, karşı durulamaz bir güce sahipti. Devrimci bir sürecin öznel deneyimi olması gereken baskıcı yapıları eritmek için olağanüstü yoğunlaşmış insan gücünü bir bakışta görebilirdiniz. Başlangıçta, bu güçle büyük bir umutla özdeşleşilmesine karşı çıktım. Yenilginin getireceği hayal kırıklığını kaldıramazdım. Ancak, gelişen olaylar bu gönülsüzlüğü yok etti. Yükseliş ve onun getirdiği yaratıcılık yadsınamazdı.

Bir bakıma, bu patlama özümseyebileceğimizden çok daha fazlasını ortaya çıkardı. Kimi zaman kulaklarınıza inanamazdınız. Sanki hiçbir şey imkânsız değildi. 68 deneyimleri siyasi duyarlılığı alabildiğine yükseltti. Kapitalist toplumun, insanlar için sosyalizmin farklı biçimlerde tasarlanabilmesini mümkün kılan, yaralanabilir, zayıf noktalarını açığa çıkardı.

Kapitalizm insanların tüm benliğine sahip çıkmak ister gibiydi. Hepimiz koloniler halinde örgütlendik. Topyekün direnişçiler haline gelmemiz gerekti. Direnişin odak noktası, sadece üretim ya da sınıf mücadelesinin daha geniş bir kavramı değil, aynı zamanda gündelik hayata yayılmış bulunan baskı biçimleri;

3. Grace C. Lee, Pierre Challeu and J.R. Jhonson, Facing Reality, Correspondence Detroit, 1958, s. 130-1.

özellikle de aile ve tüketimdi. «Devrim» hayalgücünü serbest bırakmalıdır. Kapitalizme muhalif olmak sistemin yalnızca yüzeydeki özellikleriyle değil onun özünde içerdikleriyle mücadele etmek demektir. Sadece rasyonel olan değil, irrasyonel olan da bu mücadelenin alanına dahildi. Öznel duygular üzerinde ağırlıkla durulmaktaydı. Talepler de dahil olmak üzere her türlü yapıya kuşkuyla bakılıyordu. «Talep etmede et!» diyordu Black Dwarf. Teorinin kaynağı olarak deneyimin gerekliliği ve yaparak öğrenmenin önemi vurgulanıyordu. Sadece sözlerin değil, neyin ve nasıl yapıldığının da siyasi anlayışınızı yansıttığı varsayılmaktaydı. Burdan yola çıkılarak, kapitalist topluma karşı verilecek savaşın, geleceğin tohumlarının bugünden içinde taşınması gerektiği öne sürülüyordu. Dolayısıyla, hiyerarşi olmamalıydı, elitler olmamalı, mevkiler, komiteler, konuşmacılar, hattâ kimi zaman toplantılar bile olmamalıydı. Ya da, toplantı yaşamla özdeşleşmeli; yaşam olmalıydı. Böylece yaşam toplantı oldu.

Geriye alaycı bir bakış atıp, bu ütopyacılığı hor görmek kolay. 68 «bozguna uğradı», o halde bir kenara atılabilir. Ben buna inanmıyorum. Çünkü böyle bir siyasi anlayışın nasıl ortaya çıktığını; kadın hareketini nasıl etkilemiş olduğunu ve 70'lerin başında özgürlükçü Marksizm içinde nasıl belirginleştiğini anlamaksızın, 68 hareketinde merkezi bir rol oynamış olan örgütlenme konusundaki alternatif görüşleri oturtabileceğimiz bir bağlama sahip olamayız. Bunların çeşitli görünüşleri sayısız topluluk ve kültürel projede, komünlerde, ekoloji, alternatif teknoloji, terapi alanlarında, gelişme hareketinde varlıklarını sürdürmektedir.

Geriye bakınca, olağanüstü yaratıcı bir dönem olan altmış sonlarının, yetmiş sonlarının son derece farklı ortamında aşırı kolaylıkla bir yana atıldığını düşünüyorum. Mayıs olaylarında filizlenen fikirler çok daha fazla bilinçli ve ciddi bir ilgiyi hakettiler oysa.

Ne var ki, zaman geçtikçe, yarı bilinçle miras bırakılmış olan örgütlenme görüşlerinin yeterince güçlü olmadığı ortaya çıktı. Baskı fikri hem muğlak, hem de fazlaca statiktir. İlişkilerin, yeni bilinçlilik biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açan çelişik yönlerine işaret etmekten çok, insanları içinde bulundukları rollerle mahkûm eder. Kapitalizmin tüm varlığımızı kemirişinin böylesine fazla vurgulanması, başlangıçtaki volantarist şevkin tükenmesiyle birlikte, kaderciliğe yol açabilirdi. Benzer bir şekilde, «kişisel olan siyasi-dir» sloganında da, bütün kişisel sorunlara kısa vadeli politik çözümler bulunabileceğini ima etmesinden kaynaklanan bir sorun var. Böylece, öznellik üzerinde böylesine önemle durmuş bir siyasi anlayış talihsiz bir biçimde, insanoglunun sermaye için yerine getirdiği işleve indirgenmesinin aracı haline gelebilir. Böylece, bireysel potansiyelle ilgili tasarımlar küçümsenebilir, yadsınabilir. Toptan çözümler üzerinde ısrar edilmesi ve seçimden duyulan korku, dünya eski berbat yörüngesinde dönmeye devam ederse, umutsuzluk ve düş kırıklığına yol açabilir. Örgütün tüm hiyerarşileri kırıp, tüm uzmanlıkları yadsıyarak geleceğin nüvelerini içermesi gerekiyor inancı, diğer insanları dışalayan içe dönük ve ahlakçı bir ilişkiler ağı yaratabilir. Alternatifler, herhangi bir alt-kültürün yaşama biçimi olarak, adeta modaya karşı bir tutumdan kaynaklanmış bir moda gibi görünebilir. Bu, özgürlükçü Marksizm-

'in, Troçkistler'in İngiltere solunda 70'lerin ortalarından itibaren görülebilen hegemonyasına, meydan okuyan bir unsur olarak felce uğramasına yol açan, belki de bu tür etmenlerin bir bileşimiydi.

Özgürlükçü Marksistler'in felce uğraması, teoriye karşı savunmacı bir tavırla birleşince, meydan, bir yandan yeni hareketleri önemsemeyen bir «işçilik» diğer yanda da akademik Marksistler arasında bir pratik biçimi haline gelmiş, anlaşılması güç yüksek teoriye kaldı.

Kanımca ellilerin New Left'i ile ikinci dalga; 60 sonları New Left'i arasındaki farklılıklar ve süregiden benzerliklerin, çözömlenmesi aydınlatıcı olacaktır.⁴ Ben New Left'in 1956'ya tepkisinin, gerçekte New Left Review'i el değıştirmesiyle basitçe «sona erdiği», ya da Troçkistler'in ima ettiğı gibi «başarısızlığa uğradığından» şüpheliyim. Tersine hareket içinde yer almış olanlar, birleştirici benzerliklerinin parçalandığı ve dönüştüğü ama hiçbir zaman tümüyle erimediğı bir doğrultuda, oldukça farklı etkinliklerde bulundular. Bu süreç hiçbir zaman ayrıntılı olarak incelenmedi. Yine de Jan O'Malley, New Left'in bir kolunun Nothing Hill'deki gelişimini izler. «The Politics of Community Action» (Mahalli Eylem Politikası) adlı kitabın-

4. Bu dönemin tarihiyle uğraşan iki kitap benzerlikleri ve farklılıkları çözöüyor. David Widgery'nin *The Left in Britain 1956-1968* (Penguin, 1976) solun saklı sonucu olarak enternasyonal sosyalizmin doğuşuna yönelik kitap bitiminden sonra kesin bir hareketlilik getirmiştir. Nigel Young'ın *An Infantile Disorder? The Crisis and Decline of the New Left* (Routledge and Kegan Paul, 1977) Amerikan ve İngiliz yeni solunu karşılaştırıyor. İngiltere'deki 1956 öncesi bütün Marksist politik görüşlerin karanlık çağlara ait olduklarını varsayıp İngiliz işçi hareketinin ellili yıllarda yaşaması olgusunun gerçek bir «yeni» solun çıkışını engellediğı görüşünde. Farklı geleneklerin uyumsuzlukları ve karşılıklı ilişkileriyle gelişen ve bu dolayısıyla insanların birbirlerinin kültürel ve politik miraslarına saygı göstermeyi öğrendikleri politik düşönceler hakkında az fıkrlı var gibi gözüküyor.

da, zamanında Londra'nın sol klüplerinde yer almış insanlardan, 1966'dan önce kiracılar ve anti-ırkçı gruplara katılmış olanlarını anlatır. Aynı zamanda bunların Londra Free School'a, Nothing Hill Community Workshop'a katılmalarına ve May Day Manifesto'suna (1 Mayıs Manifestosu) sağladıkları desteğe değinir. Bu bildirgede sosyalistlerin, «demokratik pratiği toplumsal hayatta, kapalı, merkezi ve kalıplaşmış çatılardan çok, eylemlilik ve yerellik aracılığıyla etkin kılacak» bir siyasî hareket oluşturmaya ihtiyaçları olduğu söylenmekteydi.⁵

«Atölye» teriminin kullanılması, Amerikan New Left'inin topluluk tipi örgütlenmesini çağrıştırıyordu. Free School (Serbest Okul) da daha o zamanlardan, 1970 başlarındaki özgürlükçülerin siyasî anlayışının nüvelerini yansıtıyordu. Bu dönemde, özgürlükçü Marksizm de, altmış sonlarından beri Nothing Hill'de gelişmekte olan, geniş halk kitlelerini kapsayan topluluk örgütlerinin üzerinde durmaktaydı. Altmışların ortasındaki bu topluluk siyasetiyle, yetmişlerin başındaki özgürlükçülük arasındaki kimi farklar, belki de Fransız Situasyonist'leriyle İtalyan aşırı solunun özgürlükçülük üzerindeki, topluluk siyasetleri üzerindeki çok daha güçlü olan etkisinin sonucudur.

New Left'in diğer alanlardaki uzantıları, 60 ortalarında, İşçi Partisi, anarşist gruplar, Dayanışma, Uluslararası Sosyalist (US) grupları ve sendikalar içinde görülebilir. Altmış sonlarından itibaren ise onları «History Workshops» (Tarih Atölyeleri) oluşturulmasına yardım ederken; kadın hareketi içinde; sol kültürel hareketler ve radikal teorik çalışmalar içinde görebilirdiniz.

5. Jan O'Malley, The Politics of Community Action, Spokesman, 1977 s. 25, 29-32.

Ben bu uzantıların karmaşıklığını çözmeye kalkışmam, çünkü kişisel olarak iki yeni sol (akım) arasında bir yerde özel bir noktada takılıp kaldığımı hissediyorum. Her ikisine de yakınım, ancak hiçbirine ait değilim. Elliler için geç kalmıştım, altmış sonlarındaki öğrenci hareketinin coşkulu akıntısına veya yetmişlerin başındaki özgürlükçü Marksizm'in volantarizmine kapılmak için de, siyasi görüşlerim gereğinden fazla olgunlaşmıştı. Dolayısıyla duygusal olarak özgürlükçülere yakınlık duysam da, teorik olarak kuşku dolu kaldım. Her şeyi Lenin'in, ya da bir başkasının, olayların nasıl gelişmesi gerektiğine dair söyledikleriyle zorla çakıştırmak saplantısına düşmeksizin, kapitalizmin aktüel olarak ortaya çıkardığı sorunları çözmeye mücadelesini benimsiyordum. Ancak işin kolayına kaçıldığı ve Leninizm'in fazlasıyla basitleştirildiği kanısındaydım.

Haritalar olmadan yeni yollara koyulmak ürkütücüdür. Belki de en zor olan nelere sarılıp, nelerin boşlanacağına karar vermek. Geçmiş sözü edilemeyecek kadar şerifsizmişçesine, tarihi imha etmek isteyen bir atmosfer var gibiydi. Bunun Amerikan New Left'inde yıkıcı bir etkisi olmuş ve yetmiş başlarının sol özgürlükçü siyasi anlayışlarına yansımıştır. Korkarım bugünkü sol eğilimlerin tarihe yaklaşımlarında «teoriye» muhalif bir tavrın oluşmasına da yol açmıştır. Bu tavra kuşkuyla yaklaştım çünkü eski sola olan birçok eleştirilerini dile getirişlerinde, aşırı öznelliğe benzer bir şeyler farkediyordum. O ana ilişkin ani duyguların hem Komünist Parti hem de Troçkist grupların geleneğince gözardı edildiği doğrudur. Ancak, diğer yandan, eylemlerin yol açtığı stratejik sonuçlara ne demeli? Özgürlükçüler bunu bir yana atmış gibiydi. Kabul etsek de etmesek de geçmiş her zaman yaşanan

anın bir parçasıdır. Böylece 70'lerin başında, bir «eski solcu» olmuştum. Bu yetmişlerin başında ayrıldıktan sonra bile bir tür referans noktası olarak US'ye olan psikolojik yakınlığının süregeldiği anlamına geliyordu. Kanımca bu, «eski New Left»ten farklı düzeylerde etkilenmiş olan birçok sosyalist için ortak bir durumdu 1972'den itibaren US'de gözlemlenen ve yetmişlerin ortalarına gelindiğinde şiddetlenen katılaşma, beni (ve onların bazılarını) kişisel bir uzlaşmazlığa sürükledi. Sonunda bu durum beni New Left'in ani kendiliğinden davranışıyla US'in davranış biçimi anlamında özgün bir parçasını oluşturduğu devrimci örgütlenme geleneğinin -Leninizm ve Troçkizm- arasındaki farkı karşılaştırmaya zorladı.

Gerçekte yeni yeni ortaya çıkmakta olan Kadın Özgürlüğü Hareketi'ne ilgi duymama rağmen US'e olan yakınlığım önderliğin 1970 başlarındaki baskısının sınıf sömürüsüyle doğrudan bağıntılı olmayan yönlerini tartışmaya karşı çıkmasını anlamaya çalışmak zorunda bıraktı. US'lerin ilk kadın konferansına bir gözlemci olarak katıldım ve kadın özgürlüğü konusunda görüşlerini bildiren kadınlara tüm kalbimle katıldım. Oldukça karışık bir durumdu, çünkü Londra dışındaki bir çok kadın grubu, US'e yakın olan veya içinde yer alan kadınlarca kurulmuştu.

Önceleri kadın özgürlüğüne karşı direnci, erkek üstünlüğüne dayalı önderliğin yan tutmasına bağlamak yeterli gibi gözüküyordu. -Gerçi US'deki kimi kadınların Kadın Özgürlüğü Hareketi'ne karşı çıktığı, kimi erkeklerin de başlangıçtan beri hareketi desteklediği düşünülürse, durum hiçbir zaman bu kadar basit değildi. Kuşkusuz, US'nin sınıf temelini değiştirme ve işçi sınıfının ekonomik mücadelesi doğrultusunda

yönlendirme çabası, kadın hareketinin bir orta sınıf eğilimi olarak dıştalanmasına yol açtı.- Tencerenin tencereye dibin kara demesi gibi. Ancak yetmişlerin ortasında, bunların hiçbirisi, US'nin kadın hareketine karşı, KP veya UMG'inkinden çok daha şiddetli olan bariz sekte tutumunu açıklamakta yeterli değildi. Sosyalist demokrasi ve işçilerin denetim hakkı konusunda, Stalinizm ve Ortodoks Troçkizm'le tarihsel olarak kopmuş olan bir grup, sadece feminizmi değil, eşcinsel özgürlüğü, radikal psikoloji, kültürel ve komünal yaşam etrafındaki mücadele, sosyalist olmanın anlamı ile ilgili kişisel tartışmalar gibi meseleleri sindirmekte neden daha yeteneksiz olsun ki? Dogmayı yadsıyan bir grup, kendi görüşlerine neden ahlaki savunmalar olarak sarılsın? İşçilerin mücadelelerinden ders çıkarmaya bağlı, alt tabakaları harekete geçiren, işçi hareketinde bürokrasiye karşı çıkan bir havada olan US, bu görüşleri günlük yaşamın daha geniş meselelerine yaygınlaştırmak veya kendi örgütlerinde uygulamak konusunda duraksadı. Tabandaki işçilerin mücadele ve deneyimlerine katılmak bile, taraftar edinme gibi sınırlı bir bağlamda ele alınmaya başlandı. Sürüp giden sürtüşmelere dışardan bakıldığında, önderlik içindeki çeşitli gruplaşmaların kimin en çok işçilerin deneyimlerini yorumlamak hakkına sahip olduğu konusunda, şatafatlı bir söylem geliştirdiği izlenimi ediniliyordu.

Kuşkusuz, siyasi bir süreçte her şeyin pürüzsüzce hallolmasını beklemek hatadır. Kimi siyasi kalıpları kırmak, onlardan kurtulmak için alabildiğine uğraşan kişiler arkalarını geçmiş siperlerin köşeleriyle sıkıca korurlar.

Belki de Komünist Parti ve Troçkizm geleneğinden kopmak, US için sınıf mücadelesinin sınırlı bir eko-

nomik kavramına sarılmayı daha da zorunlu kıldı. Çünkü merkeziyetçiliğin, reformizmin, vb. akıl çelici cazibesi ve tehlikeleri arasındaki yol çetin bir geçittir. Üstüne üstlük, bir de küçük burjuvaysan eğer!

Ne var ki, yeni hareketler ve demokrasi böylece bir kenara altılıverince, onların (US) bağlarını kısmen kopardıkları siyasi anlayışların birçok yönü, bu kez bir başka bahçenin sınırları içinde boy atmaya başladı.

US içindeki eleştirel unsurlar demokrasinin ilerleme ve gerileme arasındaki garip gel-gitlerini üstesinden gelinebilecek bir rastlantılar dizisi olarak açıklıyorlardı. Ama rastlantıları nereye kadar hoşgörebilirsiniz? Aynı ikilemler siyasi bir örgütün tabandaki gruplarla olan ilişkisinde de ortaya çıkmışa benziyordu. Yirmilerin sonunda ve otuzların başında, bu ikilemler, US tarafından KP'nin Stalinist sekterliğinin korkunç belirtileri olarak kabul edilirdi. Kadın hareketi deneyimi US'nin Stalinizm ve Ortodoks Troçkizm'den kopuşu gibi bir siyasi kopmanın, siyasi bir grubun kampanyalar ve hareketlerle ilişki kurması sorununu çözmek için yeterli olmadığını da göstermiştir. Bu US'in eylem biçimlerinden çok daha kapsamlıydı, sosyalist olma anlayışını içeren çok daha derin bir sorundu bu.

US, yeni kurulduğu zamanlarda, sekter geleneklerden ve solun süslü gevezeliklerle dolu kalıplarından kopmaya gerçekten çaba harcadı ve koptu da. Ancak bu, sol içinde yaptıklarının ardında yatan siyasi anlayışı tartışmayı reddeder bir tutum içine girmelerine yol açtı. Martin Shaw, US üyelerinin nasıl sekterliği aşmış oldukları inancına vardıklarını anlatır. Ancak siyasi doktrinle uğraşmayı reddetmek sekterlikten

kurtulma yolunda diğer sosyalistleri gözardı etmek anlamına geliyordu. Ortodoks Troçkizm'in kimi bariz şişinmelerinin yadsınmasıyla birlikte, (US içinde dü-rüstlük gelişmeye başladı. Adeta, hiçbir zaman dile ge-tirilmemiş ve göze görünmez ulvi bir görevleri vardı. Siyasi anlayışları seçkin elitlere ait bir anlayış hali-ne gelmişti. Tek başlarına her şeyi yapamazlardı, an-cak kendilerinden başka hiç kimsenin bir şeyleri la-yıkıyla yapabileceğine de güvenmiyorlardı. Bu tutum görüşlerinin hayata geçirilmesini engelliyordu. Yeni gelişimlerden ders almak için zaman yoktu. Teorik gö-rüşleri, US dışındaki yeni gerçekliklere giderek uyma-ya başladı. Bu durum katı bir dogmatik tutumun için-de sıkışıp kalmalarına ve savunmaya geçmelerine yol açtı. Düşünceler ve açık tartışmalar kuşkuyla bakılan orta sınıf kalıntısı hatalar haline geldi. Tam da tepe-mizde bir «kriz» varken, bunlarla uğraşmak zaman kaybı olarak nitelendiriliyordu. Eleştiriye yaklaşım iç-güdüğü karşı tarafı sınıfsal kökeni veya eylemsizlik-le suçlamaktı. Gizli iç belgeler kaçınılmaz olarak dışa-rıya sızdıkça, paranoya yükseliyordu. Eğer yetmiş or-talarının koşulları böyle bir değişim yaratabiliyorsa, bir iç savaşın ve kıtlığın yol açabileceği sonuçları dü-şünmek insanı ürkütüyor - Josef Amca hariç.

Yetmiş ortalarında, vargücümle, US'nin siyasi görüşlerinin bu şekilde sonuçlanmasının nedenlerini anlamaya çalışıyordum. Bu anlama ihtiyacının, US'e yakın olmuş ve 1970'in başında izlediği gelişimi eleş-tirmiş sosyalistler tarafından paylaşıldığını biliyorum. Bu deneyim, basitçe silkilip atılamaz. Geçmişimiz hoş-görülmesi gereken bir günah gibi ele alınamaz. US/ SİP'e üyelikleri, birçok kişinin yaşamını etkiledi, si-yasi inançları, benim gibi herhangi bir gruba uzun bir süre için üye olmamış olanların sosyalizm inançların-

dan çok daha derin yaralar aldı. Bu tür ihmaller her zaman kötümserlik ve hareketsizlikle cezalandırıldı. İhraç edilen üyeler veya terkedenler önemsenmeyerek, belleklerden silindi. Bu muhalif unsurların siyasi anlayışları, sürekli olarak ahlaki kusurlarla karıştırıldı. Bu tutumun kötü yankıları oldu, acı ve kayıpla sonuçlandı. Ancak bunun da ötesine varan derin etkileri vardır. US'nin Stalinizm ve Ortodoks Troçkizm'den uzaklaşmasını sınırlayan canalcı noktaları anlamaya çalışmadıkça, bu sürecin gerçekleşmesine neyin izin verdiğini görmemizin mümkün olmadığına inanıyorum. Aksi takdirde, bir kez daha aynı güç işe kalkışırken, geçmişteki döngüyü tekrar etmemizin hiçbir garantisi yoktur.

Kanımca gelecekteki örgütlenme sorunumuza ı ışık tutmak için, US'de yaşanan süreci ortaya koymak, yol açtığı sonuçları incelemek, 1956'lardaki New Left ve özgürlükçü Marksizm'in etkilerini yeniden değerlendirmek kadar önemlidir.⁶ US/SİP ile böylesine meşgul olmanın, herhangi bir örgütle bu tür bir karşılaşma yaşamamış olanlara anlaşılmasız geleceğin farkındayım. Herkesçe bilinen bir konu etrafında dolanıp durmak biçiminde garip, yoğun bir duygu gibi görülebilir. Ancak ben bunun, eski veya yeni üyelerin siyasi katılımının ötesinde bir öneme sahip olduğunu düşünüyorum. 1960'ların ortasından itibaren yaklaşık on yıl süreyle, US İngiltere'de Leninist ve Troçkist geleneğin Stalinizm'in dehşetinden ve azınlık Troçkist muhalefe-

6. Örnek olarak, Conference of International Socialists on Revolutionary Unity Documents, February 1978'e bakınız. Bunlardan ikisi yayınlandı: Richard Kuper, «Organisation and Participation», Socialist Review, July/August 1978; Julian Harber, «Trotskyism and the IS Tradition», Revolutionary Socialism, no. 2; Richard Gombin's The Origins of Leftism (Pelican, 1975). Bunlar İngiliz sol guruplarını Fransa'yla karıştırmak için yararlı.

tin aşırı yalıtılmışlığından zedelenmemiş bir kuşak tarafından yenilenmesi umudunun başlıca örgütlü temsilcisi oldu. Vaadedilen, 1917'nin devrimci gelenegini sürdürmek ve aynı zamanda modern kapitalizmin sorunlarına göğüs germekti. Bence zaman içinde bu vaadin asılsızlığı ortaya çıktı. Ne ki, bu tür bir umudun varlığı New Left'in Stalinizm'e karşı sürdürdüğü mücadelenin ifade ettiklerinin geçiştirildiğini göstermekteydi. Ayrıca Martin Shaw'ın ileri sürdüğü gibi, US önderleri, «öğrenci hareketinin üzerine dikkatleri çektiği... yapısal değişiklikler»i yeterince kavrayamadılar.⁷ Dahası, bu gelişmelerin kapsadığı bilinç değişimlerinin önemini görmemezliğe geldiler. Böylece her iki hareketin anlayışları, kendilerini tüketen sektör kabuk tarafından görülmemiş ölçüde emilebildi, yönlendirildi ve sonuçta terkedilebildi.

Bu durum, SİP'nin, kendini kumda daha da derinlere gömerken büyük kum fırtınaları yarattığı çağdaş sol içinde, derin kargaşalar yaşanmasına yol açtı. Sosyalizmi nasıl kurmamız gerektiği konusunda 1956'dan sonra New Left ve 1968 Mayıs olayları tarafından ortaya atılan canalcı sorunlar, bu kargaşa içinde neredeyse tümüyle yitip gitti.

Sanırım US/SİP'yi anlamak konusundaki bu çaba, sürekli kafamı kurcalayan, bir türlü sırrını çözemediğim bir muamma olarak tanımlanabilir 1969'dan bu yana, kadın hareketi içinde varolan örgütlenme sorunları üzerinde kafa yormaya yönelik içsel itki, tümüyle değişik bir siyasi anlayışla hayata geçirilmektedir. Bu tür bir pratik ile sosyalist siyaset arasındaki fark kıyaslanamayacak kadar büyük gözükmektedir. Giderek daha çok, bunu felç edici bir ayırım olarak al-

7. Shaw, «The Making of a Party», s. 107, a.g.e.

gılamaya başladım. Böyle bir bölünmeye razı olup, sosyalizm için bir, feminizm için bir başka tür örgütlenme biçimi kabul etmemiz gibi bir tehlike vardır. Bir bütün olarak toplumdaki cinslerin varolan güç dengeleri göz önüne alınlığında, bu kuşkusuz bizim feminist örgütlenmemizin giderek bir kenara itilmiş azınlık örgütü haline gelmesi anlamına gelecektir.

Yaklaşık on yıldan beri, kadın hareketi içinde, ağırlıkla sözlü olarak iletilen örgütlenme görüşleri günden güne gelişmektedir. Bu görüşleri, sol içinde geçerli olan örgütlenme tanımlarını etkileyebilecek bir dile tercüme etmek son derece güç bir iştir. Bu kısma, bu görüşlerin, bir hareketin pratiğinin sistemleştirilmemiş sonuçlarından kaynaklanmasındandır. Bu görüşler sol gruplara açıkça değil alttan alta meydan okumaktadır. Aynı zamanda, bu görüşler, erkek üstünlüğüne dayalı sol içinde gerçekleştirilen tartışmaların kabul edilmiş çerçevesi içinde hapsedilemezler. Feminist kadınlar, kısmen yaşam deneyimlerinin niteliğinden ötürü, sürekli olarak, savunma ve direnişlerini ifade edebilecekleri yeni biçimler arayışı içindedirler. Bu Leninist ve Troçkist gelenekten gelen sol gruplarca paylaşılmayan bir yaratıcılıktır.

Örneğin biz, küçük bir grubun kapalılığı ve koruması ve kardeşlik duygusu üzerinde durduk. Küçük bir grup içinde her kadının duygularını ve düşüncelerini geliştirebileceği yeterli alan ve havaya sahip olabilmesi önemlidir. Varolan anlayışa göre, ezberlenerek öğrenilecek ve insanların kafalarına kakarak kavratılacak bir tek doğru bile yoktur. Aksine, duygularımızın ve düşüncelerimizin diğer kadınlarla sürdüreceğimiz yakın beraberlik içinde gelişip dönüşeceğini biliyorduk. Hepimiz katkıda bulunmak ve kendimizi

ifade edebilmek ihtiyacındaydık. Görüşlerimiz kendi aramızda biçimlendiği ve bizim dışımızda saptanan doğruları ithal etmediğimiz için geçerlidir. Konuşurken, kendi yararımız için, olabildiğince açık ve dürüst olabileceğimiz kelimeleri seçiyorduk. Bu, sürekli, kendini doğru olarak yücelten ve ardından kendini «şaşmaz» bir nesnelliğin ardına gizleyen birçok sol üslûba aykırıdır. (Bu sadece Leninizm için değil, kimi zaman Leninizm muhalifleri için de geçerlidir. Burada isim sorunu dile getirmek için yetersizdir. Marksizm’de bilim kavramının kullanılışı konusunda bile bu bir sorundur.) Aptal yerine konmaksızın «Bilmiyorum» ve «Bunu kimse bilmiyor, bizim halletmemiz lazım.» diyebilmek son derece önemlidir.

Bizim siyasi anlayışımız her kadının duygularına, bilincin hızla yükselmesi için gerekli olan, hassaslık ve içtenliğin dışa vurulabilmesi olanağını sağlamaya çalışmıştır. Merkezi örgütlenmeleri, hiyerarşik yapıları ve liderliği reddediyoruz. Bu bizim hiçbir örgütlülüğümüz olmadığı anlamına gelmez, örneğin bölgesel ilişkileri ağırları, kadın merkezleri, konferanslar, yayın grupları, tiyatro grupları, folk ve rock grupları, film toplulukları, sendika toplantıları, yiyecek kooperatifleri kadın hareketinin kimi yönleridir. Ortaya çıkanlar özel ihtiyaçlara hizmet eden yapılar olarak görülmektedir. Düşüncelerin biçimlenişi ve iletişimi binlerce kadının katıldığı olağanüstü kollektif bir süreçte gerçekleşir. Hareketin tüm alanlarına yayılmış olan örgütsel inisiyatif son derece çeşitlidir, ve kadınları oldukça farklı biçimde kapsamaktadır. Kadın hareketi, politikanın, sosyalistlerin ihmal ettiği birçok alanına el atmıştır ve daha derin bağlantılara sahiptir. Varlığınızın çok daha büyük bir kısmı ilgi alanı dahilindedir.

Bütün bunlar olup biterken, kendi güçsüzlüklerimiz ve acılarımızdan uzaklaşmadık. Nasıl yaratıcı bir örgüte sahip olduğumuzu düşünürken, dışardan bakarak teorik eleştiriler yapmak güç bir iş. Politikada kendimize, çağdaş solunkilerden çok daha titizlikle tanımlanmış pratik ve kişisel standartlar atfetmemize rağmen, eleştiri ve farklılıkların bizi fazlasıyla rahatlatıldığını farkettik. Erkeklerin üstünlüğüne dayalı gruplarda gözlemlenen mesafeli tutum yabancılaştırıcıdır. Ne var ki, farklılıkların serbest bırakılmasına fırsat verir. Bölünmeden kaynaklanan şiddetli acı, duygusal kabarmaları sakinleştirmek yerine kendi dışımıza yöneltilir. Kardeşlik, bir güç kaynağı yerine, her kadının düşündüğünü söylemesini duygusal olarak güçleştiren baskıcı bir uzlaşma haline gelebilir. Yükselen bilincin kadınlar üzerinde yaratacağı aşırı baskı yalnızca iradi olarak değişmeye çalışmalarına yol açabilir. Feminist siyasetler kadınların kurtuluşu için çaba harcamak yerine, özgür bir yaşam sürmek isteğinin gerçekleşmesinin aracı haline gelebilirler. Bir yapıya sahip olmamamız, kimi belirli sosyal ilişki ağlarının dışında kalan kadınların harekete katılmasını güçleştirebilir. Klikleşmeye ve böylece demokrasiden uzaklaşmaya yol açabilir. Kişisel deneyime ağırlık verilmesi, geçmişteki kadın hareketi veya diğer radikal siyaset biçimleri içinde kazanılan fikirlerin aktarılmasını güçleştirmektedir.

Bu güçsüzlüğün farkına varmak kimi kadınların sol örgütlere katılmasına yol açtı. Bu durumda ise sorunları kadın hareketinin birçok anlayışının hâlâ dikkate alınmamasıydı. Kimi kadınlarsa, içinde her zaman öznel deneyimler barındıran bir siyasetin hayatı önemini gözardı eden, katıksız teoriyi tercih ettiler.

Böyle bir tavrın nasıl ortaya çıktığını anlayabiliyorum ama, bence bu, bir hareket olarak, yaratıcılığımızın canalcı bir kaynağını reddetmek anlamına geliyordu. Sosyalist feminist grupların son zamanlardaki gelişmesi, fikirlerin, kişisel duyguların ve eylemliliğin bütünlüşmesi umudunu taşıyor. Bunun çeşitli kaynakları vardır. Kadın hareketi içinde sosyalistler ve sosyalist olmuş kadınlar her zaman varolmuştur, dolayısıyla bu ilk sosyalist feminist gruplaşmalarla kadın hareketi arasında yakın bağlar vardır. Diğer yandan Troçkistler'den ve diğer sol gruplardan atılmış birçok kadın da sosyalist feminist gruplara katılmıştır. Geri kalanlar için sosyalist feminist grup hem katıldıkları ilk kadın grubu ve hem de ilk sosyalist grupları oldu. Buradan anlaşılacağı gibi, hareketin siyasi anlayışının otomatik olarak paylaşılan bir geçmişi artık yoktur.

Kadın hareketi başarılarıyla dört bir yanda övünmemeye özen gösterir. Benim gibi, solla yakın ilişkileri olan bir kadın için bu, öğrenmem gereken en garip şeylerden biriydi. Kuru sıkı atmaya yer yoktu; çok daha titiz iç ölçütlerle davranışların ayrıntıları dikkat ve özenle incelenirdi. Sol içinde her şey telaşla yapılır ve sonuca ulaşmak doğrultusunda bir baskı vardır. Kısa vadeli olarak, iş yapmak yerine örnek mitlerle avunulabilinir. Bence gerçekçilik, kadın hareketinin uzun vadeli gücü olmuştur. Beri yandan, kimi zaman bu kendimize haksızlık edip, elde ettiklerimizin önemini küçümsemeye dönüşüyor. Bu, eylem, düşünce, özellikle de örgütlenme konusundaki tutumumuz için geçerlidir. Bence artık, çeşitli söyleşilerimiz kanalıyla birbirimize aktardığımız veya davranışlarımızın yansıttığı anlayışları açık ve kesin bir biçimde ifade etmeye başlamak önemli bir gerekliliktir. Çünkü net

biçimde formüle edilmeyen anlayışlar, «doğru» düşünceler arasında halıdaki toz gibi yiter giderler.

Bizim örgütlenme tartışmalarımızda yapı eksikliği, toplantılardaki akıl almaz suskunluklar, koordinasyon merkezlerinin ilişkileri Londra çalışma merkezinin yerel gruplarla olan ilişkileri gibi, acil sorunlarla uğraşılır. Düşmana karşı diğer gruplarla beraber mücadele verilirken, kendi örgütsel özerkliğimizi korumak olarak algılanırken, bazıları, erkeklerden ve diğer hareketlerden tümüyle ayrı kalmak olarak yorumlar. Bu görüşlerin ve anlayışların ötesinde, tüm kadınların içinde tamamen yer alabilecekleri durumlar oluşturmak gibi genel bir amacın doğurduğu örgütsel sorunları çözmeye çalıştık. Kadın tarihine feminist bir ilginin dışında, bugün yaptıklarımıza Leninist veya başka devrimci örgütlenmenin geçmiş geleneklerine pek dayanmadık. Bu noktada kadın hareketi, özgürlükçü Marksizm'le, yeni bir şeye başlamak duygusunu paylaşır. Bu, geçmiş gelenekleri katı bir kabukla kuşatan dogmatizmi kendimizden uzak tuttuğumuzu anlatır. Ancak bu durum bizi, sol içinde devrimci geleneğin net uyarlamalarına ve özgün «bir analize» sahip gözükenlere karşı savunma durumunda bıraktı. Ayrıca bizi, karmaşık bir direniş kültürüne ait olmak hissinin işçi hareketine kazandırdığı o değerli güvenden de yoksun bıraktı. Sol gruplardan atılan artan sayıdaki kadın, bu geleneklerin olumlu yanlarını kadın hareketine taşıyabilir.

Tartışmalarımız gerçek çatışmalardan oluşan bir zeminde yükselmiş ancak özelden genele varmak oldukça güç olmuştur. Bunları herhangi bir bağlama oturtacak araçlardan yoksunuz. Teorileştirilmeyen deneyim, yaşayan bir hareketin görece yeni ortak bel-

leğine ait olsa bile, bir türlü eriyip gözden kayboluyor. Tercih ettiğimiz örgütlenme biçimlerine yönelik tutumları ve tepkileri belleğimize kaydedebiliriz ancak bunları aktarmak veya daha genel bir geçerlilik kazandırmak güçtür.

Kanımca, örgütsel deneyimlerimizi, geçmiş gelenekleri yaratıcı bir şekilde değerlendirerek teorileştirmek gereği acılaşmaktadır çünkü zaman geçtikçe, neler olup bittiği, ya da hangi kararların neden alındığını konuşarak aktarabilmek olanağı azalmaktadır. Bunları bir hikâye gibi anlatıp durmazsınız. «Evet işte, Skegness Kadın Özgürlüğü Konferansında herkesi aşağı attık. Birkaç yıl sonra... Mile End Kadınları ve Sosyalizm Konferansında da aynı yolu gidip geldiği, aynı tepeyi inip çıktığı anlamına gelir. Bu hâlâ Troçkist kadınları kürsülerden kovalayan, anlaşılmasız bir bellekle silahlanmış, uzlaşmaz ve yaşlı feminist emeklilerden oluşmuş, küçük bir gövde görüntüsü çağırıştırıyor. Teori olmadıkça bağınaz duyguları savunmaya saplanıp kalırsınız. Teori oluşturmak, size, soluğunuz kesilmeksizin cüretli atılımlarda bulunabilmek, eleştirileri cepheden göğüslemek ve bir alternatif oluşturarak ayaklarınızı yere basmak için gereken gücü sağlar. Kısacası avantaj sizdedir.

Anti-faşizm, İrlanda, işçi sınıfının Grunwick gibi kitlesel çatışmaları, legal baskı veya emperyalizm gibi sorunlara nasıl yaklaşmamız gerektiğini araştırmaya başladığımızdan bu yana, bu tür atılımlara duyduğumuz ihtiyaç artmıştır. Şiddet gösterileri, kitlesel grev gözcülükleri, işkence ve radikal direnişi bastırmak için devlet gücünün uluslararası düzeyde takviye edilmesi, oldukça farklı siyasi alanlara göre biçimlenmiş feminist örgütsel yapıların ilgi alanlarını buralara.

kaydırmıştır.⁸ Mücadelenin ilişkilere ve özel yaşama ilişkin alanlarının önemini basitçe gözardı etmek konusunda güçlü bir baskı vardır. Oysa bence feministler olarak giriştiğimiz değişik direniş biçimlerini netleştirmemiz, daha stratejik bir muhalefet ve ittifak anlayışı geliştirmemiz ve siyasi sorunun doğasıyla uyumlu kişisel ve genel biçimlerin yeni kombinasyonlarını oluşturmamız gerekmektedir. Böyle bir stratejinin bir yönü de, feminist tecrübenin bize ne öğrettiği ve algıladığımız belirtilerin hangilerinin sosyalizmi kurmaya uygun olduğu konusunda daha belirgin bir kavrayış olacaktır. Bunu, kadın hareketini «otoriter erkek» solunun bir karikatürü ve «alternatifi» olarak savunmacı bir yüceltmeyle sunsaydık, bence bu çıkmaz bir sokakta ilerlemek olurdu. Bu durum kadın özgürlüğüne taşınması imkânsız bir ağırlık yükler ve erkeklerin, herkesden daha feminist bir tavırla, işi kadınlara bırakarak, işin içinden sıyrılmalarına meydan verirdi. Alternatif bir pratik deneyiminin ve siyasi bir süreç içinde değişik ilişkiler arayışının oldukça önemli katkıları olmasına rağmen, tamamlanmış kimi alternatifleri hayata geçirmek, kadın hareketinin boyunu aşan bir iştir. Yaratıcılığına rağmen, feminizm, tanım gereği, sadece bir cinsin deneyimlerini ifade eder. Kısımlığı kaçınılmazdır. Ayrıca gerçek sınıf ve ırk önyargıları da vardır. Kadın hareketi temel olarak belli bir sosyal tabakadan kadınları, öğretmenleri, sosyal işçileri, liberalleri, gazeteci veya küçük memurları ve aynı zamanda aile içinde çalışan kadınları etkilemiştir. Bunlar çoğunlukla, kapitalist toplumun değerlerinin iletilmesinde, yönetim ve hizmet sektörlerinde

8. Bkz. Rose Shapiro and Tricia Deardon, «No Leaders, No Dogmas: Gettin Personal about Politics», The Leveller, no. 14, April 1978.

yer alan insanlardır. Bunlar son derece önemli mücadele alanlarıdır. Kapitalizmin bu sözü edilen alanlarında, cinsler arasındaki denetim ilişkilerinin içerdiği ham duygusallıkların içyüzünü yansıtırılar. Ancak birçok kadın, bu özel sosyal ilişkiler ağına dahil değildir. Kimi el işçisi kadınlar kadın hareketine katılmış ve birçokları da hareketten etkilenmiş olsalar da, yeni feminizmin ortaya çıkışında deneyimlerinin merkezi bir önemi olmamıştır. Ayrıca benzer bir ırkçı kısıtlama vardır. Feministlerin büyük bir çoğunluğu beyazdır. Asyalı ve Batı Hintli kadınlar azınlıktadır. Bu durum, değişik sınıflardan ve ırklardan gelen kadınların içinde bulundukları güçlüklerin benzerlik ve farklılıklarının tümüyle anlaşılabilmesini engellemektedir.

Kadın hareketinin veya kadınlar ve erkeklerden oluşan küçük grupların, şapkalarından net bir alternatif model çıkarabileceklerine inanmıyorum. Leninizm'e büyük tarihsel gücünü veren, tam tamına devrimci ortamlarda yaratılmış ve kullanılmış olmasıdır. Bir yere kadar gelişti ve anarşizm veya sendikalizme göre, çok daha karmaşık durumlara uyum sağladı. Troçkizm'in, Stalinizm karşısındaki direnişine dayanan kökenlerinin de, böyle bir muhalefetin dolambaçlı ve ıssız bir yol olduğu dönemlerde, önemli bir devrimci tecrübe kaynağı olduğunu reddedemeyiz.

Ancak burada durmanız için hiçbir neden yok. Aynı şekilde bolşeviklerin, Stalin'den önce bile, hesabını vermeleri gereken birçok şey yaptıklarını ve Leninizm'in, yeni bir sol politika oluştururken dahi sosyalizmin kimi hayati yanlarını zedelediğini kabul etmemiz gerekir. Bütün bu olup bitenlerin tek nedeni, devrimlerin olağanüstü zor dış koşullarla karşı karşıya olmaları değildir. Leninist görüşler, sosyalizmin Le-

ninizm öncesi biçimlerinde varolan anlayışların kendileriyle kaynaşmasına vargüçleriyle karşı çıkmışlardır.⁹ Israrlı anti-Leninist gelenekler bir uzlaşmazlıktan ibaret değildirler. Ancak bu gelenekler, Stalinizm'in tarihsel etkisiyle son derece sekter gruplar veya soyut teorilerle sınırlıdır ve bu, muhalefetin kendini dışa vuruş biçimini etkilemiştir.

Bugün, bu eski anlaşmazlıkların üzerine yeni bir ışık tutulmaktadır sanki.

Komünist partilerde uluslararası düzeyde sürdürülmekte olan tartışmalar, İngiltere'de, Socialist Unity (Sosyalist Birlik), Big Flame (Büyük Alev), International Socialism Conference (Uluslararası Sosyalizm Konferansı) çevresindeki tartışmalar **The Levellers** ve **Socialist Register**'deki makaleler beni cesaretlendirdi. Kişisel olarak en çok, sosyalist feminist gruplar arasındaki ilişki ağının gelişimine ve herhangi bir siyasi örgütün yayını olmadıkları ve sosyalizm ile cinsel politika arasındaki bağlantı ile ilgilenmekte oldukları için, Red Rag (Kızıl Paçavra), Lesbian Left (Lezbiyen Sol), Achilles Hill (Aşil'in Topuğu)'nda çıkan solla ilgili yazılara, yakınlık duymaktaydım.

Geçenlerde, **The Levellers**'da yayınlanan 'Recovering The Libertarian Tradition' (Özgürlükçü Geleneği Kurtarmak) başlıklı bir röportajda, «yeni bir düzenlemeye tabi tutulmaksızın devralınmış Leninist ve öncü stratejileri» eleştiren, E.P. Thompson, «bu stratejilerin, bir kez daha, kendilerinin çalışan halkın en has devrimci bilincinin cisimleşmiş hali olduğunu iddia eden ve kitlelerin gerçek talep ve ihtiyaçlarının neler oldu-

9. Örneğin Fernando Claudin'in Komünist Enternasyonal hakkındaki tutumuna bakınız: *From Comintern to Cominform*, Peregrine. 1975.

ğunu fazlaca araştırmayan bir önderliğe, yol açtığını ileri sürmektedir.

Ayrıca bunun «Leninizm son derece özel tarihsel koşulların özgül bir ürünüydü, ki bu koşullar bence yaşadığımız ülke ve koşullar için geçerli değildir ve genellikle anti-demokratik ve anti-özgürlükçü kabul-lere yol açabilirler» türünden örtülü bir Leninizm eleş-tirisi olmadığını da eklemektedir. Çağdaş sol içinde gelişmiş tutku, düşmanlık ve paranoyanın önüne geç-ebilecek ve «varolan işçi hareketleri ve İşçi Partisi'nin binlerce aktif taraftarını» kapsayabilecek «olumlu bir politika»ya duyulan ihtiyacı vurgular.¹⁰

Kadın hareketi içinde yeni örgütlenme biçimleri-nin gelişimini özgürlükçü sosyalist geleneğin böyle kapsamlı bir yeniden canlanışının parçası olarak görü-yorum. Bence bu Leninizm geleneğinin ve İngiltere'-deki özel etkisinden ötürü, Troçkizm geleneğinin sıkı bir yeniden değerlendirmesini gerektirir.¹¹ Böyle bir sürece katılımımın gönülsüz olacağını, itiraf ederim. Çünkü hâlâ bu sürecin gerçekleşmesinin bir yandan kargaşa ve kararsızlık, diğer yandan da doktrinel sağ-lığın sıkı kısıkaçlarıyla dolu olan ilk günleri yaşanmak-tadır. Memnun olmayanlar arasında homurdanıp, söy-lenmeler giderek artsa da, hâlâ Troçkist ve yeni Troç-kist önderliğin süslü sözleriyle tatmin edilmektedir.

10. E.P. Thompson'un Terry Hott tarafından yapılan röportaj'ı, «Reco-vering the Libertarian Tradition», The Leveller, no. 22, January 1978. s. 20.

11. Troçkizm'in tanımlanabilir politik bir gelenek oluşu tartışmasıyla il-gili bkz. Geoff Hodgson, Trotsky and Fatalistic Marxism, Spokesman Books, 1975. Jim O'Brien'in Amerikan Leninist guruplarının tarihi ile ilgili özeti İngiltere'yle ilginç bir karşılaştırma sağlıyor. Jim O'Brien, «American Leninism in the 1970 s». New England Free Press. 1979. (Bu makale ilk defa Radical America'nın Kasım 1977/Şubat 1978 bası-mında çıktı)

Beni alıkoyan, sadece bu şamataı körüklemekten çekinmem değil, aynı zamanda da saygıdır. Örgütlenme görüşleri, tepeden inme ve erkek üstünlüğüne dayalı olsa da olmasa da binbir emekle yaratılır ve kullanıldıkça kök salarlar. Kuşkusuz aktarılması gereken beceriler vardır. Daha çok bilenlerden öğrenilecek şeyler vardır. Her şey, bir anda kafamızda belirivermez. Hem Lenin'den, hem Troçki'den çok şey öğrendiğimi biliyorum. Rus devrimci geleneğinin ve olağanüstü 1917 altüst oluşunun sağladığı kavrayış derinliğini bir yana atmak büyük bir müsriflik olur. Leninist düşüncelerin iyice sınanıp denenmiş genel kabuller olduğu açıktır. Ne zaman Leninizm'le ilgili bir eleştiri yapsam, Lenin başka şey kasetmişti, ya da söylediği farklıydı diyecek Komünist Partili veya sol gruplara üye bir arkadaş mutlaka çıkar. Kimi zaman, sorunu Leninizm diye adlandırmanın yanlış olacağını düşünüyorum. Çünkü her zaman, her sol örgütte çok boyutlu, yetkin anlayışlara sahip insanlar olduğunu biliyorum. Böylece yıllar boyunca, keşke hissettiğim her tür rahatsızlığı bir yana bırakmış olsaydım diye düşündüm.

Eğer hazır hiçbir alternatifin yoksa, didinip tasalanmanın ne anlamı var? Bugün yine de, yeni anlayışlar geliştirmek için, sol içinde ve işçi hareketinde varolan sosyalizmin kurulması ile ilgili gerçek uzlaşmazlıkları açığa çıkarmak bana kaçınılmaz derecede önemli gelmektedir. İşe kendi siyasi tecrübemizi sınavarak ve bu deneyimden nelerin genelleştirilebileceğini araştırarak başlamak en iyisi. Şaşmaz bir doğruluk iddia etmeksizin ve zayıflıklarımızı gizlemeksizin gerçekte yapmakta olduklarımızı değerlendirmemiz gerekir.

Bütün bunlar, aşağıdaki gibi özetlenebilecek ana

konunun arkasında yatanların hikâyesidir: Leninizm ve Troçkizm başlığı altında toplanan örgütlenme yaklaşımları bence neden sakatlanmışlardır; sosyalist olmanın anlamı üzerine solda hakim olan Leninist ve Troçkist yaklaşım, nasıl olup da, bugün enerjimizi ve öz-etkinliğimizi engellemekte ve pek çok insana sosyalizmin iletilmesini güçleştirmektedir; ve kadın hareketinin pratiği, güçlü ve popüler bir sosyalist hareket yaratma imkânını yeniden gündeme getirecek yöntemleri bence neden ifade etmektedir.

Ben, sistematik olarak, Lenin'in «eserleri» veya Troçki'nin eserleriyle ya da komünist partilerin tarihiyle veya Maoizm'in özgül Leninizm uyarlamasıyla ilgileniyor değilim. Ne Dördüncü Enternasyonal'in kökenini ve gelişimini inceliyor, ne de C.L.R. James, Raya Dunayevskaya, Michel Pablo ve bizzat Tony Cliff'in kendi gibi Troçki'nin düşüncelerini revize etmeyi amaçlayan ayrılıklara yol açmış Troçkizm içi tartışmaları araştırıyorum. Leninist ve Troçkistler'in senelerdir tartıştıkları devlet, emperyalizm, eşitsiz gelişim, sürekli devrim gibi konularla da ilgilenmiyorum.

Leninizm'in Troçkizm'in İngiltere solu içinde altmışlardan bu yana yeniden canlanan gelişmesi ile birlikte ortaya çıkması, bu öğretiyeye yaklaşmanın temel nedenidir. Leninizm'in bu Troçkist biçimleri ile kadın hareketi arasında gelişmekte olan sürtüşme noktalarını anlamaya çalışıyorum. Böyle yapmamın nedeni, söylenecek daha çok şey olmadığını düşünmem değil -bunları söylemesi gerekenin ben olmadığını düşünüyorum olmamdır. Umarım başka insanlar, bu çatışmaların başka bağlamlarda ortaya çıkış biçimlerini araştırırlar ve feminizmin etkilerini, bugün yeterince varlık gösteremediğimiz sol tartışma alanlarında yaygınlaştırırlar.

Kadın hareketi deneyimi yaşanmadıkça bu eleştirinin genel terimleri formüle edilemezdi. Ancak yazının bundan sonrasının özelliği, bunları benim bir birey olarak yazıyor olmamdır. Umarım bu, çok daha bütünlüklü bir tartışmaya katkıda bulunabilir.

BÖLÜM II

1

Bence kadın hareketinin, devrimci sosyalistlerin nasıl örgütlenmeleri gerektiği konusunda hüküm süren varsayımlara meydan okuduğu düşüncesiyle incelemeye başlamak istiyorum. Söz konusu varsayımlar, teorinin nasıl algılandığı, siyasi örgütün diğer hareketlerle arasındaki ilişkiyi nasıl gördüğü, nasıl bir bilinç değişimi varsayıldığı, siyasetin alanının nasıl tanımlandığı, her sosyalist bireyin kendini ve başkaları ile olan ilişkilerini, geçmişte ve bugün nasıl gördüğü gibi konuları içerir.

Ben bunu bir grup biyolojik insanın, kadınların başka bir biyolojik insanı, erkekleri alt etme meselesi olarak görmüyorum. Benim için feminizm, bir cins olarak kadınların çıkarlarını savunacak bir harekettir. Bunun da ötesinde, bu ikinci sınıf muamele gören insanların dizginledikleri anlayışların dışa vurulmasının ve iletişilmenin bir aracıdır. Kadın özgürlüğü hareketi, hiçbir hakimiyet ilişkisine rastlanmayacak bir toplumun yaratılmasının bir parçasıdır. Bu toplum, kendisinin oluşturulması sürecinden ayrı düşünülemez.

Kuşkusuz kadın ve erkek arasındaki ilişkiler, maddi varoluş biçimlerinin sosyal yaşamın tüm araçlarının üretim ve yeniden-üretimin geçmişte insanlar-

ca dönüştürüldüğü büyük altüst oluşlarla birlikte tarihsel olarak değişime uğramıştır. Bu karşı cinsler arasındaki ilişkilerin, eşyaların üretim biçiminin ekonomik değişimlerine indirgenebileceği ya da biyolojik farklılığın bir sonucu olarak görülebileceği anlamına gelmez. Geçmişte bu tür ilişkilerin birçok insan için nasıl bir biçime sahip olduğu konusundaki bilgimiz çok az. Ancak sosyalist feministler, cinsel işbölümünün ve akrabalık ağındaki güç ilişkilerinin tarih boyunca aldıkları biçimlerin incelenmesi gerektiğini vurgulamaya başladılar. Bu durumda ne evrensel bir biyolojik ilişkiyi ne de tümüyle üretim biçiminin değişimine tabi bir ilişkiyi savunmuyoruz.

«Dissolving the Hyphen» (Tireyi Ortadan Kaldırmak) da, Rosalind Petchesky, «kadınların özel maddi koşullarından ötürü, özel mücadele ve örgütlenme biçimleri geliştirip geliştirmediklerini saptamak amacıyla somut devrimci durumların incelenmesi» gerektiğini vurgular ve devam eder: «Eğer bu ataerkil kandaşlık ilişkilerinin durağan olmayıp, sınıf ilişkileri gibi karşıtlık ve mücadele ile karakterize edildiğini anlarsak, kadınların bilincinin ve periodik olarak, egemen kandaşlık yapılarına karşı direnme ve değiştirme girişimlerinin sınıf ilişkilerini etkileyeceğini kurgulayabiliriz»¹²

Felicity Edholm, Olivia Harris ve Kate Young, karşıtlığın ve mücadelenin değişmez olduğunu kolayca varsayamayacağımıza işaret ediyorlar. «Conceptualizing Woman» (Kadını Kavramlaştırma), da «Kadın-

12. Rosalind Petchesky, «Dissolving the Hyphen. A Report on Marxist-Feminist Groups 1-5», in Zillah R. Eisenstein (ed). Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism, New York, Monthly Review Press, 1979, s. 386. (Bu sorunların tartışılması için bkz. the Feminist Review, Red Rag and Scarlet Women.)

ların hangi koşullar altında, kendi konumlarını doğal ve tanrı tarafından takdir edilmiş olarak kabul etmeyeceklerini» soruyorlar.

Tarihsel olarak belirli tophumların antropolojik incelemeleri ışığında araştırması son derece yararlı olacak bir varsayım ileri sürmektedirler, «... üretken süreçteki değişimler, cinsiyet ayrımına dayalı sistemin, cinsel işbölümü ile çelişmesine yol açınca, her ikisi arasındaki uyum ortadan kalkınca, bu uyuşmazlık cinsel düşmanlığın ve karşıtlığın sorgulanması ve mücadele edilmesi için gereken potansiyeli sağlar. Ancak böyle bir mücadelenin alacağı yön 'önceden kestirilemez.'»¹³

Potansiyel olarak Marksizm, tarihsel dönüşümlerin yaşamlarımızı nasıl etkilediğini, bir yandan bu süreçlerle sınırlanırken, bir yandan da bunların oluşumuna nasıl katkıda bulunduğumuzu anlamamız için değerli bir araçtır. Marksizm'in varolan biçiminin kendisi de, geçmişte sosyalistler için önemli olan güçler ikilemler tarafından şekillendirildi. Kadın hareketinin ortaya çıkışı, Marksizm'in cinsler arası ilişkiler ve bu ilişkilerin, kadınların sol içinde ikinci sınıf muamele görmeleriyle bağlantısının kurulması konusunda az gelişmişliğini açığa çıkardı. Kadın hareketinin ortaya çıkışı, sol içindeki ve dışındaki kadınların, Marksizm'i kendi tasarımlarında belirlemek için, erkeklerin gücüne meydan okumaları anlamına gelmektedir. Feminizm, Marksizm'i birçok açıdan yenilememizi zorunlu kılar.

Kadınların karşı karşıya oldukları özgül cinsel baskının yeni bir kolektif kadınlık bilinci geliştirme-

13. Felicity Edholm, Olivia Harris and Kate Young, «Conceptualising Women» Critique of Anthropology (Women's issue), Vol. 3, nos. 9 and 10, 1977, s. 126.

mize ve dayatmamıza olanak sağlayacak bağımsız bir hareket -ister ayrılıkçı ister özerk bir tutum olarak algı-lansın- gerektirdiği feminizm pratiğinin vardı-ğı bir sonuçtur. Red Rag'da Bea Campbell, başlangıçtan itibaren, bu özerkliği, pratikte, nasıl, erkeklerden özerklik olarak tanımlandığını anlatır. Burda, karşı cinsler arasındaki ilişkilerin, bir toplumsal çatışma alanı olarak, sosyalizm tarafından ihmal edildiği zım-nen ifade edilmektedir. Bu dışılığın herhangi bir tür tanımlanışını aşan bir sorundur. Bir cins olarak bize özgü olanın neler olduğunu saptamakla kaçınılmaz olarak kimliğin sınırlarını dönüştürmekteyiz.

...feminizm varoluşun hem öznel, hem de nesnel koşullarını politik bir sorun olarak tanımlar. Başka bir deyişle bu, kişinin politik bir sorun haline gelmesidir. Böyle bir bakış, devrimci kadroları bir özne olarak değil (bir nesne olarak görerek siyaset yapma anlayışına karşı çıkar.

Feminizm yaşanan bağımlılık ilişkilerinin ve bunun gerçekleşme biçiminin devrimci strateji için temel bir sorun olması gerektiğini ileri sürer. (Bunu yaparken yalnız değildir, ancak o yeni siyasetlerin en tutarlı ve ısrarlısıdır). Bu öneri, bir biçim gündeme getirir; kitle mücadelesi ile ilgili; mücadeleye hazırlık süreci ile ilgili bir biçim.¹⁴

A. Düşünceler Konusundaki Yaklaşımımız

Yaşanan bağımlılık ilişkisinin bir yanı kadınların tüm genel kavramlardan ve kültürün egemen tanımından dışılanmasıdır. Bu kısmen paylaşılmış bir ba-

14. Bea Campbell, «Sweets from a Stranger», Red Rag, no. 13, p. 28.

ğımlılık ilişkisidir. Diğer bazı hiyerarşik ilişki biçimleri, örneğin sınıf ve ırk bağlamındaki hiyerarşik ilişkiler de, bu kavram ve tanımlara yansımaz. Ancak kadınların bu bağımlı konumları özellikle içselleşmiştir. Bu yeni bir kollektif kimlik umudu ifade eden kelimelerde bile görülür. Sadece 'mankind' sözcüğü değil, 'Liberty, Equality, Fraternity' (Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik) sloganı da aynı sorunu içeriyor; 'chairman' (başkan) la da bitmiyor; işte 'brotherhood' (kardeşlik) ya da aynı şekilde, 'yours fraternally' (kardeşçe sizin). * Sosyalist ve işçi hareketlerinin kullandığı bu dil, bir bütün olarak kapitalist toplumda olduğu gibi, radikal gelenek içinde de erkeklerin, nelerin önemli olduğunu tanımlayış biçimini yansıtır. Sol içindeki kadınlar bu dili eleştirmeye başlayınca önemsiz şeylerle uğraştığımız söylendi. Oysa kadın özgürlüğü hareketinin düşünceleri ve siyasi yaklaşımı, özellikle, hergün karşı karşıya geline bu önemsenmeyen küçük anlardan kaynaklanmaktadır.

Kadın hareketi erkeklerin kültür üzerindeki egemenliklerinin her yönüyle mücadele ederek, dünyanın algılanış ve etkilenişini tanımlama gücünü gösteren dildeki yanlı ifadeleri gözler önüne sermeye başladı.

Bir hareketin salt varlığı -kuşkusuz varolması son derece önemlidir- kültürel bağımlılığa son vermeye yetmez, çünkü mücadele ettiğimiz değerler gerçek güç ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Ancak yine de bu,

* Yazar burada İngilizce sözcüklerin Türkçe karşılıklarını doğrudan yazdığımızda anlaşılamayacak bir sorunu ortaya atıyor. Yukarıda tırnak içinde yazılmış sözcüklerin pek çoğu İngilizcedeki man: Erkek ya da brother: Erkek kardeş, sözcüklerinden türetilmiştir. Ancak daha genel kavramları gösterirler; brotherhood: Kardeşlik, chairman: Başkan, mankind: insanlık, gibi. Yazar sol içinde de kullanılan bu sözcüklerde erkek üstünlüğünün, kültürün erkeğe-göreliliğinin dildeki ifadesini görüyor. -ç.n.-

baskının sınırlarının netleşmesini ve böylece de cephe alınabilmesini sağlar. Kendi kültürümüzü dönüştürürken yaşadığımız deneyimlerimizi nasıl ortaya çıkarıp, açığa vuracağımız konusu, güçsüz, sıradan, tanınmayan insanların oluşturduğu gruplarla paylaştığımız ortak bir sorundur. Eğer durmaksızın, çektiğimiz acılardan, nasıl da kendi kendimize yetmeyi becerdiğimizizden söz edip durursak ideal bir toprak-ana-ikonası altın kalpli orospu ya da bir madonna yaratırız. Kadınlık konusunda varolan varsayımlara son veremeyeceğiz. Beri yandan, kadınların özgül yaşantılarının ürünü olan deneyimleri görmezliğe gelirsek ve gelişimimizi bunların ışığında sürdürmezsek, bu kez, gerçek hayatla ilgisi ve derin etkileri olmayan bir başka ideal; bir feminist klişe yaratırız.

Yeni keşifler için iyi haritalara ihtiyacımız var. (Hani neredeyse iyi bir işçi gibi yazdım!) Durum değerlendirmesi yapabilmeli ve diğer yoldaşlarla herhangi bir genel ilke ile ilgili olarak iletişimbilmeliyiz. Yakıt ikmali ve yolculuğun değerlendirilmesi için konaklama merkezleri kurmalıyız. Yani yola ilişkin anlık tepkilerimize bir an için ara vermeli ve geçtiğimiz kısmın bütün bir yolla ilişkisini değerlendirmeye çalışmalıyız. Bunların kimi diğer yolcuların anlattığı hikâyelerden, kimileri kendi deneyimlerimizden, kimileri de varolan haritalardan elde edilmiş olacaktır. Kimileri ise olayların bundan sonraki gelişimiyle ilgili kurgulamalar olacaktır.

Bütünü özetleme çabamız yetersiz ve eksik olabilir, ancak yolumuzu kaybetmememiz için bunu yapmamız şarttır. Daha sonraları bu değerlendirme işini bir yana bıraksak da eğer önümüze çıkan her çıkmanın içine yuvarlanmak ya da uzun turlar atarak do-

lanmak istemiyorsak, bu girişim hâlâ yol gösterici olacak ve olabildiğince doğru olmak çabamız hayati önemini koruyacaktır.

«Teori» sözcüğünü kullandığım zaman kastettiğim böyle bir eylemlilik türüdür. «Soyutlama» en iyi kamp yerlerinde yerleşmek istediğimizde bize yardım etmelidir. İletişmemizi, deneyimlerimizi, duygularımızı, anlayışlarımızı ve düşüncelerimizi yaygınlaştırmamızı ve böylece eylemde bulunmamızı kolaylaştırmalıdır. Sadece küçük bir seçkin tabakanın çözebildiği ve bizim de bir döngü içinde dönüp durmamıza yol açan bir dizi şifreli işaret levhası olmamalıdır.

Çağdaş sol içinde «teori»nin çok daha ağırlıklı bir anlamı olduğunun farkındayım. Sekterliğin fosilleşmiş otoritesinden ve akademi kulelerinden yansıyan büyük bir yankıya sahip. Her ikisi de, «teori»ye küçük bir azınlık dışında kimsenin ulaşamayacağı bir şey olarak yaklaşıyorlar. Üzerimizde, bir çeşit tarih dışı boşlukta, sabit, bir halde asılı duruyor. Oysa düşünceler hayat tecrübelerimizden başka kimselerin geçmiş bilgeliklerinden ve değişim hareketinden kaynaklanmaktadır. Örneğin sosyalizmin kurulması sorunuyla ilgili teorilerin ışığında pratiğimizi ve tarihimizi soyutlama çabamız, her dönemde tozlu ilmi haller gibi elden ele geçirilmeye, düşünmeksizin «doğru düşünce» olarak tekrarlanmaya hiç de uygun değildir. Hiçbir evrensel geçerlilikleri yoktur. Eğer beklenenden daha uzun zaman işe yararlarsa, ne âlâ! Ama bu onları gizli metinler haline getirmez; kullanılmaya, yararlanılmaya ve geliştirilmeye daha uygun olmalarını sağlar. Kanımca, tüm bu girişimleri, sürekli olarak yeniden gözden geçirilmeli, eleştirilmeli, pratikle yoğrulup, kaynaşarak yok olmalı, yeniden doğmalıdır.

Soyutlama süreci, kişinin kendisi ile ilgili, genel-
leştirilebilir bir kavramlaştırma gerektirdiği için, ba-
ğımlı kılınmış insanların oluşturduğu gruplar ile teori
arasındaki ilişki çok büyük ve ciddi güçlükler içerir.
Bir hareket, teorinin baskıcı uzaklığının üstesinden
kısmen gelebilmenize yardımcı olur ve bu Kadın Öz-
gürlüğü Hareketi'nin önemli ve sürekli yaratıcı bir ça-
bası olmuştur. Ne var ki geçtiğimiz yolların bazısının
haritası çıkarılmamıştır ve ayak izlerimiz kaybolmak-
tadır. Örgütlenme konusunda geliştirdiğimiz teoriler
bataklıkta durmaktadır. Burası hâlâ sahipsiz bir alan-
dır. Yazdıklarımı, başlamakta daha geniş çaplı bir el
atma operasyonunun bir parçası olarak görüyorum
Bu konudaki güçlükler tümüyle halledilmiş değildir.
Bu güçlüğün bir parçası da benim. Bunları yazarken
bile kendimi fiziksel olarak zorladığımı hissediyorum.
Karanlıkta tökezleyerek ilerliyorum. 1968'den önce he-
nüz katılacak bir hareket ortada yokken, kadınların öz-
gürleşmesi ile ilgili olarak yazarken hep tereddüt için-
deydim. Bu kez düşünceler üzerimde bir ağırlık oluş-
turuyorlar. Omuzlarımda ve göğsümde baskılarını his-
sediyorum. Ansızın, nefesimi tuttuğumu farkediyor-
um. Sanki kafamın üzerinde dev bir başlık geliyor.
Sözcükler kargaşa içinde uçuşup duruyor ve onlarla
birlikte kalmak için büyük bir çaba harcamadıkça,
adeta bilincimin yüzeyinden kayıp gidiyorlar. Ancak
geçmişten farklı olarak, bugün biliyorum ki, böyle huy-
suzlanmak ve soluksuzlanmak kişisel bir gariplik de-
ğil, sosyal bir olgudur ve bu sadece düşünerek değil
hissederek kavradığım bir bilgidir.

Kadın hareketi ortaya çıktığında, temel olarak er-
kekler tarafından oluşturulmuş ve tanımlanmış olduk-
ları için, sosyalist düşünceler duygusal bir olgu ola-
rak görülüyordu. Kadın olduğumuz için ürkmüş ol-

duğumuza inanılıyordu. Erkeklerin hâlâ üstün olduğu bir kültürde, bu büyük ölçüde doğrudur, ancak bir nitelendirme yapmak gerekir. Kadın hareketinin varlığı kadınları olduğu kadar, erkekleri de etkilemiştir. Bu sadece düşüncelerle ilgili bir mesele değildir, düşünce ile kurulan ilişki açısından da böyledir. Eğer erkekler düşünceleri başka türlü ele almaya çalışır ve alırlarsa, kadınların iyi bildiği bir hareketsizlik ve panikle karşı karşıya kalırlar. Bu konuda karşılıklı yardımlaşmalıyız, aynı batağın iki ayrı ucundayız. Benzer bir şekilde, eğer kadınlar da biçimsel bir tanınmayla yetinmeye razıysalar, eğer teoriyle kurulan ilişkiyi başaşağı etmek istemiyorsak, tıpkı erkek ideolojisine dayalı burjuva kültürü içinde yer bulabileceğimiz gibi, erkek solunun önderliğince -isteksizce de olsa- kabul edilebiliriz.

Maud Gonnet'nin İrlanda hareketine katılımıyla ilgili yorumlarını belirten Yeats, kadınların erkeklerin üstün konumda olduğu toplumsal hareketlerde dahi ödediği bedeli dışsal ve hoşnutsuz bir şekilde betimler.

Kadınlar, yaşamlarının temel olayı kendilerini vermek olduğu için, kendilerini müthiş bir taş bebeğe verircesine, bir düşünceye verirler. Bu düşünce adeta etlerinin bir parçası gibi —bir taş gibi— onların bir parçası haline gelir ve varlıklarının büyük bir kısmı yaşamdan uçup gider.¹⁵

Bu son derece acımasız bir bedeldir ve feminizm zorlu çabalar vererek düşüncelerle aramızda kendi benliğimizi vermemizi gerektirmeyen bir yol aç-

15. W.B. Yeats, *Nemours* (ed. Denis Donogue), London, Macmillan, 1972, s. 192.

miştir. Gerekmemektedir çünkü bu düşünceler bizim bir parçamızdır.

Ancak şiddetli ve sancılı bir mücadele geride insanı katılaştıran izler bırakır. Karşı çıkmamız gerektiği gibi yaratmamız da gerekmektedir. Bunun altında yatan anlayış feminizmin güç kaynaklarından biridir. Yaratıcılık, kendini aşarak dönüşmeyi içerir. Bugün ve geçmişte, insanların bilgileriyle ve toplu deneyimlerinde beslenmiştir. Hakimiyetin bir özelliği bu besini reddetmesidir. Erkeklerce tanımlandığı ve başkalarını kendi tasarımlarına göre yöneten küçük önderliklerce kabul gördükleri için, geçmiş sosyalist düşüncelerde varolan anlayışları görmemezlikten gelemeyiz. Ne de, kendimizi, varlıklarımızın bazı parçalarını taşılaştıran düşünce biçimlerine verebiliriz. Feminist hareketin güçlerini bu yıpratıcı zorlu mücadele etrafında yoğunlaştırmalıyız. Binlerce ve binlerce kadının düşünceleri içinde sevgiyle oluşturduğu ve paylaştığı, yaşayan bir hareketin deneyimine sahibiz. Bu olağanüstü bir güç kaynağıdır.

B. Ve Geçmiş Konusundaki Tavrımız

Tıpkı ezilenlerin oluşturduğu diğer hareketlerin, dışlanarak veya eziyete uğrayarak, hakimiyet altına alınmadıkları bir geçmiş aramaları gibi, feminizm de geçmişin sıkıca sorgulanmasını talep eder. Bu önemli hesaplaşmanın bir aşaması da sosyalist ve işçi hareketlerinin tarihi ile olmak zorundadır.

Israrla, sadece kadınları kurtaracak bir çıkış yolu aramıyoruz. Sosyalist feministler, feminizm kanalıyla edindiğimiz siyasi pratik ve anlayışların doğurduğu birçok sorular sormaktadırlar. Örneğin, sosyalist ve

feminist hareketler arasındaki ilişkinin ne olduğunu bilmek istiyoruz. Emegın kapitalizmin değişik dönemlerindeki bölünme biçiminin, kadınların ve erkeklerin radikal hareketlere katılımını nasıl etkilediğini sormaktayız. Çeşitli zamanlardaki karşı cinsler arası ilişkiler ve üretimin iç bağlantılarını ve bunun insanların bilincini nasıl etkilediğini merak ediyoruz. Hangi tür sosyalistler ve işçi hareketlerinin çok sayıda kadını kendilerine çektiklerini ya da dışladıklarını ve bunun neden böyle olduğunu bulmak istiyoruz. Sorarız, sosyalistler, kadınları erkeklerle, erkeklerin erkeklerle, kadınların kadınlarla, çocukların yetişkinlerle, bugünkünden farklı bir biçimde nasıl bir arada yaşayabileceğini hiç düşündüler mi? Sosyalistler ,bir bütün olarak toplumdaki, kendi yaşamlarındaki ve örgütlerindeki kişisel ilişkileri nasıl görmektedirler? Sosyalistler kadınların özgürleşmesinin, kadınların erkekler gibi olması anlamına geldiğini mi düşündüler; bir cins olarak kadınların erkeklerce elde edilebilecek veya geliştirilebilecek özel nitelikleri olduğunu savundular mı veya kadınların 'dişilik' ve 'erkeklik' kavramlarının ortadan kalkacağı bir kültürün oluşmasına katkıda bulunmalarını mı tasarladılar? Aile içindeki ilişkiler, toplum içindekilerle nasıl bütünleşir ve kadınlarla erkeklerin sosyalist olmasını veya sendikalara katılmasını nasıl sağlar? Değişik sınıf kökenli kadınlar potansiyel kurtuluşlarını nasıl görmektedirler? Sosyalistlerin ev işi, kadının kendi doğurganlığını denetlemesi, gençlerin eğitimi konusundaki yaklaşımı nedir? Tutumları, sosyalist bir gelecek için yaptıklarına ilaveten kendi yaşamlarında yaptıklarını da etkilemekte midir? Sosyalist ve işçi hareketleri içinde, kişisel pratik ile genel programlar arasındaki farklar nelerdir?¹⁶ Bu

16. Geçmişte kadınların bilinci ve radikal örgütlerle ilişkileri üzerine bkz.

sorular, solun tarihine ilişkin bakışın yeniden değerlendirilmesinden daha kapsamlıdır. Gereksindiğimiz çağdaş sosyalist hareketin sahip olması gereken niteliğinin yeniden değerlendirilmesini işaret etmektedirler. Sınıf, akrabalık, toplum ve bilinci algılayış biçimimizle ilgili daha genel sorunlardan ayrı düşünülemezler.

Kuşkusuz, bu siyasi ve kültürel yaklaşımların hiçbir, daha geniş kapsamlı toplumsal hareketten yalıtık bir ortamda varolmamıştır. Örneğin, «Home and Work. A New Context for Trade Union History» (Ev ve İş. Sendika Tarihi İçin Yeni Bir Bağlam) adlı kitabında Joanna Bornat, 1900-1910 yılları arasında Colne Valley, West Yorkshire'da pamuk imalatı sanayine giren kadınları ve erkekleri inceler. Bornat, bu insanların yaşamlarındaki ev ve iş deneyimleri ve bunun sendikacılıklarını nasıl etkilediğini inceler. Sendikacılık tarihi ile ilgili geleneksel yaklaşımın sadece işi ve ey-lemliliğin mesleki kısmını gözönüne aldığını ortaya koyar. Bu yaklaşım gerçek hayatta iş ve ev arasında varolan iç ilişkiyi gözden saklar.

Kapitalizmin aileye gereksinmekte olduğunu söylemek, sadece ailenin üyelerinin sömürülmesi konusundaki bilinen hikâye değildir. Bu aynı zamanda, bu üyelerin

örneğin: Barbara Taylor, «The Woman Power», in Sue Lipschitz, Tearing the Veil; Gail Malmgreen, Neither Bread nor Roses: Utopian Feminists and the English Working Class 1800-1850, PO Box 450, Brighton, Sussex BN1 8CR, John L. Noyce (60p + postage); Ingrun La Fleur, «Adelheid Popp and Working Class Feminism in Austria», Frontiers. A Journal of Women's Studies. Vol. 1, no. 1, Fall 1975, University of Colorado; Jill Liddington and Jill Norris, One Hand Tied Behind Us. London, Virago, 1978; Temma Kaplan, «Other Scenarios, Women and Spanish Anarchism», in Renate Bridenthal and Claudia Koonz (eds.) Becoming Visible: Women in European History, Boston, 1977; Anne Boboff, «The Bolsheviks and Working Women, 1905-1920», Radical America, Vol. 10, no. 3, May-June 1976.

hayatta kalmayı ve ücretli emek-sermaye ilişkisinin engellemelerine rağmen nasıl birbirlerini desteklemeyi öğrendiklerinin de hikâyesidir.

Bornat, «yaşama ve çalışma ilişkileri bağlamında, kadın ve erkeği, kurumlarını ve kendilerini kavramlaştırmalarını anlamaya çalışan bir yaklaşım savun-
duğunu» söylüyor.¹⁷

Bu nedenle Bornat, «kapitalist üretim biçiminin sosyal ve ekonomik araçlarınca, kadınlar ve erkekler arasında sürdürülen eşitsiz ilişkiyi» kastettiği 'bağımlılık' ve sınıf ilişkileri arasındaki bağlantıyı inceliyor.

Bu günlük yaşam ve iş arasındaki yapay ayrımın eleştirisi, iş kurumlarının -gerek sendikalar gerek siyasi partiler- merkezindeki kişilerin görüşleriyle, işçilerin bilincinin bir tutulabileceği şeklindeki yaklaşım dışında; radikal tarihteki genel bir eğilimle tutarlılık içindedir. Açıktır ki bu en çok, merkezi örgütsel önderliklerde çok nadir olarak yer almış olan kadınlar için geçerlidir.

İngiltere'de, yaklaşık II. Dünya Savaşı'ndan bu yana, sosyalistler arasında tarih konusunda yaygın olan aşırı basit yaklaşımlara darbe vurup altüst eden ve giderek güçlenen bir hareket ortaya çıktı: Örneğin, E.P. Thompson'un «The Making of the English Working Class» (İngiliz İşçi Sınıfının Oluşması) adlı kitabında, insanların siyaset, toplum yaşamı, iş, kültür ve din kanalıyla bir sınıfa ait oldukları gerçeğini kavrayış biçimlerini inceler. Aile ilişkilerine de değinmekle birlikte bunlar olgunlaşmıştır. «History Workshops» (Tarih Atölyeleri) da ortaya çıkan ve aynı isimli ga-

17. Joanna Bornat, «Home and Work. A New Context for Trade Union History», Radical America. Vol. 12, no. 5, September-October 1978. s. 54

zetede yayınlanan, makaleler pratiğın diğer benzer alanlarını inceler. İşçi sınıfının çocukları, okul boykotları, aile ilişkileri, emperyalizm ve annelik, doğurganlığın denetimi kimi örneklerdir. Sadece kahramanlık anlarına, çatışmanın 'zirve'lerine değil, aynı zamanda yaşamın geri kalan kısmının muhtelif bilincini yükselmesine katkıda bulunuş biçimine dikkat edilmektedir. New Left ve KP dışındaki birkaç akım bu yeniden inceleme sürecine katkıda bulunmuştur. Örneğin, Dayanışma (Solidarity) grubu, sosyalist geçmişin Leninist yorumunun sıkı bir eleştirisinin yapılmasına katılmakta ve kimi İşçi Partisi ve US tarihçileri, sendikalizme karşı daha hoşgörölü bir yaklaşımın başını çekmektedirler. Çalışmayı bir bilinç kaynağı olarak yalıtma eğilimine rağmen, James Hinton'un **The First Shop Steawards Movement** (İlk İşçi Temsilcileri Hareketi) adlı yapıtı, iş sürecindeki değişimleri sendikalist görüşlerin işçi sınıfının özel bir kesimi içinde önem kazanmasının bir sonucu olarak yorumlar. Tarih konusundaki bu tür yaklaşımlar çağdaş siyasetlerden etkilenmektedir. 'Kitlecilik', radikal tarihçilerin, sadece sendikaların resmi belgelerinin kullanılması konusunda kuşkuyla düşmelerine yol açabilir. Hizip savaşı da, daha başkalarının sosyalist örgütlenmenin geçmişinin resmi yorumlanışına güvensizlik duymalarına neden olabilir. Sözlü tarih ve kişisel yazılar, sosyalist gazete ve dergilerden farklı bir hikâye anlatabilir. Resmi organlar, hareketin değil, sadece editörün düşündüklerini yansıtır olabilir. (Şüphesiz aynı şey feminizm için de geçerlidir.)

Sosyalist tarihçiler, radikal hareketlerin geçmişlerini, çağdaş bir aydınlanma kavramına doğru yumuşak bir geçiş olarak sunmak konusunda son derece

ihtiyatlı davranmaya başlamışlardır. Eğer işçi sınıfının örgütlenmesi sorununa, çok sayıda kadının bu örgütlere ne zaman katıldığını sorarak yaklaşıyorsak, bu, Marksizm-Leninizm ya da İşçi Partisi doğrultusundaki aydınlanmanın, kesintisiz bir süreçte gerçekleştiği yanılması içinde olmadığımızın delilidir. Aksine karmaşık bir kayıp ve kazanç süreci olarak görebiliriz. Örneğin, Dorothy Thompson, 1830'ların başında, çartismin ilk yıllarında, kadınların katılımından söz eder. Ancak, kırkların sonuna doğru, kadınlar ortadan kayboldular ve hareketin içinde yer almış oldukları unutuldu gitti. Thompson, bunun cevabının kısmen vasıflı işçi kadınları etkileyen değişen kadınlık idealinde yattığını ileri sürer ama ayrıca:

İleri düzeyde sanayileşmiş kapitalist toplumun içine girdikçe, işçi sınıfının önemli kısımları, görece karmaşık (sofistike) örgütler, sendikalar siyasi baskı grupları, işbirliği içinde topluluklar ve eğitim kurumları geliştirdiler... Giderek sağlamlaşan bir sistemde, türlü yollarla konumlarını korumanın araçlarını bulmayı başardılar. Yüzyılın ilk yarısının sınai kapitalizmin tüm sistemine çok daha az güvenli ve yerleşik olduğu bir aşamada direk bir saldırıyı temsil eden kitle siyasetini geride bıraktılar. Böyle yapmakla vasıflı işçiler de yaşam biçimleri daha yetkin yapılanmış siyasi biçimlere katılmalarına izin vermeyen vasıfsız işçileri ve kadınları geride bıraktılar. Bu siyasi biçimler katılım için hem iş zamanlarının hem de gelirin düzenliliğini gerektirmekteydi.¹⁸

Kuşkuya yer yok ki, sosyalist hareket içindeki Stalinist sarsıntı (şüphesiz doğru düşüncelerce yön-

18. Dorothy Thompson, «Women and Nineteenth Century Radical Politics», in Ann Oakley and Juliet Mitchell (eds.), *The Rights and Wrongs of Women* Penguin, 1974, s. 137.

lendirilen işçi sınıfı), ve partinin durdurulamaz bir halde gün doğuşuna doğru ilerlemekte olduğu kaba bir ilerlemeci resme karşı çok daha ihtiyatlı davranılmasına katkıda bulundu. Bu radikal tarihçilerin, bizim 'yanıtlarımızı' empoze etmekten çok fikirlerin güncel oldukları dönemde kitleler için taşıdığı anlamı kavramaya özen göstermelerine neden oldu. Ancak feminist deneyim göstermiştir ki, düşünceler aynı hareket içinde bile, değişik gruplar için değişik anlamlara sahip olabilir. Sosyalist feminizm, kadınların radikal örgütlerle aralarındaki özgül ilişkiyi inceleyerek ve böylece erkeklerin konumunu algılayışımızı yeniden düzenleyerek bu farklı anlamların karmaşıklığını gözler önüne serebilir.

Ancak hem radikal tarih içindeki hareket hem de sosyalist feminizmin soruları, Troçkist grupların eğitim konularına ve çağdaş saçmalıkların teşhirine arka plan olarak sunduğu tarihten uzak durmaya garip bir şekilde devam etmektedirler. Bugün KP için bunun daha az geçerli olduğunu düşünüyorum, ama yine de tarihin popüler yorumlarının hâlâ Stalinist günlerin 'günbatımı'nı muhafaza etmelerinden kuşulanıyorum. Ancak Troçkistler arasında sınıf bilincinin sadece çalışma sürecinde kazanılacağı görüşüne rastlamak elbette mümkündür. Zihinler hâlâ çatışma anlayışıyla meşgul - 1917 veya KP'den destek alan TU önderliğinin, genel grevdeki ihaneti gibi. İşçilerin böyle liderleri neden kabul ettikleri sorusu unutulmuştur. Sosyalist örgütün iç gerçekliği ender olarak değinilen bir konudur. Her konuda son sözü söyleyen katışıksız bir Marksizm-Leninizm yakalamaya çalışarak vakit geçirme alışkanlığını henüz yitirmiş değiliz. Leninistler ise balığı tanıyorlar, yakalamışlar da hattâ, sadece

ağı çekmeye kalmış işleri. Bu durumda, 'kadın sorunu' konusundaki Leninist yaklaşımın, örneğin ütopya-cı sosyalizm içindeki, geleceği temsil etmekte olan değişikliklerle ilgili son derece önemli anlayışları bir kenara atmasını anlayabilmek iyice güçleşiyor. Marx'ın ve Engels'in etkisiyle, komünistlerin, sosyalist ve feminist hareketlerdeki diğer çağdaşlarının dikkate aldığı cinsel baskıyla ilgili son derece önemli sorunları, doğurganlığın denetimi ve kadını bir cins olarak uğradığı kültürel aşağılanmayı gözardı ettiğini itiraf etmek olağanüstü güç gelmektedir. Bu, Marx ve Engels'in başını çektikleri teorik sıçramaları ya da Lenin'in kadınların kurtuluşu konusuna kimi bolşeviklerden daha yakın bir tutum içinde olduğunu gözardı etmek değildir. Ne de Troçki'nin, iş cinselliğe geldiğinde tıksansa da, bağımlılık olgusunun kültürel yanlarına daha bir önem verdiğini yadsımaktadır. Ne var ki onlar âlimi-mutlak değildiler. Onları her konuda tek başına başvuru noktası olarak görmenin bir anlamı yoktur.

Bolşeviklerin, sosyal demokratların 'kadın sorunu' konusundaki yaklaşımlarının, 1890-1920'lerin yeni yeni ortaya çıkmakta olan sosyalist feminizmiyle sürtüşmelerine yol açan yanları da kayda değerdir. Ayrıca birkaç feminizm türünü grotesk bir yaratıkta bir araya sıkıştıran ilkel 'burjuva feminizm'i karikatürlerinin teşhir edilmesinde de yarar vardır. Sosyal demokratların, komünistlerin, anarko-sendikalistlerin ve anarşistlerin tümü bu karikatürün kendilerine has çeşitlemelerine sahiptirler. Tarih yazan sosyalist kadınlar bunları değerlendirirken dış görünüşlerini fazlasıyla dikkate almışlardır. (Kendimi de buraya dahil ediyο-

rum¹⁹⁾. Ve bunlar bizi, kötü 'burjuva feministler' ile iyi işçi kadınlar arasında değişmez bir kutupsallıkla başbaşa bırakmışlardır. Bu 'burjuva feminizmi'nin değişik türleri olduğunu; işçi sınıfından kimi kadın ve erkekler 'burjuva feminist' kampanyaları desteklerken, orta sınıftan birçok kadın ve erkeğin de sosyalist olduğunu kavrayamadığımızı göstermektedir. «Burjuva feministler»in işlediği suçların kabarıklığı sosyalist örgütlenmenin her tür sektör hatasının tümüyle gözden kaçırılmasına fırsat verir. İşçi kadınlar ve erkekler arasındaki sürtüşmeler istisnai önyargılar olarak görülür. Sürtüşmenin kaynaklarını, yaşamlarının maddi koşullarının parçası olmaktan çok, ideolojik olarak algılamaya devam edilir. Bu feminist hareketleri hiçbir zaman eleştirmemeyi veya kadınların kuruluşları için öngördükleri yollar arasında gerçek sı-

19. Şimdi düşünüyorum ki kadınlar: Mukavemet ve devrim, kadınların varolan devrimci hareketlere karıştığını ileri sürerse, geç on dokuzuncu yüzyıl çeşitli feminist akımlarını ve hattâ kadınların içinde bulundukları Bağımsız İşçi Partisi ve Kooperatif Kadınlar Loncası gibi devrimci olmayan örgütleri de reddetme yolunda. Bu, kadının sosyalizm içindeki durumunu tehdit ederken sosyalist örgütlerle feminist hareket arasındaki ilişkiyi arttırmıyor. İngiltere de kadın özgürlük hareketinin doğuşu sırasında yazıldığı için (1969-71) yeni çağdaş hareketin özel anlayışlarını geçmişteki hareketlerin kaçındığı cevapların bir sentezi olarak görme eğiliminde. On yıl sonra geçmiş hareketlerin gücü daha belirginleşti ve bu bize modern hareketteki zayıflıklarımızı ve bunun yanında kazançlarımızı da görebileceğimiz bir perspektifi mümkün kılar.

Daha açık örnek, sosyalizm ve feminizm arasındaki basit bir kutuplaşmanın eleştirisiz kabulü olduğu halde başka şekilde kullanılabilir bir giriş olarak görünüyor: Barbara Winslow, *A Short History of Women's Liberation Revolutionary Feminism*, (USA, Hera Press, no date). Son sıralarda yeniden basılan bu broşürün büyük kısmı kadın hareketinin erken dönemlerine tarihlenmiş.

Zevkle aynı tuzağa düşen bir örnek için bkz. Anna Paczuska's «The Cult of Kollontai», *Socialist Review*, December 1978/January 1979. Bu garip çaba kendini bir yandan Kolontai'nin feminist örgütlere sektör yaklaşımına eleştirisiz bir durumda uydurmaya çalışırken yine kendi hayal ürünü olan bir kulte saldırıyı çağırıştırıyor.

nıfsal farklılıklar bulunmadığını savunduğumuz anlamına gelmez. Fakat bunlara, işçi sınıfı içindeki cinsel çatışmaları gözardı ederek ya da feminist hareketin sadece tutucu özelliklerini seçerek ve feminizmle olan özel sürtüşmelerde sosyalistlerin tüm yanıtları bildiğini öne sürerek, sosyalist kadınları feministlere karşı karşıya getirerek varmayız.

Sosyalist, işçi ve feminist geçmişe eleştirel olmayan bu bakış sadece çağdaş rehabetin onaylanmasını sağlar. Sadece bugün değil, geçmişte de Marksistler her şeyin en iyisini biliyorlarsa, bizim sadece tamamlayıcı birkaç dipnot sağlamamız yeterlidir. Gerçek, bilinmektedir, sadece kimi zaman yanlış konumlandırılmaktadır. Bir kez böyle düşünölmeye başlanınca, geçmişte ortaya atılmış olumsuz eylemler bugüne bir ilke sorunu olarak yansıtılır. İkinci Enternasyonal'de zaten varolan bu eğilim, Stalin'in buyruğunda en felce uğratici boyutlara ulaşmak üzere Üçüncü Enternasyonal'de de ortaya çıktı. Fakat bu sadece Stalin yönetiminin bir özelliğı değildir. Hattâ bu eğilime Troçkist grupların anti-Stalinizm'inde ve çağdaş komünist partilerde bile rastlamak mümkündür.

Öyleyse altmış sonlarında kadın hareketinin ortaya çıkışından bu yana, sosyalist feministlerle, sol grupların tarih konusundaki tutucu yaklaşımının kurucuları arasında üstü örtölü bir mücadelenin sürüp gitmekte olması hiç de şaşırtıcı değildir. Feminist hareketin algılanış biçiminden ötürü, feminizm ile sosyalizm arasındaki tarihsel ilişki; ve işçi sınıfı ile orta sınıftan gelen kadınlar arasında çeşitli dönemlerdeki benzerlik ve farklılıkların bugün savunduklarımızla çok yakın bir ilişkisi vardır. Geçmişle kuracağımız canlı bir ilişki aracılığıyla kendi politika anlayışımızı

geliştirebiliriz. Tabii, eğer, «tarih bize gösterir ki» diyebileceğimiz, ya da bugün için gereken örgütlenme biçimi ile ilgili bir dizi sabit kural elde edilebilecek makale ya da konuşmalar yapabilmek için üzerine atılacağımız sürtüşme noktaları aramazsak.

C. Tanımların Gücü ve İkonlar

Sol gruplarda tanımların gücü bu idareci tarih yaklaşımına eşlik eder. Bunu derken hepimizin, gerçekliğin türlü yönlerini tanımlamak ve ayırdetmek için harcadığımız gerekli çabayı kastetmiyorum. Olup biteni kategoriler içine hapsederek, karmaşıklığı üzerinde düşünmekten bizi alıkoyan, hattâ engel olan yanlış gücü kastediyorum. Bütün göndermeler kategoriler bağlamında yapılmak zorundadır. Tarihsel durumlar ve insan grupları bir kez isimlendirildikten sonra düzenli raflara yerleştiriliverir ve isimsiz kartlar oyun dışı bırakılırlar. İsimleri olmadığına göre, varolmamaktadırlar. İsimlendirilenler «ultra solcu» olarak etiketlenir veya uyuşuk fakat zararsız «ilerlemeci insanlar» olarak bir kenara, emekliye ayrılırlar. En kötüsü birleştirmektir -«sosyal faşist»in Stalinist kullanımı, ünü en kötü olanıdır- ancak Troçkistler'in de isimler üzerinde kendilerine has bir hükümranlığı vardır. Oyun «kötü adamları» saf dışı bırakmak üzerine kurulmuştur. Her etiketteki tanım ancak belli durumlar için geçerlidir. Belli bazı örgüt biçimlerinin eleştirisi «anarşizm» etiketli göze; belli bir önderlik düşüncesinin sorgulanması ise «kendiliğindencilik» gözüne aittir. Kimi kötü adamlar korkunç «orta sınıf» denilen kalıtsal hastalığa yakalanmışlardır. Hayatta kalabilmek için bir tek şansları vardır-bilmem ne partisine

katılmak. Böyle ortaya konulunca tüm bunlar saçma gözükmektedir. Saçma bir faaliyettir bu. Ne var ki, isimlendirme gücü bugün sol üzerinde gerçek bir yaptırımdır. Olup bitenlerle ilgili soru işaretlerinin yönünü **saptırır**. İnsanların kendilerini küçük ve aptal hissetmelerine neden olur. Bugünkü sol siyasetlerin birçok yönünü dumura uğratan, gündelik deneyimin önemsenmeyişinin bir parçasıdır bu. Ve bu gücün önemli bir kaynağı da, solun garip bir şekilde kendi değerlerinin bilincinde olmamasıdır. Tanımlamanın gücü kendisi tanımlandığı anda azalır. Ancak Leninist siyaset dilindeki suskunluklar, bu gücün gizli kaynaklarını açığa çıkarmayı imkânsız kılmıştır. Bu suskunluklar, aynı zamanda başka şeylerin, örneğin Troçkist tarih yaklaşımının ardında kişisel bir bakışın yattığını görmeyi güçleştirmektedirler. Belli bilinçlilik önderlik kavramlarını ve sosyalizm mücadelesinin alacağı var sayılan biçimi destekleyen bu bakıştır. Bu iç tutarlılığı olan bir sistemdir ve bu yüzden de ona kendi terimleriyle karşı çıkmak özellikle güçtür.

Bireysel eğilimler, örgüt içinde dikkate alınmadıkları gibi, sürekli olarak pratik içinde çiğnenirler. Bu tercihler nadiren ifade edilirler, karşıt görüşlüler gerici veya oportünist ya da herhangi bir şekilde karalanır veya «merkeziyetçi», «reformist» gibi göstermelik bir nesnelliğin ardında ahlaka zararlı özneler olarak karikatürleştirilirler. Bu dili hayat içinde öğrenirsiniz. Örgütlenme konusundaki eğitimin bir parçasıdır bu dil. Sözcükler bu işin araçlarından bazılarıdır. Aralarından bakarak sakladıkları farklı gerçeklikler yakalanmaya çalışıldığında isimlendirmeler bir çekicilik kazanırlar. Ancak alınan bu zevk bile bir hiledir. Tasarımı belli bir yöne kanalize eder ve düşünceyi en in-

ce ayrıntısına kadar tanımlanmış noktalar arasına hapseder. Teolojik doktrin tartışmalarının hoşnutluk verici yoğunluğuna sahiptir. Oyun, son esneklik kırıntılarını dolambaçlı yollarda, nereye kadar zorlayabileceğinizi görmektir. Ancak kendinizi oyuna kaptırmanız başkalarının deneyimlerine sağır ve eylemlilik kapasitelerine kör olmanıza yol açar. Bu batıcı katılık, muhalefeti yıldırır ve rekabetçi kapitalist toplumda hepimizin duyduğu, düşünmek ve eyleme geçmek konusunda yeteneksiz olmak korkusunu körükler.

Leninist sol, kendi değerlerini kendini algılayış biçimini tartışmaktan kaçınsa da tasarımlarda ve düşüncelerde sosyalist olmanın anlamına ilişkin bir yorum barındırır. Dış görünüşünün ardında türlü tozlu ikon saklanmaktadır. Bunları açığa çıkarmalıyız. Bir kez su yüzüne çıkarıldıktan sonra, olmak istediğimiz biçime gerçekten uyup uymadıklarını, birçok insanın sosyalist olmak istemesini, sağlayıp sağlayamayacaklarını sınayabiliriz. Örneğin, düzenli sıralar halinde yürüyen ve komutanının emri üzerine akıllıca geri çekilen 17. yüzyıl orduları ile yapılan kıyaslamalara ne demeli, rahatlıktan, sanki kapitalizm kendisinden daha tehlikeliymiş gibi, neden böylesine korkulur? Belli zamanlarda mücadele hazırlıkları içinde olacağımız ve kimi çatışma koşullarında rahatlığın uygun olmadığı doğrudur. Ne var ki, uyandırdığı aşağılamada bir denge­sizlik var gibidir.

Bu korkunun nedeni, rahatlığın, insanların «gerçek» siyasetten kopmaları olarak algılanması olsa gerek. Bence bu durum tersine çevrilmelidir. Eğer rahatlığa yer vermeyen bir sosyalizm çeşidi üzerinde ısrar edilirse, bu sosyalizm, işçi sınıfı erkek ve kadınları da dahil olmak üzere, yaşamlarında makul bir rahatlık

düzeyine ulaşmak isteyen birçok insana çekici gelmeyecek, onları bünyesinde tutamayacaktır. Neden rahatlık yönetici sınıfın tekelinde olsun ki?

1974'deki General Elektrik (GEC) grevinde Heywood-Lancashire'deki kadınlar, fabrikanın dışında şirkete ait bir evi işgal ederek kendilerine grev gözcülüğü faaliyetini sürdürebilecekleri bir mekan oluşturdular. Evin içine halılar döşeyip, mutfak aletleri taşıdılar, hattâ şömineyi çiçeklerle süslediler. Gözcü evini bir yerleşim birimi haline getirdiler.²⁰

Herşey bir yana, rahatlık, yaşam ve siyaset koşullarımızı, ilk sosyalistlerin dostluk geceleri gibi, çok daha sıcak ve sevimli bir hale getirebilir. Değerler, sadece üstü örtülü tutumlarda değil, devrimci bireyin koyu gölgeli görüntüsünde de kendilerini gösterirler. Bu militan birey, sert, eğilmeyen, kendine hakim, kontrollü, tutkulu sevgilerle uğraşacak ne vakti ne de becerisi olmayan, beslenmeye ayıracak zamanı olmayan ve dostlukların sapma olduğunu düşünen, hiçbir bağı olmayan evcil duygusallıklardan yoksun, yalnız bir kişilik olarak ortaya çıkar. Eğer sosyalistlikten bunu anlıyorsak, bu sosyalizmi, tüm bu tuhaf nitelikleri temsil eden profesyonel bir seçkin kişilikle sınırlı gördüğümüzü gösterir. Böyle bir seçkinliğe dahil olabilmek, başlangıçta, öncelikle erkek olmayı gerektirecektir, çünkü erkekler arasında ancak bir azınlığa çekici gelirse, uygun düşeceği kadınlar daha da az olacaktır. Yüksek bir bilincin yükünü taşımakla yükümlü bu seçkin kimseler etrafındaki insanları, en kötü ihtimalle kötü, tembel, mal hırsıyla ve türlü türlü zaman öl-

20. Bea Campbell and Shelia Rowbotham, «Women Workers and the Class Struggle», Radical, America. Vol. 8, No. 5, September - October 1974, s. 63.

dürücü tutkuyla tüketilmiş; en iyi ihtimalle de cahil ve daha üstün düzeylere yükseltilmesi gereken kişiler olarak görürler. Böyle bir yetiştirilme sürecinde korkaklar elenecek, zora gelemeyenler ise rahatı seçecekler böylece seçkinlerin tüm şüpheleri doğrulanacaktır. Bir seçkin olarak kimseye güvenemezler. Ve seçkin olmak her şeyi yapmak zorunda olmak demektir. Ve her zaman başkalarının sorumluluğunu üstlenmenin ihanet ve vurdumduymazlıkları ile uğraşmanın yükü onları ezmektedir.

Bu açıkça dışa vurulduğunda, karikatüre benzeyen, katı, kasvetli bir kendini kurban etme ve mahrumiyet görüntüsü yaratır. Buna rağmen bu görüş sol içinde belli bir kabul görebilmektedir. Bu olgu, kapitalizmde küçük erkek çocukları erkekliğe hazırlamak için yapılan garip şeylere kuşkusuz oldukça bağlıdır. Daha çok da 1917'lerin bozulmamış saflığına duyulan nostaljik ve romantik özlemi gümüş bir tepside sunar. 20. yüzyıl başlarının Rusya'sında olmadığımız ne zaman kavranacak ve biz de Rusya'da olmadığımızı tekrarlamaktan kurtulacağız. Çar öldü!

Bolşevik ikon ve heykellerin Troçkistler için özellikle önemli olması hiç de şaşırtıcı değildir. Kendisine böyle bir tarihilik atfetmek, hem Stalinizm'le hem kapitalizmle tek başlarına mücadele eden savaşçılar için, yaşanmış bir devrimci sürecin deneyimini arkasına alabilmek açısından önemliydi. Onsuz, soğuk vahşiliklerde yitip giderlerdi. Troçkizm içinde varolan, Rus devriminin ilk zamanlarındaki ateşli günlere dönme arzusunun, kendisi, hayatta kalabilmek ihtiyacının tüm yoğunluğuna sahiptir. Komünist Parti için durum daha değişiktir. Stalinizm'in saçtığı dehşetin gün ışığına çıkması ile geçmişleri yakın zamana kadar öylesine

zedelendi ki tarihsel olarak uyuştular. Oysa Troçkizm geçmişle stratejik bağlantılara sahip olmak gereğinin bilincinde olarak Stalinizm'in işlediği suçların üzerine cesaretle gitti. İhanet yılları ölüm çanlarını çaldılar. «... yılında ve ayrıca ... yılında ve yine ... yılında Stalinizm işçi sınıfına ihanet etti ve yine, işçi sınıfına hainlik edenler...» O zamandan beri kahraman vicdan sadece kötü adamın muhalifi olarak ortaya çıkar görünümünde. İlginçtir ki, Troçkistler'in KP önderliğinin hata ve ihanetlerini teşhir etmek konusundaki tarihsel saplantısı tıpkı komünistlerin aynı konularda sosyal demokrasiye yönelttikleri ithamlara benzemektedir.

Anarşistler ve anarko-sendikalistler bile, iktidarın baskıcı bir nitelik kazandığını düşündükleri üst noktalarda kümelandiler. Daha güçlü olanın -komünistler, Troçkistler ve bunların halk direnişini sindirmeleri de dahil olmak üzere- çürümüşlüğü ile ilgilenmekteler. Ancak önderlik ve önderliklerin çatışma anları üzerindeki bu eleştirel vurgulama esnasında yine de kadınların çoğu dahil olmak üzere, insanların çoğunluğunu kendi tarih yorumlarının dışında bıraktılar. Çatışmanın dramatik anları, direnişin kadınların yaşamına bakıldığında açıkça görülebilen iniş ve çıkışları, anarşistlerin uzun vadeli sorunsallarında yer almaz.

Dolayısıyla kadın hareketi mücadelesi sadece programlar ve tüzükler düzeyinde değildir. Bu yüzden de hiçbir zaman ilk zamanlarda sol guplardaki erkeklerin sorduğu «Pekâlâ, istediğiniz nedir?» şeklindeki saldırgan soruya verecek cevap bulamadık. Tartışma bir siyaset kavramıyla ilgili (bu bağlamda sadece Troçkizm'le yapılan bir tartışma değildir.) Yaptıklarımız konusundaki düşüncelerimiz; kendimize nasıl bir ta-

rihsel konum atfettiğimiz; kendimizin ve birbirimizin değişim hareketiyle ilişkisini nasıl algıladığımız ve kapitalist topluma karşı direniş biçimlerimizi nasıl yorumladığımızla ilgilidir. Bu noktalar, sosyalizm için nasıl örgütlenmemiz gerektiği ve partilerin diğer hareketlerle ilişkisi konusunda temel uzlaşmazlıklar yaratır. Ayrıca bunlar siyaseti tanımlamak gücüne sahiptirler. Sol politikalar, hayati önemdeki bağlantı noktalarını ellerinde bulunduran profesyonellerin oyun alanı mıdır? Geri kalanlarımız «portakallar ve limonlar» oyunundaki gibi fasulyeden oynamak zorunda mıyız?

2

A. Demokrasi Sorunu

Eğer örgütler ve hareketler arasında ideal eşitlikte bir ilişki olsaydı, tüm güçlerimizi ve güçsüzlüklerimizi biraraya getirir ve böylece ilerleyebilirdik. Ne yazık ki sorun bu kadar basit değil. Bu konularda bolşevizm oldukça uzun ve tekin olmayan bir sicile sahiptir ve bence bunu Josef Amca'ya yüklemek kolaya kaçmak olur. Daha yakın geçmişte, son on yıl civarında sol gruplar sık sık hatalar yaptılar fakat anlaşılan, bu sadece kendilerinin en mükemmel anlayışa sahip olduklarına ilişkin inançlarının pekişmesine yol açtı. Bu örgüt merkezleri yanlış yapmış olduklarını, başkalarından öğrendikleri şeyler olduğunu, korku ve yanlış kavramadan ötürü şuna karşı çıktıklarını söylemekte bu kadar isteksiz olmasalar bu anlaşılmasız paradoksun çözümlenmesine bşlanabilirdi. Bunlar insanları dövünüp, saçını başını yolup yakınmak olarak değil, ama

eşitçe bir arada çalışmaya olanak sağlayacak bir temel olarak söyleyebileceği kadar açık şeylerdi. Fakat bana öyle geliyor ki, tek tek her Leninist'in niyeti ne olursa olsun, örgütlenme konusundaki Leninist yaklaşım (ve burada isim önemlidir) bu tür bir eşitlikle tutarlı değildir.

Her ne kadar Leninist ve Troçkist gruplar işçi sınıfı hareketinden öğrenecek çok şeyleri olduğunu söylüyorlarsa da, bana öyle geliyor ki, içlerinden gizlice, kendilerinin çoktan her şeyin en iyisini bildiklerini düşünüyorlar? Bir örgüt üyesini «ilişkiye geçmek»ten başka ne alıkoyabilir ki? Bu gizli inancın yanı sıra, bizzat örgüt içinde hiyerarşi kabul edilmektedir. Eğer örgüt üyeleri, örgüt dışındakilerden daha iyi biliyorsa, önderler de üyelerden daha iyi biliyorlardır ve dünya düzenli bir yer olarak algılanır. Yoksa onlar neden önder olsunlar ki? -Sadece güce sahip olmak için mi? Bu düşünce, gülüp geçilemeyecek telaşlı bir endişeye yol açıyor. Neyse, bunları bir yana bırakalım.- Böyle psikolojik bir kurcalamanın sonu karamsarlığın karanlık kuyularına varır.

Ama sayesinde, aynı zamanda herkesin her şeyi yapabildiği o muhteşem mekanizma demokratik merkezîyetçilik var ya. Biz düşmanımızı çok iyi tanıyoruz. Burada gerçek sosyal demokrasi var, sizin o liberal saçmalıklarınızdan hiçbiri bulunmaz burada. Ve biz Stalinizm'in suçlarından gereken dersi almadık mı? Her şeye rağmen hiziplere izin vermiyor muyuz? Adil davranmıyor muyuz?

Demokratik merkezîyetçilik, New Left'i oluşturmak üzere 1956'da Komünist Parti'den ayrılan kadın ve erkeklerce ortaya atılan bir sorundu. Doğası gereği demokratik olmadığını ileri sürüyorlardı. Troçkist

grupların ve SİP'nin yeni-Troçkizm'inin demokratik merkeziyetçilik uyarlamasının ardında ise, bunun Stalinist olmayan bağlamlara uygulanabilecek bir biçim olduğu inancı var. Bu inancın yanı sıra, sosyalizmi kurmaktaki temel sorunun esas olarak «etkin» bir örgüt kurmak kanalıyla bir önderlik yaratmak olduğu kanısı da var.

«Örgütlenme ve Katılma»da Richard Kuper, etkinlik ve demokrasi ayrımını sorgular. Gerçek idareciler sınırlı katılım biçimlerinin «etkinliğini» kavradıktan çok sonra bile, Leninist grupların, başarı kriterini eski tip idareci zihniyetiyle, etkinlik kavramına, demokrasiyi yok etme bahasına indirgemek eğilimine dikkati çeker. Kuper, partinin amacının, kararlı bir eylem hakkındaki basit bir tanımlamaya devlet iktidarının ele geçirilmesine indirgenebileceğine inanmanın komik olduğu inancındadır.

Demokratik merkeziyetçiliğin «etkinliği» ile ilgili olarak da, gerekli görülecek merkeziyetçilik derecesi sorusunun, halihazırda mevcut göreve değerlendirişimize bağlı olduğunu söylemektedir. Çok genel nitelikte bir fikir birliğine sahip olmanız da gerekmektedir. Bunun olmadığı durumlarda «demokratik merkeziyetçilik» sadece muhalefeti ezmeye yarayan bir araçtır. Richard Kuper, mutlak bir kural olarak sunulduğunda, «kavramın kendisinin bütünüyle belli bir soysuzlaşmaya yakalanabilecek ve yeniden yaratılması olağanüstü güç olan bir yapı oluşturmaya meylettğini ileri sürüyor.»²¹

Demokratik merkeziyetçiliğin çok daha esnek veya çok daha katı bir yorumunu savunuyor olsak da,

21. Richard Kuper, «Organisation and Participation», Socialist Review, July-August 1978, s. 36.

merkeziyetçilik ve demokrasi arasındaki çok daha göreceli bir ilişkiden söz etsekte veya Ralph Miliband gibi, «demokratik merkeziyetçilik, otoriter parti yapıları için her zaman uygun bir mekanizma olmuştur»²² ve terk edilmesi gereken bir biçimdir inancında olsak da, içinde bulunduğumuz yüzyılın, bunun «tarafsız» bir biçim olmadığını ortaya koyduğunu kabul etmemiz gerekir. Öte yandan uygulamada onunla ilgili çok komik bir şey vardır. Sadece Stalinizm'in değil, son on yıl içinde, Troçkist grupların çok daha yeni olan uygulamaların da belirgin bir özelliği olmuştur. Bir dizi saray devrimi dışında bu grupların önderliklerinin merkezinin kendilerine merkezi ve ebedi bir konum ayarlamayı beremiş ve her dağılmadan sonra saçılmış kırpıntılar arasından kendisine yeni bir dış görünüş edinmiş olarak çıkmış olması ilgi çekici bir gerçektir. İletişimin merkezinde olmalarından ve değişik dallara ve bölgelere dağılmış insanlara oranla, direnişi engellemek için çok daha çabuk organize olabilmelerinden ötürü, yeni yeni biçimlenmekte olan tüm muhalefetler karşısında sürekli bir avantaja sahiptirler. Ve onlar bilirler şeytanı bilersen daha iyidir.

Yukarısı arasına kızılsa da bir kaçış noktası vardır. Üyeler -düz beton basamaklarda ayakları ağrıyınca kadar dolaşıp duran, balkonların üzerinden anlık «temaslar» yakalayabilmek için elleri hissizleşen zavallı yaşlı şeyler. Onların alışkanlıklarına kapılma eğilimi vardır. Liderlerin değil. Bunun ne zaman olduğunu saptamak ve üyeleri biçime sokmak için sınıfa doğru sıçramak liderliğe ait bir şeydir. Hoop-süpermen! Zavallı üyeler. Korku ve saygı ile bakarlar. Ba-

22. Ralph Miliband, «The Future of Socialism in England». The Socialist Register 1977, Merlin Press, s. 50.

zıları biraz bozulur. Demokratik merkezîyetçilik niye liderleri bağlamıyor? Çünkü en iyiyi onlar bilirler. Başka türlü nasıl lider olabilirlerdi? Hoop, yine süpermen geçiyor, sadece görevini yapıyor. Süpermen liderlik, sınıfın ileri unsurlarına doğru hoop diye ne zaman gidileceğini nasıl biliyor? Elbette lider olduğu için. Baba zavallı üyelere gidiyor. Rahata düşkün olanlar tartışma salonlarında konfor arayışıyla yolda dökülürken, nörotik olanlar terapi gruplarınca kucaklanmak üzere görünmez olurlar. Uzlaşmaz olanlar ise küçük, kopuk, benzer bir grup oluştururlar ve liderler hoop diye giderler, merkeze giden tüm yolu hoop diye aşarlar.²³

Kısa bir zaman sonra, elde ettikleri «sınıf» patentinin pekiştirdiği otoriteyle yerlerini yeniden sağlamlaştırmış olacaklardır. Leninist grupların önderlerinin sarsılmaz güce sahip olmalarına şaşmamak lazım. Leninizm'deki öndere saygı geleneği ve üyeler üye olmayanlardan, liderler de muhalif üyelere daha iyi bilir anlayışı daha da meşrulaşmalarını sağlamaktadır. Hizipler demokratik bir şekilde varolabilir ve dikkate alınabilirler. Ve böylece süratle izole edilebilirler. Muhalefetin bir kampanya, bir hareket, sendika veya topluluk faaliyeti içinde boy gösterdiği durumlarda bile, önderlerin konumunun sarsılması olasılığı zayıftır. Üye birey, özerk bir gruba bağlılıkla, örgüte bağlılık arasında bir ayrımla karşı karşıya kalır. Teori, partinin her şeyden önce gelmesi gerektiğini söyler. Ya örgütten ayrılmak (bu içerden sosyalist siyaseti de terketmek olarak algılanır) merkezi umursamamak (bu

23. Whooshing için son sıralarda verilen örneğe bkz. Chris (Super) Harman, «For Democratic Centralism», Socialist Review, July-August 1978 s. 39.

durumda demokratik merkezizetçiliğin işlevsizliği kanıtlanmış olur) ya da egemen çizgiyi kabul etmek zorundasınızdır. Böylece, bu sosyalist ne kadar sekte olmasa da son derece mutlak tercih ve diğer insanların öz eylemliliklerini geliştirmelerine yardım edilmesinden çok, parti disiplininin kabul edilmesini onaylayan bir politik ideolojiye sahiptir.

Bütün bunlara karşı, kadın hareketinin nasıl örgütlenmek gerektiği ile ilgili sorunun cevabını bulduğumu iddia edecek değilim. Bir on yıl boyunca kadın hareketinin bir yandan gelişimini sürdürürken, diğer yandan bağlantılarını muhafaza etmenin yolunu bulmuş olması ve harekete içindeki çok sayıdaki kanının değişken ve kendiliğinden bir tavırla insiyatif kullanması kayda değer gelişmeler olmasına rağmen değilim. Ancak ben, örgütlenmek için seçtiğiniz modelin «tarafsız» olmadığını, belli sonuçlar doğuracağını tartışıyorum. Altmışlardan bu yana, bu görüş sol içinde giderek daha fazla kabul görmektedir. İleri düzeyde bir merkezileşmeyi kabul eder ve kendinizi her şeyden çok iktidarı ele geçirme temel görevi üzerinde yoğunlaşmış profesyoneller olarak tanımlarsınız, yapı içinde yer alan birçok kişinin kendilerine güvenlerinin ve kişisel eylemliliklerinin gelişimini kaçınılmaz olarak engellersiniz. Kadın hareketi içinde, bu güvenin ve kendi yaşamlarımızın sorumluluğunu üstlenebilme becerisinin gelişimi her şeyden önce geldiği için, bu husus, bir hareket oluşturmak girişiminde önemli bir rol oynamıştır. Harekete katılmış kadınların, bağımlı konumlarının doğası gereği içine itildikleri edilgenliğin derinliğini göstermektedir ki, hem erkeklerin kadınlar üzerindeki denetiminin kişisel biçimlerine, hem de kapitalist toplumda uğradığımız baskıya kar-

şı yürütülecek mücadele, bu baskı türlerinin içselleşme biçimlerine karşı verilecek mücadeleden ayrılmaz. Birbirimize güvenerek, erkeklere muhtaç olmandan yaşayabilmek için kendimizi ve diğer kadınları sevmesini öğrenmeliyiz. Bu nedenle kalabalık saflar yerine danışma ve araştırma merkezlerine, açık bültenlere, küçük gruplar ve çevrelere yöneldik. Her kadının hilkat garibesi ya da işgüzar bir istisna olarak tecrit edilmesine engel olma çabasının, **kendi** hareketimizi kurmak gereksinmesinin ve birbirimize karşı duyduğumuz kardeşlik hissinin altında yatan anlayış budur.

Böyle konularla ilgilenmenin kadınlara özgü olduğunu ya da bu biçimlerin biyolojik olarak belirlendiğini ifade etmiyorum. Gerçekte edilgenlik, kendinden nefret etme ve güvensizlik gibi modern kapitalizme has sorunların üstesinden gelmenin bir sosyalist hareketin oluşumu için son derece önemli olduğuna inanıyorum. Bunu söylemekle, soruna merkezi önem vermenin çözümünün bulunmasını sağlayacağını kastetmiyorum

Esas olarak kadın hareketi dinî demokratik gruplardan, altmış sonlarının American New Left hareketine öğrenci hareketi içindeki anti-otoriter akımlara kadar uzanan bir geleneğe sahip «katılımcı demokrasi» ile ilgili sorunlar malumdur. Hazır değilseniz katılamazsınız. Sonraki sefer gelenler daha önce alınmış kararları değiştirebilirler. Yeni gelenler az sayıdaysa karşılarına çıkan sorumluluğu yüklenirler. Son derece açık bir ortamdır ve ister duygusal şantaj amaçlansın, ister değiştirme ihtiyacı ve inancı taşıсын bunu herhangi bir kabul edilmiş yöntemle kontrol edilmeksizin gerçekleştirebilir. Katılımcı demokrasinin işleyebilmesi

için herkesin belli bir alış-verişi birbirlerinin yaşantılarına saygı göstermeyi, bağlantılarını sürdürmek istek ve gereksinimini kabullenmesi şarttır. Bunlar varolduğu sürece gayet iyi işleyebilir. Aksi takdirde sakat bir süreç olabilir. Kadın hareketi konferanslarının tarihinde ve Workshop Centre (Çalışma Merkezi) ve Women's Day March (Kadınlar Günü Yürüyüşü) ile ilgili tartışmalarda bu güçlükleri yaşadık. Bariz yetersizliklere rağmen, «katılımcı demokrasi» herkesin eşit ölçüde sorumlu olduğu ve herkesin katılması gerektiği görüşünde ısrar eder. Sürekli önderlere ve sözcülere hiçbir meşruiyet tanımaz.

Katılımcı demokrasi kadın hareketi pratiği içinde beraberinde örgütlenme sorunu ile ilgili yeni kavramlar taşıyarak kiracılar grubu, sendika konseyleri, sendikalar veya İşçi Partisi, KP ve Troçkist ve Maoist gruplardan gelen kadınlar tarafından dönüştürüldü. Bu kavramlar kimi zaman savunmacı bir şüpheyle karşılandı ve erkeklerce belirlenmiş denerek basitçe bir yana atıldı. Ancak kadın hareketinin daha güçlü ve daha güvenilir olduğu durumlarda bu düşüncelerle hesaplaştık ve kimilerinin geçerliliğini kabul ettik. Kadın hareketi hızla gelişebilmesini kısmen bu açıklığa borçludur. Pratik olarak yaptığımız, birkaç örgütlenme biçimini içinde bulduğumuz koşullara uyacak şekilde uyarlamaktı. Bu «ikameciliğin» tehlikelerini ortadan kaldırmaz, merkezin yerel gruplarla ilişkisinin kopması, tüm işin az bir insan tarafından yapılması ya da insanların diğer insan gruplarının yapmakta olduklarından habersiz olması gibi durumlara engel olmaz. Demokrasinin tüm sorunları bir anda bir şekilde yok olmazlar. Ancak evrensel doğrulukta bir biçim öne sürmekten çok, varolan duruma göre

çeşitli biçimleri sınayacak kötülüklerini veya uygun olanları seçecek bir örgüt oluşturmak yaklaşımına katkıda bulunur. Bu aynı zamanda «hareket»in sürekli olarak dışa dönük olması anlamına gelir. Kadınlar feminizmi benimsemekle, kendi ihtiyaçlarına cevap veren kendi örgütlerini kurabilirler. İşte bu esnekliğin korunması son derece önemlidir. Anlatılmak istenen, örneğin, bir grup kadın sanatçı veya kreş kuran bir grup kadın ya da bir sendika konseyinin alt komitesinin, kendileri için hangi yapının en yararlısı olacağına karar verebilecekleridir.

Kadın hareketi, sadece belli biçimsel işleyiş gereklerini dikkate almakla yetinmeyen bir demokrasi anlayışı benimsemek konusunda altmış sonlarının anti-otoriter hareketleri ile ortak bir tutum içindedir. Açık-tır ki bu tutum, bu biçimsel işleyişlerin tarihsel olarak nasıl kullanılmaya başlandığının anlaşılması ile ilgili her türlü çabanın tümüyle reddi tehlikesini barındırır. İlk heyecan fırtınası dindiğinde, genellikle bunların varlığı işe yarar. Fakat bu durum karşısında, «anti-otoriter» hareketleri, naif oldukları ve «doğru» siyasi işleyişten anlamadıkları iddiasıyla bir yana atarsak daha derin bir demokrasi anlayışına sahip bir ısrarı gözden kaçırmış oluruz. Bir İtalyan devrimci örgüt olan Lotta Continua örgütünün kurucusu ve tartışılmaz önderi Adriano Sofri, işçiler ve kadınların muhalefetiyle karşılaşınca bir özeleştiri yapmıştı. Demokrasinin, sadece, siyaseti profesyonellere bırakan örgütlenme teorilerine resmen karşı çıkmaktan ibaret olmadığını söyleyen Sofri, kendi içindeki profesyonellik duygusunun sınanmasının da demokrasinin bir parçası olduğunu belirtmişti. Bunun anlamı hayatta kalma kapasitesini halkın gözleri önüne sermek ve siyasi hı-

sımlardan korkmaktadır. Artık sosyalist teorisyenin nesnelliği ardına sığınamaz ve iktidar isteği sorumluluk anlamında bir ataerkil meşruiyet bekleyemezdi. Ortada kendini yineleyen bir tarih anlayışı vardı. Karşılaştığı muhalefeti, kendisinin başkalarıyla birlikte 1968'de Komünist Parti önderliğine cephe alışıyla karşılaştırdı. Bu siyasi çizgiyle değil, siyasetin tüm kapsamıyla ilgili bir sürtüşmeydi.²⁴ Sol grupların son on yılın seyreden zaman dilimi boyunca, İngiltere'de kadın özgürlüğü, eşcinsel özgürlüğü ve erkek gruplarıyla karşılaşmaları bu türden bir sorun olmuş ve Leninizm'in Troçkist gruplarca benimsenen siyasi görüşlerine karşı özellikle keskin bir biçim arzetmiştir.

B. Liderler ve Kadrolar

Feminizm, alttan alta, insanlardan kopuk profesyonel devrimcilik anlayışını ve Leninizm ve Troçkizm'in bir özelliği olan devrimcilerin eğitilmesi görüşünü sorgulamıştır. Eğer siyaset profesyonellerin özel alanı ise, açıktır ki bu birçok kadının dışlanması anlamına gelecektir. Troçkist grupların, profesyonellerin eğitimi üzerinde böylesine önemle durmalarının nedeni, aşırı ölçüde yalıtılmış olmalarından ötürü uzun bir süre yapacak başka şeylerinin olmayışı olsa gerek. Ancak Komünist Parti'nin ilk zamanlarında bu önemli bir konuydu ve üst düzeydekiler için hâlâ önemini koruyor. Leninizm'de siyasi yöneticilerin veya teorisyenlerin eğitimi anlamındaki önderlik kavramı ile, yerel ve ani mücadelelerde gereken inisiyatif göstermek bece-

24. Adriano Sofri, Italy 1977-78; Living with an Earthquake, Red Notes pamphlet, no date, s. 95. Lotta Continua'daki feminizme başkanlık cevabı olarak kadınlar tarafından yapılan eleştirilere de bakınız.

risini öğrenmek süreci olarak yorumlanan önderlik kavramı arasında bir gerginlik vardır. Hem İngiltere Komünist Partisi'nin genel yaklaşımı hem de US/SİP şimdi pratik üzerinde oluşacak bir önderlik üzerinde Ortodoks Troçkistler'den daha derin bir ısrarla durmaktadırlar. Ancak buna rağmen örgütsel güç partilerin kaçınılmaz olarak acil yerel ajitasyon sorunlarıyla bağlantısı olmayan siyasi yöneticileri ile birlikte merkezde yoğunlaşmak eğilimindedir.

Leninizm önce sosyalist hareketin sürekli liderlerinin yarattığı sorunların farkındaydı. Bu farkında oluş 1920'lerde kaybolmuş gözükmemektedir veya belirsizleşmiştir. Örneğin *The Miners' Next Step* (1912), liderlerin kısa vadeli avantajlarının neler olabileceğini sıralamış ancak beri yandan sürekli önderlerin kabullünün, insanların insiyatifleri ve sorumluluk anlayışlarını geliştirme kapasitelerini nasıl gerilettiğine dikkati çekmişti.

Kanımca gelişimi uğruna zaman harcamamız gereken belli tür becerilerin edinilmesi için insanların eğitilmesi gerektiğini yadsımak aptallıktır. Ayrıca bireylerin nihai bir etkiye sahip olabileceği ajitasyon konusundaki deneyimin değerini ve çeşitli konulardaki becerilerimizin eşitsizliğinden çok farklılığını kabul etmeliyiz. Ancak insanların geliştirebileceği önderlik kapasitesinin varabileceği boyutları kabul etmekle önder eğitmek aynı şey değildir.

Newsreel üyeleri bu konudaki yaklaşımlarını bir film ortaklığı bağlamında dile getirdiler:

Siyasi açıdan sorun burjuva kavramlar olarak «beceri» ve «yetenek»i -bunlar her zaman insanlar arasında ayrım yaratmış, hiyerarşiye ve kimi insanların kendilerini üstün hissetmelerine ya da başkalarından da-

ha fazla güce sahip olduklarını düşünmelerine yol açmıştır- sadece koşullanmamızın değil, beslenmeye gereksinen bireysel yaratıcılığımızın da ifadesi olan gerçek beceri, deneyim ve istek farklılıklarından ayırabilmektir...

Ayrıca:

insanlarla ilişki kurabilmek; duygularını dolaysızca dışa vurmak; farklılıkları ve bireysel ihtiyaçları kabul etmek ve dışa vurmak; birbirini gözetmek. . Biz burjuva iletişim araçlarının bütünüyle inkâr ettiği böylesi potansiyelleri de beceri olarak görüyoruz. Sol da bunlara çoğunlukla itibar etmemektedir.²⁵

Siyasi yetenek kavramını böylesine genişletince Leninist eğitim kavramı anlamsızlaşır ve ajitasyon yoluyla öğrenmek tanımı bile çok sık gözüktür.

Kadın hareketi içinde önder bireylere karşı boy gösteren, muhalefet, 1912'de *The Miners' Next Step*'i yazan, tabandan gelme sendikacının edilgenlik tehlikesi diye açıkladığı anlayışa dayanmaktadır Erkeklerin otoritesinin hakimliğine karşı böylesine kapsamlı bir mücadele sürdüren kadınlar, bu mücadeleyi yeni bir kadın hiyerarşisi içine hapsedmekten nefret etmektedirler. Ayrıca Kadın Özgürlüğü Hareketi, birey olarak davranan bir kadının üzerinde inanılmaz bir baskı olduğunun başlangıçtan beri farkındadır. Her kadının kendi başına bir istisna olarak bütünü içinde eritilebilir veya büyük bir hırsla kurban edilebilir. Kadınlar arasındaki kardeşlik, dayanışma varolan kolektiflik kavramının kapsamını genişletmektedir. Bu sadece bilinçli olarak birarada bulunmak şeklindeki

25. «Newsreel Five Years On», Wedge, no. 3, Winter 1978, s. 41.

genel tavırdan ibaret değildir, bu gelişim ve yaratıcılık için önkoşul olan kişisel ihtimam ve sevgidir. Politikayı aktaran sözlerle ilgili olarak yalnızca söylediğin ve yaptığının değil, nasıl söyleyip, nasıl yaptığının da önemli olduğunu algılayan kadın hareketi, pratiğin sınırlarını genişletti. Böyle bir siyaset anlayışı içinde önderlik eğitiminin önemi azalır. Böyle devasa bir dönüşümler dizisini başlatma kapasitesinin yüreklendirilmesi, yükseltilmesi, beslenmesi, geliştirilmesi, özendirilmesi mümkündür, ama basitçe eğitilivermesi mümkün değildir.

Tanımlı bir hiyerarşisi olmayan bir hareket oluşturmak konusunda direnmenin yaratacağı sorunlar yeterince bilinmektedir. Kadın hareketi içinde, resmî olmayan önderlik yapılarının tehlikeleri uluslararası düzeyde birçok kez tartışılmıştır. Kollektif kardeşlik ve bireysel olarak kendini ifade etme arasındaki tehditkar ilişki, felce uğratan ve kimi zaman da acı veren bir deneyim olmuştur. Bu arada, muhalefeti ezmek yerine yumaşatan baskıcı anaç tavır, çok daha kişisel, gayriresmî, ve dışıca bir önderlik çeşitlemesi oluşturur.

Bütün bu zorluklara rağmen kadın hareketi önderliğin sol örgütlerde olduğundan çok daha fazla yaygın hale getirildiği örgütlenme biçimleri yaratmıştır. Kadın grupları inisiyatif almışlar ancak bunlar son on yılda veya varolmaya başladığımızdan bu yana, büyük değişikliklere uğramışlardır. Her kadın kendi düşünce sentezini oluşturmuştur. Ancak bu düşünceler yüzlerce kadının paylaşılan deneyimlerinden ve sayısız tartışmalardan kaynaklanmaktaydı. Sonuçta bu inisiyatifler ve düşünceler kaynaşp, kadın hareketinin başına bir tek önderliğin yerleştirilmesini olanaksız kılan sayısız biçim ve formül oluşturdular. Bu durum

Leninistler için 'içine sızabilme'nin güç olduğu yaşam alanlarında, kadın hareketinin organik bir gelişim izleyebildiğini göstermektedir. Yansıttığı siyasi anlayış ciddi bir radikalleşme süreci için yaşamın birçok alanında inisiyatif geliştirebilmenin gerekliliğini vurgular. Eğer bu imkansız ve umutsuz bir ideal değilse, kültürel biçimlerin ve kişisel siyasi görüşlerin bilinçli bir şekilde yaratılmasını gerektirir. Kanımca kadın hareketinin önderlik düşüncesini genişletip dönüştürmek girişimi sosyalizmin kuruluşu açısından hayati bir öneme sahiptir.

C. Leninist El Çabukluğu

Değerler, tutumlar ve örgütlenme biçimleri insanların biraraya geliş biçimleri içinde varolur ve yeniden üretilirler. Sadece duyduklarımız ve okuduklarımız değil diğer insanlarla ilişkilerimiz de bize birşeyler öğretir. Sosyalist bir toplum yaratmak üzere birleşmek istediğimizde bu süreç gizemli bir biçimde sona ermez.

Kapitalist toplumda diğer insanlarla biraraya gelişimiz eşit, özgür ve açık bir şekilde gerçekleşmez. Ancak varolan eşitsizlik, uzaklı ve baskının düzeyleri de farklıdır. Bu düzey farklılıkları herşeyin değişiminin nasıl gerçekleşeceğini tasarlayabilmemizi sağlar. Ruhlarımızı aydınlatacak olan çatlama hızlandırır. Eğer birlikteliğimizin tasarımlarımızı desteklemesini istiyorsak birbirimize karşı olan duygusal yaklaşımlarımız, biraraya gelip işbirliği etmemiz, ezici ve otoriter girişimlerde edindiğimiz deneyimler tarafından değil, başkalarını daha çok sevmeyi ve özgürce ilişki kurup beraber eyleme geçmeyi savunan anlayışımızca belirlenmelidir.

Lenin'in parti anlayışının can alıcı bir karakteristiği, bu partiye atfedilen işçi sınıfının çeşitli kısımlarında ve bu sınıfı destekleyen kesimlerde mevcut olan bir kapitalizm alternatifinin sınırlı, düzensiz kavram ve deneyimlerini yaygınlaştırmak, biraraya getirmek ve aşmak kapasitesi üzerine temellendirilmiştir. Şimdi bunun gerçek ve çok büyük bir sorun olduğu açıktır. Uğradığımız özgün baskılar ve aramızdaki çıkar çatışmalarının bizi kısıtladığı ve yalıtıldığı açıktır. Uzlaşamadığımız nokta, bunların en iyi biçimde aşılacağıdır.

Bir an için, gerçek hayatta kapitalist topluma karşı çıkışında, en 'ileri' ve 'gelişmiş' unsurları biraraya getirmiş bir devrimci parti varolduğunu varsayalım. Hayali ideal parti içinde biraraya gelmelerinin ardından, barındıkları sınırlılıkların kısmen geri yansıtılıp, yeniden üretilmek yerine aşılacağı sonucuna nasıl varılıyor? Eğer eşitsizliğin üstesinden gelmeyi ve tüm sosyalistlerin tüm potansiyellerinin özgürleşmesini amaçlayan siyasi biçimler yaratmanın ve geliştirmenin gerekliliği kabul edilmiyorsa, iktidarın güçlü ama ahlaki kınamalarla sağlamlaşmasına neyle engel olunacak? Kapitalizmde, ezilenlerin bölünmesinin kaynağı olan gerçek karşıtlıklar, parti içinde nasıl ortadan kaybolacaklar? Partiyi bir ada sanmak değil midir?

Gökteki ideal partiden yeryüzündeki grup ve partilere inersek daha da karanlık bir manzarayla karşılaşırız. Merkez komiteler, bir dizi iç metin, parti belgesi arasında beyaz tavşanlar gibi koşuşturup dururlar ve parti ne kadar küçükse telaş da o kadar büyüktür. Bu koşullarda, nihai zafere ulaşma mücadelesi içinde, örgüt içindeki eşitsizlikleri gözardı etme eğili-

mi ağırlık kazanır. Ve Leninist partinin sahip olması gereken nitelikleri tanımlayan teori, insanların potansiyellerinin gelişimi için eşitçe katılımlarının desteklenmesi konusunda hiçbir olanağa yer vermez. Herhangi bir teori ya da yapı olmadıkça, partinin, kapitalizmde karşı çıktığımız bu güç eşitsizliklerini yansıtmak ve yeniden üretmek yerine, üstesinden gelmesini beklemek bana idealist bir çılgınlık gibi gözükmektedir.

Bu eleştiriye karşı ortaya sürülen sav, «parti» ya da partilerin insanların kapitalizmde egemen olan ilişkilerden başka şeyler yaşayacağı yerler olmasının gerektiğini her zaman yadsımak olmuştur. İşlerin bu berbat durumunun işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi için vazgeçilmez olduğu öne sürülür. Buna rağmen, işçi sınıfının bu sonuca ulaşabileceğine güvenilmez. Bu görevi yerine getirecek olan adeta havari halefler gibi Lenin'in sözlerini miras alan 'parti'dir. Lenin'in Rus devrimindeki bolşevik olmayan eğilimlerle ilgili eleştirileri bu tavırların doğrulanışı olarak yinelenir. Bu tartışma kaynakları kuşkusuz yeni KP'leri Lenin'in örgütlenme kavramıyla aynı çizgiye getiren uluslararası bolşevikleşme sürecinin tümünde vardı. Politik örgütün doğası üzerine olan bu tezler, iki savaş arasında Komünist Parti ile Independent Labour Party (Bağımsız İşçi Partisi) nin bazı sol kesim üyeleri arasındaki sürtüşmede de hiç kuşkusuz yer almışlardır. İlginçtir ki, belki de İngiltere'deki eski Troçkistler KP'ye olan eleştirilerinde BİP'nin soluna, bugün Troçkist grupların kabul edeceklerinden daha yakındılar.²⁶

Bu konuda anarşistler ile komünistler arasında

26. Bkz. Reg Groves, *The Balham Group: How British Trotskyism Began*, Pluto Press, 1974.

sürüp gitmekte olan bir tartışma vardır. Bu tartışma 1956'dan sonra New Left'de ve yetmişlerin başında özgürlükçü Marksizm'de değişik şekillerde boy gösterdi. Zenci, eşcinsel ve kadın hareketleri aslında eşitsizlikleri Leninist örgütlerin içinde ortaya çıkardıklarından bu konudaki eleştirileri daha yoğun olarak gündeme getirdiler. Yapılacak değişikliklerin ertelenmesine tahammülleri yoktu. Bu değişiklikler, ideal yorumlara ters düşen gerçek yaşamdaki eşitsizliklerin sosyalist partiler içinde nasıl gözardı edildiğinin ve kalıcılaştırıldığıнын incelenmesini kapsıyordu. İnsanların 'önyargılı' olmaması gerektiğinin bildirilmesinin yeterli olmadığını savundular. Sosyalist örgüt, kendi içindeki seksizm ve ırkçılığın üstesinden gelmek için canla başla uğraşacak birleştirici ve kaynaştırıcı biçimler yaratmalıydı. Bu talepleri «ütopik» diyerek bir yana atmak giderek güçleşmekteydi. Sadece üye kaybına neden olmakla kalmayıp, tekrar tekrar sorun oluyorlardı.

Parti içi ilişkiler sorunu, bu biçimde olmamakla birlikte, Leninist örgütlerde geçmişte de tartışılmıştı. Bunlar görüldükleri an müdahale edilmesi gereken bir takım özel deformasyonlar olarak algılanmışlardır. Komünist Parti içinde tarihsel olarak üzerinde önemle durulan konu, işçiler ve orta sınıf entellektüelleri (temel olarak erkekler) arasındaki ilişkiler olmuştur. Örgütün sınıf temelini değiştirme çabalarından ötürü bu konu, yakın zamanlarda, Sosyalist İşçi Partisi içinde sancılı ve eziyetli bir alan olmuştur. Hem KP hem de SİP resmen siyasi eğitime ve alttan alta da orta sınıf entellektüellerinin güvenini kazanmak ve yönlendirmek gibi bir yanılsa güveniyorlardı. Bu kimi zaman bir grup orta sınıf yönetici tarafından, bir başkasına karşı, kimi zaman da sürekli yöneticilerce, merkezi

bürokrasiyi tehdit edebilecek olan entelektüellere karşı kullanılmaktaydı. Ve daha anlaşılabilir şekilde, işçi sınıfı tarafından, teorinin entelektüellerce kendilerine karşı bir yaptırım biçimi olarak kullanımından ötürü duydukları cahillik hissi ve mahcupluğa karşı bir savunma olarak kullanılmaktaydı. Ancak sebebi ne olursa olsun, kişisel hatanın genele uyarlanması kanalıyla gerçekleştirilen bu olumsuz denetim kötü bir şöhrete ve yıkıcı sonuçlara yol açmıştır. Kuşkusuz bunun sebebi Leninizm değildir. Örneğin, zencilerle beyazlar, kadınlarla erkekler eşcinsellerle çift cinsiyetliler arasındaki yanlışlıklar altmış sonları yetmiş başlarındaki Amerikan New Left'ini sarmıştır. Gerçekte Leninizm, iktidar ilişkilerine gösterilen bu olumsuz tepkinin aşırı uçlarını uzak tutmaya çalışır. Ancak bu yanlışlığı üreten karşıtlıkların kaynağına inip, insanların birbirlerinin dünyalarına girebilmek ve yaşayarak öğrenmek konusundaki yaratıcı kapasitelerine güvenildiğini gösteren bir tutumla bu karşıtlıkların özgürce dışa vurulmalarına izin vererek bir çözüm oluşturmaktan farklıdır.

«Parti» içindeki kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlikler, sınıf ve ırk konumlarını incelemekte gösterilen sürekli ilgiyi görmemişlerdir. Oysa 1924'lerde ve otuzların başında, Sovyetler Birliği ve International Communist Movement (Uluslararası Komünist Hareket) da cinsler arasındaki ilişkilerle ilgili tüm sorunlar ve kadının parti içindeki konumu tartışma konusu edilmekteydi. Karşı cinsler arasındaki sürtüşmeleri veya üstyapısal sorunlar olarak bir yana atmak eğilimine rağmen bunların geniş bir alana yayılan kapsamları vardı.

Ancak, 1890'daki İkinci Enternasyonel'den bugün-

kü kadın hareketine kadar süregelen yaklaşım komünist partilerdeki kadın kollarının örgütsel gücüyle ilgili tartışmanın sonucuna kısmen sahip çıkmıştır. Social Democratic Party (Sosyal Demokrat Parti) nin kadınların, ajitasyonu için yegane yer olduğunda ısrar ederek feminizmin tüm özerk biçimlerinin kolayca ve sekte bir tavırla bir yana atılması, birçok sosyalist kadının feminizm içindeki daha radikal akımlardan kopmasına yol açmıştır.²⁷ Bu kaçınılmaz olarak Marksist teorinin kadın sorununa yaklaşımını sorgulamak ya da sosyal demokrat partilerin erkeklerden oluşmuş önderliğinin hegemonyasına karşı çıkmak kapasitelerini azaltmıştır. Bolşeviklerin katı disiplini ve demokratik merkezîyetçiliğin kabulü, parti dışında da mücadeleyi yükseltme olasılığını yok etmiştir. Stalin döneminde elbette, Sovyetler Birliği'nde tüm parti içi demokrasi biçimleri ve beraberlerinde kadın kolları ortadan kalkmıştır. Bunun uluslararası düzeyde etkileri olmuştur.

Eşcinsel sosyalistlerin durumu çok daha karanlıktır. Karşılaştıkları tepkilerin en iyisi biçimsel bir hoşgörü olmuştur. Eşcinsellik ve sevicilik ya kişisel sorunlar olarak tanımlanmış ya da yeni eşcinsel özgürlüğü hareketi ortaya çıkana dek yoldan çıkarıcı düşkünlükler olarak görülmüştür. Bu konuda gerçekte eğitimcilerin eğitilmeleri gerekmektedir.

27. Buna örnek için bkz. Hal Draper and Anne G. Lipow (eds.), «Marxist Women versus Bourgeois Feminism», The Socialist Register 1976, Merlin Press, 179-226. Draper ve Lipow kadın hareketinin politik katkısından ve feminist tarihçilerin çalışmasının feminizmin çeşitli bölgelelerini çözümlememiz mümkün kılacağından ve kadın ve radikal hareketlerin oldukça değişik ilişkilerinde, Alman sosyal demokratlarından doğru bir sosyalist bilinçe sahip önde gelen kadınların içerilmemiş olduğundan habersiz gözüküyorlar. Ancak çevirdikleri dökümanlar «kadın sorununa» Marksist tavrın nasıl oluştuğunun izlerini vermekte yararlıdır.

1960'larda Amerikalı zencilerin artan militanlığı ve gelişmekte olan ülkelerdeki devrimci hareketlerce zenci sorunu alevlendirilinceye dek, özerk hareketlerle sosyalist örgütler arasındaki güç ilişkileri ciddi bir boy ölçüşmeye sahne olmamıştı. Bu çatışma esnasında kendi kendilerini tanımlayan özerk hareketlerin gerekliliği kesin bir tavırla vurgulandı. Bu, kadın özgürlüğü hareketinin ortaya çıkmasında belirleyici bir rol oynadı.

Özerk hareketlerin avantajlarını daha genel bir birlikteliğin gücüyle birleştirmek konusunda bir alternatifimiz yok. Fakat bugün en azından bunu göğüslememiz gereken bir sorun olarak kabul etmeliyiz. Leninizm bu sorunun cevabını «bilmemektedir». Bütün yaptığı ideal bir üstünlüğü savunmaktır.

Böylece Leninizm'de, kapitalizmde üstün bir konumda olan grupların bu avantajlarını «parti»ye getirmeyeceklerine ilişkin etkili bir garanti bulamayız. Daha da kötüsü bu doğal eğilimi, partiğin, seksiyonların çıkar ve beklentilerinden önde gelmesi idealinin ısrarla savunulması arkasına gizleyen doğal mahir bir el çabukluğu mevcuttur.

Tabii bu, insanların kendi dertlerine gömülerek, ağaçlardan ormanı göremeyebileceklerini yadsıdığımız anlamına gelmez. Daha az çaba gerektirdiği ve riski en az olduğu için, sizinle aynı gemide olanlara saldırma yönünde bir tahrik her zaman vardır. Tartışılmakta olan bunun nasıl aşılacağıdır. Her şeyden önce farklı gruplar arasındaki sürtüşmelerin özgürce dışa vurulmasına ve tüm bu farklılıkların sosyalizme getirdiği özel anlayışların geliştirilmesine izin verecek bir örgüte gereksinmekteyiz. Çünkü eğer her baskı biçimi, bizatihi kendi savunucu kuşklarına sahipse, onur kı-

ricılığa ve eşitsizliğe karşı direnen tüm hareketler de, kendi bilgeliklerini keşfedeceklerdir. Bu farklılıklara özgürlük tanıyacak ve bu bilgelikleri besleyecek bir sosyalist harekete gerek duymaktayız. Bu sosyalizmi oluşturma sürecinde insanların, Leninizm'de varolan gücü ulvi üstünlük olmaksızın kendi güçlerini olumlu yönde geliştirebilecekleri ve elde ettikleri konusunda birbirleriyle iletişibilmenin yollarını bulabilecekleri anlamına gelmektedir.

Sosyalist örgüt içindeki güç ilişkilerine karşı alınan tutum böyle bir örgütün dışarıyla ilişkilerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynar.

Gerçekten de Komünist Parti içindeki muhalefet bu ikilemin içine düşmüştür. Troçkizm Stalin'in Bolşevik Parti'nin tabanındaki demokratik eleştirillliği susturmasına karşı mücadele etmeye duyulan ihtiyaçtan doğmuştur. Ne var ki Troçki, yeniden oluşturulacak (Troçkist) Komünist Parti'nin egemen otorite olması gerektiği görüşünü terketmemiştir. Her ne kadar, çeşitli zamanlarda Lenin'de Troçki'de Komünist Parti'nin işçi sınıfının mücadelesinden ders alması gerektiğini öne sürmüşlerse de bu hâlâ emeğin gücünü yönlendiren yöneticinin söylemiyle dile getirilmekteydi. Troçkizm'in egemen siyasi görüşe muhalefeti, tıpkı Protestanlık'ın daha tutucu dalları gibi en adil kilise olmak iddiasıyla sınırlıydı. En hayati mesele olan, yeniden kurulmuş «parti» diğer sol gruplaşmalar ve popüler hareketler arasındaki ilişkinin demokratikleştirilmesi gerçekleştirilmemiştir. Her ne kadar bu Troçkizm içindeki hareketten kopmuş özgürlükçü akımlar arasında patırtısı koparılan bir ilgi konusu olsa da Troçkizm'in bir azınlık sekte geleneği ile sınırlanmış olmasından ötürü hiçbir zaman azimle üstüne gidilme-

miştir. Çağdaş kadın hareketi ile Troçkist gruplar arasındaki çatışma tüm bu sorunu tekrar gündeme getirmiştir.

3

A. Özerklik ve İktidar

Bence, özel bir amaç için örgütlenmiş bir grup insanla, daha esnek bir birleşmeye sahip olanlar arasında gerçekleşebilecek her tür karşılaşmanın doğasında belli bir gerilim vardır. Bu nedenle bir grev ya da topluluk projesinde yer alan birçok kadın, gereksinmelerinin uyuşmadıkları bir siyasi örgüt tarafından kullanılması ve katılmadıkları sloganlara konu edilmesinden çekindikleri için, kadın özgürlüğü gibi bir hareketi kuşkuyla karşılayabilirler. Ancak bu güvensizlik karşısında benimsenecek tavırla, güvensizliği daha da derinleştirmek veya azaltmak mümkündür. Leninist ve Troçkist grupların birçok üyesinin, **birey olarak** bunu kavradıklarını ve ona göre tavır aldıklarını biliyorum. Beri yandan bence örgütlenme konusundaki Leninist yaklaşımda varolan genel eğilim, kendi üyelerinin bu kabulünü görmemezliğe gelmek ve «yanlışları» başka yerde aramaktır. Böylece, gizemli bir şekilde, güncel mücadelelerin geçerliliğini yadsıyan «ikameci» politikaların sorumlusu başkaları oluverir.

Bu kadın hareketi ile, sol gruplar (özellikle Ulusal Kürtaj Kampanyası'nda Sosyalist İşçi Partisi ile) arasındaki sürtüşmelerde önemli bir çekişme konusudur. Son on yılda bu, sol gruplarla bir dizi gazete, dergi ve tekil sorunlarla uğraşan kampanyalar arasında küçümsenemeyecek bir hınç kaynağı olmuştur. Bunun sa-

dece bizim son zamanlardaki pratiğimizin bir özelliği olarak görülebileceğini ya da çağdaş solun garip sapmaları olarak geçiştirilebileceğini sanmıyorum. Bence partinin müdahaleci rolünü ve partinin üstün anlayışını vurgulayan Leninist gelenek solun bu güçsüzlüğünü tarihsel olarak yoğunlaştırmıştır. Militan bireylerin eğilimi ne olursa olsun, Leninist partinin en yaygın işleyiş biçimi bir sürtüşmeye sahne edilmektedir. Bu yaklaşım, alternatif bir yol aramak yerine, bir dağa en dik yamacından tırmanıp, ardından da ortaya çıkan her tür sonucu talihsiz kazalar olarak mazur göstermeye benzer.

«Parti» ile başka hareketler arasındaki iktidar ilişkisi, bolşevik gelenekte özellikle can sıkıcı bir tarihe sahiptir. Sovyet devriminin zor koşulları buna görüldüğü bir şekilde katkıda bulunmuştur. Ama bence, bunun sadece Leninizm'in Stalinist tahrifinin bir özelliği olduğunu söylemek kolaya kaçmak olur, Troçkizm'in kolayca sorumluluğu üstünden atmasını sağlayan da budur. Şüphesiz Lenin'in ve Troçki'nin yazılarında, kalkış noktası dış koşullar olan ve hem partinin merkezi denetimine doğru bir yönelişin varolduğu, hem de işçi sınıfının eylemliliğinin yerini partinin alması tehlikesinin bilincinde olmaktan kaynaklanan, öğretici bir gerilim vardır. Ancak pratikte, komünist partilerin bu diyalektik dönüşüm için gerekli olan istikrarsız dengeyi korumaları mümkün olmamıştır. Troçkizm'in Leninist «parti» kavramını turşu gibi bir kavanozda sakladığı çok daha sınırlı bir pratiği oldu. Ama kavanozlar kullanılmayan tozlu raflarda unutulabilir. **The Revolution Unfinished** (Yarım Kalan Devrim)'de Mandel'in **The Leninist Theory of Organisation** (Leninist Örgüt Teorisi)'ni eleştiren Paul Thomp-

son ve Guy Lewis: «Parti ile sınıf arasındaki ilişkiyi değişen mücadele koşullarında değil, daha çok, bilincin, kendiliğindenliğin, partinin, vb. şeylerin mutlaklığında ele almaktadır»²⁸ demektedirler.

Şüphesiz bunlar güç dönemlerdi, fakat bir örgütlenme teorisinin vazgeçilmez bir özelliği de, kötü zamanlarda da varlığını sürdürebilmenin yollarını bulmak değil midir? Belki de aksaklığın nedeni parti-sınıf ilişkisi konusunda Leninist teorisinin olanca karmaşıklığıyla uygulanmamışlığı ya da yorumlanmamışlığı değil, yaklaşımın kendisinin hatalı oluşudur.

Feministler ve feminizmden etkilenmiş erkekler için sorun, Leninizm'e karşı eleştirel bir tutum içinde olan çeşitli sol geleneklerin herbirinin karşı cinsler arasındaki (cinselliğe dayalı) ilişkilerin önemi ile özel olarak ilgilenmemiş olmalarıdır. Böylece bir örgütlenme teorisi oluşturmak yolunda bu ilişkileri dönüştürmek gereksiniminin belirtilerini değerlendirmemişlerdir. Şüphesiz anarşistler aile içindeki otorite ilişkilerinin eleştirisi ile toplum ve değişim amaçlı örgüt biçimleri arasında bir bağlantı kurmak konusunda ilkesel olarak kararlıdırlar. Ancak son zamanlarda anarşist kadınların belirttiği gibi, kadınların iktidar içi ilişkiler konusunda yaşadıkları kişisel pratik çok daha karmaşıktır.

Bunun da ötesinde, Temma Kaplan'ın İspanya'daki anarko-sendikalizmle ilgili çalışmasında belirttiği gibi, anarşizmin bu özel türü kadınların katılımıyla yakından ilgili olan daha derin bir gerilim barındırmaktadır. 1880'lerde anarşist hareket içindeki iki akım arasında sürekli bir çekişme vardı. Bunlardan komü-

28. Paul Thompson and Guy Lewis, *The Revolution Unfinished: A Critique of Trotskyism*, Big Flame Pamphlet, 1978, s. 23.

nalci direniş biçimlerini benimseyenler, ütöpik sosyallizmde olduğu gibi, ilerde varılması amaçlanan yaşam biçimlerinin nüvelerini bugünden oluşturmaktan yandırdılar; ağırlıkla sendika üzerinde duranların amaçları ise, işçilerin üretim sürecini denetlemesi ile sınırlıydı.²⁹

Bence işbirliği içinde sürdürölen bir sosyal yaşamın değeriinden; bir insani yaratıcılık genel kavramından çok, sendikacılık, işçilerin üretim üzerinden denetimi ve bir üstünlük kaynağı olarak emeğe ağırlık verilmesi eğilimi bu yüzyılın başlarında anarko-sindikalizm içinde, giderek belirginleşmekteydi. Emeği ve ücretlilerin genel grevini hedef alan doğrudan eylem düşüncesi başlıca devrimci taktikti. Daha sonra Bolşevik Parti'de Konsey Komünizmi ve İşçi Muhalefeti teorilerini geliştirecek olan sosyal demokrasi içindeki her iki sol gruplaşma içinde merkezi sorun kuşkusuz üretim ilişkileriydi. Bireysel eylemliliğin genel kurtuluşunun, işçilerin üretim süreci üzerindeki denetiminin pekiştirilmesini takip edeceğine inanıyorlardı. Bu fabrika konseylerinin sadece gerekli savunma araçları değil, gelecekteki ilişkilerin bir nüvesi olarak görüldüğü anlamına gelir. Buradan da anlaşılacağı gibi, işçilerin bilincini ve gücünü Bolşevik Parti'nin merkezi otoritesi ile özdeşleştirmemekteydiler. Beri yandan üretimin örgütlenmesine kayış, bu alana, 1880'lerde İngiltere'deki Sosyalist Liga veya Amerika'daki, Emma Goldman'ın anarşist-komünizmi gibi Marksizm'in li-

29. Bkz. Temma Kaplan, *Anarchists of Andalusia 1868-1903*, Princeton, 1977, s. 86-7, 135-67. Anarşizmin feminist örgütlenme ile çağdaş alakası için bkz. Lynn Alderson, «Anarchism and the Women's Liberation Movement», *Catcall*, Issue 6, July 1977.

beral biçimlerinde raslanmayan bir öncelik kazandırmıştır.³⁰

Kapitalist toplumun asli gelişimi ve sağlamlaşması, yaşamın dönüşümünün ilk görüntülerini adeta parçalayıp ,darmadağın eder gibiydi. Çünkü her ne kadar yirminci yüzyıl başlarındaki muhalif geleneklerle sosyalist kadınlar arasında ilginç tarihi bağlar olsa da -örneğin Amerikan anarko- sendikalistleri «Wobblies» (Dünya İşçi Birliği Üyeleri)³¹ ile birlikte çalışan Elizabeth Gurley Flynn, Lenin'in «çocukça solculuk»tan ötürü azarladığı Sylvia Pankhurst, ve İşçi Muhalefeti'nin bir parçası olan Alexandra Kollontai sosyalizm feminizmin teorik entegrasyonu güç bela gelişegelmiştir. Özellikle Kollontai, çağdaş Marksizm'in, değişimin bilimsel yasaları konusundaki determinist vurgusuna karşı çıkmak ve işçilerin iş ötesinde, sosyal ve politik yaşamın tüm alanlarında yeni bir kültür yaratmaları fikrinin geliştirilmesinin gerekliliğini farketmekle yığit ve olağanüstü bir çaba göstermiştir. Komünal yaşam birimlerini, kadınların özerk bir kimlik edindikleri kadın birliklerini, ortaklaşa çocuk bakımını insanların gerçek demokratik komünist ilişkiler yaşamaya başlayabileceği biçimler olarak görmüştür. Ancak bu konuda bolşevik liderlik içinde azınlıkta olması dışında kadınlar ve erkekler arasındaki cinsel iş bölümünü yeterince net olarak sorgulamamıştır. Kollontai'ın düşüncesindeki en önemli eksik, cinsel işbölümünün, son on yılda kadın hareketinin siyasetinde son derece önemli bir yer tutan her tür hiyerarşi ve baskıya karşı verilen mücadelenin öncüllerini içerdiğini görmemesiydi.

30. Bkz. E.P. Thompson, William Morris: Romantic to Revolutionary, Merlin Press, 1977, and Emma Goldman, Living my Life, Dover, 1970.

31. Bkz. Elizabeth Gurley Flynn, The Rebel Girl: An Autobiography, New York, International Publishers, 1973.

Tıpkı bizim gibi Kollontai da erkeğin kadın üzerindeki denetiminin cinsel ve kişisel biçimlerin tanımlayacak bir dil oluşturmak için mücadele etti. Bunlarla tüm insanların «sevme potansiyellerinin» özgürleştirilmesi gereği arasında bağlantı kurmak doğrultusunda her türlü güçlÜge göğüs gerdi.³² Bunun gerektireceği olağanüstü bilinç dönüşümünü ve sonuçta çok yönlü kültürel geçiş biçimlerine duyulacak gereksinifaretmişti. Ayrıca Bolşevik Parti'de tartışmayı boğmaya başlayan baskıcı atmosferin kişisel siyasi davranışla yakından bağıntılı olduğunu da belirtmişti. Bu atmosfer, açıkça önemsiz olan olaylar ve rastlantılar kanalıyla yaygınlaştırılmakta ve desteklenmekteydi. 1921 kongresi için yazdığı **İşçi Muhalefeti** adlı belgede, «Bir de yoldaşlar tümüyle yeni bir şeyler söyleyen herkese ezercesine yüklenme gereğini duymaktan vazgeçseler, 'polemikçi' gayretkeşliklerini bir şekilde gemleyip, her önemsiz şeyden bir 'sapma' veya 'ilkesel farklılık' yaratmaya son verseler...»³³

Çağdaş kadın hareketi, kadınların bağımlı konumlara itilmesine karşı direniş içindeki birbirine benzeyen zorlayıcı anlarının örneklerini açığa çıkarmaya başlamıştır. Ancak, bölük pörçük de olsa Kollontai'ın kayda değer görüşleri, bolşevik derimin devasa içsel sorunları ve saldırgan bir kapitalist dünyadaki yalıtılmışlığı sonucu, trajik bir şekilde boğulmasıyla, karanlığa sadece titrek bir ışık olarak yansdı.

Sendikacılıktan etkilenmiş bu sol ile I. Dünya Savaşı'ndan önce kadınların kendi cinselliklerini ve doğurganlıklarını denetlemesini savunan sosyalist fe-

32. Alix Holt (ed.), *Selected Writings of Alexandra Kollontai*, Allison and Busby, 1977, s. 208.

33. a.g.e, s. 215.

ministler arasında da belirli tarihi bağlantılar vardı. Anarşist-komünist Emma Goldman ve Amerikan Sol Sendikalistler'i, 'Wobblies'lerden etkilenmiş olan Margaret Sanger da, doğum kontrolunu işçilerin üretim kontrolü ile aynı bağlamda savunuyordu. Daha sonraları benzer savlar İngiltere'de Stella Browne tarafından da kullanıldı. Ayrıca bugün sosyalist feministler arasında bunlara yeniden rastlanmaktadır³⁴ Ancak bu yaklaşımın sakıncası mücadele için, üretim (ekonomik) ve üreme (biyolojik) gibi iki kutup ortaya koyması ve bunların kadın ve işçilerin kurtuluş mücadelesinin anahtarı durumuna gelmesidir. Bu tutum sözkonusu kutupların (alanların) siyasi, legal, kültürel ve ideolojik mücadele biçimlerinden nasıl ayrılmaz olduğunu gözden kaçırmaktadır. Böylece, bir kez daha belli eylem alanlarına öncelik vermekte ve bütün işçilerin erkek olduğunu ve erkeklerin üremeye hiçbir ilişkisi olmadığını varsaymaktadır. Basit bir altyapı-üstyapı modelinin yetersizliklerini görmeyi mümkün kılmaktadır. Fakat nasıl bilinçleneceğimiz konusunda değişik bir görüş açısını işçi denetimi ve feminizm arasındaki kutuplaşmış bağlamda sunabilmek güçtür.

Sosyal demokratlara ve Leninistler'e oranla, anarko-sendikalistler ve sol kanat komünistler, kapitalist toplumda yasaları değiştirmek çabasını gözardı etmeye, daha fazla eğilimlidirler. Nitekim, Lenin'in, «çocuksu solculuk» olarak adlandırdığı eğilime duyduğu kızgınlığın kaynağı budur. Bu, II. Enternasyonal için-

34. Bkz. Linda Gordon, *Woman's Body, Woman's Right*, Penguin, 1977, Chapter 9, Doğum kontrol ve Amerikan sosyalizmi ve sendikacılığı üzerine, ve Sheila Rowbotham, *A New World for Women: Stella Browne, Socialist Feminist*, Pluto Press, 1977.

Veronica Beechey «On Patriarch», *Feminist Review*, no. 3'te ikinciliği kelimelerin bazı çağdaş kullanımlarında gösteriyor.

deki partiler arasında 'sağ kanattakiler'in kimi zaman kadınların oy hakkı elde etmeleri için, özerk feminist örgütlerle birlikte çalışmak konusunda, soldakilere oranla daha yakın davrandıkları anlamına gelmekteydi. Böylece işçilerin kendi yaşamlarını belirlemek ve kadınların kendi bedenlerini denetlemek hakkını savunmaya hazır olan bu anarşist ve sol sosyalist kadınların, pratikte, kaçınılmaz olarak feminizm içindeki daha radikal akımlardan tümüyle soyutlanması eğilimi başgösterdi.³⁵ Bu, üretim ilişkilerini, bir bütün olarak toplumsal ilişkilerin eleştirisinden ayrı ele almak eğilimini aşmayı daha da güçleştirdi.

İşçilerin üretim sürecini denetlenmesi konusundaki görüşler, Leninizm'e gizli bir alternatif olarak, İngiltere'deki sol üzerinde güçlü bir etkiye sahiptirler. Komünist Parti oluşturulduğunda, sendikalizm ve Lonca Sosyalistleri'nin (Guild Socialists)* gayrimerkezi yaklaşımları önemli etkilere sahipti. 1920'lerde ve otuzlarda çeşitli kitle hareketleri vardı. 1956'dan bu yana sol içinde işçi denetimi fikirlerinin bir dizi yeniden değerlendirilmesi yapıldı. Bu değerlendirmeler, İşçi Denetimi Enstitüsü'nün (Institute of Worker's Control) kurulmasına, Uluslararası Sosyalistler'in işçi temsilcileri ve kitle hareketlerine yönelmeyi vurgulamasına ve Büyük Alev'in (Big Flame) işçi temsilcilerinin değişen rolünü analiz etmelerine yol açtı. Mayıs 1968'den sonra, Almanya, İtalya ve Fransa'da.

35. Örneğin bkz. Emma Goldman, «Woman Suffrage», in *The Traffic in Women and Other Essays on Feminism*, with a biography by Alix Kates Shulman, US, Times Change Press, 1970, s. 51-63; Lily Gair Wilkinson, *Revolutionary Socialism and the Women's Movement*, SLP, c. 1910; and *Women's Freedom*, Freedom Press, c. 1914; Bruce Dancis, «Socialism and Women in the United States 1900-1917», *Socialist Revolution*, no. 27, Vol. 6, no. 1, January-March 1976; Alexandra Kollontai, «The Social Basis of the Woman Question», in Alix Holt (ed.), *ag-*

sol içinde Leninist olmayan geleneklere duyulan ilgi canlandı. Sendikalistlerden etkilenmiş sol akımın alttan alta süregelen, bürokrasiye karşı tabandaki kitlelerin mücadelesini savunan varlığı, kadın hareketinin gelişimi ile aynı döneme rastladı. Gerçekten de kimi ortak özelliklere sahiptirler. Her ikisi de partinin (veya partilerin) merkezî denetimine karşı özerkliği; bir önderliğe karşı kişilerin eylemliliğini vurgularlar. Her ikisi de ısrarla artık kimi değişiklikler yapmak gerektiğini savunmaktadırlar. I. Dünya Savaşından önceki dönem de dahil olmak üzere görünür paralellikler vardır.

Ancak yine de feministler kendilerini, işçi denetiminin savunulmasını ile ters düşmüş olarak bulmuşlardır. Bu para kazanmayan diğer grupları, örneğin çocukları ve yaşlıları dışladığı gibi, aile içinde çalışan kadınları da açıkça dışlamaktadır. Ayrıca kadınların yaşamında hayati bir öneme sahip olan yaşam alanlarını, örneğin, üretimde ücretli olarak yer almayan kişileri veya kişisel ve cinsel ilişkileri gözardı etmek eğilimindedir. Erkek gruplarının, eşcinsel hareketinin ve kadın özgürlüğü hareketinin keşfetmeye başladığı değişik iktidar biçimlerinin aralarındaki bağlantıya ışık tutmamaktadır. Dünyadaki durumumuzdan neden memnun olmadığımızı anlayabilmemiz için varolan sınırlı anlayışımızın üstüne çıkmamızı mümkün kılacak araçları sağlamaktan uzaktır. Emeğin sınıf mücadelesinin temel alanı olarak görülmesinden ötürü iktidar ilişkilerinin diğer alanlarına ikincil bir önem atfedilmektedir.

Ayrıca önderlerin hilelerine ve hain önderlerin oluşturduğu katı kabuklarına rağmen işçilerin bozulmamış gerçek bir bilince sahip olduklarını düşünmek eğilimi de vardır. (Aynı şey kadınlara da uyarlanabi-

lir) Kabuk bir kez kırılınca gerçek bilinç gün ışığına çıkacaktır. Bu görüş, kabuğu çatlatacak olanların sorununa kapsamına girenlerden olmadığını varsaymaktadır.

Feministler emeğe ağırlık verilmesinin kadınların dıştalanmasına neden olmasının yanı sıra tüm yaklaşımın erkek işçilerin durumunu veri alan terimlerle sunulduğunun altını çizmektedirler. Ayrıca üretimin sendikalist bir yaklaşımla öne çıkarıldığı bir bağlamda kadınların özgürlüğünü savunma çabasının ekonominin «gerçek» dünyasıyla, bilincin «gerçek olmayan» alanı arasında bir ayrım oluşturduğuna dikkati çekmektedirler. Bilinç her zaman ikincil konumdadır. İşçilerin denetiminin yanı sıra kadınların kendi bedenlerini denetleyebilmelerini de savunan daha ılımlı anlayış bile «biyolojik» temelli bir mücadeleyi ekonomik mücadeleye iliştiirmektedir.

Sendikalist yaklaşımın yetersizliklerine karşı çıkan birçok feminist herhangi bir Ortodoks Leninist görüşün ileri sürdüklerinden bir çözüm bulmayı umar veya Leninizm'i çeşitli eklemelerle, özellikle Gramsci'nin hegemonya kavramı ve Althusser'in üst yapının görece özerkliği anlayışı ile kabul ederler.

Bu birtakım pratik sonuçlara yol açar. Kadın hareketince Parti'nin rolü ve bilinç konusunda ortaya atılan sorulara neredeyse bir çözüm bulunmuş gibidir. Daha Ortodoks Troçkizm'de, Komünist Parti'de veya belli belirsiz hayali bir partide bulabileceğimiz iddia edilen, daha incelikli bir Lenin uyarlamasına gereksinmekteyiz. Yeni sol, özgürlükçülük, US/SİP'deki sendikalist etkiler ve aynı zamanda kadın hareketinde bireyin eylemliliğine verilen önem, yine geçirtilmektedir. Düşünceler oluşturmak ve siyasi hareketleri

kavramak konusunda kişisel katılıma verdiğimiz önem bir 'bilim'in çehresinde sönüp gitmektedir. Bu kendi yanlılığımız konusunda özeleştirel olamayacağımız anlamına gelmektedir. Artık teorilerimizi elememizi ve kendi gerçekliğimizin teorik yeniden kuruluşu için yeni araçlar keşfetmemizi sağlayabilecek olan toplumun geniş hareketliliğine açık değiliz.

Bir kez daha 'teori'nin, pratiğin içsel bir parçası olmaktan çok, onun 'üzerinde' bir şey olduğu iddia edilmektedir. Varolan kabuğun altında varlığını sürdürebilen gerçek bir bilinç anlayışından vazgeçilecekse, bu insanın sadece sermaye ve 'ataerkil'lik için anlamı olan işlevlerinin bir toplamı olarak tasarlanması pahasına olacaktır. Kapitalist ve/veya ataerkil ideolojinin içine umutsuzca gömülmüş olarak bir kez daha erişilmez ve hattâ kimi zaman hayali bir 'parti' ve onun güvenlik içinde, yüce ve erişilmez kulelere tıktığı 'teori' karşısında çaresiziz.

Bu yaklaşım üzerindeki çeşitlemeler iktidar konusundaki gerçek sorunları ortaya dökmekten hele hele çözmekten uzaktır. Bunlar sadece 'çözüm' için bizi tekrar partiye yöneltmeye yararlar. Partinin merkezi otoritesine yönelik sendikalist muhalefet içindeki yetersizlikler konusundaki anlayışı yerindedir. Fakat bir çözüm olarak sunulan ince kaçamak kadın hareketinin sol gruplar üzerindeki etkilerini geçersizleştirir.

Uluslararası Marksist Grup ve Komünist Parti içindeki feministlerin, SİP içindeki kadınlara oranla çok daha geniş bir hareket alanına sahip olmalarının bir sebebi de belki budur. Ne var ki sorun çözümlenmiş değil, sadece ertelenmiştir.

Avrupa komünizmi özerklik sorununu, Leninizm'-de partinin sahip olduğu klasik ağırlıktan başka bir

bağlamda ele alır. Taraftarları partinin öncü rolünden çok ittifaklar yapmanın gerekliliğini vurgularlar. Bu «British Road to Socialism» (Britanyalılar'ın Sosyalizme Giden Yolu)inde bir parçası olduğu gerçek pratik değişimleri ifade eder. Sosyalizme geçiş konusunda değişik bir yaklaşım içermektedir.³⁶ Bu, Britanya'daki birçok feminist için, kadın hareketinin yanı sıra Komünist Parti içinde yer almalarının, öncü bir rol oynamaları gerektiğine inanan (varolan durumun gereklerine uysun ya da uymasın) Troçkist gruplara veya öncülük anlayışları, kendilerinin yanı sıra mücadele içindeki kalbur üstü bir işçi sınıfını kapsayan Sosyalist İşçi Partisi'ne üye olmalarına oranla daha az çelişir görüldüğü anlamına gelmektedir. Bence Avrupa komünizminin derin önemi, kapitalizmin ileri aşamasında bir sosyalizm stratejisi üzerinde, Komünist Parti üyeleri de dahil olmak üzere, hep beraber bir kez daha düşünme olanağı sağlamasında yatmaktadır. Fakat feminizmin buraya üzerine eklenebileceğini sanmıyorum. Ne karşı cinsler arasındaki ilişkilerin doğası konusunda, ne de sosyalizme geçiş sürecinin merkezî bir parçası olarak, parti içindeki ilişkilerin biçimine karşı çıkmak ihtiyacı konusunda Avrupa komünizminin görünür bir ilgisine pek rastlanmamaktadır.³⁷ Böyle bir geçişin nasıl gerçekleşeceği konusundaki görüş, iktidar ilişkileri kurumlarının gerçek bir dönüşümünü kapsamaz. Lenin'in bunları fethetmek stratejisine alternatif olarak Avrupa komünizmi bunların içine girmeyi ve yerleşmeyi amaçlamaktadır. Siyasal

36. Bkz. Sam Aaronovitch, «Eurocommunism: A Discussion of Carillo's Eurocommunism and the State», *Marxism Today*, July 1978.

37. Bkz. Carl Boggs, «Marxism, Prefigurative Communism and the Problem of Workers' Control», *Radical America*, Vol. 11, no. 6 and Vol. 12, no. 1, November 1977/February 1978.

pratik kapitalizmde varolan iktidar ilişkilerini kabul etmek konusunda burjuva partilere daha da yaklaşmış gibidir. Parti ile özerk hareketler arasında daha eşit bir ilişki için söz verildiği doğrudur. Fakat bizim gibi partisiz kitleler için bunun garantisi nedir? Tam da geçişe geçerken partinin çizgisi değişirse ne olur? Bir deyişle, «aşın kanıtı yenmesidir». Fakat biz bir yandan afiyetle karnımızı doyururken diğer yandan aşırı ölçüde uyanık olmaya gayret edeceğiz. Öyle ya, Komünist Parti önderlikleri tıpkı ustaca erzağı esirgeyen kaşarlanmış aşçılar gibidirler. Birkaç kuşaktan beri, işçilerden kendilerine sakladıkları iktidarı, otomatik bir kadın hareketine teslim edecege hiç benze-miyorlar.

Ne var ki, 'parti'nin üstünlüğü ve bunun barındırdığı bilinçlilik anlayışının sadece önderlikçe empoze edildiğini düşünmek fazlaca basit olur. Bu, feminist kadınlar iktidarı ele geçirseler sorunun çözüleceğini düşündürtecektir. Aslında, örgütlenme ve siyasi tutumlarla ilgili kişisel algılamalar ve görüşler insanların siyasi örgütlerde oluşturdukları kültürün bir parçasıdır. Böylece sol gruplar ve partiler içindeki feministler, sadece önderlik politikasıyla, programlarda neler söylendiği ve hattâ neler yapıldığı ile ilgili tartışmalarla değil, aynı zamanda bunların yapıldığı ile de ilgilidirler.

Örneğin US/SİP'nin en fırtınalı ilişkisinin kadın hareketiyle olması ilginçtir. Çünkü Komünist Parti ve Troçkist grupların işleyişini US/SİP'nin kendisi belli bir biçimde eleştirmiştir. Bunlar sonradan nasıl olsa denetleneceği rahatlığıyla halk cepheleri veya kitle hareketlerinin çığırkanlığının yapılması manevralarına karşı çıkmakla kalmamış, profesyonel ücretli sen-

dika görevlilerine de şüpheyile yaklaşmış ve kendiliğinden hareketleri ortaya koymakta başarısız olan sahte «işçi hareketleri»ni eleştirmişlerdir.

Ayrıca entelektüellerin hiçbir özel ayrıcalığının olmaması gerektiğini savunuyorlardı. Aslında tam tersine onların işleri daha kolay olduğu için sıkıcı işlerin çoğunu yapmaları gerekti. Entelektüeller ve işçiler için ayrı alanlar olamazdı. Böylece Sovyetler Birliği'nin sosyalist, hattâ bozulmuş bir işçi devleti olduğunu yadsımaları olgusu üretim ilişkilerine dayandırılmaktaydı. Ve bu farklılık, alttan alta kendi sosyalist hareketimiz içinde ilişkilerle ilgili başka görüşler benimsenmesi olasılığına yol açtı. Kendini sekterlik üstü görmek de buna dahildi.

Fakat bu görüşler kimi konularda yetersiz kalıyordu ve kadın hareketi de bunlardan biriydi. Sürtüşme çok daha çabuk su yüzüne çıkıyordu, çünkü hareketi uzakta tutacak içsel örgütsel araçlar yoktu.

Komünist Parti iddialı hareketleri denetim altında tutmak konusunda küçümsenmeyecek bir tarihsel pratiğe sahipken, UMG özelinde Leninist düşünceleri kaynak olarak kullanmak mümkündü. Bu feminist kadınlara biraz daha geniş bir tartışma alanı sağladı. Fakat bu, örgütün kendisinin kadın hareketi tarafından dönüştürüldüğü görüşünde olduğu anlamına gelmiyordu. Bölgesel hareketlerin örgütlenme ile ilgili genel mesajlar taşımadığı (hem UMG hem de KP için) açıktı. Böylece tartışma daha çok örgütler içindeki feminist kadınlar (o örgütler içinde) özerk bir hareket için değişik, daha demokratik bir ilişki talep ediyorlardı, olmak eğiliminde oldu. Bu feministler, sol grupların kadın hareketinden bir şeyler öğrenmesi gerektiğini

savundular.³⁸ Bu, üyeler, özellikle de Komünist Partililer arasında geçmişin yıkıcı kalıntılarını tekrarlama-mak konusunda içten bir ilgi duyulmasına yol açtı ve bu ilgiden destek görerek güçlendi. Ne var ki, önderliklerin kendi sosyalist örgüt kavramlarını değiştirmek ve şöyle bir örgüt içindeki rollerini sorgulamak ihtiyacı duymasını sağlayamadı. Aynı şekilde kadın hareketinin sol üzerindeki etkisi de, örgütlerin kültürel yaşamının bir parçası olan, özel kişisel ve siyasi pratiğin tüm alanlarını kapsayacak genişlikte bir eleştiri oluşturamadı.

Gariptir ki, solun büyük bir kesimi kadın hareketine karşı görünür bir şekilde kibarlaşmaya başladı-ğından bu yana, sorunun tümünün uzaktaki belirsiz varlığı biraz daha belirginleşmiştir. Bunca yıldan sonra, o buruk «galiba çok şanslıyız» eğilimine karşı direnmemiz gerektiğini biliyorum. Demek istediğim şu ki, çok uzun yıllar sonra gelmiş olsa da bunun bir «ilerleme» olduğunu biliyorum. Ama yetinmemiz gerektiğini sanmıyorum. Bizi tekrar hareketsiz kılacak yeni bir sınırlayıcı kabul etmek istemiyoruz, değil mi?

Düşünün ki, kadın ve eşcinsel hareketinin özerkliği tanınmış, kadın ve eşcinsellerin her konuda yönet-sel organlara sahip olmaları garanti edilmiş, cinsel politikaların, sol basında daha düzenli bir yere sahip olmasına izin verilmiş. Fakat sosyalizmle ilgili düşün-

38. Soldaki örgütlenmelerin kadın hareketlerinden ders almaları gereğine ilişkin bkz.: Margaret Coulson, «Socialism, Politics and Personal Life, age de; Frankie Rickford, «The Development of the Women's Movement», Marxism Today, July 1978; Cella Deacon, «Feminism and the US tradition», Conference of International Socialists on Revolutionary Unity Documents, February 1978.

The East London Socialist Feminist Group Conference Paper 1978 yalnızca kadın yayınlarına değil sosyalizmin genel sorunlarına da bakmamız gerektiğini tartıştı.

celer ve bu düşüncelerle kurulan ilişkiler aynı kalmış. Bu ironik olurdu değil mi?

Eski US üyelerinin konferansı konusundaki konuşmasında Bob Cant bu noktaya değinmiştir:

Cinsel politikanın sadece cinsel pratikle ilgili olmadığını, iktidar, ideoloji ve kültür sorunlarıyla içiçe olduğunu kavrayamadılar.”

Şüphesiz sadece US/SİP'ne özgü olmayan bu eksiklik bana, son on yıldan ders almayı açıkça reddetmek gibi geliyor. Feministlerden, eşcinsellerden ve feministlerden etkilenmiş erkeklerden gelen baskı görmezlikten gelinemez hale gelince, dogmatizmin kendine daha sağduyulu yeni bir dış görünüm edindiğini göstermektedir bu. Bu tür kuşkuları açıklamak daha da güçtür. Birçok insan hattâ cinsel politikadan derin olarak etkilenmiş olanlar bile, hiçbir zaman tatmin olmadığımızı düşünüyor gibidirler. Memnun olmayanlar dırdırları ve huysuzluklarıyla başbaşa bırakılır. Fakat bu bile bile hatada ısrar değildir, çünkü uzlaşmazlık değişim amaçlayan hareket içindeki iktidar ilişkileri ile ilgilidir. Bu uzlaşmazlıklar sadece cinsel politikaların kabul edilmesine ilişkin değildir. Değişik tür bir sosyalizm talep etmektedirler.

Avrupa komünizmi ile ilgili kitabında Fernando Claudin, Komünist Parti ve diğer sol partilerde varolan bir eğilime işaret etmektedir.

Genel siyasi eylemi özel mülkü olarak görmek ve diğer örgütleri -sendikalar, kitle demokrasi organları, kadın hareketi vb.- başlıca genel sorunlarla ilgili olarak

*insiyatif geliştirmelerini engelleyerek kendi «özgöl so-
runlarıyla» kısıtlamaya çalışmak.⁴⁰*

B. Öncüler ve Bilinç

Lenin'in öncü kavramının üstünlük sevdasındaki sosyalistleri memnun etmek için değil, kapitalizme karşı direnen güçlerin üstünlüklerini ve yetersizliklerini aydınlatmak üzere ortaya atılmış olduğunu kanıtlamak hiç de güç değildir. Teorik olarak bu kavram, mücadelenin tüm unsurlarını -sadece işçilerin işverene karşı sürdürdükleri ekonomik çatışmayı değil, toplumsal ve kültürel mücadelenin tüm alanlarını en etkili olacak şekilde yönlendirmek için bir araç sağladı. Amaçlanan, en «ileri» unsurların gücünü, parti kanalıyla, daha az gelişmiş olanların yardımına koşmaktır.

Bu Leninist eğilimin güncel bir yorumuna göre, «ileri» bilinç tanım gereği «parti»ye giden yolu kendiliğinden bulur. Sözkonusu özelliklerin öncü kavramına içkin olduğunu varsayan bu tanım Troçkizm'in bir karakteristiği olmak eğilimindedir. Bu bir totolojidir. Bu «parti» (elişkin) ileri bilincin ifadesidir ve bundan ötürü ileri (gelişkin) bilincin yeri partidir. Bu döngü gerçek koşullar aracılığıyla kırılmamıştır ve Troçkist grup bir kez «parti» olarak takdimini yaptıktan sonra

40. Fernando Cloudin, Eurocommunism and Socialism, New Left Books, 1978, s. 125.

Margeret Coulson Jon Ross'un 'Capitalism, Politics and Personal Life' makalesini eleştirirken aynı noktaya değiniyordu. Ross kadın özgürlüğünü sosyal alan, sendikaları ekonomik ve politikayı devrimci parti ile sınırılıyor. Coulson da Ross'un söyleminin, 'politikanın gelişmesi sürecini anlamamızı engellediğini' söylüyor. (Margaret Coulson, 'Socialism, Politics and Personal Life', Socialist Woman, October 1978.

kırılması da güçtür. Baskı altında da olsa UMG gibi daha açık olan kimi grupların üyelerinin, başkalarının görüşlerine karşı hoşgörölü oldukları kimi anlarda, dönemsel bir kafa karışıklığı yüzünden ileri bilince sahip küçük parçaların merkezîyetçiliğın yolunda eriyip yokolmalarından önce yoldan sapabileceğini ve kimi hareketlerde geçici olarak bulunabileceğini veya Komünist Parti'nin tabanında varolan kimi vülger yanılığların akıllarını çelebileceğini teslim etmeleri mümkündür. Ancak yine de, düşünsel olarak öncülüğē bir üstünlük atfetmek eğilimindeydiler

Bu sığ ve içsel öncü anlayışından kopmak yolunda, öncüyü parti dışı mücadelelerde görevlendirmek üzere çeşitli girişimlerde bulunuldu. Bu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası düzeyde Troçkizm içinde tartışılan bir konu oldu. 1968'den sonra İtalyan solundan kimi sosyalistler, partiden ziyade, mücadele içindeki işçilerin öncüler olduğunu ileri sürdüler. 1970'lerin başında Amerika'da öncü olmak paylaşılamiyordu. Herkes öncü olduğunu iddia ediyordu-zenciler, kadınlar, eşcinseller. Aslında hepsinin yaptığı bu konuda birbirleriyle kapışmaktan ibaretti.

Bu öncü kavramı, en çok ezilenin ya da en gözük olanın öncülüğē uygun olduğunu düşünmekte ve sorunu aydınlatırken öncüyü mücadele etmekte olana göre tanımlamaktaydı.

İngiltere'de Sosyalist İşçi Partisi tüm bunlardan kendi garip bir kombinasyonunu geliştirdi Bana kalırsa US/SİP'nin teorisinde üyelerin en ileri unsurlar olduğu -yoksa katılıp n'apsınlar ki?- inancı ile ekonomik mücadele içindeki işçi sınıfının öncü olduğu şeklindeki kanı arasında her zaman azımsanamayacak bir gerilim vardır. Hem kendi kendini öncü ilan etmenin

tehlikelerini görmek, hem de sadece mücadele etmekle otomatik olarak sosyalizme **katkıda bulunulamayacağı**nı, hattâ bir bütün olarak işçi sınıfına da katkıda bulunulamayacağını bilmek bu gerilimin nedenlerinden biridir. Ancak yine de US/SİP'nin sınıf mücadelesi kavramı, Birleşik Devletler'deki özgürlükçü Troçkistler'e veya günlük yaşamın çok daha fazla alanını kapsayan daha geniş bir kavram savunan İtalyan sosyalistlerine göre daha sığdır.

Leninist «öncü» düşüncesine yöneltilen eleştirilerde, bizzat bilince değer biçme çabasının hatalı bir tutum olduğu kanısı yaygındır. Bence, bu, tartışmanın bir başka alana kaydırılmasını gerektirir. Gerçekte tartışma, değerlendirmenin nasıl yapıldığını tanımlama gücüne kimin sahip olduğu ve doğru düşüncelerin saf soyut idrakinin hiçbirimizde cisimleşmediği (somutlaşmadığı) iddiasıyla ilgilidir. Bizim yapacağımız değerlendirme kendi koşullarımızdan etkilenecektir. Leninist öncü kavramıyla ilgili tartışmalardaki bir başka kargaşa kaynağı ise, halen sol içinde, Leninizm'den çok, «sizin bildiğinizi biliyoruz» şeklinde bir tutumu temel alan daha kaba uygulama biçimlerinden oldukça uzak olan, kimi güncel yorumlar olmasıdır.

Böylece, hem Amerikan New Left'inin, hem de İngiliz özgürlükçülerinin Leninizm karşısındaki tavırlarında, bilinç değerlendirme çabasını, doğası gereği elitist bir tutum olarak önemsememe eğilimine rastlanır. Bu kadar bariz olmasa da sorun kadın hareketi içinde de gözardı edilmektedir.

Ancak belli durumlarda sesini yükseltebilecek ve belli ortamlarda mücadeleye omuz verebilecek olanları saptamak yolundaki tüm çabaları önemsememek çaresiz kalmaya sebep olabilir. Değişik bilinç türlerinin

tarihsel ve sosyal değerlendirmeleri yapılmadıkça, sadece ezilenlerin statik kategorilerine sahiptir. Çeşitli kesimlerin değişime nasıl bir tepki göstereceklerini kestirmek için hiçbir aracınız yoktur. Ve ezilen kitleniz hem çok kalabalık hem de atıl olduğu için ve ezilenler kategorisiyle bilinçli politika arasında hiçbir fark olmadığı için sizi onlar adına davranmaktan alıkoyacak hiçbir şey yoktur. Hattâ Leninizm'dekinin aksine «ikamecilik»in tehlikelerinden habersizdir insanlar. Burada, fazla genelleştirilmiş statik bir baskı durumunu kavramına ilişkin bir el çabukluğu görülür. Kendini bağımsız bir varlık olarak ortaya koyan küçük grupların örnek politikaları genellikle, seçkinler olarak farklılaşma eleştirisinin demokratik olmayan bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu, anarşizmi tarihsel olarak karmakarışık etmiş ve 1970'ler başı özgürlükçü Marksizm'inin felce uğraticı bir özelliği olmuştur. Bu, kadın hareketi içinde patırtılı bir kargaşa kaynağı olmuştur.

Kadın Özgürlüğü Hareketi'nin feminizmi, hareketimizin gerçek toplumsal bileşimi ve belli kadın gruplarını radikalleştiren güçleri ve deneyimleri incelemek yerine, kadınların ortak bilinci olarak sunulabilir. Bu yaklaşım, hareketin, henüz içinde yer almayan kadınlarla ilişkisini incelemeye başlamayı imkânsız kılar. Gerçekte, bu kadınların yokluğu gözardı edilmiş ve geçiştirilmiştir. Bu kadınlara ulaşılmalı ve hareketin propagandası ile aydınlatılmalıdırlar. Bir şeye karşı çıkarlarsa bunun tek sebebi erkekler tarafından iflah olmaz bir şekilde beyinlerinin yıkanmış olmasıdır. Her kadında, feminist olmayan «yanlış» bilincin altında, doğal bir «doğru» feminizm yatmaktadır. Her kadının doğal olarak bildiğı bu şeylere ulaşabilmek için femi-

nistlerin yapması gereken tek şey, bu sağduyu kuyusunun derinliklerini keşfetmektedir. Her kadının doğrudur bilmekte olduğu ancak; içinde bulunduğumuz koşullar ve değişim sürecinin yol açtığı açılmadan ötürü bizim bu bilgiyle olan ilişkimiz daha değişiktir. Farklılıklar gösteren durumlardaki kadınlar arasında nelerin ortak ve aynı zamanda özgül olduğunu araştırmamız gerekmektedir. Eğer içinde bulunulan koşullar ve bilinç içine geçmişse, biz, soyut bir «kadın» kavramını, bazı kadınların yaşamlarındaki değişikliklerden ortaya çıkan belli bir tarihsel hareketle kuşatıyoruz.

Dolayısıyla eğer kadınların kendi durumları ile ilgili çeşitli yaklaşımlarını birbirlerinden ayırdedebilmek istiyorsak, başımızı belaya sokan iktidar ilişkilerinin farklı doğalarını kavramamız gerekmektedir. Yani, aile içindeki ilişkileri basitçe meta ilişkileriyle özdeşleştirmemeli, ya da bir cinsin içinde bulunduğu koşulları, sınıf ilişkileri ile bir tutmamalıyız. Bu aynı zamanda sınıf bileşimindeki değişiklikleri ve bunların kadınların bilincindeki etkisini çok dikkatle değerlendirmemiz gerektiği anlamına gelir.

Profesyonellerin, hizmet, idare ve iletişim işlerini yürütenlerin işçi sınıfıyla özdeşleştirildiği sınıf analizleri Amerika'daki kimi sosyalist feministleri etkilemektedir. Bu analizde yeni iş türlerinin ortaya çıkışının, insanların refahı ve modern kapitalizmde can alıcı alanlar haline gelmiş olan değerlerin iletişimi ile yakından bağlantılı olduğu görüşü hakimdir. Ayrıca bu işlerdeki kadın ve erkeklerin radikalleşmeleri üzerinde de yoğunlaşır. Ancak bu tür bir analiz sınıf bileşimindeki değişimlerin farklı grupları, farklı şekillerde etkileyiş biçiminin özelliklerini kavramayı güçleştirmektedir.

Sınıfın heyecanlandırıcı gücü Britanya'da benzer pratik muğlaklıklara yol açmıştır. Örneğin US kitle grupları ve Çalışan Kadınların Haklarını Koruma Birliği, beyaz yakalı sendikacılar ile el işçisi ve düşük düzeyde hizmet işleri görenler arasındaki benzerliğin önemli olduğunu iddia etmektedirler. Bunların tümü de sendikalıdır. Beyaz yakalı işçilerin, sendikalist hareketindeki geleneksel kuşkuyla ve sol içinde kadınların önemsenmeyişiye karşı bunun vurgulanması önemlidir. Ancak bu, daha başka iktidar ilişkilerinin gözardı edildiğini göstermektedir. Oysa bunlar kaderciliği, saflığı bozulmamış bir bilinç veya dışardan bilinç getiren bir öncü anlayışını engelleyebilecek bir bilinç anlayışı için son derece önemliydi. 1974'de Koruma Birliği'ne yönelttiği eleştiride, «Kızıl Birlik», basitçe ortak bir sendikacılık düşüncesinde ısrar etmenin «...bu kadınların Kadın Özgürlüğü Hareketi'ne getiren deneyimleri ve insanların «yönlendiricileri» olarak mesleklerinde karşılaşacakları işin hiyerarşik şekilde bölünmesine dayanan başka bölünmeleri farketmelerine neden olan güçlükleri,⁴¹ yadsıdığına işaret etmektedir.

«Yönlendirme»ye karşı direnmek kesinlikle yerel Koruma Birlikleri'ndeki ve «Kitle»nin (Rank and File) kitlesi içindeki kadınların kişisel deneyimlerinin bir parçası olmasına rağmen, bu gruplaşmalarda egemen bir konuma sahip olan UMG ve US'nin örgütlenme ve bilinç teorilerinin bir parçası olarak kabul edilmedi. Dolayısıyla bireysel anlayışlar önemsiz ayrıntılar olarak geçirtilirler. Oysa kadın hareketi ve bu

41. Red Collective, 'Not So Much a Charter, More a Way of Organising', mimeograph, 1974. (Red Collective sosyalizm ve seks politikalarını ilişkilendirmekle uğraşan ufak bir grup adam ve kadından oluşuyordu.) Bu tümce Barbara Taylor da kullanılmış, 'Classified: Who Are We? Class and the Women's Movement', Red Rag, no. 11, s. 24.

mesleklerdeki insanların tüm radikalleşme süreci modern kapitalizme nasıl karşı çıkılacağı bilmesinin çözümü ve bilinçliliğin daha karmaşık bir değerlendirmesinin nasıl yapılabileceği konusunda hayati ipuçları sağlar.⁴²

Kadın hareketi «ileri» ve «geri»nin anlamlarını takdir etmekte kullanılan ölçütleri sorgulayarak ve bu takdir etme eyleminin tarafsız ve nesnel bir süreç olmayıp, bir öznel çıkar meselesi olduğunu ileri sürerek öncü parti kavramındaki döngüyü kırmıştır. İngiltere'de böyle bir sav ileri sürmek SİP ile son derece şiddetli bir çatışma anlamına gelmektedir. Çünkü SİP'nin sınıf savaşı tanımında üretimin özel bir ağırlığı vardır ve yakın zamana kadar kadınlarla, işçiler veya işçilerin karıları olarak ilgilenilmiş, feminizmi ciddi olarak dikkate almaktan kaçınılmıştır. Bu ayrıcalıkların tümüyle kabulünün sözkonusu olmamasına rağmen kendi örgütlerinin kadınları hesaba katış biçimlerinin temel terimlerini kabul eden US'li kadınlar için, daha sonra UMG ve KP'deki kadınları bu terimlerle ikna etmeye çalışmak daha da zordu.

Kadın özgürlüğü ile US/SİP arasındaki anlaşmazlık ekonomik mücadelenin kişisel mücadelelerin karşısına konulmasından doğan bir kutupsallığa büründü. US/SİP'deki birçok kadının, kadın işçilerin veya grevcilerin karılarının evlerinde tek başlarına ve derin sorunlar altında ezilmekte olabileceklerine, cinsel ilişkilerde kendilerini kabul ettirmek için uğraşıyor olabileceklerine, çocuklarıyla ne tür bir ilişki kurmak konusunda sorunları olabileceğine işaret etmesine rağ-

42. Bkz, örneğin, Case Con, Women's Issue, Spring 1974, and London Educational Collective in Women and Education, no. 2, 1973-4, Rank ve File'in kadınların ikinci sınıf eğitim görmelerine muhalefetleri üzerine.

men, bu ikilemler ayrıntılar olarak kenarda kaldı. Benzer bir şekilde, yetmiş ortalarında artan bir şekilde aktifleşen kadın hareketindeki yaygın kampanyalar da kutuplaşmayı çatlatamadı. US/SİP'nin kendini gerçekten bir şeyler yapan insanlar olarak tasarlaması bu kutuplaşmayı sabitleştiriyordu. Bu tutum, feminizm ile potansiyel olarak partinin öncü rolü konusunda daha açık bir kavrama sahip olan örgüt arasında tehlikeli bir mücadeleye yol açmıştır.

UMG ve KP'deki kadınlar, öncünün, Marksistler'in «tabaka» dedikleri şeyin oluşturduğu geniş hareketi, kendi sınırları içinde anlayışla karşıladığı düşüncesini yardıma çağırarak rahatlayabilirler. O zaman kadınlar önemli bir tabaka olarak kabul görebilir ve hattâ çevrelerinde gezinen «ideoloji» denen azmanın yol açtığı kendilerine has garipliklerin kimileri hoşgörülebilir. Komünist Parti içindeki, öncü partiyi hafife alan bir tutum benimseme eğiliminin yanı sıra, geçmiş suçlar karşısındaki aşırı duyarlılık feministlere küçümsemeyecek bir alan sağlamıştır.

Dolayısıyla aynı kutuplaşma ne Komünist Parti ne de Uluslararası Marksist Grup içinde ortaya çıkmamıştır. Yine de onlarla Kadın Hareketi arasında zihinleri kemiren bir kuşku vardır ve kadın hareketi ile feminizmin tüm çekiciliği, çözümlenmekten çok, örtbas edilir.

Kadın hareketinin, Leninist solun, eylemliliği değerlendiriş biçimlerine ve bilincin değişime uğrayış tarzına yönelttiği eleştiriler, tamamlanmış bir örgütlenme teorisinden değil, özel bir grup kadının yaşadıklarından kaynaklanmaktadır. Kadınların birçok alanda yaşanan ezilişi, erkeklerle aralarındaki bağımlılık ilişkisinin karmaşıklığı ve ikinci sınıf insan olma-

nın yarattığı derin hassaslık, sınıf bileşimi ve toplumsal ilişkilerdeki önemli değişimlerle birleşmiştir.

Sol grupların sadece, yayınlarında ve toplantılarında tartışılabilecek konuların kapsamını genişletmeleri yeterli değildir. Sorunun canalcı yönü bu konulara ne ölçüde önem verildiği ve bu değer neye göre biçildiğidir. Eğer kullanılan siyasi veya ekonomik bir ölçekse, o malum ileri ve geri bilinç biçimlerinin bu kez kimi cinsel politika süslemelerinin eklenmesiyle muhafaza edilmesi işten bile değildir. Ancak eğer geniş kapsamlı toplumsal politikaların bir parçası olan devletin domestik kontrolüne karşı direnmektir veya cinsel üstünlüğe karşı duygusal kişisel mücadeleler gibi başka mücadele biçimlerini de hesaba katarsanız bilinç ölçmekte kullanılan o eski derecelendirme artık işe yaramaz, çünkü değerlendirme eyleminiz bir çok-boyutluluk kazanmıştır. İnsanlar aynı anda o kadar ileri ve o kadar geri olabilir ki, ölçekte kullanılamaz hale gelir. Düz bir çizgi üzerinde bilinçliliği işaretliyerek, böylesi net ve basit bir yöntemle kesin bir saptama yapmak mümkün değildir.

Şüphesiz Leninizm bilincin çizgisel bir gelişim izlemediğini kabul eder Ancak yine de bir düzeye ulaşabilecek olduğunu varsaymaktadır. Öncü kavramı, aynı zamanda aynı yönde ilerleyen küçük, sert bir şey, kavramını ortaya koyar.

Kadın hareketi içinde bilinç konusunda varolan yaklaşım, pratiğin sosyalist politikaların ihmal ettiği birçok yönünü gün ışığına çıkarmıştır ama aynı zamanda biçimsel teorik veya pratik kamusal yeteneklerin yegâne önemli gelişim alanları olmadığının, bilincindedir. Ailemizle, dostlarımızla kişisel ilişkilerimiz, hareketin içindeki diğer kadınlarla bağlantı kuruş bi-

çimimiz ve kendi ruhsal dünyamız ile cinsel yaşamımız hiçbir zaman feminizm anlayışımızla bağıntısız değildir. Nitekim kadınların ezilmesine karşı direnişimizi bir alanda yoğunlaştırmamız, varolan baskının tümüyle farklı bir yönden gizlice sokulmasına imkân vermektedir. Feministlerin bilinç konusundaki yaklaşımları çok yönlü ve çelişkiler barındıran bir gelişim öngörmektedir. Öncü modeli, böyle bir düşünme biçimiyle uyuşamaz. Bu köşeli bir takozu yuvarlak bir deliğe sokmak bile değildir. Adeta bir kuyuya yuvarlamak gibidir. Elektrik akımını ölçmek için su terazisi ne kadar uygunsa, «ileri» ve «geri» unsurlar için kullanılan ölçütler de bu karmaşık siyasi bilinç anlayışını ölçmeye o kadar uygundur. Bu değişik zamanlarda değişik bilinç biçimlerinin yol açacağı sonuçların neler olabileceğini tahmin etme çabasını bir yana bırakmamız anlamına gelmez. Ancak bunları ölçmek için çok daha hassas bir sosyalist teoriye ihtiyacımız olduğunu gösterir. Leninist yaklaşım son derece büyük fakat incinebilir (frap ile) dönüşüm süreçlerini basitçe gözden gizler.

Sol örgütler, özellikle de bolşeviklerden bu yana, eylemliliğin düzeylerini bir tür piramit şeklinde tasarlarlar. Tepeye yakın olan yerde siyasi iktidar mücadelesi ve işyeri çatışmaları yer alır. Ardından topluluk mücadeleleri gelir, geleneksel olarak kiracılar hareketi ve barınma sorunu bu kategoriye giren başlıca mücadele biçimleridir. Bunların ardından eğitim, refah ve kültürle ilgili sorunlar, kimi zaman cinsel politika, ekoloji ve yıllanmış «yaşamın niteliği» başlığı altına girmeyen şeylerin de eklenmesiyle bir mücadele alanı olarak dikkate alınabilirler.

Feministler özellikle bir çok kadını dışalayan üç-

retli emeğe verilen aşırı öneme karşı çıkararak bu düzeyleri eleştirmişlerdir. (İngiltere’de bu, özellikle SİP ile yaşanan bir tartışmadır, ama aynı şekilde diğer sol gruplar özelinde de varolan bir anlaşmazlıktır).

Yaşamın niteliğinin değişmesi ile ilgili talepleri dikkate almak ve sadece eylemlilik alanını genişletmek sorunu çözmeye yetmez. Örneğin hem UMG hem de SİP bunu yapmaya oldukça hazırdırlar. Emlemlilik konusundaki yaklaşımın ardında yatan bilinçlilik anlayışıyla da mücadele etmemiz gereklidir. Çünkü bilinçlilikte parçalara ayrılıp önemlilik kategorileri içine yerleştirilmektedir. Kadın hareketi bu tür bölünmelerin baskının kökenine inmediğini kavramamızı sağlamıştır. Bilinci, birbirinden bağımsız, siyasi, ekonomik, kültürel, toplumsal, kişisel odacıklar içinde sunmak, değişik biçimlerin birbirlerini nasıl beslediklerini ve desteklediklerini görmeye başlamayı imkânsız kılar. Feminizm, bilincin bu sınırları nasıl aştığını göstermektedir. Bu gerçekliğin, belli sosyalist grupların, verili zaman, enerji ve beceri kaynakları ve muhalefet gücüyle belli eylem biçimlerine öncelik vermelerini yadsıdığını sanmıyorum. Örneğin demokratik bir kapitalist toplumda kadınlar için varolan olanakların faşizm dönemlerindeki sınırlı direniş seçenekleriyle aynı olacağını beklemek açıkça anlamsız olur. Söz konusu olan mutlak bir ahlâk ilkesi değil, önceliklerin saptanış ölçütlerine karşı çıkmak gücüdür.

4

A. Bilinç Nereden Kaynaklanır

Lenin, 1902’de *Ne Yapmalı*’da gündelik ekonomik mücadelenin içinde kaybolmuş ve kültürsüz (eğitim

ve bilgi anlamında) işçi sınıfının, iş sürecindeki sömürülmeleri ile bu sömürüyü güvence altına alan siyasi biçim, devlet, arasındaki iç bağıntıyı kavramalarının ve bununla mücadele etmelerinin mümkün olduğunu ileri sürer. Bu nedenle şöyle devam eder;

İşçi sınıfına sınıf bilici sadece dışardan, yani ekonomik mücadelenin dışından, işçi ve işveren ilişkilerinin alanının dışından getirilebilir.⁴³

Öncü olarak parti, devrimi planlamak için gereken ve entelektüellerce getirilecek olan bilimsel bilgiyle işçi sınıfının devrimci potansiyelini birleştirmenin aracı olarak sunulur.

Lenin ve Kültürel Devrim adlı kitabında Carmen Claudin Urondo, bu görüşü özetler:

Bu öncü parti, «profesyonel devrimciler»inin 24 saatini parti için harcayan profesyonellerinin kişiliğinde, proletaryanın sosyal varlığının ve bilincinin simbiyoz bir ilişki sürmesini gerçekleştirir ve tarihsel sınıfla somut bir gerçeklik olarak sınıfın özdeşleştirilmesine biçim verir.⁴⁴

Çarlığın baskı dönemi bağlamında işçi sınıfının kendiliğinden devrimciliğe varan yolu bulacağı şeklindeki güveni eleştiren Lenin, daha sonra aynı güveni parti ve sınıf özelinde geliştirdi. Gerçekten de bolşevikler, devrimin oluşturulmasında, işçi sınıfına ayak uydurmakta bile büyük zorluk çekiyorlardı. Fakat Lenin Ne Yapmalı'daki bilinç teorisini köklü bir yenden

43. V.I. Lenin, What is to be Done? Carmen Claudin-Urondo tarafından. Lenin and the Cultural Revolution, The Harvester Press, 1977, s. 69 da kullanılmıştır.

44. age. s. 71.

düzenlemesini yapmadı. Bu teori Leninist parti olayının en canalcı kısmıdır. Partinin sahip olduğu bilinçli bilgi ve hareket içindeki işçilerin «içgüdüsel itki»leri veya «ilkel içgüdüleri», kutupsallığın iki ucu olarak ortaya konmaktaydı. Bu durum partinin anlık eylem doğrultusunu değiştirebilir fakat (Leninizm'in kendi deyimiyle) devrimci örgütün doğasında henüz köklü bir dönüşümüne neden olamaz.⁴⁵

II. Enternasyonal'de, partinin üstünlüğü ve parti ile işçilerin ve kadınların özerk hareketleri arasındaki sürtüşme sorunu ortaya çıktı. Bu sürtüşmeyi yaratan bizzat Lenin değildi. Ancak Lenin'in kişinin eylemliliğinin ve kendini yönlendirmesinin, merkezi biçimde yönlendirilmesi gerektiği konusundaki kesin ısrarı monolitik parti kavramına çok daha büyük bir otorite kazandırdı. Çünkü bolşevikler başarılı bir devrim yapmışlardı. Komünist Hareket'te Fernando Claudin bu vurgunun nasıl uluslararası düzeyde bir etki gücüne kavuşturulduğunu ve Stalin döneminde nasıl da sertleştirildiğini açığa çıkarmaktadır.

Partinin (veya partilerin) özerk hareketlerden ders alması gerektiği söylendiğinde bile partinin «en iyiyi bildiği» iddiası terkedilmez. Varolan inanışa göre neyi öğrenmek istediğine karar verecek olan partinin kendisidir. Parti, bu üzerinde oluşun, gerçekte kendi içindeki grup veya grupların özel ilgilerinin bir ifadesi olmayacağı konusunda hiçbir garanti verilmeksizin, tüm özel ilgilerin üzerinde gösterilir. Partinin salt devrimci parti olması nedeniyle kapitalist toplumdaki ilişkilerden uzak olduğu iddia edilmektedir. Ayrıca, parti içindeki ilişkileri değiştirmek doğrultusundaki

45. V.I. Lenin, What is to be Done? Carmen Claudin - Ürondo tarafından Lenin and the Cultural Revolution, The Harvester Press, 1977, s. 70'te kullanılmış.

herhangi bir çabanın ütöpik olacağı da iddia edilmektedir. Peki, o zaman nasıl oluyor da kapitalist toplumdaki ilişkilerden ayrı ve uzak olabiliyorlar? Ya da Leninistler'i başka insanlardan farklı kılan nedir? Leninistler'e göre bu kapanmış bir konudur. Leninistler farklıdır, çünkü onlar devrimci partinin üyesidirler. Parti üstündür, çünkü doğru bilimsel anlayışa sahiptir. (Başka Leninist partiler üstün değildirler, çünkü onlar sadece doğru düşüncelere sahipmiş gibi davranırlar. Yanlış oldukları zaman içinde anlaşılacaktır. Şimdi artık doğru olduklarını göstermek için sınanabilirler ve devlet iktidarını ele geçirme yolunda alelacele yapılabilecek birkaç rötuşa ihtiyaç duyabilirler. Ama temel olarak oluşmuş, hazırdırlar (ama sadece devrimci partide)).

Peki bu doğru düşüncelerin kaynağı neresidir? Lenin ve bolşevikler mi? Kendi hayatlarından ve zamanlarından edinmiş olmalılar bu düşünceleri. Böylece kişisel ve tarihî etmenler bilimsel anlayışa sızarlar. Sızan başka neler vardır acaba? Bu devrimci bilincin şafağında Alman sosyal demokratı Kautsky durur.

Çünkü, Kautsky gibi, Lenin de, sosyalist bilinci esas olarak partinin üyelerine verdiği eğitimi ve yönlendirmeyi belirleyen belli birtakım teorik gerçekliklerin bilgisi olarak görüyordu. Bu bilgi/bilincin sınanmasının yolu ajitasyon deneyimi ve sınıf savaşımı olmasına rağmen bunu pratikten sağlamak mümkün değildir. Ajitasyon mevhumunun kapsamı da son derece sınırlıdır. Bilincin daha derin öznel biçimlerine kadar uzanmaz.

Fikirler üzerindeki kişisel etki söz konusu olduğunda, Lenin de Troçki de bir sorunla karşı karşıya

olduklarını kabul ederler, ama sosyalizm kurulduktan sonra duygusal tepkilerin değişeceğini varsaymaktadırlar.

Bolşevikler arasında sorunu çözmek üzere yeni örgütlenme biçimlerinin yaratılmasının netleştirilmesi gerektiği konusunda bir anlaşmazlık vardı. Fakat bunlar ancak devrimden sonra oluştu. Sosyalizme geçişin bir parçası olarak görülüyorlardı. Lenin'e göre mücadeleden çıkarılacak bilinç dersleri genellikle partinin liderliğine bağımlıdır. Bu noktada Marks'ın bilinç anlayışından ayrı düşer ve sosyalizm ve sınıf savaşımının yan yana yükseleceğini iddia eden Alman sosyal demokratı Kautsky'nin tavrını benimser. Kautsky 19. yüzyıl sonlarındaki koşullar üzerindeki gözlemlerinden yola çıkarak bunun, Marksist örgütlenmenin bir «kanun»u olduğunu beyan eder. Ve bunu Lenin de kabul eder. Kautsky'ye göre: «Modern sosyalist bilinç sadece derin bir bilimsel bilgi temelinde yükselebilir.» Daha da ileri giderek bu bilgi/bilince sahip olan işçi sınıfı değil, burjuva intelicensiyası olduğunu söyler.

Sosyalist bilinç proleteryanın sınıf savaşımı süreci içinde kendi kendiliğinden ortaya çıkmaz, dışardan getirilir... Sosyal demokrasinin görevi proleteryanın içinde bulunduğu durumun ve üzerine düşen görevin bilincine varmasını sağlamaktır (kelimenin tam anlamıyla proleteryanı bu bilinçle donatmak).⁴⁶

Peki, partiye giren burjuva intelicensiyasının bilinci nereden kaynaklanmaktadır? Aslında bu döngüsel bir savdır. Onların bilinci bilgilerinden gelmekte-

46. age. s. 70.

dir. Demek ki diğer insanların aksine aydınların bilinci yaşam ve ilişkilerinden değil «düşünce»nin saf gelişiminden doğmaktadır. (Düşüncenin gelişiminin parti tarafından tanımlandığı biçimiyle işçi sınıfının çıkarlarına ters düşmemesini garantileyecek şekilde eğitilmiş olan) Bu aydınlarla sahip olmakla, parti düşünceye de sahip olur. Partinin sahip olduğu üstün bilgi olmaksızın işçi sınıfı devrimci sınıf haline gelemmez. Bu nedenle parti, pek de incelikli olmayan bir biçimde, entelektüellerin yaptığı her yanlış müdahale eder, onları hizaya sokar ve sınıfını doğru olmayan düşüncelerle kötü yola sürükleyebilecek her tür düşmandan korur. (Bu farklı zamanlarda çeşitli biçimlerde tanımlanabilir, burjuva feminizmi, sendikalizm, anarşizm, Troçkizm, merkeziyetçilik, vb. gibi.)

Lenin ve Kültürel Devrim'de Carmen Claudin Urondo, bu yaklaşımın «sınıf bilincini kaçınılmaz olarak sosyalist teoriye bağımlı kıldığına ve bu teoriyi kültürün saf bir ürünü olarak yorumladığına»⁴⁷ işaret eder.

Kültür burada dar anlamıyla yüksek kültür anlamında kullanılmıştır. Buna göre işçilerin yarattığı örgütsel biçimler, ancak partinin otoritesi altında oldukları takdirde devrimci bir geçerliliğe sahip olabilirler. Anarko-sendikalist savlar bu yaklaşıma karşı çıkmışlardır. Fakat partinin örneğin zenciler, kadınlar ve eşcinseller arasında gelişen diğer özerk hareketlerle ilişkisini sorgulamamışlardır. Bu hareketlerin ortaya çıkışı parti ile özerk hareketler arasındaki her türlü ilişkinin ve bununla birlikte bilincin biçimlenişine ilişkin anlayışın sorgulanmasına yol açmıştır. Aynı şekilde

Stalinizm deneyi de, yeni sol gelenek içindeki düşünürlerin ve tarihçilerin Marks'ın bilinçlilik anlayışı ile Lenin'in teorisi arasındaki farkları yeniden gözden geçirmelerine neden olmuştur. İşçilerin bilincini basitçe devrimci siyasi örgütle özdeşleştirmek artık mümkün değildi.

Örneğin Komünist Hareket'te Fernando Claudin Lenin'in Marks'tan son derece kesin bir şekilde ayrı düştüğü için Kautsky'den alıntı yapmak zorunda kaldığına işaret eder.⁴⁸ Marks, sosyalist düşünce, bilgeliğin yegâne kaynağı imişçesine bilincin ve bilginin bu şekilde eşitlenebileceğini ileri sürmemiştir. Marks, kendimizi geliştirir ve dünyayı değiştirirken içinde bulunduğumuz özel tarihi koşulların sınırları içinde bilincimizi meydana getireceğimize inanmaktaydı. Leninizm'e olan dogmatik bağlılık, birçok sosyalistin, sadece Marks'ın görüşlerine değil, aynı zamanda gelişen çağdaş anlayışlara da duyarsız olmasında etkin bir rol oynamıştır.

«Teorinin Yoksulluğu»nda E.P. Thompson geçen zaman içinde Marks'ın bilinç anlayışının özel tarihi bağlamlarla ilişkili olarak ve kapitalist olmayan toplumlarda gelişmekte olduğunu gösterir. Bunun içindir ki, Marksist geleneğe bağlı olarak çalışan tarihçiler ve antropologlar;

...düşüncelerin, normların ve kuralların yerlerine bunlar olmadan bir gün bile sürdürülemeyecek olan üretim biçimi içinde başka şeyler konulmasında; beri yandan da bunun, bir «üstyapı» anlayışının hiçbir zaman yeterince maddeci olmadığına ısrar eden kültürel maddecilerce yapılmasında ısrar etmişlerdir.⁴⁹

48. Claudin, The Communist Movement, s. 630, age.

49. E.P. Thompson, 'The Poverty of Theory', s. 352. age.

Bu yaklaşım, ekonomik mücadeleden doğan titiz sendikal bilinç modelini hem mekanik hem de gerçek dışı olarak sunar. Kısacası bizim gerçeklik anlayışımıza uymaz. Çünkü son on yıl içinde hem kadınların hem de erkeklerin sendikalara katılma süreci sadece iş koşullarına bir tepkiden ibaret değil daha geniş bir radikalleşme sürecinin parçası olmuştur. Ayrıca bu, teorik sosyalist bilincin nesnel bilimsel bilginin saf ürünü olduğu görüşünün anlamsızlığını ortaya koyar. Ne kadar entelektüel olsalar da sosyalist bilinçle bilimsel bilgi arasında böyle bir bağıntı kuranlar türlü biçimlerde içinde bulundukları dünyayı kavrayış biçimlerini dile getiren insanlardan başka bir şey değildirler. Leninizm'de düşünce düşünceden doğar ve böylece kesinlikleri, gerçek insanların Leninist düşünceleri nasıl benimsediklerini açıklayacak veya alternatifler aramalarına neden olacak olan tarihsel deneyimin ışığında nitелеmek imkânı ortadan kalkar. Üretiliş sürecinin örtbas edilmesiyle düşünceler sonsuz bir dokunulmazlıkla korunur. Leninist parti ile gündelik bilinç arasındaki net ayrım suni olarak güvence altına alınır ve böylece Leninist parti kavramı sömürü ve baskı sürecinin kazandırdığı özel deneyimlerin yaygınlaştırılmasının tek aracı olmak kozunu kimselere kaptırmaz. Fakat bu koz ince bir güven hilesinin parçasıdır. Bunu yine son birkaç yıl içinde birçok insanın radikalleştiği sürece atıfta bulunarak sorgulayabiliriz. Örneğin kadın hareketi özelinde, birçok kadın, partilerin müdahalesi olmadan -hattâ çoğunlukla müdahalelerine rağmen feminizm kanalıyla sosyalizme katılmışlardır. Aynı şekilde feminizmin ortaya attığı sorunların cevaplarını bildikleri varsayımını yıkmak ve sürekli olarak kendinden uzak düşen, içinde veya ardında insan yokmuş gibi görünen düşünceleri

eriten ve ezen bir harekette yer almaya son vermek üzere birçok sosyalist kadın feminizme gelmişlerdir.

E.P. Thompson eksik bir boyut bulunduğunu ayrıca ileri sürmektedir. Marks, pratiğimizi sadece bilincimizle değil, aynı zamanda «kültür»ümüzle değerlendirmemizdeki özel biçimleri gözardı etmiştir. Burada kültür, entelektüel kültürün, normlardan, değerler, zorunluluklar, beklentiler, tabulardan vb. oluşan bir söz dağarcığıyla birleştiği, geniş bir anlamda kullanılmıştır.⁵⁰

Partinin tekelinde olan teorik bilgi ile işçilerin (ve ezilen diğer grupların gelişmemiş isyan içgüdüleri arasındaki) karşıtlık basit bir şey değildir. İnsanların bilincinin bir başka önemli yanı daha vardır.

Onlar kendi pratiklerini duygular olarak yaşarlar ve kendi kültürleri içinde duygularını normlar, aile ve akrabalık yükümlülükleri ve müşterek yaşam (reciprocity) değerler veya (daha incelmış biçimlerde) sanat ve dinî inançlar olarak ele alırlar. Kültürün bu yarısı (ve bu bütünün tam yarısıdır) etkin ve manevi bir bilinç olarak tanımlanabilir.⁵¹

Bu gerçek erkek ve kadını; içinde oldukları ilişkileri, bu ilişkileri ve konumlarına ilişkin duygularını, kendilerini ve başka insanları değiştirme çabalarını olması gereken niteliğine kavuşturur. Duyguları ve istekleri dönüştürmeyi amaçlayan, eşcinsel özgürlüğü, feminizm ve zenci hareketi gibi hareketlerle teorik bağlantıları oluşturur.

Bilinçle ilgili bu görüşler partinin işçi sınıfı hareketleri ve diğer özerk radikal hareketler karşısındaki

50. age s. 364

51 age. s. 363.

üstün konumunun alaşağı edilmesine yol açar. Aynı zamanda, hareketler ile farklı unsurlar barındırması mümkün olmayan bir bütün olarak (monolithic) «parti» kavramı arasındaki ayrımı da yıkar. «Parti»yi veya sosyalist örgütü, profesyonel devrimcilerin kültür tarafından dokunulmamış üstün bir bilgi yüküyle, diğer hareketlere nüfuz etmek, kendilerini onlara massettirmek ve onları bastırmak üzere hücumla kalkanları bir kızıl hat olarak görmek imkânsızlaşır. Gramsci'nin bu ilişkiyle ilgili olarak parti içinde işçi sınıfı aydınlarının gerekliliğini ve «kendiliğinden» hareketler içinde önderlik biçimlerinin varlığını vurgulayan yaklaşımına bile itiraz edilmektedir. Zira hâlâ kendiliğindenlik içindeki bu önderlerin, dünya hakkında varolan egemen anlayışların sınırını içinde olduğunu varsaymaktaydı. Parti ve dolayısıyla teori olmadıkça «sağduyu»yu aşmaları mümkün değildi. Oysa kadın hareketi, eşçinsel özgürlüğü hareketi veya ırk ayrımından ötürü baskı altındaki grupların oluşturduğu hareketlerde varolan kültürel olarak kendini tanımlayış biçimi, duygular ve isteklerin dönüşmesinin direniş hareketinin bir parçası olmasını gerektirir. Toplumsal «sağduyu»daki kendilerini yadsıyan ve ezen unsurlara saldırmaktadırlar. Öylece kabul edilen bu dönüşme süreci insanların içinden gelmektedir. Tekrar Bea Campbell'e kulak verirsek «birey» -devrimci partiler içindekiler de dahil olmak üzere- bir «siyasi sorun» haline gelmiştir. «Yaşanan ezme ezilme ilişkisine» görüldüğü yerde müdahale edilmelidir.

B. Bilinç Nasıl Değişir?

Peki o zaman insanlar sosyalizm ihtimalinin nasıl farkına varırlar? Sadece dış yapıların değişmesini değil, aynı zamanda bilincimizin ve duygularımızın da bir iç dönüşümünü kapsayan tümüyle değişik bir toplumu nasıl olup da kavrayabilir ve tasarlayabiliriz? Kendi deneyimimizin başkalarınıninkiyle bağlantısını nasıl kurabiliriz? Bu tür değişimlerin nasıl gerçekleşeceğini açıklayan net, basit bir «teori» yoktur. Bir örgütlenme anlayışı ve tarihsel bir pratik olarak Leninizm karşısında eksiksiz ve doğru bir alternatif yoktur. Fakat diğer hareketlerdeki insanların oluşturduğu kimi girişleri geliştirmek **mümkündür**. Bunlar giderek seyrekleşmiş ve selin yığıldığı kumlarla tıkanmışlardır ama yine de vardırırlar.

Geçmişte birçok radikal hareket bilincimizi dönüştürmek ve değerlere karşı çıkarak yeni bir kültür oluşturmak arasındaki bağlantıya dikkatleri çekmiştir. Örneğin bu Owenite sosyalist feminizmin en önemli yönüydü. Dinin hakimiyetine karşı çıkan Owenitler kendi evlilik törenlerini yapmaya başladılar. Kapitalizmin değerlerine karşı çıkarak kendi okullarını yaratırlar. Benzer bir şekilde çartisler de çocuklarına radikal kahramanların isimlerini verirlerdi.

1849'da **Morning Cronicle**, Middleton'da, Lancashire'de;

...yaklaşık bir kuşak önce Henry Hunts böğürtlenler gibi yaygındı, Fearguş O'Connors adlı bir başka ürün onların yerini aldı ve ardından Ernest Jones adlı bir takım filizler ortaya çıktı.⁵²

52. Dorothy Thompson, 'Women and Nineteenth Century Radical Politics' age. s. 122.

19. yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında sosyalistler koruyucu bir kültüre duyulan bu ihtiyacı kavramışlardı. İşçi hareketi içindeki «kardeşlik», «dayanışma», «dostluk», «yoldaşlık» düşüncelerini genişleterek sosyalist örgütlerdeki kendi ilişkilerine uyarladılar. Bir tek cinsi veri almasına rağmen «Kardeşlik» (Brotherhood) Sovyet komiserlerini ve buz kazmalarını çağrıştıran «yoldaş»ta olmayan bir sıcaklığa sahiptir. Dayanışma ilk elde birleşmenin verdiği gücü ifade eder. Ama bir başka yorumu bireyin bilinçli olarak kendini adamasını içerir Devrimci sendikalist düşüncelerden etkilenmiş Güney Galler maden işçilerinin hazırlamış olduğu *The Miners' Next Step* (Madencilerin Bir Sonraki Adımı) adlı belgenin 1912' deki diliyle ifade edersek, «Koyunların dayanışma içinde oldukları söylenemez.»⁵³ İşçiler, kısmen kapitalizme karşı direnişlerinin desteklediği fakat aynı zamanda da geleceğin karşılıklı iş birliğine dayalı topluluklarına doğru yol alan yeni bir toplum anlayışına sahiptiler.

Böyle bir anlayışın varlığı yeni bir dünya oluşturma sürecinde değerlerin ve ilişkilerin dönüşümü üzerinde duran değişik türlerde sosyalizmin -anarşizm gibi- varolmuş olduğunu hatırlamamızı sağlıyor. Bolşeviklerden olduğu gibi onlardan da öğrenebileceğimiz ne varsa öğrenebilmeliyiz. Ve sosyalizme geçişin bir parçası olarak yeni bir kültür oluşturmak konusunda Leninizm'den daha fazla söyleyecek şeyleri vardır.

İlişkilerin niteliği ile ilgili tartışmak ilk İngiliz sosyalist hareketinde yaygın bir alışkanlıktı. Birçok insan için sosyalist olmak manevi bir yeniden doğuş

53. Unofficial Reform Committee, *The Miners' Next Step*, 1912, Pluto, 1973, s. 27.

anlamına gelmekteydi. Sosyalist kültür özellikle Sosyalist Birlik, Clarion bisiklet kulüpleri ve koroları ve Bağımsız İşçi Partisi ve hattâ yerel bir düzeyde Sosyal Demokrat Federasyonlar'da bile inancın sürekliliğinin sağlanmasının ve aynı zamanda da sosyalist değerlerin aktarılmasının bir aracı idi. İnsanlar «dostluk» kelimesini sosyalist hareket içindeki topluluk duygusunu tanımlamak üzere kullanmaktaydılar. Sosyalist olmanın manevi ve kişisel anlamının bu tür kavranışları Leninizm'e oldukça yabancıdır. Komünist Parti'nin yegâne devrimci parti olarak gelişmesi bu tür tartışmaların sosyalist pratik içinde artık merkezi bir öneme sahip olmadığını göstermekteydi. Tümüyle yokolup gittiklerini sanmıyorum, hattâ Komünist Parti içinde bile tümüyle yokolmadılar. Ancak dışsal bir sorun olarak görüldü ve kabul edildiler. Leninizm'in bir örgütlenme teorisi olarak getirdiği «doğru» düşüncelerin kutsal birliğine ait değildiler. Bunun yerine işçi sınıfı sosyalistlerince sürdürülen yarım yamalak sözlü geleneğin bir parçası olarak varolmuşlardır. Kanımca 1956'nın şoku ve savaş sonrasında işçi sınıfı politikalarının eski biçimlerini hem Komünist Parti hem de İşçi Partisi içindeki çözülmesi (disantegration) sosyalizmin kişisel anlamının bu sözlü geleneğini zayıflattı. 1968'den sonra resmî olmayan birçok iletişim halkası koparılmıştı. «68 sonrasında sol içindeki kuşakları için bu eski anlayışlar pek derin yankılara sahip değil gibi gözüküyordu. İşte tam bu anda sosyalizmin kişisel anlamının yeni baştan yaratılması gerektiği farkedilmeye başlandı.

Bu bariz kayıp beni üzmektedir. Ama aynı zamanda, bu kültürün tüm yönlerinin ölümünün ardından duygusal fırtınalar koparmanın yanlış bir güven duy-

gusuna yol açtığını da biliyorum. Sosyalizmin içkin değerleri, saldırgan bir dünyada varolabilmenin önemli bir aracını oluştururken teorik olarak da açığa vurulmamış yeni bir düzenin bir parçası haline gelmiş halleriyle varolabilecekleri bazı biçimler aramak zorunda kalırlar. Böylece hiyerarşinin yeniden üretilmesi ve değişik ilişki biçimlerinin kısmen savunulmasına karşı işçi hareketi içinde alttan alta süregelen muhalefete rağmen, bunlar daha az demokratik değerlerle birlikte, varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu değerlerin ifade edebileceği madencilik, tersane işçiliği gibi işlerde çalışan işçilerin işçi sınıfı içindeki önemini yansıtan terimler, sadece hakim bir şekilde erkek cinsine göre düzenlenmiş olmakla kalmamış, aynı zamanda da işçi sınıfında erkeklerin sahip olduğu soyluluğun ölçütü de sahip oldukları vasıflar olmuştur. Devrimci sosyalistler teori içinde el emeğinin yüceltilmesine her zaman karşı çıkmış olmalarına rağmen, gerçeklikte bu işçilerin vasıflılığa yönelik ekonomik tehditlere direnmeleri, işçi sınıfının, kapitalizme karşı siyasi örgütlenmesine karşı genellikle önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Böylece sadece bazı işçilere izin verilmiş önemli bir yaratıcılık alanı olan vasıflılığın ortadan kaldırılmasına, işçi hareketinin kültürel anlayışlarındaki tutkulu erkeklik ısrarı ile karşı çıkılmaktadır. Ekonomik militanlık, sınıf gururu ve güveni devrimci ve işyeri örgütlerine siyasi katılımın biraraya gelmesi, matbaacı ve mühendis gibi işçilerin kelimenin Leninist anlamıyla «ileri»leştirilmesine yol açtı. Ancak bu tür gruplar kadınlar ve vasıflı olmayanlar da gelecek tehlikeye karşı genellikle aşırı bir kuşku içindedirler.

Bir anlamda vasıflılığın militanlığı, sömürünün yol açtığı suskunluk ve hareketsizliğe karşı hayati öne-

me sahip bir muhalefetti. Ama aynı zamanda, soyluluğu erkekliğin ve vasıflı emeğin bir karakteristiği olarak algılamamızı da içerir. Bu durumda kendi içine kapanır ve dışlayıcı bir hal alır. Bu tür bir militanlık anlayışının tek eksiği genellikle vasıfsız işçiler arasında olan kadın işçilere erişememesi değildir. Aynı zamanda tüm ömrümüzün koşullarını ve sahip olduğu imkânları, parçalara bölünmüşlüğüne sorgularken ücretli emeğin sınırlarının ötesine gidemez. Aile konusunda ataerkil bir tutuculuğu vardır. Erkeğin, ailenin velinimetisi olması, vakti gelince işini oğluna devretmesi ve yanında çalışanları hiçbir hatalarını gözden kaçırmamak için sürekli gözlemesi gerektiğini ima eder. Sorumluluk, tutku ve otorite ile karışır. Bu militan soyluluk kavramının dışlayıcı ve tutucu özelliklerinin netleşmesi sadece feminizmin etkisi ile saldırıya uğramasından değildir. Kapitalizmde eski zanaat becerilerinin giderek yokolması ve hem erkeklerin hem de kadınların emek güçlerinin sömürülmesini talep eden enflasyonun getirdiği zorunluluklar erkeklerin ve kadınların, gençlerin ve yaşlıların birbirleriyle kişisel olarak nasıl ilişkiye geçmeleri gerektiği konusundaki düşüncelerin değişmesi ile ortak bir gelişim izlemiştir. Artık hiç kimse bir erkeğin kendi evinin efendisi olması gerektiği konusunda kesin bir fikre sahip değildir. Kişisel tepkilerin dikkate alınmaması ve erkeksi sınıf gururu içinde gizli soyluluk bu gururda varolan havasından ötürü Leninistler'in bu gelişmelerinin önemini kavramaları güç olmuştur.

Çağdaş kadın hareketinde bilinç ve kültürün tartışılmakta olduğu terimler erkeklerin egemen olduğu işçi hareketinde varolan «yanlı» anlayışa karşı eksiksiz bir alternatif örgüt modeli sağlamaz. Ama son on

yılda feminizmle birlikte radikalleşen kadınların özel koşulları, bilincin belli yönleri arasında bağlantı kurulmasına katkıda bulunmuştur. Evle iş veya bunların kısmi bölünmüşlüğü arasında parçalanır

Eğitimin yaygınlaşmasına kapılan, kabarık sayılar halinde genişleyen refah hizmetleri sektörünün kucağına atılan genç kadınlar, Batı kapitalizminde birçoklarının annelerinin bildiği ve kızlarına aktardığı yaşam ve değerlerden koparılmışlardır. Bu durum teknolojinin kadınların biyolojik kaderlerine ürkütücü müdahalesi ile daha da şiddetlenmiştir.

Spiral, doğum kontrol hapi ile ilgili gerçek sorunlara rağmen, bunlar tarihte ilk kez -üstelik büyük bir güvenilirlikle- kadınların karşı cinsle hamile kalmak tehlikesini göze almadan cinsel ilişkiye girmelerini sağlıyordu. Bu kadınların kendi vücutlarıyla ilgili geçmiş deneyimlerinden son derece dramatik bir şekilde kopmaları anlamına geliyordu. Ancak bu değişimler iletişim araçlarında kadınlıkla ilgili kalıpların gelişmesi ile, aile ve annenin çocuğuna karşı psikolojik sorumluluklarının ideolojik olarak vurgulanması aynı zamana rastlar. Kadınlar iş hayatını kendileri için fazla zorlu buldular ve bunun üzerine savaştan sonra kreşlerin bir çoğunun kapatılmasıyla çocuk bakımının ya- lıtılmış özel ortamına yeniden uyum sağlayabilmeyi umdular. Modern kapitalist toplumda ortaya çıkan bu inişli çıkışlı ve hiç de hoş olmayan değişiklikler, erkeklerin kişisel ve siyasi olana getirdikleri sınırlamaları sorgulayan yeni bir feminist bilincin oluşmasını zorlayan etmenlerdir. Örneğin sendikalarla ilgili görüşlerimizin ve duygularımızın işimizden ve sınıfımızdan olduğu kadar evimizden, cinsiyetimizden, içinde bulunduğumuz topluluktan, haberleşme araçlarından

ve yasal yargılardan kaynaklandığı açıktır. Aynı şekilde cinsel ilişkilerle ilgili görüşlerimizin sınıfımızdan, başka zamanlar ve başka toplumlarla ilgili bilgimizden doğduğu kadar ailemizle, dostlarımızla yaşanmış kişisel ilişkilerimizden de doğduğu ortadadır. Kadınlar için bir toplantıda konuşmak, bir broşür yazmak, bir sendikaya ve hattâ bir futbol takımına katılmak gibi hiç de devrimci olmayan adımlar hemen daha geniş başka otorite sorunları çıkarır ortaya. Genel ve özel alanların ilişkisini sorgularlar. Cinsiyetle ilgili ve insan doğasına ilişkin kavramlar hemen işin içine karışır. Açıktır ki açık net eylemlerin daha derin iktidar ilişkileriyle ilintili olduğu düşünülür hemen. Karşılaşılan her sorunu, insanın varoluşu ve içinde yaşadığımız toplumla ilgili binbir soruyla kuşatırlar. Kadın hareketi hiçbir zaman eşit haklar anlamında daha çok eşitlik ya da sadece erkeklerle eşit olmak talepleriyle yetinmemiştir. Ne de Marksistler'in «kadın sorunu»nu ele aldıkları bağlamı kabul etmişlerdir. Aksine cinsler arasında varolan iktidar ilişkisini derinlemesine araştırmışlardır. Böylece iktidarın günlük yaşamın son derece önemli bir alanında nasıl elde tutulduğu ve aktarıldığına ilişkin kavramımızı genişletmiştir. «Sol siyaset nedir?»in egemen erkek tanımının cinsiyetler arasındaki bu iktidar mücadelesinin cananlığı yönlerini dışlaması anlamında, kişisel olan siyasi- dir burada.⁵⁴

54. Bütün sol örgütler kadın hareketlerinin üstünde durduğu noktaları eşitlik veya gerçek istekler ve kampanya gibi kavramlarla özetlemeye çalıştılar, 'yayın politikası'. ilişkilere saldırılmasına ve dönüştürülmesine verilen öneme ve bu politik yaklaşımın sonuçlarına veriler. Öne me güvenemediler. 'Haklar' ve 'ayırım' sözcüklerini 'özgürlük' sözcüğüne yeğlediler. Özgürlük artık kuşkuyla karşılanmaya başlanmıştı ve muğ lak orta sınıf bağlantıları olan, hattâ sadece kızgın bir kadınsal kafa nın ürünü olan, 'kültür' içinde dışlanmıştı. Bu korkular yalnızca sol

Kadın hareketinin deneyiminden, değişik iktidar ilişki biçimlerinin birbiriyle bağıntılı, doğasıyla ilgili karmaşık bir kavrayış doğmuştur. Örneğin kadınların özgürce kürtaj yaptırmayı veya çocuk doğurmayı seçmek haklarıyla ilgili bir kampanya hemen kendi doğurganlığı ve anneliği üzerinde denetimi ortaya çıkarır ve bu da erkeklerin kadınlar üzerindeki cinsel hakimliği, insanoğlunun vücuduyla olan ilişkisi ve cinsel hazzın önemli ile ilgili çok daha genel sorulara yol açar. Sorunun dört yönü de Marksizm’de ihmal edilmiştir. Ama kampanya aynı zamanda yasalar ve parlamento demokratik ve sosyal bir tıbbi servis, yaygın bir çocuk bakımı sistemiyle, devletin nüfus politikasını belirleme yetkisi, doğum kontrolü teknolojisi ve tıbbi araştırmalar ile ilgili yatırım kararlarının nasıl ve kimlerin çıkarlarına göre alındığı ile ilgili bir tartışmada içermektedir. Kampanyanın stratejisine ilişkin olarak hem parlamento üzerindeki baskıyı sürdürecekle hem de vücutla olan ilişkiyi dönüştürecekle bir tartışmayı kapsar.

Kanımca, bir hareket olarak pratiğimizden ortaya çıkan bilincimizin, iktidar ilişkilerinin içilişkilerinden nasıl doğduğu konusundaki zımni görüşler gerçekte «baskı» kavramının anlatabileceğinden daha karmaşıktır. Altmışların sonunda zenci hareketi ve bunu izleyen kadınlar ve eşcinseller, ekonomik ve sosyal eşitsizlikler kadar bir gurup olarak bağımlılığın kültürel ve kişisel biçimlerini içerecek bir baskı fikrini öne sürdüğü zaman, bu, solun sınıf ve ekonomik sömürüye

grupların başkanlıklarını değil bunlarla birlikte veya ayrı olan sosyalist kadınları da etkilediğini sanıyorum. Görüşümce bu hareketin süregiden pratiği idi.

Amanda Sebestyen Cat Call, Issue 3, July 1976’da aynı noktaya doku-nuyor.

verdiği öneme ilişkin önemli bir düzeltme olmuştu. Ve tüm bu hareketler özerkliği savunmayı sürdürünce ve içlerinde yer alanlar kendi durumlarını en iyi kendilerinin anladığında ısrar edince, bu baskının sol tarafından ekonomik veya eşit haklar sorununa indirgenmesine ve hareketlerde yer alan insanlardan daha iyi bildiğini iddia eden «profesyoneller»in kendi adlarına konuşmalarına karşı direnmenin temel bir biçimi olmuştu. Fakat bir dizi birbirinden ayrı «muhalefetler» bağlamında tartışmanın ironik bir sonucu olabilir. İnsanların bir ezilenler kategorisinden daha fazla bir şey olduğunu unutabiliriz. «Her birimizin yaşamı bu koşullardan etkilenmektedir, ama aynı zamanda da bunlardan daha fazla bir şeyiz.»⁵⁵ Buna dikkat edilmezse, başlangıçta öz-eylemliliği ve öz-gelişimi vurgulayan hareketler, kendi kökenlerine karşı güvensizlik duymaya başlayabilirler ve insan potansiyelini tümüyle belirleyici ve kaderci bir ezilme haline indirgeyebilir. Böylece insanları kurbanlar olarak görmenin araçlarına sahip olur. Ama tüm ezilen grupların yarattığı güç kaynaklarını görmenin araçlarından yoksun oluruz. Aynı şekilde yaşamlarımızda tanımlayıcı tek bir bağımlılık ilişkisinin yeri bile sahip olduğumuz sendika bilincinden fazla değildir. Bir ilişkiler karmaşası içinde yaşıyoruz. Bu belli kıyaslama ve karşılaştırma kaynaklarına sahibiz demektir. İlişkilerin nasıl farklı olabileceğini tasarlayabiliriz. Başka insanların kültürleri ve yaşantıları ile ilgili bir miyopluğumuz var. Ama aynı zamanda anlayışımızı bugün olduğu kadar geçmişte başkalarına doğru da genişletebilir, yaygınlaştırebiliriz.

55. Paul Atkinson, 'The Problem With Patriarchy', *Achilles Heel*, no. 2, 1979, s. 22.

Capitalist Patriarchy and The Case for Socialist Feminism (Kapitalist Ataerkillik ve Sosyalist Feminizm için Durum) 'de Zillah Eisenstein, Marks'ın yabancılaştırma teorisinin bize kadınların ezilmesiyle ilgili olarak nasıl daha diyalektik bir yaklaşım sağlayabileceğini tanımlar.

Yabancılaştırma teorisi ve komünist bir toplumda «türlerin yaşamına uyarlanması insanoğlunun devrimci kapasitesini anlamak için gereklidir. Marx için gerçeklik, salt varolmaktan fazla bir şeydir. Onda insanın özüne doğru bir hareket vardır. Bu tümüyle soyut bir insan özü değildir. Daha çok tarihsel bağlam içinde anlayabileceğimiz bir özdür... Bu kavrayış olmaksızın insanların kapitalist toplumda sömürüldüğü düşünülecekti, ancak potansiyel olarak devrimci oldukları kavranılmayacaktı... Kadınlara kadar genişletildiğinde bu devrimci ontoloji özgürlüğün sömürü ve baskının yanı sıra varolabileceğini önerir, bugün olduğundan çok daha fazla şeylerin potansiyelini barındırır çünkü kadın. Kadın bugünkü durumuna göre yapılanmıştır -ve bu kapasitesinin ve potansiyellerinin gerçek dışı sınırlarını tanımlar.- Şüphesiz bu aynı zamanda yabancılaştırılmış işçiler için de geçerlidir... Devrimci potansiyelin insanların gerçek koşulları (varoluşları) ile imkânları (özü) arasındaki çatışmayı yansıtan niteliğini görürsek, ataerki ilişkilerin insanın özünün gelişimini nasıl engellediğini anlayabiliriz. Bu anlamda türlerin yaşamını kavramak kadın ve erkeklerin devrimci potansiyeline işaret eder.⁵⁶

Bu düşüncelerin ışığında deneyimlerimizi gözden geçirirsek, içinde bulunduğumuz kötü durumla eleştiri-

56. Zillah R. Eisenstein, 'Developing a Theory of Capitalist Patriarchy' in ed. Eisenstein, Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism. New York, Monthly Review, 1979, s. 7-8.

rel bir bilinç geliştirmemizin, alternatifler tasarlayıp, bunları kendimizin olduğu kadar başkalarının yaşamalarına uyarlamamızın gerçek karmaşıklığını kavrayabiliriz. Yaklaşık son on yıl içinde çok sayıda kadın ve erkeğin böyle bir sürecin parçası olarak gerçekten de değiştiğini kendi siyasi deneyimimden biliyorum. Bu bazen politik partilerin dışında bazen de bir ya da birkaç örgütün içinde oldu. Ancak bu «parti» denen bir yaratığın işi olmadı. Zira böyle bir yaratık ortada yoktu. Daha özel olarak, son birkaç yıl içinde bir işçi eğitim sınıfına toplumsal tarih konusunda ders verdim. Çeşitli defalar kendi deneyimlerimize başvurduk ve sınıfın üyeleri sosyalist veya radikal siyasetlerle nasıl ilgilenmeye başladıklarını ve kadın hareketinin onları nasıl etkilediğini anlattılar. Aşağı yukarı aynı yaş grubu içinde yer alan insanlar üzerindeki etkinin olağanüstü çeşitliliği, sadece radikal hareketlerin tarihini incelemek üzere onları biraraya getiren özel ve genel pratiğin kombinasyonu, bir toplumsal hareketin tarihini araştırmaya girişen herkes için faydalı bir dersti. Hem sendika bilincinin mekanik anlayışını hem de belli sınırlı baskı biçimlerinin statik kategorilerini anlamsız hale getirmişlerdir. Aslında hepimizin hayatta bu tür deneyimleri ve anlayışları olmuştur. Ama bunlara sahip çıkmak ve bir «teori»ye karşı öne sürmek her zaman güçtür.

Leninizm öncesi radikal hareketlerde, varolan, birlik ruhunu koruyabilecek ve duygularımızın geleceğe yöneltilmesine yardımcı olabilecek değerlerin ve kültürün yaratılmasının önemi ile ilgili anlayış, kadın hareketince yeniden öne çıkarılmaktadır. Bu sosyalizme doğru nasıl ilerleyeceğimiz sorunu üzerine tekrar kafa yormaya başlayabileceğimiz anlamına gelir. Sos-

yalizme gerçek geçiş konusunda Leninizm özellikle zayıf olmuştur. Avrupa komünizmi geçiş sorununu gündeme getirmiş olsa da yeni bilinç ve iktidar biçimlerinin yaratılmasıyla değil, varolan kurumları işgal etmek ve buralara yerleşmek sorunuyla ilgilenmektedir Cinsel siyasi hareketlerin pratiği iktidar ilişkilerinin dengesini değiştirmekte sadece kazanımlarımızın önemli olduğunu değil, yeni bir kültür oluşturmak ve ezilen grupların potansiyelini zgrleştirip geliştirmekle ilgilenen radikal hareketlerin varlığının da kendi içindekilerin ve de dışındakilerin duygu ve düşüncelerini etkileyebileceğini ve dönüştürebileceğini ne sürmektedir. Beraberlerinde dünyanın algılanması ve yorumlanması ile ilgili türlü biçimler getirmektedirler.⁵⁷

Aynı zamanda sosyalizmde ve şüphesiz Leninizm’de eksik olan bir bilinçlilik boyutunu açığa çıkarmaktadırlar. Herhangi bir şeyi değiştirmek istemeksizin birtakım şeyleri görebilir ve düşünsel olarak kavrayabiliriz. Hiyerarşiye ve elitizme karşı olabilir ve buna rağmen bir üstünlük hissi duyabiliriz. Erkeklerin denetimine siyasi olarak karşı çıkabilir ve ardından yaşamımızda ısrarlı varlığını hissetmeyince kendimizi terkedilmiş ve yalnız hissedebiliriz. Bize bir nesne gibi davranılmasına karşı direnebilir ve bu bizim kendimizi değerlendirme aracımız olmaya devam ettiği için bu tür arzulanmayı hâlâ isteyebiliriz. Dnşmenin bu boyutları, ağdaş kadın hareketinin pratiğinde hayati bir yere sahiptir.

Red Rag’daki (Kızıl aput) «Bilinçlilik, Sınıf ve Feminizm»de Sarah Benton kadın hareketinin, bilinçli

57. Bkz. Vic Seidler, ‘Men and Feminism’, Achilles Heel, no. 2, 1979 (Bu kendini inkâr, seks politikaları ve sol üzerine yazılmış ve çok yakında çıkacak olan daha uzun bir MS’nin parçası.)

olarak isteyebileceğimiz değişimler konusundaki duygusal direnmemize nasıl yaklaştığını tanımlar.

Bir birey olarak kadının kendisine sahip olunduğunu veya kendisine egemen olunduğunu «bilmesi» yeterli değildir; kendisi üzerinde sahiplik ve egemenlik hakları iddia edilememesi için, dahası kendisine sahip ve egemen olunmasını istememesi için, bu tür değerlerin egemen olduğu ve hayata geçirildiği (ne kadar dağınık olursa olsun) ve kendini ona göre tanımlayabileceği alternatif bir kültür gereklidir.⁵⁸

Bir cins olarak uğradığımız özel baskı koşullarından ötürü bu anlayış kadınlar için merkezî bir öneme sahip olmuştur. Ancak etkileri kadın hareketinin politikalarıyla sınırlı değildir. Bilinç konusundaki bu kişisel yaklaşım sol örgütlerde egemenliğin ortaya çıkış biçimleri ve çağdaş işçi hareketlerinin kapitalizme karşı çıkışında varolan sınırlamalarla da ilintilidir. Örneğin, yönlendirici bir teorisyen haline gelen orta sınıftan bir adam insanlarla ilişkiye girmekte son derece beceriksiz olabilir. Nitekim aslında bu çekingenlik ve yalnızlık, bir teorisyen olmasına neden olmuş olabilir. Ama teorisyenlerin psikolojisinin Leninizm'in sorun olarak önüne koyduğu alanlar içinde yeri yoktur! Ve zamanla başkalarına karşı olan sorumluluk bu yalıtılmışlığı arttıracaktır. Bu önderin rolü kavramı içine yerleştirilecektir. Bu tür bir kişisel mesafenin meşrulaştırılması, kuşkusuz her zaman partiye hizmet olacaktır. Bu meşruluk, kişisel olarak hissettiklerini değil, sadece nesnel olarak doğru olanı yansıttığından dolayı dokunulmazlık ihtiyacında olmasıyla daha da

58. Sarah Benton, 'Consciousness, Classes and Feminism', Red Rag, no. 12, s. 27.

pekiştirilecektir. Ama bu kaçınılmaz olarak diğer insanlarla olan ilişkilerini kısıtlayacaktır. Leninist bir siyasi grubun önderinin şaşmaz bir özelliği sizinle konuşurken sizi görmeyen gözlerle başınızın üstünden sonsuzluğa bakmasıdır. Ya sizinle karşı karşıya gelmeye yer vermeyen derin bir nesnelliğe gömülmüş olduğu için ya da bir işçi temsilcisi veya benzeri bir kimlikle daha saygın bir «kontak» arayışı içinde olduğu için. İki insan olarak karşı karşıya gelmeyi nerdeyse unutmuşlardır. Çünkü ardından koşturmaları gereken daha önemli hedefleri vardır. Bu onlara bir yapaylık ama aynı zamanda da belli bir güç verir. Onlar dokunulmaz ve ayırırlar. Şüphesiz bu tıpkı hükümetlerin genel dünyasındaki ve sendika hareketi gibi kurumlardaki önderlerin durumu ile aynıdır. Varolan kalıp yeniden üretilmiştir. İşçi hareketi içerisinde bu sürece ilişkin olarak resmi olmayan kültürel çareler vardır. Fakat işçi temsilcisi ve oturum başkanı (yürütücü konumdaki) erkekler, kendilerini diğer insanlardan uzaklaştıran, kadınları dışalayan ve insanlar arasında eşitler olarak işbirliğine gidilmesini güçleştiren, erkekliklerini kanıtlamaya yönelik bir tür ihtiyaçtan ötürü kendi dünyalarına hapsedilebilir ve tecrit olabilirler. Örgütün bu kişisel özellikleri, tek tek kişiler olarak Leninistler tarafından farkedilebilir fakat kamuya açık siyasi tartışmalarının içinde yeralmazlar. Bilinç yükselten bir durumda (veya radikal bir terapi grubunda) uzaklaşmış, kopmuş nesnelliğin gücünün bu kaynağı çözülür. İlgisizleşir ve ardındaki kişisel mutsuzluk açığa çıkarılabilir. Bir bilinç-yükseltme grubundaki fikir (gerçeklik her zaman böyle olmasa da), grup tarafından korunmanız nedeniyle yok edilmeksizin hassas, kırılabilir ve açık olabileceğiniz biçimindedir. Feministler bunu, sendikadaki «kar-

deşler (ve kızkardeşler)» (brothers and sisters) sözünden daha samimi bir demokrasi anlayışı taşıyan kardeşlik (sisterhood) olarak adlandırmaktadırlar.

Aslında bunu yazma eylemim, duygusal düzeyde derin bir kişisel sarsıntıdan babalarımızla olan ilişkimizi ve onlara karşı olan duygularımızı tartışmak üzere oluşturulan bir kadın hareketine katılmamdan etkilenmiştir. Babamın benim yaşamım üzerindeki hakimiyetine karşı ümitsizce mücadele ettim ve on iki yıl önce öldüğü zaman hâlâ onunla ilgili duygularımı açığa vuramayacak kadar çekingendim. Son birkaç yıl içinde onu anlamaya ve otoritesine karşı yönelmiş direnişimin bir yansıması olarak değil bir kişi olarak tanımaya çalıştım. Belli belirsiz bir şekilde kendimi babamla iki insan olarak karşı karşıya tasarlayamadığım sürece tüm otorite biçimlerine karşı basitçe tepki göstermeye son verip, bunların karşısına çıkıp açık açık mücadele etmeme imkân olmadığını gördüm. Bilinci yükselten bir ortamda diğer kadınlarla konuşmak ve anlattıklarını dinlemek korkularımın kimini aşmama yardım etti. Böylece ona karşı olan kimi sevecen duygularımı açığa çıkarıp, bana olan yıkıcı tavrını bir yana bırakıp kendi yaşamı ve zamanı içinde ona saygı göstermeyi başardığım zaman, benim için korkutucu, kızgın, gurur kırıcı bir nesne olmaktan çıkıp, şaşkın ve mutsuz bir insan oldu. Bu beni yüreklendirdi ve her zaman ölgütlenme teorilerinin benim için ifade ettiği otorite ve korkudan kaçmak isteğimin önüne geçmemi mümkün kıldı. Kadın hareketi içindeki, karşı çıktığımız bir topluma karşı direnme biçimleri ve düşünceleri oluşturmakta hepimizin eş derecede sorumlu olduğumuz şeklindeki genel anlayışı, benim için her zaman özel bir şiddet unsuruna sahip ol-

muş olan örgütlenme teorileri üzerindeki eleştirel düşüncelerim içerisinde ifade etmem mümkünleştirdi.

5

Geleceğin Nüvelerini İçeren Siyasi Biçimler

Kapitalizmin varlığını sürdürme gücüne karşı, niceliksel kazanımlar talep ederek veya basitçe yaşamın niteliğini sorgulayarak karşı çıkılamayacağı ortaya çıkmıştır. İnsanların modern kapitalizmin karakteristiği olan, direnme kapasitemizin sürekli mayınlanmasını aşmalarına bilinçli olarak yardım edecek siyasi biçimler gereksinmekteyiz. Son yirmi yıl içinde sosyalistler bu durumun farkına varmaya başlamışlardır. Ancak bu, sosyalist örgütlenme konusundaki Leninist yaklaşımın doğasıyla tamamen çelişmektedir. Kapitalizme egemen olan iktidar ilişkilerini yeniden üreten bir örgütün çatısı altında nasıl olur da geleceğin nüvesi olan değişimler için mücadele edebiliriz?

Sağ, olan bitenin bir parçası olması sayesinde, çeşitli denetim alanları arasındaki bağlantının önemini anlamakta genellikle soldan daha başarılıdır. Örneğin sol gruplar, eğitim alanında kapsamlı eğitim veren okulları desteklemiş, sel süratiyle akıp giden otoriter eğitim yöntemlerine karşı çıkmışlardır ama aynı zamanda, tam da bu otoriter yaklaşımları kendi siyasi eğitim ve propaganda düşüncelerine uyarlamakta hiç de aşağı kalmamışlardır. Benzer bir şekilde kimi sol kesimler bir yandan sendika hareketi içindeki bürokrasiyi eleştiren bir teori geliştirirken, bir yandan da devrimci örgütlerdeki bürokratik iktidarın etkileri konusunda coşku dolu cahilliği sürdürmüşlerdir. Modern

kapitalizmin koşullarının zorlaması, sol örgütlerin iç ilişkilerini sorgulayan denetim alanlarında sosyalistleri karşı karşıya getirmektedir. Bu süreç, sosyalizmin kurulmasında gelişmenin ve dönüşmenin aracı olabilecek yeni ilişki biçimleri oluşturmak mücadelesini mekanik ve keyfi bir ütopyacılık olarak karikatürleştirmeyi daha da güçleştirmektedir. Dünyanın gidişatı ile ilgili yalıtılmış ve imkânsız alternatifler peşinde değiliz. Kapitalizme karşı sürdürdüğümüz direnişin bize kazandırdığı tüm deneyimlerden kaynaklanan olumlu anlayışların güçlenmelerinden, sağlamlaşmalarından ve onlara gelişme payı bırakılmasından yanayız.

«Kişisel olan siyasidir» sloganı kadın hareketi içinde önemli olmuştur. Bu sloganın ortaya çıkışı, cinsler arasındaki ilişkilerdeki değişikliklerin, modern kapitalizmde görülebilecek birey kimliği kavramlarıyla ilgili yaklaşımlarda ifade biçimlerini nasıl etkilemiş olduğunu göstermektedir. Bunlar sosyalistlerin çok daha derin olarak incelemesi gereken değişikliklerdir. Özel olarak örgütlenme sorunu ile ilgili olarak ise, bu slogan solda geçerli olan pratik ve bilinç anlayışından çok daha farklı bir bakış açısı içermektedir. Bu hem önemli olarak kabul edilen eylemlilik biçimlerini hem de değişim hareketi içindeki ilişkilere yaklaşımımızı kapsamaktadır.

Kadın hareketi içinde önemli olan iki bariz eylemlilik biçimi örneği, bilinç yükseltme grupları ve kadın sağlığı, kadın yardım, tecavüz sorunları merkezleri gibi çeşitli türde öz yardım gruplarıdır.

Bilinç yükseltme grupları ortak bir kötü durumu paylaşıyor olmanın bilgisinin bilincimizin değişmesine yol açtığını varsaymaktadır. Bilinç yükseltmenin bugün sol grupların kabul etmeye ve UMG özelinde er-

keklere kadar yaygınlaştırmaya hazırlandıkları bir yönüdür bu. Ancak bilinç yükseltmenin diğer bir yönü, diğer kadınlarla eskiden bildiğimizden farklı bir tür ilişki içinde olmamızdır. Amaçlanan; açıklık, güven ve kendimizinkilerin olduğu kadar başka kadınların deneyimlerinin de dikkate alınmasıdır. Pratikte bilinç yükseltici grupların boş yere uğraştırabileceğini biliyoruz, çünkü örneğin kimi zaman kişisel pratikten genel bağlantılara varmak güçtür. İnsanlar diğer kadınların kendilerinden çok bildiğini düşünebilir ve kendilerini geri çekerler. Toplantılarda gizemli suskunluklar ortaya çıkar. Örtülü iktidar yapılarının ortaya çıkarabileceği kollektif bir consensus'a karşı, bireyin kişisel deneyimini savunmak kimi zaman güçtür. Dile getirilmemiş ideolojik varsayımlar veya duygusal terör uygulayan bir ahlaklılık vardır. Bu yüzden bilinç yükselten gruplar da diğer siyasi biçimler gibi sihirli değildirler. Ancak yine de kapitalizmde egemen olan ilişkilerden farklı alternatif ilişkilere yönelik son derece önemli bir öğrenme ve hissetme sürecinin bir parçasıdır. Sosyalist çevrelerin toplantılarında yaşananlardan son derece farklı biçimde kadın gruplarından oluşan ortamlarda tanıdığım kadınlara karşı sevgi ve yakınlık duyuyorum. Bu kollektif yaşantı kadın hareketinin gücünü pekiştiren hayati unsurlardan biridir. Bunun cinsiyete bağımlı olması için hiçbir sebep göremiyorum.

Öz yardım grupları Amerika'da New Left'in topluluk politikalarında ortaya çıktı ve kadın hareketinin örgütlenme biçimi içinde önemli bir yere sahip oldu.

Amerikan deneyimi ile ilgili olarak Linda Gordon ve Allen Hunter,

Kendi başına bir sosyalist strateji olmasa da, kollektif öz yardım modeli, kişisel ve toplumsal değişim arasındaki bağlantıyı güçlendirmektedir. En iyi durumda, yardımlaşma grupları bilincin yükseltilmesi sürecinde maddi yardım olanakları ve insanların oluşturduğu yeni bir topluluğa bir geçiş sağlar; böylece sadece dünyaya karşı daha pasif bir konumu terketmek düşüncesini değil, bunun koşullarını da sağlar. Öz yardım modeli genellikle ancak kişi bir siyasi soruna doğrudan hedef olduğunda, siyasetin, yaşamının bir parçası haline gelmesi olgusuyla uğraşmanın bir yoludur.⁵⁹

demektedirler.

Bu işi yapmam konusunda binlerce sorun olduğunu herkes bilir. Ancak tüm bu sorunlara rağmen bu son derece çeşitli eylemlerin kazandırdığı siyasi deneyim, kendimizi değiştirmek sürecinde direnmeyi öğrenmenin hayati bir parçasıdır. Örneğin Britanya'daki Rape Crisis Center tecavüze uğrayan kadınlara özel yardım sağlamak işiyle ilgilenir. Bu aynı zamanda kadınların içindeki korkuyu yenmek ve kendimizi kurbanlar olarak algılamamızın üstesinden gelmek için kollektif bir çabadır. Tecavüze uğramış bir kadının kurbanlaştırıldığına ama bunun 'onun tüm kimliği olmadığına, «kurban» kelimesinin ima ettiği gibi, «pasif saldırı öznesi» olarak kalmadığına' işaret etmektedirler. Merkezin bir amacı da «kadınlar olarak kendimize yardım etmek, toplumun bize verdiği kimliği kabul etmek zorunda olmadığımızın bilincine varmak»tır.⁶⁰

59. Linda Gordon and Allen Hunter, 'Sex, Family and the New Left: Anti-Feminism as a Political Force', *Radical America*, Vol. 11, no. 6; Vol. 12, no. 1, November 1977/February 1978. (Bu makale broşür şeklinde New England Free Press, 60 Union Square, Somerville, Mass. 02143'den basılmıştı.)

60. Introduction, *Rape Crisis Centre First Report*, s. 1.

KP ve Troçkist grupların, Britanya'da kadın hareketi içinde, özgürlükçü Marksizm'le yakın siyasi bağlara sahip olarak ilk kez ortaya çıktıklarında, yardımlaşma projelerine getirdiği eleştirilerden biri, devlete yönelik taleplerde bulunmak gerekliliğinden kaçınıyor olmalarıydı. Kapitalizmden söküp almak zorunda olduğumuz sosyal güvencelere yönelik baskıyı azaltıyorlardı. (Yardımlaşma grupları Ç.N.)

Bunlar orta-sınıf projeleriydi, geniş kitlelerin talepleri değildi. Yardımlaşma projelerinin taraftarları ise bu eleştirilere yanıt olarak devlete yönelik taleplerin ihtiyaç duyduğunuz sosyal güvence türünü denetleme olanağını otomatik olarak sağlamadığını söylüyorlardı. Bu denetim meselesi ulusal sağlığın bürokratik formaliteleri ve erkeklerce tanımlanmış bir tıp kavramına karşı kadın sağlık grupları içinde son derece önemli bir yere sahiptir. Bu denetim konusu, ayrıca çocuk bakımı güvencesi sorunu ile ilgili olarak da ortaya çıkar. Eğer cinsler arasındaki ilişkileri tüm-den dönüştürmek gerekliliği üzerinde ısrar ediyorsak çıkıp nasıl kreş talep edebiliriz ki?

Bu, kadın sağlığının belli alanlarında ve toplum kreşlerinin gelişiminde, son derece farklı iki örgütlenme anlayışının birbirlerinden bir şeyler öğrendiği, gerçekten verimli bir çakışma olmuştur. Örneğin ulusal sağlık sisteminin bir parçası olan Tower Hamlets kürtaj merkezi kadınların ihtiyaçları ve duyguları konusunda son derece hassastır ve kadınların kendi doğurganlıklarını denetleme haklarına sıkı sıkıya bağlıdır. Burada bizzat sağlık işçilerinin kendileri kadın hareketinden etkilenmiştir. Toplum kreşleri ana babalara daha demokratik bir katılım imkânı vermektedir, otoriter olmayan ve seks ayırımına dayanmayan bir çocuk

bakımından yanadır ve maddi giderleri kısmen belediye tarafından karşılanmaktadır. Hackney’li bir anneye yerel toplum kreşlerinin kendi üzerindeki etkisini şöyle tanımlamaktadır:

Kreşte karşılaştığım tutumlar okuldakilerden son derece farklıydı. Herkes işin nasıl yürütüldüğü ile ilgilenmek konusunda yüreklendiriliyordu -çocukların hatırı için- o zamanlar bizim kreşin diğer kreşlerden, örneğin belediyenin işlettiği ve denetlediği kreşlerden farklı olduğunu anlamamıştım. Kreşin farklı olduğunu ve kreşin çalışmasıyla ilgili tüm kararların biz anne babalar tarafından belirlendiğini şimdi anlıyorum. Sorunları biz göğüslüyor ve üstesinden geliyoruz, onlar değil. Yardım etmek düşüncesi giderek beni etkilemişti. Bu fikri benimsemiştim, son derece bağımsız bir insanımdır çünkü.⁶¹

Ortak öz yardım düşüncesinin yeni, ya da son on yıl içindeki kadın hareketleriyle sınırlı olduğunu öne sürmüyorum. Kooperatif ve dostluk derneklerinin yaratılmasından, 19. yüzyıl sonları 20. yüzyıl başlarındaki bisiklet kulüplerine, anaokullarına ve Sosyalist Pazar Okulları’na kadar uzanan eski bir geçmişi vardır nitekim. Ortak öz yardım, sosyalist birleşik cumhuriyet (commonwealth) kurmaya yönelik hareket içinde, yeni bir dostluk kültürünün yaratılması olayının bütünleyici bir parçası idi. Dahası son zamanlarda Samaritan’lar, Yurttaşlar için Danışma’dan radikal terapi ve dayanışmaya kadar uzananların yanı sıra oyun grupları, Saat Bir’de kulüpleri, Gingerbread, Anonim Ebevenyler, Anonim Alkolikler, Stigme gibi kişisel ve toplumsal sorunlarla ilgili çok çeşitli yardım

61. Not so much a Nursery..., Market Nursery, Hackney, London, 1977, s. 22.

grupları gelişmiştir. Hukuk merkezleri gibi toplum projelerinde de benzeri bir gelişme olmuştur. Bu gruplar karşılıklı işbirliği içinde insanların kendilerini değiştirmesi ve birbirlerine yardım etmesinin mümkün olduğunu savunmaktadırlar. Toplumsal yaşamlarımızla ilgilidirler. Kimileri devletin refah üzerindeki tekele alternatif özellikler taşımakta ve hukuğun tarafılığını sorgulamaktadırlar. Kadın hareketi içindeki kimi örgütlenme biçimleri bu kendine yardım gruplarıyla ilintilidir ve en iyi şekilde bu daha genel bağlam içinde anlaşılabilirler. Öz yardımın sosyalizme dönüşeceğini, ya da tüm öz yardım biçimlerinin mutlaka radikal olduğunu, veya öz yardımın yeni bir işçi reformizmi türüyle bir arada barınamayacağını iddia etmiyorum. Devletin baskıcı iktidarıyla mücadele etmenin zorunlu olduğu çeşitli sınıf çıkarlarının benzer örgütlenme biçimlerini benimseyebileceği ve sol akımlar kadar kimi sağ akımların da öz eylemliliği savunabileceği açıktır. Bir toplum içindeki işçilerin aktif desteği ile, ortak öz yardım biçimleri devlet makinasının baskıcı yönleri ile devletin insanların günlük yaşam için gerekli olan eylemlerini birbirinden ayırdedebilenin potansiyel araçlarını oluşturur. Refahın denetlenmesi imkânını çıkarırlar ortaya. Toplum içindeki öz yardım eylemleri, refah devleti konusundaki eş derecede önemli radikal mücadelelerin yerini alacak bir şey değildir. Fakat profesyonellerin rolünü sorgulamak için çeşitli yollara ve refah kaynaklarının denetlenmesi için daha doğrudan denetim biçimleri yaratmanın araçlarına işaret edebilirler.

Süphesiz anarşistler ve sosyalistler arasında, devleti nasıl görmemiz gerektiği ve devlete yönelik taleplerimiz olup olmaması gerektiği konusunda çok eski

bir tartışma vardır. Bir anlamda, kanunların gücünü ve refah sağlama ihtiyacını gözardı edemeyeceğimiz açıktır. Beri yandan, işçilerin veya başkalarının sağlamak için mücadele ettikleri yasaların, onlara karşı yorumlanabileceği, geçmiş zaferlerin sonucu olan refah reformlarının direnişi sınırlayabileceği doğrudur. Bir anlamda kapitalizm içinde **mutlak** bir çözüm yoktur. Fakat soruna bu iki kutuptan birine düşmeden yaklaşmak mümkündür. Eğer anarşistler gözlerini kapar ve devletin uçup yokolmasını dilerlerse, Troçkistler devleti bir balon olarak sunarlar. Eğer hepimiz yeterince güçlü üflersek patlayıverir. Eğer patlamıyorsa daha da hızlı üflememiz gerekiyor demektir. Sorun bizim son zamanların en kurnaz, oynak ve genişleyici canavarı olan devletten önce patlama eğiliminde olmamızdır.

Geçmiş kazanımların bugün otomatik olarak bir militanlık barındırması gerekmediği ve bu kazanımların toplum içinde önemli iktidar kaymalarına yol açmış olduğu şeklindeki görüş çok daha diyalektik bir biçimde uğraşmayı önerir. Bu kaymalar insanların, içinde özyardım gruplarının terapi ve topluluk siyasetlerinin gelişmiş olduğu güven ve ortamı oluşturmalarına imkân verir. Bizzat kadın hareketi iktidar ilişkilerindeki belli çatlaklardan yararlanarak ortaya çıkmıştır.

Kadın hareketi içinde öz yardım biçimlerinin türlü direniş yönlerine yöneltilmiş olduğu görülür. Kimileri özel olarak erkeklerin bir cins olarak kadınlar üzerindeki hakimliğine ve bu eşitsizlik ve sahiplik ilişkisinin ürettiği bilince karşıdır. Kadınlar Yardım Merkezi ve ırza tecavüz sorunları merkezleri iki örnektir. Kadınların erkek terörüyle karşı karşıya kal-

malarına karşı bir koruma ve direnişimizi sürdürmemiz için bir araç oluşturur. Buna rağmen pratikte, cinsellik konusundaki ve kadınlık ve erkeklik konusundaki düşüncelerimizde olduğu kadar ev ve iş koşullarına ve hukuğa da bağlıdır. Ve kadınları olduğu kadar etkilemesi gerekir. Başka tür yardımlaşma örgütlenmeleri bir cins olarak erkeklerin hakimliğine karşı değil, öncelikle devletin iş ve akrabalık ilişkilerini belirlemek ve çarpıtmak gücüne karşı yönelmiştir. Örneğin, taleplerini elde etmek için birleşenler ve topluluk kreşleri gibi. Kadınlar gibi erkekler de buralarda yer almaktadır. Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimliğine ve devlete karşı sürdürülen mücadele özdeş değildir. Değişik biçimlerde iktidar ilişkileri söz konusudur. Kapitalizmde devlet temel olarak hâlâ yönetici sınıf erkeklerinden oluşmuş bir elit tabakanın gücünü yansıtmaktadır. Bu erkeklerin eşlerinin payına da eş derecede olmasa da belli bir ayrıcalık düşmektedir. Bugün bu gücü kaybetmemek için modern devletin yönetici sınıfı, işçilere ve kadınlar da dahil olmak üzere diğer ezilen gruplara birtakım ödünler vermek zorundadır. İşçi hareketinin yanı sıra feminizm de refah devletinin oluşumunda bir güç olmuştur. Sosyal koşullarının farklılığından ötürü, işçi sınıfı içindeki kadın ve erkekler siyahlar ve beyazların, vasıflılar ve vasıfsızların çıkarlarının farklılığı gibi refahlarını da tanımlamak ve güvence altına almak konusunda da güç eşitsizlikleri süregelmektedir. Ancak bir grup olarak erkekler devlet politikası üzerinde eş düzeylerde güce sahip değildirler. Sosyal haklar ve yasal değişikliklerle ilgili mücadele «her şeyden önce erkeklere karşı bir mücadele» olarak görülmez. Nitekim iş ortamlarında olduğu gibi, direnişi birleştirmekte ortak çıkarlar vardır.

Günlük yaşamın özel koşullarından başlayarak, sadece kadınları değil aynı zamanda erkekleri de içeren, insanı varolan konumuna hapsedici güç ilişkilerine karşı çıkmak noktasına ulaşmak, feminizmin gücünü oluşturmuştur. Şüphesiz bu kapitalist toplumdaki ilişkilerdeki değişikliklerden ötürü radikalleşen kadınların sınıf bileşkesi ve Britanya'da özerk bir hareketin örgütsel inisiyatiflerini ve eylemlerini tamamlayabilecek bir sosyalist kitle hareketinin eksikliği tarafından sınırlandırılmıştır. Ne var ki bu, daha genel bir gelişme aracına acilen ihtiyaç duyan önemli ve değerli bir hamle olmuştur.

Feminizm aynı zamanda prefigüratif siyaset düşüncesinin çağdaş solu etkilemeye başlamasında rol oynayan başlıca örgütsel biçim olmuştur. Bilinç yükseltmek terapi ve öz yardımlaşma hemen şimdi değişmek istediğimizi gösterecektir. Daha fazlasını oluşturma aracı olabilecek şeylerin yaratılmasında rol oynamaktadırlar. Gelecekte bir gün ansızın mal ve hizmetlerin üretilmesi, dağıtılması ve bölünmesini denetleyebileceğimizi ve bunun bizi çabucak ve kolayca yeni insanlar haline getireceğini varsaymıyorlar. Varolma ve denetleme mücadelesini bugünün ve buranın bir parçası olarak görüyorlar. Böylelikle sosyalizmi oluşturmaya yönelik hareketler içinde sürekli olarak kendimizi yenilememiz sürecine katkıda bulunurlar.

Erteleme politikalarıyla mücadele etmekte kadın hareketi önemli bir rol oynamıştır. Daha baştan itibaren feministler kimi değişimlerin hemen başlaması gerektiğini, aksi takdirde bizim için hiçbir başlangıç olamayacağını söylemişlerdir. Böyle bir şey, daha ilk anda teorik bir konum olarak değil, pratik bir ihtiyaç olarak ortaya konmuştur. Örneğin altmış sonları öğ-

renci hareketi içindeki kadınlar, toplantıların yapısının, yaklaşık tüm kadınların ve birçok erkeğin katılmasına olanak vermediğine işaret etmişlerdir. Çocuklu kadınlar «Toplantılarda kreşler olmalı yoksa gelmemiz imkânsız» demişlerdir. Kadın özgürlüğü, ev içindeki ilişkilerde açık değişimlerle de ilgilidir. Feminist bilinç, nasıl seviştiğimizden veya kişiliğimizin mahrem yönlerinden ayrı düşünülmemektedir. Bu bir programa eklenecek bir maddeden ibaret değildir.

Pratik bir ihtiyaçtan yola çıkarak onun tüm sonuçlarına ulaşmak daha güçtü. Bu kadın hareketi içinde bir sorun oldu ve muhtemelen eskiden volantarizme verilen öneme karşın, son zamanlarda koşulların etkisinin gücünü vurgulayan bilinç teorilerine ilgi duyulmasına neden oldu. «Değişeceğim ve kimse de beni durduramayacak» yerini, «Neden bu kadar yavaş değişiyoruz»a bırakmıştır.

Çeşitli iktidar biçimleri arasında basit, bire-bir bir bağlantı yoktur. Nasıl ki, üretim biçimindeki değişimler otomatik olarak erkeklerin kadınlara karşı tutumunu değiştirmiyorsa, sevişmek konusunda kendimizi algılayış biçimimizde, bir sendikadaki eylemliliğimize olduğu gibi aktarılamaz. Kendimize karşı tutumumuzda, başka insanlara olan ilişkimiz ve dolayısıyla politikamız konusunda temel farklılıklar olmasını gerektiren çok boyutlu bir mücadele vermeliyiz. Bu uzun vadeli bir projedir!

Ancak değişimin daha da karmaşık olduğunu söylemek, kişisel değişimin mümkün olduğunu yadsıyan bir kaderciliği kabul etmemizi gerektirmez. İnsanlar, herhangi bir siyaset biçimi ifade edemeyeceği kadar kişisel olmalarına rağmen, kişisel olan siyasidir.

Sanki herkes daha önceden duymuş gibi, «kişisel

olan siyasidir» sloganı, sol içinde tekrarlanması can sıkıran bir hale gelmiştir. Ama duymak ve yapmak farklı şeylerdir. Sorun hâlâ hallolmamıştır. Örneğin nasıl olur da toplantıların biçimi daha derindeki iktidar ilişkilerini yansıtır? Sadece biçimleri değil, ilişkileri de değiştirerek, bunlara nasıl karşı çıkabiliriz? Örneğin, istenen kreş bugünden kurulabilir ama sadece, adeta bir otopark gibi, çocukların anneleri toplantıdan dönene kadar bekletildiği bir yer olabilir. Sosyalizmin veya ne acıdır ki, her zaman feminizmin siyasi pratiğinin canlı bir parçası olduğunun farkedilmesi zorunlu değildir. Ne var ki tüm bu kreşler çocuklarımızın sosyalist ve feminist hareketleri nasıl algıladıklarını belirlemektedir ve bundan sonra da belirleyecektir. Bu en az birçok toplantıda olup bitenler kadar önemlidir. Fakat sosyalizmin hatta feminizmin başlıca işlerinin bir parçası olarak kabul edilmeleri çok enderdir. Aile içindeki ve sol gruplardaki iktidar ilişkilerinin değişimi arasındaki bağlantı teorik olarak geri planda (sotto voce) kalmıştır Kararları veren sol içinde, keyfi oldukça yerinde olan ve hüküm süren birçok çaba vardır. Çocukların babalarını değil, sol grupların kurucusu babaları kastediyorum. Feminizm bu konuda oldukça daha ihtiyatlıdır ama hepimiz içimizde bir anne ve baba patron taşırız. Başka bir deyimle, cins ayrımına dayalı ilişkilere karşı çıkmanın sonuçları radikal örgüt ve hareketler içindeki iktidar ilişkilerinin eleştirilmesinde ancak kısmen etkili olmuştur.

Radikal siyasetlerin aynı zamanda kişisel olgular olduğunu hatırla tutmanız önemlidir. Feministler kişisel olanın siyasi olduğunu ve bunun nasıl örgütlenildiği üzerinde etkileri olduğunu öne sürmüşlerdir.

Ancak sosyalistlerin bunu dar bir şekilde yorumlamaları mümkündür. Baskı sonucu, tecavüz veya kürtaj gibi «kişisel» meseleler ele alınabilir, ancak bu varolan genel siyasetlerinin terimleri içinde gerçekleşir. Bu meseleler etrafındaki örgütlenme biçimleri, parlamenter baskı gruplarından, fabrika toplantısı veya komite odasından basitçe devralınır. Bu deneyimlerin geçersiz olduğunu söylemiyorum. Şüphesiz sol grupların feminist kampanyalara sağlayabileceği güç ve kaynaklar vardır. Ancak alış veriş eşitler arasında ve öğrenme süreci çift yönlü olmalıdır. Ulusal Kürtaj Kampanyası'nda ortaya çıkan keskin uzlaşmazlığın nedeni kadın hareketi içindeki bu duygudur. Ne var ki siyasetin genel dünyası böylesine derin bir öneme sahip gibi algılandığı ve sol gruplar içindeki kadın ve erkekler soruna yeterliliğe (kadın hareketinin) karşı yetersizlik (kendilerinin) bağlamında yaklaştığı zaman, dile getirilmemiş örgütlenme anlayışlarını ve değişik tür bir siyasette yaşadığımız tesadüfleri savunmak zor olmuştur. Feministler içinde erkeklerin de yer almakta olduğundan UKK'dan kuşku duydukları şeklinde yanıtladılar.⁶² Sol gruplardaki kadın ve erkeklerin kadın hareketiyle olan ilişkilerinde görünür bir farklılık vardır ve bu siyasi çalışmalarını etkilemiştir. İçinde bulundukları toplumsal konumun olumsuzluğu sol gruplardaki kadınlarla (Leninistler dahil) feministler arasında hemen bir bağ oluşmasına neden olmuştur. Feminizm sosyalist kadınları değiştirmiştir. Ancak bence bu basit bir kadın/erkek ayrımı olarak görülemez, örgütlenmeyle ilgili siyasi bir savdır bu

62. Bkz. NAC Ruth Petrie and Anna Livingstone, 'Out of the Back Streets'. Red Rag, no. 11, Roberta Henderson, 'Feminism is not for Burning', 'Speculations' in Cat call, Issue 2, April 1976; NAC and its Lessons for the Socialist Feminist Conference.

aslında. Kimi erkekler kendilerini, öncü örgüt görüşlerine feministler kadar yabancılaşmış hissetmektedirler. Aynı zamanda Leninist örgütlenme yaklaşımına inanan birçok sosyalist kadın da vardır.

Burada eksik olan bir unsur var. Kurulu örgütlenme biçimlerini feminizmin ortaya çıkardığı kişisel baskı alanlarına basitçe uygulamaktan öte bir şeydir bu. Solun kamu siyaseti diye tanımladığı şey karşısındaki yaklaşımı da sorgulamamız gerekmektedir. Gerek kadın hareketinin gerekse de erkeklerin egemen olduğu solun üst düzeydeki yerinden bunu görmek bence zordur. Bu feminizmin, farklı sınıf ve ırklardan erkeklerin çeşitli hükmetme ve boyun eğme biçimlerine alıştırdıkları alanları keşfetmek ve açığa çıkarmaya ittiği ve yüreklendirdiği erkeklerin politikalarından doğmuştur. Bu, erkekler erkeklığe ulaşırken, örneğin faşizmin insanlara hitap edebilmesine, veya askerlerin subaylarına, söz konusu olan kendi sınıflarından birini öldürmek anlamına gelse de itaatlerine veya bir sendikacının hem ekonomik açıdan militan olup, hem de buna rağmen işçiler, siyahlar, çıraklar veya kadınlara tepeden bakmasına yol açan çarpıklıkları ayrıştırmak anlamına gelir. Meseleyi daha da somutlaştırmak için insanların kişisel olarak sol gruplarla nasıl ilişkide olduklarına bakmak gerekir. Kişisel ve genel siyasetlerin bağdaştırılması sadece kişisel soruları siyasileştirmekten ibaret olmayıp, aynı zamanda 'genel' siyasetlere kişisel bir yaklaşım anlamına gelir.

Sosyalistlerin cinsel siyasetlere karşı direnmelerinin kısa vadeli olumsuz bir sonucu, birçok erkeği varolan bütün sol siyaset biçimlerince yabancılaştırmak olmuştur. Bunun sonucu, erkek gruplarının tümüyle kişisel siyaset biçimleri içinde yarı yolda kalması eği-

limi olmuştur. Sosyalist erkekler, sosyalist feministlerin kadın hareketi aracılığıyla önlemeyi gerçekleştirebildikleri iki katı seçeneğin arasında sıkışmışlardır. Mümkün olan tek uzlaşma, erkek gruplarında bağımsız varoluş ile birleşmiş olarak sola bireysel katılımıdır. Fakat bu genel ile kişisel olanın arasında varolan erkeklere özgü ayrımı pekiştirir. Feminizm tarafından etkilenmiş değişik siyasi durumlara bir örnek de radikal terapi deneyimidir. Red Theraphy (Kızıl Terapi) içinde yer alan kadınlar için kadın hareketi ile arasındaki bağlantı aracılığıyla dışa yönelmek daha kolay olmuştur. Sosyalist hareket içinde hem erkeklerin oluşturduğu hem de karışık bilinç -yükseltme ve terapi gruplarına karşı daha da büyük bir uzaklık ve kimi durumlarda güçlü bir düşmanlık vardır. Bu zorlama yalıtım kendine has hareketsizliklerini ve savunma mekanizmalarını doğurur.

Yine de cinsel siyasetlerin kadınları olduğu kadar erkekleri de radikalleştirmiş olan pozitif potansiyelinin kaynağı, cinsellikle ilgili kişisel deneyimlerimizin sınıf siyasetleri ve radikal mücadelelerle bağıntılı olduğuna ilişkin bir anlayış geliştirmemiz ve tabii ki sosyalist olmanın anlamına ilişkin temel görüşümüzde yatmaktadır. Bu anlayışın esin kaynağı feminizmdi. Fakat açıktır ki, böyle bir bütünleşme tek başına kadın hareketinin işi olamaz.

Sonuç

‘Kişiler’ arasındaki güç ilişkilerinin bir tek yönünü -bizzat sosyalist örgütler içindeki kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlik sorunu- ele almak bile Leninist solla ilgili büyük bir tartışmayı gerektirdi. Femi-

nist hareket sol içinde bu eşitsizliğin yeniden üretilmesine karşı çıkmıştır. Yaklaşık bir on yıl sonra sol içindeki birçok örgüt sol partiler içinde seksizmin (ırkçılık gibi) varlığını kabul ettiler. Bunlar genellikle yadsınır veya sosyalizm kurulana dek başka türlüünü beklemenin ütöpik olduğu söylenirdi. Bugün durum değişmiştir çünkü cinsel politikalardan etkilenmiş kadınlar ve erkekler, sosyalist gurupların içinden ve dışından, artık bekleyemeyiz demektedirler. Bu eşitsizliklerle mücadele etmek için etkili yollar bulmalıyız, çünkü bunlar yanlış olmakla kalmayıp birçok sosyalistin elini kolunu bağlamakta ve sosyalist örgütlerle sağ kanattakiler arasında önemsiz bir fark olduğunu düşünen birçok insanla iletişimimizi engellemektedir. Ayrıca sosyalizmin kuruluşu için hayati derecede önemli olan anlayışları baltalamaktadır.

Ancak hâlâ bu yaklaşımın etkilerine gereken önem verilmemektedir. Sol gruplar eşitsizliği yoketmenin çaresinin gelişmeyi teşvik etmek olduğunu düşünmeye devam ettiler. Örgütün kendi içindeki değişimin saf aklın çabası sayesinde olacağına inanılıyordu. 'Olgu'larla karşılaştıkça ve tartışmalar yaşadıkça (düşünce) kafa yapımızı değiştirebileceğimiz doğrudur. Ancak tek başına problemin olanca derinliğiyle algılanmakta yetersizdirler. İrade ve akıl üzerindeki bu vurgu, sosyalizm öncesinde prefiguratif bir değişim imkânını yadsıyan kadercilik karşısında madalyonun öbür yüzüdür. Leninistler bir yandan hiçbir değişimin mümkün olmadığını söylerken, beri yandan gereken tüm değişimlerin partinin siyasi eğitimiyle yerine getirilebileceğini belirtiyorlar.

Feministler insanların farklı ilişkiler yaşamasını sağlayan bir siyaset biçiminin gerekliliği üzerinde ısr-

rar etmektedirler. Anlatılmak istenenler karşı cinsler arasındaki ilişkilerden daha derin olup, sosyalistlerin arasında varolan ilişkiler de dahil olmak üzere tüm eşitsizlik ilişkilerini kapsar. Baskı karşısında Leninist örgütler kadın hareketine ve eşcinseller hareketine bölük pörçük haklar tanımayı kabul etmişlerdir. Modern kapitalizmde, günlük hayattaki belli denetim alanlarının sorgulanmasına neden olan çelişik itkilerden de etkilenmişlerdir. Ancak kendi siyaset anlayışlarına meydan okuyan bu sosyal değişimlerin ve hareketlerin geliştirdikleri anlayışlara karşı direnmişlerdir. Örgütlenme süreci içinde mümkün olanın dönüştürülmesi şeklinde bir görüşü içeren örgütlenme anlayışı Leninizm'in en önde gelen birçok ilkesini sorgular. Leninist teorinin ağırlığı (Gramsci hariç) ve Leninizm'in yaygın tarihsel pratiği, 'parti'yi işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesinin bir aracı olarak görmek eğilimindedir ve bu 'araç' faydacı bir sığınağa sahiptir. Sonuç olarak dikkati çeken başka hususlar sosyalizmin zaferine kadar ertelenmek zorunda kalır. Ancak sosyalist feministler ve kadın hareketi ile eşcinsel özgürlüğünden etkilenmiş erkekler bu hususların dönüştürülmesinin sosyalizmin oluşturulmasının kesinlikle ayrılmaz bir parçası olduğunu söylemektedirler. Bunlar, sosyalist politikaların ve bir sosyalist olmanın anlamları ile ilgili önemli anlaşmazlıklar içermektedir.

Ben bunun daha önceden varolan bir örgüt modeline, (durgunluğuyla meşhur ve nihayet bir araya gelebilmiş) işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesinin bir aracı olan 'etkin', 'savaşa hazır' bir örgüt modeline önemsiz ilavelerde bulunmak olduğuna inanmıyorum. İnsanların egemenliğe karşı gücümüzü ve mücadelemizi her biçimde dışa vuracağımız ilişkileri yaşayış biçiminde vakit geçirmeden değişimler gerekmektedir.

dir. Sosyalist bir hareket birer kişi olarak ilişkiye ge-
ebilmenin yollarını bulmak konusunda bize yardım
etmelidir -hem dışsal hem de ie dönük bir eşitlik.
Başka kaynaklara atıfta bulunmadan veya küskünlük
duymadan birbirimizden bir şeyler öğrenebileceğimiz
bir yer olmalı ve 'teori' bir otorite haline getirilme-
melidir.

Bunun hemen gerçekleşmesi mümkün değildir.
Dünyanın işleyişine çok fazla aykırıdır. Burada sağ
duyuya da dayanamayız. Prefigratif biçimlerin yara-
tılmasını kapitalizme karşı sürdürdüğümüz hareketi-
mizin görünür bir parçası haline getirmeliyiz. Umut-
suzluk içinde tükenene kadar mümkün olanın sınırla-
rını zorlayarak hayali bir geleceği bugünün içinde
yaşatmaya çalışmamız gerektiğini kastetmiyorum. Bu
topik olur. Aksine bu tür biçimler hem varolan pra-
tiği güçlendirmeye uğraşacaklar hem de neler olabi-
leceğine ilişkin tasarımları zgrleştireceklerdir. şim-
diki bildiklerimizi aşmak çabası, yüce (aşkın) bir par-
ti karşısında kendi pratiğimizin geçerliliğinin yadsın-
ması değil, bilebileceklerimizi edinme çabamızın bir
parçası olmalıdır. Sosyalizm teorisi ve pratiği içinde,
yaşadıklarımızın kapitalizm içinde düşünmeye ve his-
setmeye alıştığımız biçime karşı çıktıkları için kolay-
ca yadsınan tüm yönlerinin bilinçli bir meşrulaştırıl-
masıdır bu. Kapitalizmde egemen olan ilişkilerde yad-
sınan, hor görülen ve zedelenen tüm sevgi duyguları
ve yaratıcılık, tasarım ve bilgelik şüphesiz oradadır,
yeni hayata hediyelerimizdir onlar. Marksizm bunla-
rın gücünü nemsememiştir, Leninizm ve Troçkizm ise
sık sık küçümsemiş ve bir yana atmıştır. Yapısalcı
Marksizm nesnelliğin ağır akademik cübbesi altında
gözden saklar onları. Bunları ifade edebilecek bir si-

yasi dil için başka yerlere bakmalıyız, örneğin 19. yüz-yıl başlarındaki ütöpik sosyalistler veya 1880'lerdeki Sosyalist Liga ve İspanya anarko-sendikalizmi. Basitçe bunların Leninist geleneğe alternatif olduğunu iddia edemeyiz. Kendilerini keşfedeceğimiz günü bekleyen 'cevaplar' da yoktur tarihte. Ama Leninist bir gözün görebileceğinden çok daha cesaret verici şey vardır. Leninizm'in en üstün siyasi örgütlenme biçimini sağladığı ve diğer tüm yaklaşımların ilkel önceller veya tutarsız teoriler olarak gözardı edilebileceği şeklindeki, gerçekleri gözden saklayan görüşü yıkmalıyız.

Son on yıl içinde siyasi deneyimimizi bir araya derlemek bizim için güç oldu. Solda geçerli olan Leninizm uyarlamaları güçlkle varolabilen sosyalist politikalara alternatif bir yaklaşımı meşrulaştırmayı güçleştirmiştir. Bu Leninizm'lere karşı çıkmak güçtür çünkü yüzeysel olarak tutarlı bir dış görünüşe sahiptirler, varolan gerçekleri ve zorlu durumları tartışır-lar. Tarihi öne sürerler ve kendi saltanatlı konumla-rına destekler bulurlar. Pisliklerle savaşır-lar -kü-çümseyerek ve doğru düşüncelerin kesinliği ile. En düşünceli ateşlilikleriyle, kesinlikle benimsememiz ge-reken tutkulu ve karmaşık bir kültürel devrimci teori ve pratik geleneği oluştururlar. Sosyalist düşünceler Leninizm öncesi ve anti-Leninist olabilirler. Ancak bu-güne kadar net bir Leninizm sonrası devrimci gele-nek çıkmamıştır ortaya. Tüm dogmatik teçhizatına rağmen Leninizm hâlâ hayattadır. Tartışılmakta olan, bugün sosyalizmi kurmakta ne ölçüde yararlı oldu-ğudur.

Son yıllarda cinsel politikalarla sol arasındaki kar-maşık ve genellikle de acılı çatışmaları yaşamış olan

birçok sosyalistin, Leninizm'i, cinsel siyasi hareketlerde kazanılan pratiğe uygun bir şekilde değiştirmemiz gerektiğine inandıklarını biliyorum. Öğrendiklerimizin Leninizm kalıplarına uydurmak için sonuçlarının özetlenmesi gerektiğine inanmaya doğru önce yavaşça sürüklendim sonra itildim. Dahası Leninizm'in doğasında varolan duygu ve düşünce yapıları alternatif düşüncelerin yer aldığı bilincimizi sürekli olarak frenlemektedir. Eğer Stalinizm, Leninizm'in çeşitli yönlerine karşı çıkmayı imkânsız kıldıysa 1968'den bu yana Troçkist ve neo-Troçkist gruplar da çözüm getireceklerini söyleyerek bu karşı çıkmayı ertelediler. Buradan çıkışın otoriter olmayan ideal bir örgüt modeli sağlamakla olacağını sanmıyorum, aksine sosyalistler olarak kendimizi nasıl algıladığımız konusunda sabit bir uyanıklık, yaptıklarımızı eleştirmek ve aynı zamanda da güvenmek isteği, çeşitlilik gösteren bir yaratıcılığın dikkate alınması ve sosyalizmi kurma sürecinin bir parçası olarak birbirimizle ve düşüncelerle olan açık ilişki biçimlerinin kalıcı bir sorgulanmasıyla mümkün olacaktır bu. Bence uzun vadede, bu tür bir pratiğin içinden doğacak ve tüm bu çabaları, yeni bir siyaset doğrultusunda birleştirecek olan yeni sosyalist örgütlenme biçimlerine ihtiyacımız vardır. Bu tür bir örgütü (veya örgütleri) Leninizm'in geliştirdiği tür bir doğruluk anlayışını benimseyen bir tavırla oluşturamayız; «The Miners' Next Step»in (Madencilerin Bir Sonraki Adımı) tavrı çok daha uygun geliyor bana. Yazarları, «zamanımızın ve düşüncemizin en iyi ürünü oldu bu, işçi sınıfının bir kesimi olarak, özgürce, kalplerimizin ve çıkarlarımızın birliğinin bir ifadesi olarak sunuyoruz bu bildiriyi. Ne isterseniz yapın onu, değiştirin veya (umamız) geliştirin, ama en azın-

dan ciddi bir biçimde dikkate alın»⁶³ demektedirler bildirileri için.

63. Unofficial Reform Committee, The Miners' Next Step, s. 12.

Bunu bitirdikten sonra aşağı yukarı aynı çizgide tartışan fakat farklı başlangıç noktaları olan iki makale okudum. Bu fikirlerin bazıları ile ilginiz varsa gerek kadın hareketi stratejisi ve sosyalizm için gerekse işçi sınıfı örgütlenmesi için bkz.: Nancy Hartsock, 'Feminist Theory and the Development of Revolutionary Strategy', in ed. Elsenstein, Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism, op. cit., and Kathy McAfee, 'City Life: Lessons of the First Five Years', Radical America, Vol. 13, no. 1, January 1979.

Lynne Segal

Solda, belli fikirler ve deneyler her zaman diğerlerine göre çok daha eleştirel ve şiddetli bir şekilde tartışılır. Tartışma konusu genellikle Ortodoks taslağı içinde sıkıştırılır. Bu klasik tartışmalar arasında, devrimci bir parti ve programın gerekliliğini, parti ve sınıf arasındaki ilişkiyi ve iktidara ulaşmada işçi sınıfı yolunun niteliği sayılabilir. Bu önemli tartışmalar üzerinde tezler yükseldikçe insanların bilinçli ya da az bilinçli olarak daha iyi bir hayat için katıldıkları mücadeledeki deneyimleri tarihten silinmektedir. Ve bu da çok acıdır

İnanıyorum ki, bir yerel bölgedeki küçük bir grup insanın sosyalizm için çalışmalarından, feminizm için mücadele etmelerinden, sınırlı da olsa çok yararlı şeyler öğrenebiliriz. Ben, 1972'den beri Islington'da

* Bu bölüm Islington Sosyalist Merkezi'nde, 1978 Ağustos'unda Sheila ile birlikte yaptığımız bir konuşmaya dayanmaktadır. Kitabın ilk baskısından sonra bazı bölümlerini yeniden yazdım. Arkadaşlarımın, B'g Flame'deki yoldaşlarımın ve bağımsız bazı sosyalist feministlerin birinci baskıdan sonra bana yönelttikleri, sempatik eleştirileri, ilk baskıda değerlendirme yüzeysel kalmış bazı noktalar açmama çok yardımcı oldu. Benimle birlikte bu öğrenme sürecine katılan herkese teşekkür ederim.

yaşayan ve özgürlükçü feminist bir geçmişi olan biri olarak yazıyorum.

Islington, Londra'nın bir iç banliyösüdür. Büyük bir endüstriyel temeli yoktur, işçiler çoğunlukla kamu sektöründe veya küçük fabrikalarda çalışmaktadır. Benim gibi, Islington'da yaşayan insanların çoğu orada çalışmamaktadır. Benim politik deneyimim, işyeri temeline dayanmamakta toplum eylemcisi olmaktan kaynaklanmaktadır.

Son yedi yılda sadece kadın hareketi içinde değil, aynı zamanda Londra'daki özgürlükçü solun bir parçası olarak edindiğim deneyimleri toparlamaya çalışacağım. Subjektif bir değerlendirme olabilir ancak, kadınlar ve devrimci politikalar ile karşılaştığımız problemleri kapsayan genel olguları ortaya koyacağımı sanıyorum. 1969 ve 1970'de yani tüm solun kadınların özgürlüğüne karşı olan tavırlarının alaycı ve engelleyici olduğu dönemde İngiltere'de olmadığım için şanslıydım. Ama yine de Shelia'nın kitaplarının çalıştığım yerdeki solcu arkadaşlarım tarafından bırakıldığını ve hem reformist hem de saptırıcı olarak ilan edildiğini açık olarak hatırlıyorum.

1970'de dünya güzellik yarışmasına karşı bir grup kadın bir gösteri düzenlediler, bir kısmı tutuklandı ve daha sonra ne yaptıklarını açıklayan bir kitapçık yayınladılar. Ve 1972 yılında beni etkileyen ve bana ilham veren şeylerden biri de bu oldu, çünkü o kitapçık **-Neden Dünya Güzellik Kraliçesi?-** sadece kadınların bir seks objesi olarak aşağılanmalarını konu almıyor, aynı zamanda da bu kadınların kendi üzerlerindeki baskılara karşı yükselttikleri ilk mücadeleden önceki güvensizliklerini ve korkularını da içeriyordu. Kadınlar sadece politik olarak protesto etmek-

ten korkmuyorlardı, aynı zamanda çoğumuz topluluğa konuşmayı çok zor buluyorduk, çünkü dünya ile erkeklerin bize sunduğu gibi pasif ve bağımlı bir bağlantımız vardı. Erkekler tarafından idare ediliyorduk ve böyle olmamasını istemek çok zordu. Ve bunu değiştirmek ne o zaman, ve ne de şimdi kolay olmayacaktır.

Özgürlükçülük

Bana göre özgürlükçü sol ile feminizmin fikirleri pek çok yandan birbiri ile uyum içindedir. Bunu açıklamaya çalışacağım. Birinci olarak, ikisi de 'yeni'dir. Yetmişlerin özgürlükçü politikaları geçmişteki anarşizme çok şey borçlu değildir. Anarşizmin Marksizm kadar eski bir geçmişi varsa da, 1968 kuşağı öğrenci radikalleri örgütlenmiş özgürlükçüler ve anarşistlerin çabası sonucunda hareketlendirilmemiştir. Bunu, altmışların başlarında Avustralya'da bir anarşist öğrenci olarak yaşadığım kişisel tecrübemden de biliyorum ancak Mayıs 1968'den sonra ön plana çıkan politik fikirleri anlamaya başlamanın birkaç yıl aldı.

Özgürlükçü politikalar çoğunlukla, Marcuse, Che Guevara'dan ve genç Marks'tan, Laing ve Vaneigem'e¹ kadar çok çeşitli düşünürlerden ilham alan ve hakikaten kendiliğinden yükselen fikirlerden oluşuyor. Bu çıkış, kapitalin yükseldiği, yani her şeyin olanaklı ol-

1. Liste çıkarmak güç olacak fakat bizim için oldukça önem taşıyan kitaplar Marx: Economic and Philosophical Manuscripts of 1844 and The German Ideology, Marcuse: Eros and Civilisation and One Dimensional Man, Laing: The Divided Self, Reich: The Mass Psychology of Fascism and Vaneigem: The Revolution of Everyday Life. Henri Lefebvre, The Explosion-Marxism and the French Upheaval, bu kitap Mayıs 1968'e gelinmesini sağlayan fikir ve eylemler hakkında fikir veriyor.

duğu Batı dünyası kapitalizminin tek sorununun üretildiği her şeyi nasıl satmaya devam edeceği olduğu bir dönemin ürünüdür. Bu maksatsız tüketime karşı «daha fazla tüket, daha az yaşa» diyen bir tepkiye yol açtı. Vurgulanan şey kapitalist toplumdaki yaşamın niteliğiydi. Ve bu nedenle de psikolojik yazılar önemli görülüyordu. Örneğin genç Marks'ın alinateol örneği bireyin ruh hali üzerindeki etkisini anlatan ve işbölümünün kendisini, bizi insan potansiyelini bodurlaştıran bir şey olarak gören yazılar bundan dolayı önemli görülüyordu.

1968'de aktif olmaya başlayanlara göre o dönem her şeyin olabileceği bir dönemdi. Hatırladığımıza göre, Vietnam'dan Amerikan emperyalizminin, gelişmiş teknolojisine rağmen yenilmez olmadığı dersini çıkardık. Ancak o zaman bunun farkında olduğumuzdan emin değilim, sadece kesin olan hangi taraftan olduğumuzu bilmemizdi. Küçük bir ulusun «canavar»a karşı ölümüne döğüşmesini görmek bizi politik olarak heyecanlandırıyordu. 1968'de Fransa'da ve 1969'da İtalya'da meydana gelen işçi kitlesi mücadelelerinden insanlar, işçi sınıfının daha iyi bir yaşam için savaşa hazır olduğu ve tüketim malları ile satın alınamadığı düşüncesini elde ettiler. Örneğin, öğrencilere oynamaları gereken politik bir rol olduğu ve endüstri işçileri ile birlikte hareket etme düşüncesi ilham verdi. Mayıs 1968'deki işçi-öğrenci ittifakı ve 1969'da Turin'deki işçi-öğrenci kongreleri bunlara örnektir. Böylece sınıf savaşı bir kez daha gündemdeydi ve 1970'lerin başlarında İtalya'da ve Britanya'da süren sınıf militanlığı hakim sınıflara ekonomik refah döneminde durumu kontrol etmenin ne denli zor olduğunu gösterdi. Ne yetmişlerin başındaki iyimserlik ne de işçilerin mi-

litan mücadelesi kapitalist ekonominin yetmişlerin ortalarında geri çekilmesine dayanamaması daha sonra döneceğim bir noktadır.

1968'den sonra çoğunlukla eski öğrencilerden oluşan özgürlükçü sol aşağıdaki konuların üzerinde duruyordu. Birinci olarak **özerklik**, bireycilikle aynı şey değildi, ancak bizim için kendi hayatını kontrol etme demekti. Özgürlükçüler insanların kendi hayatlarının kalitesini değiştirmek üzere davranabileceklerine ,tarihî güçlerin pasif birer oyuncağından daha fazla bir şey olduklarına inanıyorlardı. İnsanlar için veya insanlar adına bir şeyler yaptığını iddia eden her organizasyonda derin bir şüphe vardı. «İnsanlara güç» gösterilerde arkadaşlarımızın tutuklandığını gördüğümüzde veya tartaklandığımızda bağırduğumuz sloganlardan biriydi. Bizim gördüğümüz haliyle, **bizler** devletin baskıcı güçleri karşısında, hayatlarını değiştirmeye çalışan insanlardık. Bu, mücadelemizdeki diğerleri ile ister örgütlü işçi hareketinden veya örgütlü soldan, veya yerel otoritelerin ilerici kesimlerinden veya İşçi Partisi'nin sol kanadından destek alma şeklindeki herhangi bir ittifak kurmada yavaş olmamız anlamına gelmekteydi. Hepsinin özleri itibariyle reformist olduğunu ve kendi yaşamlarımızı kontrol etme çabalarımıza düşman olduklarını görüyorduk. Bu görüş, onların bizim etkinliklerimize karşı gösterdikleri tavırla uyumsuz değildi.

İkinci olarak, **kişisel ilişkiler** «kendi siyasetini yaşaması» gerekmektedir. Şu andaki sosyal ilişkilerimizin, devrimden sonra kurmayı amaçladığımız ilişkileri yansıtmaları veya 'nüvesi' olmaları gerektiğini savunuyorduk. Kendi yaşamınızı ve çevrenizdeki dünyayı değiştirme isteği, gelecekte sosyalizmi kurmanın

önemli bir kısımdır, diyorduk. Böylece kapitalizm koşullarında hiçbir şeyi değiştiremezsin, ancak onu alt etmek için örgütlenebilirsin diyen Leninist iddiaya karşı çıkıyorduk. Özel yaşantı ile toplum politikası arasında bir ayrım yapılabileceğine inananlara karşın, insanların, eğer özel yaşantılarında hemen bir iyileşme görülmüyorsa devrimci harekete katılmaları için çok az neden olacağını düşünüyorduk. Herhangi bir sosyalist akıma katılan ancak evde karısı ve çocuklarına karşı veya işyerindeki arkadaşlarına karşı olan tavırlarında otoriter ve eleştiriye kapalı olan kişileri eleştiriyorduk.

Örneğin, aklımıza evde karısını çocuklara bakmakla görevlendirip, kendisi 'politik' görevini yapmak için çıkan erkek militan geliyor. Bizim politik etkinliklerimizde çocuklu kimselere ve hattâ çocuklara yer olmasını istiyorduk.

Üçüncü olarak, **üzerinizdeki baskılar çerçevesinde örgütlenirsiniz.** Bir kadın, bir sanatkâr, bir alıcı vb. olarak başlarsınız. Bu çekirdek aileye saldırılara bağlanır. Laing ve Reich'i okuduk ve kesinlikle eminiz ki ebeveynlerimizin kısıtlı ve kısıtlayıcı hayat tarzlarına hiçbir zaman dönemeyiz. Bir insanın başka birinin hayatını kontrol etmesi ve yönetmesi baskıcı ekonomik sosyal ilişkiler kadar, kişisel sosyal ilişkilerin de bir parçası olabilir. Bu kollektif yaşamak, kollektif çocuk bakımı ve kreşlerin kurulmasının üzerinde durulmasına yol açtı.² Aile, sinir bozukluğu yaratan kaynak ve «insanın başına dikilen polis» olarak görölüyordu ve bu da kişinin kendi üzerindeki baskılar çevresinde çalışmasına neden oluyordu.

2. Özgürlükçülük ve özel hayat tartışması için bkz. 'Coming Down to Earth', Paul Holt, in Revolutionay Socialism, no. 4, Autumn 1979.

Dördüncü olarak, öncü kollarının ve mücadeledeki herhangi bir hiyerarşinin reddedilmesi Sanayide çalışan işçi sınıfının devrimci mücadelenin öncüsü olması fikrini reddediyorduk. Özgürlükçüler, hayatın her alanının devrimciler için önemli olduğunu savunuyorlardı. Geleneksel sol sadece işyerlerindeki insanlarla ilgileniyor, toplumu önemsemiyor gibi görünüyordu. Ancak özgürlükçüler, her zaman, evde çalışan çocuklara bakan insanların, fabrikalarda yapılan işler kadar önemli iş yaptıklarını savunuyorlardı. Bu teorik olarak Troçkist solun, kapitalizmin çöküşü noktasında olduğu ancak US'inde daha önce önerdiği gibi sürekli ordu ekonomisi gibi desteklerle ayakta durduğu yanlış görüşünün reddinde ifade edildi.³ Bunun, devletin, ekonominin istikrarını sadece yatırım politikaları gibi ekonomik önlemlerle değil, ama devlet ideolojisinin hegemonyası ve her düzeyde ifade edilen fikirlerle sağlamadaki rolünü küçümsüyordu. Kapitalist devletin solun büyük kısmının daha önceden kabul ettiğinden çok daha fazla esnek ve uyumlu olduğunu görüyorduk. Böylece özgürlükçüler, devletin rolü ve baskının katı ve yumuşak şekilleri, yani sadece polis ve ordu kanalıyla değil ama eğitim, sağlık, cinsiyet rollerinin benimsenmesi gibi yollarla uygulanması konusunda daha zengin teoriler geliştirdiler.⁴

3. Bu kuram Michael Kidron'un *Capitalism and Theory*, Pluto Press, 1974'de belirlenmişti.

4. Birçok kişinin bileceği gibi bu Althusser'in meşhur ideoloji ile ilgili yazısı ile ilgili, 'Ideology and Ideological State Apparatuses' in *Lenin and Philosophy*, New Left Books, 1971. Burada sınıf ilişkilerinin iki çeşit biriyle bağlantılı devlet kurumuyla üretildiğini iddia ediyor: 'Baskıcı devlet aygıtı' (polis, v.b.) ve 'ideolojik devlet aygıtı' (özellikle kişiyi farkına varmadığı bir yöntemle sınıf konumuna getiren eğitim sistemi). Bugünün bazı Marksistler'i Althusser'in Gramsci ve Frankfurt okulu gibi eski Marksistler'in yalnızca modern ve kaba bir çeşidi olduğunu vurguluyor. Otuzlarda Gramsci *Prison Notebooks*'da 'sivil top-

Solun çoğundan önce, gençlikle çalışılması üzerinde biz durduk. Sol grupların kendi gençlik kolları olmasına rağmen, özgürlükçüler pratik işlere, örneğin gençlik evleri, gençlik gazetesi, oyun alanları ve serbest okullar gibi, ilgi duyuyorlardı. Bu gençlik çalışması sadece pratik değil, aynı zamanda genç insanların değişik bir durum yaşamaları ve kendi geleceklerini tayin ediyor hissini geliştirmelerini vurguladığından özgürdür.⁵

Temel olarak toplum politikaları ile uğraştık. Toplum gazeteleri çıkardık, ev işgalcileri ve alıcılar grupları oluşturduk ve barınma sorunu etrafında örgütlenmeye çalıştık. 'Herkes iyi, rahat ev' kullandığımız slogandı ve bununla yerel otoritelerin bekarlara ve sağlama konusundaki başarısızlığını hedef alıyorduk. Ev işgalleri eylemi, insanlar taşınmaya, icra memurları ile karşı karşıya gelmeye tahammül edememeye başlayınca ve meclisin insanları kısa dönemli lisanslı evler vererek satın alması ve boş evlerin sayısı düşünce, gücünden kaybetti. Ancak belli birkaç sınırlı zafer de kazanıldı. Islington'da meclisin politikasını değiştirmesini zorlayarak bekarlara ev verilmesine başlanması sağlandı. Ev bürokrasisine «aile birimleri»nin yanına «paylaşılan bekarlık» kavramını ilave etti (bu reformizm diye küçümsenemez çünkü mücadele reformist yollardan verilmemişti).

lumun' önemini yazıyordu. Bu arada aile ve iletişim araçları gibi devlet tarafından doğrudan kontrol edilmeyen fakat buna rağmen varolan sınıf ilişkilerinin ve kapitalist devletin devamında canalcı rol oynayan kurumları kaynak gösteriyordu.

5. Islington'un yöresel, temelini özgürlükçü işgalcilerden alan bir topluluğunun da gençlik işi yapılması teşebbüsü Knucle Sandwich by David Robins and Philip Cohen, Penguin, 1978, de renkli bir şekilde anlatılmış.

Bu dönemi «kibarlaştırma» veya Islington gibi şehrin iç banliyölerinde orta sınıfın, işçi sınıfının barınmasını idare etmeye başlaması dönemi olarak tanımlayabiliriz. Toprak sahipleri, Prebbles gibi emlakçılarla kiracıları kandırıp evlerinden çıkarmak için işbirliği yapıyorlardı.

Islington Kiracılar Birliği tarafından Prebbles'a karşı bir mücadele başlatıldı ve onlara karşı olan yüksek mahkeme hakiminin sanayi dışı tüm engellemelerin yasa dışı olduğuna karar vermesine kadar birçok ay Prebbles'ın ofisine giriş çıkış engellendi. Raine, Freshuc'te ve Jac Levy gibi büyük mülk dolandırıcılarının faaliyetleri ile ilgili derin araştırmalar yaptık ve ne olup bittiğini anlayana kadar kiralama sisteminin nasıl çalıştığını inceledik.

Her türlü devrimci lider temayülüne karşı direndik. Bizim politikamızı yaşamak, yetenekleri paylaşmak ve tüm otoriter ilişkileri şimdi yıkmak anlamına geliyordu. Politikanın yaratıcı çehresini vurguluyor ve onun sıkıntı değil, zevk olması gerektiğini söylüyorduk. İşte, ailede, eğlencede, mülkiyette ve akrabalıktaki tüm burjuva sosyal ilişkilere meydan okuyorduk. Belki de bu nedenle burjuva toplumu tarafından en çok baskı altında tutulanları, mahkûmları, evsizleri, alacaklıları, vb. destekliyorduk, ve karşı mücadeleyi ancak bunların maddi koşullarını paylaşarak gerçekleştirebileceğimize inanıyorduk. Meşakkade alışık olanlar Dylan ile birlikte «Bir şeyin yoksa, kaybedecek şeyin de yoktur» şarkısını söylemekteydiler. Ancak yoksulluk her zaman militanlık demek değildi ve bazen en çok baskı altında tutulanlar öylesine ezilmiş oluyorlardı ki onlar için karşı mücadeleye girmek çok zor oluyordu.

Özgürlükçü düşünceyi oluşturan ve benim açıkladığım pek çok konu feminist düşünceyi de belirlemektedir.

Birinci olarak, kadın hareketinin **özerkliği**, kadınlar için vazgeçilmez bir konudur. Sol gruplar bunu tartışılabilir olarak görmekte iseler de, kadınlar için programlar koydukları resmî eşitlik örgütlenmelerinde kadınların doğal itaatini saklayabilmektedir ve biz de bunun farkındaydık. Erkek egemenliğine karşı, kadınlar kendi mücadelelerini örgütlemelidirler, çünkü bu onlar için yapılamaz.

İkinci olarak, feministler her zaman kişisel ve öznel olanın üzerinde durdu ve topyekün bir politikaya ihtiyaç olduğunu söylüyorlardı. Bununla, kişisel yaşam ve kadının evde ezilmesi, ve kadın ile erkeğin ücretli işte sömürülmesi arasındaki bağlantılar gören bir politikayı kastediyorduk.

Kadınlar şu anda kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ilişkilerin değişmesini talep ediyorlardı. Kadınların evde terk edilmişliklerini kırmak ve kendimizi değiştirmeye başlamak istiyorduk. Kendimizi değiştirmeliydik çünkü cinsellik ideolojisinin tümü erkeklerin bizi ve bizim kendimizi aşağılık duygusu duyacak ve böylece erkeklerin tahakkümünü sağlayacak tarzda görmemizi garanti ediyordu. Dişilik vasfımızın erkekler tarafından tanımlandığını ve kontrol edildiğini, aynı zamanda da kadınların cinsiyetlerinin heterocinsel ilişkilerde baskı altında tutulduğunu söylüyorduk. Lezbienlerin taleplerini destekliyor ve kadınların kendi cinsel vasıflarını keşfetmelerinin önemi üzerinde duruyorduk. Kadınların cinsel pasifliği ve erkekler

tarafından cinsî olarak cisimlendirilmesi bizim güçsüzlük duygularımızla bağlantılıydı.

Üçüncüsü, feministler olarak üzerimizdeki baskılar etrafında örgütlendik. Çekirdek aileyi de eleştirdik çünkü onu kadınların sadece ezilmesinin kaynağı olarak görüyorduk. Ancak ailenin baskısı ideolojik rolüyle ilgilenmiyor onu, genelde sosyal itaata temel hazırlayan kadının ücretsiz çalışmasının bir yeri olarak alıyorduk. Bugün evde harcanan emeği, çocuk bakımını ve ev işini düzenleyen tüm kuralların değişmesi kadınlar için gerçek bir özgürlüğün ön koşuludur. Kapitalizmin ve sınıf savaşının Marksist analizi, bu değişiklikleri kavramlaştırmada yeterli bir teorik araç olarak görülmemektedir. Geleneksel sol kadınların özgürlüğünün anti-kapitalist niteliğini tam anlamıyla anıyamazken, feministler kapitalist sosyal ilişkiler için zorunlu olan iş gücüne hizmet edip, emek gücünü yeniden üreten şeyin nasıl kadınlar tarafından yapılan ücretsiz iş olduğunu gösterdiler.

1970 yılında Oxford'da düzenlenen ilk kadın özgürlüğü konferansında duvara yazılan sloganlardan biri «kadınların çalışması, kapitali iktidar da tutuyor»du.

Kadınlar sosyal devlet hakkında özgürlükçülerden çok daha mükemmel yeni teoriler geliştirdiler.⁶ Kadınlar, anne olarak devletle, sosyal yardım, çocuk erzağı, eğitim ve sağlık hizmeti gibi konularda erkeklerden çok daha direkt temas kuruyorlardı. Bu nedenle hayatlarımız üzerindeki devlet kontrolünü analiz etmek bizim açımızdan çok daha acildi. Bu sosyal hizmetlerin yetersizliğinin temelde kadınlar tarafından çekilen sı-

6. Örneğin, Elisabeth Wilson, 'Women and the Welfare State', Red Rag, pamphlet no. 2, 1974.

kıntılar yarattığının farkındaydık. Ve yine farkındaydık ki bizim için mevcut olan şartlar bizim istediklerimiz değildi. Örneğin kadınlar sağlık alanında pek çok konuyu ele alıyorlardı. Doğurganlığımızı kontrol etmeyi talep ediyorduk. Genellikle erkek olan doktorların kadınların belirli hastalıklarını saygısızlıkla karşılamalarını teşhir ediyorduk. Doktorların pek çok kadının problemlerinin sosyal nedenlerini araştırmak yerine, milyonlarca kadına düzenli olarak sakinleştirici ve başka ilaçlar vermelerini yayınladık.

Gerçekte, feministler tıp mesleğinin bizatihi kadınlığı patolojik bir olay olarak görmesini tesbit ettiler.⁷ Bugün hemen hemen tüm kadınların hissettikleri pasiflik, bağımlılık ve güçsüzlük duyguları psikiatristler tarafından ruh sağlığına ters şeyler olarak görülüyordu. Ancak kadınlığın bu yanları kadınların, günlük hayatta teşvik edilen, sıkıcı ve ezici sosyalleştirilmelere bağlamak yerine, pek çok doktor bunları kadınlara doğal olarak özgü şeyler olarak kabul ediyorlardı. Bunlar benzer pek çok olaya birkaç örnekti.

Dördüncü olarak, kadın hareketi 'stageism'e- yani kadınların özgürlüğünün devrimden sonrasına ertelenmesi fikrini de reddiyorlardı.⁸ Erkek egemenliğine, veya ataerkilliğe karşı olan mücadelemizin, sınıf baskısına karşı olan mücadele kadar önemli ve merkezi olduğunu savunuyorduk.⁹ Kadınların ezilmesini sınıf

7. Bu Barbara Ehrenreich and Diedre English in *For Her Own Good*, Pluto Press, 1979, da çok iyi canlandırılmış.

8. Bu kavram Barbara Ehrenreich'in sosyalist feminizm üstüne yaptığı mükemmel konuşmasında kullanıldı. *Socialist Revolution*, no. 26, October-December 1975.

9. Atacker Heidi Hartman tarafından sosyal yapı ve erkeğin kadına egemen kılındığı bütün sosyal ilişkiler kaynak alınarak 'erkeğin kadın üstündeki sistematik baskınlığı' olarak açıklandı. ('The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism: Towards a More Progressive Union'

sömürüsüne indirgeyemeyeceğimizi, çünkü onunla bağlantılı olsa da, ondan çok daha öncesinden beri vardı ve kapitalist sınıf ilişkilerinin yıkılmasından sonra da devam edecektir.

Sosyalist politikaya yeni tartışma konuları getiren, aynı zamanda, devrimci politikalara, daha yoğun şekilde katılmamızı sağlayacak yeni örgütlenme formları geliştirenler yine kadınlar olmuştur. Kadınların, kendi bedbahtlık, yalnızlık ve aşağılık duygularının sırf kendi kişisel problemleri değil ama hemen hemen tüm kadınların ortak sorunu olduğu ve maddi ve ideolojik şartlardan kaynaklandığını öğrenebildikleri bilinç yükseltme gruplarını oluşturduk. Küçük grubu daha eşit ve destekleyici tartışma ve birlikte çalışma ortamı olarak sunduk. Tüm kadınların deneyimlerinin saygı ile karşılanması ve hareketin genel prensipler yerine bu temel üzerinde gelişmesini istiyorduk. Solun ve işçi hareketinin düzenlediği resmî genel toplantıları eleştiriyorduk. Çünkü buralarda tecrübesiz ve kendine az güven duyan kadınlar (ve erkekler) kendini katılmış hissetmiyorlardı.

Liderliğin her türlü şekline karşı çıkıyor ve tüm sosyal ilişkilerimizde eşitlik için mücadele ediyorduk çünkü bizim savaştığımız tahakküm etmenin ve baskınlılığın çeşitli formları daha önceden de olduğu gibi

in *Capital and Class*, no. 8, Summer 1979.) Bu kavramın gereksizliği üzerine bir tartışma var, çünkü bazı kişiler kadının tabiyetinin evrensel olduğu halde değişik toplumlarda değişik olduğundan yola çıkarak kavramın açıklayıcı olmadığını savunuyorlar. Benim için bu kavram gerekli fakat daha yeterli bir tartışma için bkz. R. McDonough and R. Harrison, 'Patriarchy and Relations of Production' in Kuhn and Wolpe, *Feminism and Materialism*, (Routledge and Kegan Paul, 1978), and Z. Eisenstein, *Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism*, Monthly Review Press, 1978, and P. Atkinson: 'The Problem with Patriarchy' in *Achilles Heel*, no. 2.

çok kolayca gözardı edilebilir. Mücadelemizin, kadınların ne katkıda bulunabilirsek, onun değerli ve önemli olduğuna inanması ihtiyacı ile başlıyordu. Bilincimizi değiştirmenin bir bölümü olarak, yazı, şiir, müzik ve film yoluyla yeni bir feminist kültür oluşturmaya başladık çünkü biliyorduk ki erkekler yaşantımızın tüm alanlarını ve tabii ki kültürümüzün de tüm alanlarını tahakküm altına almışlardır. Özgürlükçü solun dışındaki tüm solun ilgilenmediği bir dönemde toplum içinde yerel olarak çalıştık.

Bu düşüncelerin pek çoğu, politik eylem ve organizasyon şeklinde, kadın hareketinin yetmişlerin başlarında Islington'dan topluma sundukları şeylerden canlandırılabilir. 1972 Ağustos'unda York Way'da bir grup kadın ilk yerel kadınlar merkezini açtılar. Bu İngiltere'deki ilk kadın merkezlerinden biriydi. Bir merkez edinme düşüncesi bizatihi, solun pek çoğunun örgütlenme tarzından farklı bir olaydı. Essex Road Kadınlar Merkezi'nin bir bildirisi şöyle açıklıyor.

Kadınlar Merkezi, kadınların karşılaştıkları belli problemleri başka kadınlarla konuşup, tartışma ihtiyacından doğdu. Pek çoğumuz karşılaştığımız problemlerin sorumlusunun kendimiz olduğunu düşünüp telaşa kapılıyorduk örneğin tüm gün boyu çocuklarla evde kalmış ve dışarı çıkamamışsak duyduğumuz yalnızlık/yaşayacak uygun bir yer bulmak/çocuklarımızın ve kendi sağlığımızın konusunda endişelenmek veya işlerin düzgün gittiği bir ev ile işi bağdaştırmak konusunda duyduğumuz kaygılar.

Başka kadınlarla karşılaşp, konuştuğumuzda anlıyorduk ki sorunlarımızda tek başımıza değildik. Ve tecrübeleri paylaştığımızı gördüğümüzde, bu sadece büyük bir rahatlama olmuyor, aynı zamanda değişmesi gereken şeyleri değiştirmeye çalışmayı ve başar-

mayı da kolaylaştırıyordu. Bunlar yaşadığımız caddeyi planlamak veya doğum kontrolü veya çocuk bakımı, okullar, işteki problemler, v.b. olabilirdi. Kadınların gerçekten bir şeyleri değiştirmek için güçlü konumda olduğuna inanıyorduk çünkü gerek evdeki gerekse işteki günlük yaşamda karşılaşılan ve problemlerin kökeninde yatan nedenlere daha yakındılar.

Böylece, merkez fikri, birinci olarak yalnızlıklarını, kırmak isteyen kadınların buluşacağı ve birbirine destek olacağı, ikincisi kadınlar olarak bir şeyleri değiştirebileceğimize olan güvenimizi ve gücümüzü yaratacağımız bir yer olmasından kaynaklanmıştır.

York Way'de, Amerika'daki kadın sağlığı hareketinin düşüncelerinden esinlenerek ilk kadın sağlığı gruplarını kurduk. Aile yardımı kampanyalarında da aktif olduk ve bunun arttırılması ve direk olarak kadınlara ödenmesini talep ettik. Aynı dönemlerde ev işleri için ücret kampanyası başlatıldı ve ev kadınları için ücret talep edilmeye başlandı. Ev işinin iş olduğunun vurgulanmasının önemini kabul ediyorduk çünkü çok önemli bir iş olmasına rağmen ücretsiz olduğu için düşük değerlendiriliyor ve gözardı ediliyordu Tüm bunlar soldaki bazı insanlar için yeni bir olaydı.

Bizde, kadının evdeki ücretsiz emeğinin onun baskı altında tutulmasının ana nedeni olduğunu biliyorduk. Bu aynı zamanda işgücünün (emek gücü) yeniden yaratılmasında ve korunmasında da ve hattâ kapitalist sosyal oluşumunda devamının sağlanmasında temel unsurdur. Biz farkında değildik ama burada teorik bir tartışma vardı. Mariarosa Dalla Costa'nın¹⁰

10. Mariossa Dalla costa, 'Women and the Subversion of the Community' in The Power of Women and the Subversion of the Community. M. Dalla Costa and S. James (Falling Wall Press, 1973). Daha yeterli tartışma için bkz. Jean Gardiner, 'Women's Domestic Labour', New Left Review, no. 89, 1975.

analizini takip ederek ortaya çıkan ev işi için ücret kampanyası bizim söylediğimiz gibi kadının evdeki çalışmalarının sadece kapital için hayati değil, fakat aynı zamanda artı değer yarattığını söylüyordu; şöyle ki, kapitalistlerin emek gücünden elde ettikleri kârlara direk olarak katkıda bulunur, çünkü eğer ev kadınları olmasaydı, erkek işçiler kendilerine bakmak için parayla birini tutacaklardı ve bundan dolayı da daha fazla ücret talep edeceklerdi. Biz tüm bu tartışmaların belki de önemli olmadığını düşünüyorduk çünkü ev kadınları ya da diğer ev işçileri artı değer yaratsın ya da yaratmasın, biz kadını eve mahkûm eden işbölümüne aynı şiddetle karşı çıkacaktık.

Ev işinin baskısı, 'çalışan' kadının çift vardiyası, ve bizlerin genel hizmet etme rolümüz kadınların evde ve işteki tecrid edilmişliklerinin ve sömürülmelerinin ve de bizim kendimizi ve statümüzü aşağı değerlendirmemizin temel nedenleriydi. Bundan dolayı da ev işi için ücret kampanyası pratik düzeyde yanlış görünüyordu. Çünkü çözümlmeleri ailedeki işbölümünü kuramsallaştıracaktı (şimdi bu öneriyi İtalya'da ve Kanada'da uygulama düşünceleri var). Bu teorik düzeyde de yanlış geliyordu çünkü sınıf mücadelesinde güç kazanmanın tek yolunu, ücret anlaşmazlıkları yoluyla daha çok para kazanmak için mücadele olarak gören geleneksel Troçkizm'in ekonomizminin diğer bir yanıydı.

Genelde ev işinin sosyalizasyonu, daha çok çocuk bakım yerleri, oyun bahçeleri ve diğerleri için tartışmaya başladık. Burada sadece solun geçmişte etkin olduğu politik etkinlik alanlarını kadınların taleplerini de kapsayacak şekilde genişletmekle kalmadık. Aynı zamanda gerçekleştirebileceğimiz herhangi bir ka-

zanç üzerinde kontrolümüz olması gerektiğinin de farkına varmıştık. Örneğin çocuk bakım yerleri talebinde, devletten sadece daha çok çocuk bakım yeri için para talebinde bulunmadık, ama kurulmasına yardım ettiğimiz yerlerde daha toplumsal temeli olan, otoriter olmayan, cinsiyetle bağlantılı olmayan ilişkiler kurulmasına yardım ettik. 1972'de feministlerin meclis yardımı için yaptıkları başarılı mücadeleden sonra Kuzey Londra'da açılan Çocukların Toplum Merkezi ile ilgili açıklamalarında Valerie Charlton şöyle anlatıyordu:

«Çocuklarla ilişki kurmada geleneksel otoriter modelden arınmaya çalışıyorduk ve onlara mümkün olduğunca fazla seçenek ve başa çıkabilecekleri kadar fazla özgürlük vermek çabasıındaydık. Tüm etkinlikler her iki seksten çocuklara göre planlanmıştı ancak tüm çocuklara eşit şekilde davranmak yetmiyordu. Oğlanlar avantajlar konusunda zaten bilgilenmişlerdi ve bundan yararlanmakta hiç gecikmiyorlardı. Genel olarak daha az avantajlı olan kızlar lehine bir destek koymak gerekiyordu.»¹¹

Yine 1972'de kadın mahkûmları desteklemek için bir Kadınlar Holloway Hapishanesi destekleme grubu oluşturuldu. Holloway Hapishanesi'nin etrafını çevirerek «Kardeşlerimize serbestlik, bize serbestlik» diye bağırdık. 1973'de Pat Cummings'in Holloway Hapishanesi'nde yangın sonucunda ölmesini protesto ettik. Kadınların çoğunun şiddet suçlarından dolayı hapis-hanede olmadıklarını biliyorduk. Adi suçlar, dolandırıcılık, fahişelik vs. kadınların hapse gönderilmelerinin başlıca sebepleriydi ve genellikle de bu suçlar sos-

11. Valerie Charlton, 'The Patter of Tiny Contradictions'. Red Rag, no. 5, 1973.

yal rolleri olan ailelerinin bakımını yetersiz koşullarda sağlamak çabası sonucu işlemektedirler. Yine de kadın mahkûmlar adları çıkacak kadar hırçın ve serttiler. Ama şiddetleri genellikle kendilerine zarar verecek nitelikteydi. Örneğin kendilerini kesiyorlar ya da hücrelerini parçalıyorlardı. Belli insanlara sevgi ve bakım göstermeye alışmış olan kadınlar, hapishanede ailelerinin dağılması ve çocuklarını kaybetme olasılığı ile karşı karşıya kalıyorlardı. Kadınlar bununla erkeklerden daha çok karşıyorlardı. Çünkü kadınlar erkekleri, erkeklerin kadınları desteklediğinden daha çok destekleme eğilimindedirler.

Bununla uyumlu bir şekilde, Holloway Hapishanesi'nin, içerdeki kadınları daha çok tecrid edecek şekilde bir hastaneye benzer hale getirilmesi çabası arkasındaki sahtekârlığı açıklamaya çalıştık. Holloway'deki kadınların yüzde 50'den fazlası hapçıydı, gerçekte de haplar Holloway'de kadınların serbestçe elde ettikleri tek maddeydi. Kadınların terapatik rehabilitasyonuna daha büyük önem veren yeni Holloway Hapishanesi, onların hapishaneye düşmesindeki belirleyici maddi sorunlardan dolayı kendilerini suçlamalarını teşvik ediyordu.

Ancak York Way kadın merkezi için uygun bir yer değildi. Burası 1973'de kapandı ve 1974 Şubat'ında Essex Road'da yeni bir kadın merkezi kurduk. Birçok kadın grupları, kampanyaları ve etkinlikleri bu merkezde başlatıldı. Bunların içinde belki de en başarılısı sağlık grubuydu. Bu grup kadın sağlığı konusunda literatür üretti, gebelik testi yaptı, danışma toplantıları için bir kadın doktor sağladı, kendi kendini muayeneyi öğretti, okul çocuklarına sağlık dersleri verdi, doktorlar ve onların kadınlara davranışları ko-

nusunda bilgi topladı, kürtaj olanakları konusunda bilgi verdi, ve daha genel olarak tedavi edici tıp yerine, koruyucu hekimliğin üzerinde durdu. Bundan daha az başarılı olarak da, barınma koşulları ve kadınların evde çocuklarla tecrid edilmesi hakkında bildiriler yazıp, dağıttık. Kadınların daha iyi ev koşulları için verdikleri mücadeleleri destekledik ve bazılarımız ev işgalleri eylemlerinde aktif olarak yer aldık.

1975'e doğru kadın merkezinden kaynaklanan gruplar tarafından bir çok kampanya düzenlendi. 1974 kamu harcamalarında giderek artan kesintilere karşı çeşitli kesinti kampanyalarının başladığı yıl oldu. Yerel Liverpool Road Hastanesi'nin kapatılmasını önlemek için kampanya başlattık ve bir toplum sağlığı kaynağı olarak açık tutulması için çok mücadele ettik. Bazılarımız Islington Çocuk Bakımevi faaliyet grubunda çalıştık ve bakımevlerini ziyaret ederek çalışanların sendikalaşmasına yardım ettik ve çocuk bakımevlerinden yapılacak kesintinin kadınları ne kadar zor durumda bırakacağını göstererek meclisi kesinti yapmaktan vazgeçirmek üzere başarılı bir baskı uyguladık.

Hükümetin kesintiler için baskısıyla aynı zamanda «daha çok ve daha iyi hizmetler» kampanyaları meydana çıktı. 1974 Kasım'ında hükümetin kesinti isteyen ilk sirküleri yayınlandı. Ve o zaman Islington'da genel bir kesinti kampanyasına gidildi ve ilk toplantısı Aralık ayında, İşçi Partisi içinde ve dışındaki militanlarca başlatıldı. Geniş cepheli bir kampanya olduğu için kadın merkezi, kiracılar grupları, kamu sektörü çalışanları ve özellikle hukuk merkezi komşu forumları gibi meclis tarafından finanse edilen toplum grupları tarafından desteklendi. Belki de bununla öz-

gürlükçüler ve feminist çevre ile işçi hareketi arasında ilk kez bir ilişkinin başlamasını elde ettik. Ama bu zamanda bu çok zor bir ittifaktı: Bir günlük eylem yaptıktan sonra çekilen ve kampanyaya saldıran Sendikalar Birliği hiçbir zaman gerçek bir destek vermedi. Bu kampanya sonuçlanmadı. Bugün solun Islington'da daha güçlü bir konumda olmasından dolayı oluşturulacak yeni kesintiye karşı kampanyalar daha ümit vericidir.

Yine bu dönemde Çalışan Kadınlar Ulusal Haklar Kampanyası başlatıldı ve 1974 Ekim ayında ilk delegeler konferansını topladı. Essex Road'da bizim için hiçbir zaman popüler olmadı. Bunun nedenleri beyannamede örgütlenmiş solun hakimiyeti ve liderlik mücadeleleri ile bunun çok şematik ve sadece talepler listesi halinde olması ve esasen işyerlerindeki kadınlarla ilgilenmesi idi. Marksistler her zaman kadının özgürlüğünün onun ücretli emeğe tam katılımı ile saptanacağını savunuyorlardı. Bu yolla da kadınların mücadelesini sınıf savaşına tabi kılıyorlardı. Ve yine bu yolla, ev kadınları ile örgütlenmenin önemini veya ücret sistemine marjinal olan birçok kadının, örneğin fahişelerin mücadelesini gözardı ediyorlardı.

Çalışan Kadınlar Beyannamesi, yani ücretli işteki kadınların durumlarını iyileştirecek on talep listesi, aslında Londra Sendikalar Konseyi'nin bir alt komitesi tarafından biraraya getirilmişti. Sol gruplardaki bazı kadınlar bunu sosyalist feministlerin örgütlenebilecekleri uygun bir temel olarak görüyorlardı. Talepler doğum kontrol yöntemleri, kürtaj ve çocuk bakımevlerini içeriyor olsa da, kadın hareketindeki sosyalist feminist akımın üzerinde gelişebileceği uygun bir platform değildi (örgütlenme çabalarımız karşı-

sında birçok aksilikle karşılaştıksa da kadın hareketi içinde her zaman sosyalist feministler yer almışlardır).

Beyannamenin yetersizliği, kadınların ezilmesini sınıf savaşındaki eşitsiz katılımlarına bağlayan Ortodoks yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Talepler erkek hakimiyetinin temelini oluşturan, cinsiyete dayalı işbölümünü dahi eleştirmemektedir. Cinsiyete dayalı bu işbölümü, eğer kadın çalışsa bile genelde en düşük ücretli ve en düşük statülü işlerde çalışmasını garanti etmekteydi. Buradaki olay, kadınların düşük ücretlendirilmeleri değil ama onların kaçınılmaz şekilde «kadın işlevinde» yığılmalarıydı. Ve kadınlar için müsait olan bu işler düşük ücretli ve düşük statülüydü çünkü bunlar «kadın işleriydi.»¹² Daha çok kadının belli bir kariyere girmesi erkekler için bir tehditti, çünkü kadınların sayıca fazla olması o işin statüsünü düşürmekteydi. Bunun en iyi bilinen örneği on dokuzuncu yüzyıl sonlarında erkek sekreterlerden, kadın sekreterlere dönülmesidir.¹³ Böylece kadınlar işte bile sınıf konumları kadar cinsiyetlerinden dolayı da ezilmektedirler.

Çalışan Kadınlar Beyannamesi feminizme karşı, temelde bir işçi sendikası cevabıydı ve karşı yanıtlar almak iyi bir olaydı ancak bu işçi sendikacılığının kadınlara karşı yetersizliğini de içeriyordu. Bazılarımız Çalışan Kadınlar Beyannamesi'nin eylemlerini destekliyorduk; gerçi yerel beyanname grupları beyannameyi oldukça değişik şekilde yorumlayıp uyguladılar; örneğin Islington'da kadınlar yerel çocuk bakımevleri eylemi grubunda, Liverpool Road Hastanesi Kampan-

12. Bkz. Mandy Snell 'The Equal Pay and Sex Discrimination Acts: Their Impact on the Workplace', Feminist Review, no. 1, 1979.

13. Bkz. Mary Kathleen Benet Secretary: An Enquiry in to the Female Ghetto, Sidwick and Jackson, 1972.

yasasında, Marks ve Spencers'deki ve diğer işyerlerindeki işçileri örgütleme çabasında, ve Sendikalar Birliği tarafından kefil olunan bir genel kadınlar toplantısı organize edilmesinde yer aldılar. Buna rağmen feministlerin mücadelesinin beyannamenin üstünde birleşemeyeceği pek çok noktası vardı.

1975 yılında, Çalışan Kadınlar Beyannamesi İşçi Sendikalar Meclisi Konferansı'nca reddedildi. Bu feminist ve işçi hareketi politikaları arasında kaldı ve sonunda da tutunamadı.

1975'te (James White'ın kürtaja karşı olan tasarısı ile) mücadele etmek üzere yerel bir UKK (Ulusal Kürtaj Kampanyası) oluşturuldu. UKK aynı zamanda bir ulusal kampanya olarak da örgütlendi. Ancak bir kere daha kadınlar feminist olmadığını söyleyerek ulusal yapıdan şüpheyi düştüler. Onlar bunu, politik olarak Uluslararası Marksist Grup (UMG) tarafından yönetildiğini düşünüyorlardı ve MP'leri kendi yanlarına çekmek amacıyla yapılan ve etkinliklerinin temelini oluşturan eylemleri reformist olarak gördüklerinden dolayı reddediyorlardı. Feministler genellikle ulusal yapıdaki kampanyaların sol gruplardaki kadınlara politika belirleme bağlamında; bir üstünlük, avantaj sağladığını düşünüyorlardı, çünkü merkezi olarak örgütlenen politikalarda daha tecrübeliydiler. Bu her zaman kadın hareketi içinde sorun oldu ve sol gruplardaki kadınlarla herhangi bir grupta olmayan kadınlar arasındaki, hattâ hareketin sosyalist feminist akım arasında dahi görülen derin gerilimin nedenlerinden biriydi.

Sol grupların dışında daha yavaş davranıyorduk, her birimiz belirli taktikleri belirli sloganları vb. enine boyuna düşünüyor, çoğumuz daha ileri gitmeye

korkuyor ve bu yüzden de taktik ve örgütlenme konusundaki tüm sorulara cevap bulmuş gözükten kadınlara düşmanca davranıyorduk.

Bugün şunu hissediyorum ki onun kadar zor olan şey, bizlerin hepimizin politik farklılıklardan korkma duygusundan kurtulmayı öğrenmemiz ve politikalarımız konusunda tartışmaya hazırlanmamızdı.

Fakat birçok kadın, kadınların kürtaj olanaklarına kavuşmalarına mani olan tehdit edici sınırlamalara karşı, yerel pazarlarda tezgahlar kurarak ve başka yerlerde karşı çıkan yerel etkinliklere katıldılar. Ayrıca, erkekler için bir seks nesnesi olmak olgusunun kadınların yaşamı için doğurduğu aşağılama, şiddet ve sınırlamaları anlatarak Miss Islington Güzellik Yarışması'na karşı renkli kitle gösterileri örgütledik. Yerel basın ve başka yerlerden en çok hakareti, özellikle erkeklerin kadınlar üzerindeki bu kontrolüne değindiğimiz, kadınların karşılaştığı günlük tecavüz ve şiddetten bahsettiğimiz zaman gördük. Zira bu nokta cinsiyete dayalı bir ideoloji olan ve sadece erkeklerin bizlere hakim olmasını sağlayan bazı belirgin özellikleri kadınlara yüklemekle kalmayan, fakat aynı zamanda kadınca gördüğü tüm özellikleri aşağılayan ve küçük gören erkek üstünlüğü merkezi ideolojisine en doğrudan karşı çıktığımız noktaydı.¹⁴

Arsenol kadınlar grubu ve diğerleriyle birlikte kadın hareketini yerel düzeyde örgütleyecek yerel bir konferans düzenledik. Aynı zamanda kadın hareketi içersindeki başlangıç halindeki sosyalist feminist örgütlenme teşebbüslerine aktif olarak katıldık. Merkez-

14. Karşıt iddialara rağmen kadınlara karşı tecavüz ve şiddet konularında laf etmekte, köktenci ve devrimci kadınlar yalnız değillerdi. Son zamanlarda yapılan büyük gösterilerin temel yürütücü gücünün onların olabileceği de bir gerçek.

de birçok bilinç artırma ve çalışma grubu faaliyete başladı ve kısmen ciddi duygusal rahatsızlıklar geçiren kadınlara yardımcı olmak için, fakat aynı zamanda tüm kadınlar akli sağlığı önemli bir konu olarak gördükleri için bir kadınlar öz terapi grubu oluşturuldu. Derin tedirginlik ve korkularımızın güçsüzlüğümüze bir tepki olduğunu ve genellikle erkekler tarafından bu konuda yeterli şekilde beslenmemizden doğduğunu gördük. Biz duygusal destek sağlamaya alışmıştık, bunu istemeye ve almaya değil, Islington Kadın Terapi Merkezi'nin yaratılması ve feminist terapi konusundaki güncel vurgulamanın arkasında bu vardır. Kızlar için yerel bir okul olan Starcross gibi okullarda kadın özgürlüğü konusunda konuştuk, ve bazı kadınlar merkezde öğrencilere kadın özgürlüğü konusunda dersler verdiler. Kadınlar için bir okur yazarlık kursu açıldı. Geleneksel erkek işlerinde çalışan kadınlar için bir grup vardı ve gerçekte o kadar çok grup vardı ki tamamını hatırlayamıyorum.

Ancak, kadın merkezinden kaynaklanan tüm enerji ve yaratıcılığa rağmen, onu tüm kadınlara, cumartesi ve çarşamba akşamları haftada birkaç saatte daha çok açık tutmak her zaman zor olmuştur. Ve birçok kadın merkezde yalnızca aşağı yukarı bir sene etkinlik gösterip sonra uzaklaşıyordu. Merkeze katılmak için acele eden kadınlar bulmak genellikle zor oluyordu ve orada bir araya gelen farklı gruplar arasında iyi bir iletişim sağlamak zordu.

Bazılarımız merkezi açık tutmak ve etkinlikleri planlamak ve koordine etmek için ücretli bir çalışan için para sağlamayı istediler. Ancak diğerleri bunu hemen reddettiler çünkü böyle bir şeyin yerel meclisten veya devletten para alabilmek için işi «satmak»

yani onlar tarafından yok edilmemize yol açmak olduğunu düşünüyorlardı. Kadınlar aynı zamanda ücretli bir çalışanın hiyerarşik bir yapı yaratacağından korkuyorlardı. İlk nokta bizim devlet analizimizden geliyordu ve bizim sosyal hizmetlileri örneğin, sistemin bastırıcı «yumuşak polisleri» olarak görmemize neden oluyordu. Bizim kendi kendine yardım ve kollektif eylem anlayışımız ile devlet yardımı düşüncesi arasında bir uyumsuzluk, karşıtlık vardı. Sosyal hizmetlilerin veya devlet tarafından finanse edilen hizmet merkezlerinin işleri, insanları, problemlerinin bireysel çözümleri olduğu yanlış düşüncesi ile kandırıp, onların sorunlarını çözmek için direk kollektif eylemlere kalkışmalarını önlemek değil midir? Ancak bizler de ücretsiz çalışan radikal sosyal hizmetliler değil miyiz?

O dönemde, devlet sektöründe çalışanlardaki radikal militan potansiyelin farkında değildik. Bu potansiyel onların bir yandan insan ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet verirken, diğer yandan da kapitalizmin kârlılığine bağımlı bir devlet tarafından çalıştırılıyor olma çelişkisini yaşamalarından kaynaklanıyordu. Bu çalışanların pek çoğu başvuruda bulunanların ihtiyaçlarını karşılama çabalarının yararsızlığından dolayı hayal kırıklığına uğruyorlardı. Örneğin bazı sosyal hizmetliler halihazırda insanları belli konularda mücadele örgütlemekle suçlanan işgal eylemleri danışma merkezlerine veya diğer gruplara yolluyorlardı. Sosyal hizmetler alanında ve devletle, kesintiler kapatmalar ve rasyonelleştirmelerin çalışmayı tehditi anti-kapitalist mücadelelerinin daha geniş imkânlarına en kolay bağlanabilir şeydi, çünkü bunlar insanların ihtiyaçlarını gündeme getiriyorlardı. Pek çok sağlık

görevlisi, öğretmen v.s. işlerini tatminsiz yapan şeyin, kaynak ihtiyacı olmadığının farkındaydılar. Devletin örgütlendiği katı kurallar ve resmî ideolojide bu insanların işlevini zorlaştırmaktaydı.

Bu tür gönüllü grupların -örneğin; hukuk merkezleri, ev yardım merkezleri ve diğer radikal danışma merkezleri, finansmanına karşı son zamanlarda geliştirilen saldırılar, tamamen buraların insanların ihtiyaçları bağlamında mücadele örgütlemeye yardımcı etkili olduklarından dolayıldı. Bu tür kesintilerden elde edilen gelir genellikle çok önemlidir ve zaten kesintilerin nedeni politikti. Bu gönüllü grupların, sadece onlara olmamakla birlikte, esas olarak «radikal profesyonellere» yeni iş olanakları sağladığı doğru olabilir. Fakat sanıyorum ki, Essex Yolu'nda finansman konusundaki çelişkilerin ve onu «kendini besleyen eli ısırarak» (-kendine ekmek atan eli ısırarak Ç.N.) için kullanma imkânları konusunun olmamız gerektiği kadar farkında değildik.

Başkalarıyla birlikte, bu problemlerin bazıları üzerinde son zamanlarda tekrar düşündüm ve daha çok inceleme gerektirdiklerini sanıyorum. Modern devlet azman ve karmaşık bir organizasyon olup, durum kendisinden bunca devrimci strateji geliştirilen 1917 Çarlık Rusyası'ndan oldukça farklıdır. O zamanlar devletin hakim sınıfın çıkarlarını koruyan tümüyle baskıcı bir rolü vardı. Fakat modern devlet kapitalist sınıfta reformist bir politik stratejiye kanallanmış işçi sınıfı hareketi arasında devam eden uzlaşma üzerinde şekillenmiştir. Devlet duyargalarını toplumun her yanına uzatır. Millileştirme, sağlık hizmetleri, eğitim, yaşlı ve gençlerin bakılması, araştırma, güzel sanatların finansmanı gibi şeyler modern devletin, 1945'-

den önce hiç yapmadığı biçimde topluma nüfuz ettiği yolların bazılarıdır.

Özgürlükçüler ve birçok feminist için, topluluk festivallerinden kreşlere ve ihtiyarlar yurduna kadar her yerde, devlet kontrolünün alttan`alta işleyen parmağının görülebileceği anlar vardı. Tüm sistemin çürüdüğünü ve tamir etmeye çalışmanın faydasız olduğunu savunmak eğilimindeydik. Devlet denetiminin günlük yaşamlarımızdaki kapsamlılığını vurgulamamız yanlış değildi, ama tüm uzantılarıyla yekpare bir yapı olduğunu düşünmemiz ve gelişiminde çelişkiler olabileceğini görmememiz bir hataydı. Tory hükümetinin daha önceki İşçi hükümetinin başlattığı devlet yardımlarına yönelik saldırılarını sürdürerek devlet hizmetlerini mümkün olduğunca çabuk özel sektöre devretmeye çalıştığı bugün özellikle açık bir şekilde görülmektedir. Bugün Ulusal Sağlık Servisi (USS)'nden okul geçitlerindeki devriyelere kadar varolan birçok devlet hizmetini savunmamız gerektiği daha da nettir. Bugün artık sorun sadece devleti devirmekten ibaret değildir, sağladığı hizmetlerin genişlemesi ve **dönüşmesi** için savaşılabilecek bir strateji gerekmektedir ve mutlaka merkezi bir biçimde olması da gerekmez. Bu, hepimizin üzerinde düşünmesi gereken ve kadınların ezilmesinin temelinde yatan cinsel işbölümüyle savaşan biz kadınlar için canalıcı bir öneme sahip, sosyalist devletin doğası ile ilgili tüm sorunu gündeme getirir.

Bugün, bir yandan geleneksel sosyal demokrat düşünce üzerinde ve değişik bir biçimde, sosyalizmi, devletleştirme artı devlet planlaması olarak gören Leninist model üzerinde temellenmeyen, diğer yandan da devlet yardımlarını genişletme mücadelesinin ge-

rekliliğine sırtını dönmeyen çok daha incelikli bir reformizm ve devlet çözümlemesine ihtiyacımız vardır. Bu bir yandan devletin saldırıya uğrayan refah kurumlarını savunurken bir yandan da bunları aşmak gereğini savunan bir strateji anlamına gelmektedir. Bu stratejiye küçük çaplı bir örnek olarak son birkaç yılda, kocaları tarafından dövülen kadınların saldırıgan kocalarından kaçabilmeleri için 160 kadının yardımı ile kurulan barınaklar gösterilebilir. Ulusal Kadın Yardım Federasyonu bir yandan barınakların kadınlar tarafından ve kadınlar için işletilmesi gerektiğini ve karşılıklı yardımlaşma ve bağımsızlığı yüreklendirmesini savunurken bir yandan da barınaklar için yerel devlet ödeneği alabilmiştir. Sheila'nın da gösterdiği gibi, benzer örnekler, kreş zaferleri ile ilgili olarak da verilebilir. Buralarda hem ödenek sağlanması gerçekleştirilmiş hem de bunun gerçekleşmesi için savaşımlar kreşlerin denetimini ele geçirmişlerdir.¹⁵

Yine hikâyeme dönecek olursam, 1976 sonlarında kadın merkezimiz kapatılmaya zorlandığı zaman epeyce az gözyaşı dökmekle doğru bir iş yapıp yapmadığımız konusunda yeterince kuşkuya kapılmıştık. Baştan beri merkezde olan kadınlardan biri, «Boşverin, şimdi baştan başlayabilir ve yeni bir kadın merkezi kurarız,» demişti. Ama bunu hiçbir zaman yapmadık. Bunu izleyen üç yıl boyunca ulusal bir Tecavüz Sorunları Merkezi, kadın barınakları, bir UKK grubu ve kadın bilinç yükselme ve çalışma gruplarının yanı sıra özel sorunlar çevresinde örgütlenmiş başka grupların

15. Bakım, oyun sahası ve başka sosyal kolaylıklar üzerine benzer zaferler Jan O'Malley'in: *The Politics of Community Action*, Spokesman, 1977'de tarif edilmiş.

varlığına rağmen Islington'da hiçbir geniş tabanlı kadın özgürlüğü grubu olmadı. Bugün Islington'da yeni bir kadın merkezi var ama bizim eski kadın merkezi-mizle yeni açılan arasında çok az ortaklık var. Bugün sanki her şeye yeniden sıfırdan başlanmaktadır ve bu yeni kadın grubunun, üzerine bir şeyler kurabileceği birtakım derslerin geçmişten çıkarsandığı veya çıkar-sanabileceği kanısında değilim. Eskiden Essex Road'da aktif olan kadınların çoğu, «Yo hayır, aynı problemleri yine en baştan yaşamaya dayanamam,» diyerek yeni merkezde yer almadılar.

Feminizm ve Sol

Bu arada, geleneksel sol gecikmeli olarak kadın özgürlüğü hareketinin enerjisine yetişmeye çalışıyordu. Özellikle 1975'de 40.000 kişinin katıldığı güçlü kür-taj yürüyüşünden etkilendiler. 'Kadınların kurtarıcılar'ına artık gülmüyorlardı. Tabii yine de hepimizin orta sınıf olduğumuzu söylüyorlardı, en azından orta sınıf kökenli liderlerinin söylediği, buydu. Solun feminizm karşısındaki tutumunun bütünlüklü bir çözümlemesini yapabilecek durumda olduğumu sanmıyorum, ama yine de küçük grupları ve feminizmi tümüyle yok etmeyi seçenleri bir yana bırakıp başlıca sol gruplarla ilgili izlenimlerimi aktarmak istiyorum.

Devrimci solu değerlendirmek istememin nedeni herhangi bir tür sekterlik yapmak niyetinde olmam değil, sosyalist feministler olarak kadının ezilişinin kapitalizmin içsel bir parçası olduğunu düşünmemizdendir. Daha önce de söylediğim gibi, kapitalist sistemin sömürüye dayalı sınıf ilişkilerini sürdürebilmesinin ve yeniden üretilbilmesinin temelinde yatan ol-

gulardan biri de, kadının, aile kurumunu merkez alması ile yapılan işbölümü aracılığıyla uğradığı ezilme, aşağılanmadır. Ancak kadınların ezilmesi (siyahların ezilmesi gibi) sınıf sömürsünün bir başka boyutundan ibaret değildir. Kendileri de ne kadar ezilmekte olursa olsun, **tüm** erkekler, en azından bazı kadınlar üzerinde güç sahibi olarak bu durumdan yararlanırlar. Ama kadınların ezilmesinin, sınıf sömürsünün, ve her türlü sınıf egemenliğinin ancak kapitalist toplumun devrimci dönüşümüyle ortadan kaldırılabilceğini biliyoruz. Ezilmemek için savaşılan herkesin sınıf sömürsüne karşı yürütülen mücadelede biraraya getirilmesi gerektiğini biliyoruz.

Yetmişlerin ortasında Komünist Parti'nin (KP) çoğu resmi olarak, özerk bir kadın hareketinin gerekliliğini kabul etmek durumunda kaldı. İleri sürdüğüne göre KP özerk bir kadın hareketiyle geniş ittifaklar yapmak istemekteydi. KP'li kimi kadınlar, kadınların ezilmesinin ideolojisini, erkeklerin olduğu kadar kadınların da nasıl olup da kadının aşağı ve silik olduğu şeklindeki düşünceleri kabul ettiklerini incelemenin önemi üzerinde ağırlıkla durdular. Ayrıca, kapitalist devletin, yönetici sınıfın çıkarları doğrultusunda kadının ezilmesini yeniden üreten ve sürdüren rolü hakkında teori kurmaya başlamışlardır. Birçok KP'li kadının UKK ve diğer feminist inisiyatifleri aktif olarak desteklenmesine rağmen KP'li feministlerin resmi katkıları daha çok teorik ve entelektüel düzeyde olmaktadır.

KP'li feministlerin entelektüel katkısı KP'nin yayın organı (British Road to Socialism) **Britanya'nın Sosyalizm Yolu**'nda ana hatları belirtilen doğrultuyla tutarlıdır. Bu doğrultu kapitalizmin hakimiyetine

karşı ideolojik bir saldırıyı desteklemekte ancak işçi sınıfının kitlesel direnişini örgütlemek için çok az şey yapmaktadır. Nitekim genellikle, KP, işçi hareketinin reformist liderleriyle arasında varolan geniş ittifakları tehdit etme potansiyeline sahip gerçek militanlığı engellemek durumunda kalmaktadır. Örneğin Islington'da Sendikalar Konseyi üzerindeki denetimleri nedeniyle, kasabada ortaya çıkan birçok militan sınıai mücadeleye pratik bir destek sağlamakta sürekli pasif kalmışlardır. Ve yine işsizlik sorunu ile ilgili olarak işten çıkarılmaya karşı gerçekleştirilen beş işgal sırasında ki bunların arasında 1975'de 300 işçinin işten çıkarılması üzerine düenlenen Crosfield elektronik fabrikasının işgali en büyükleriydi. Herhangi bir pratik tepkide bulunmadılar. Tyndale öğretmenlerinin 1976'daki sınıai eylemine de karşıydılar. Bu öğretmenler ilerici eğitim yöntemlerine karşı Konsey'in İşçi Partili sağ kanat tarafından da desteklenen bir kampanyadan sonra işlerinden çıkarıldılar. Bu ittifaklar, KP'nin sosyalizme barış içinde parlamenter geçişe bugün Avrupa komünizmi olarak adlandırılan siyasete olan inancının parçalarıdır.

Böylece KP'nin kadın üyeleri, bir ideolojik eleştiri geliştirmek için gereken imkâna sahip olabilirler, ancak partilerinin bütünsel siyasi doğrultusu üzerinde pek az etkileri olabilir. **Britanya'nın Sosyalizm Yolu**, kadın özgürlüğü hareketinin önemine sık sık değinir. Ancak işçi sınıfının gerçekten devrimci bir şekilde birleşmesi için varolan doğal potansiyeli etkilemelerinden ötürü, ne kadın hareketinin ne de başka özerk hareketlerin siyasi katkısından söz edilmez.

Aslında, son çözümlemede **Britanya'nın Sosyalizm Yolu**, Ortodoks Marksist çözümlemeye aykırı değildir.

Ve bu, işçi sınıfı içinde varolan ayrımların; önemini, kadın hareketinin ve zenci hareketinin, ezilmeye karşı verilecek mücadelenin sosyalizm mücadelesinin vazgeçilmez bir parçası olması şeklindeki taleplerinin önemini gözardı eden bir çözümlemedir.

Dolayısıyla, KP'nin özerk kadın hareketlerine gösterdiği destek,

Krizin her yönünün kaynağı olan temel çelişki ancak sosyalizmle yenilebilir. Sosyalizm özel mülkiyet yerine ortak mülkiyeti gerçekleştirir. Toplumun temel çelişkileri ortadan kaldırılmıştır. (abç-L.S. Britanya'nın Sosyalizm Yolu, satır 465)

diye yazan liderlerinin eğitiminde pek faydalı olamamışa benzemektedir.

Görüldüğü kadarıyla KP'li kadınlara ne istiyorlarsa onu yapma izni verilmekte, KP önderliği ise ne istiyorsa onu yapmaktadır. Bununla beraber bugün KP içinde feminizme gösterilen bu hoşgörülü tutum dahi değişmeye başlamıştır. KP ve diğer sol gruplar sınıai militanlığın uzun zamandır beklenen yeniden canlanışını sezince partideki feministlere 'sınıfa dönüşü' bal-talamamaları söylendi.

Uluslararası Marksist Grup (Troçkist Dördüncü Enternasyonal'in Britanya seksiyonu) özerk bir kadın hareketinin gerekliliğini desteklemede çok daha tutarlı bir teori ve pratiğe sahip gibidir.

Haftalık yayınları **Sosyalist Mücadele** (Socialist Challenge) bugün kadının ezilmesi sorununa ciddi bir şekilde eğilmektedir. Fakat bir bütün olarak kadın özgürlüğü hareketini destekledikleri iddiasında olmalarına rağmen, kadınların ezilmesini, sömürüsünü sınıf sömürüsüne indirgemek doğrultusunda güçlü bir

eğilime sahipler. Örneğin, 1978'de **Sosyalist Mücadele** içinde ortaya çıkan kadınların özgürlüğünü savunan bir çevre, kadınların ezilmesinin sınıf sömürsünden farklılığını ortaya koyacak hiçbir çözümleme yapmadı. Ataerkilliği çözümlemeye çalışmadı.

Burada sorun bir yandan kadınların hakları için ayrı bir örgütlenmeye gitmesine hazır olan UMG'un, Ortodoks Marksizm'in kısıtlılıkları üzerine söyleyeceklerimizi kabul etmek niyetinde olmamasıydı.¹⁶ Feminizmi ve sosyalizmi kaynaştırmak için yapmayı düşündükleri, varolan kendi programlarına «kadınların talepleri»ni, kreşlerle, kürtaj kolaylıklarıyla ilgili talepleri vb. eklemekten ibarettir. Fakat yine, işçi sınıfının ve solun siyasetlerinin tüm karakterini dönüştürmek için feminizmin gerektiğini anlamışa benzemiyorlar.

Feministler olarak, yaptığımızın, sınıfın daha fazla sömürüye uğrayan bir bölümü olarak, erkeklerle birlikte kapitalizme karşı savaştırmaktan daha fazla bir şey olduğunu iddia ediyoruz. Bugün ayrıca işçi sınıfının içinde ve dışında, hayatın her alanında kendini gösteren erkek egemenliğine karşı savaşıyoruz (tabii zenciler de kendi ezilmeleri konusunda benzer bir teoriye sahipler). Böylece kadınlar sadece işyerinde değil, evde de kapitalist toplumsal ilişkilerle mücadelelenin merkezinde duyuyorlardı. Erkeklerin kendilerini değiştirmelerini, kadınlarla ve çocuklarla olan ilişkilerini değiştirmelerini, ve bugüne kadar hep kadınların yaptığı çocuk bakımı ve büyütme işinin birazını üstlenmelerini istiyoruz.

16. Kadının ezilmesi analizinde Ortodoks Marksizm'in sınırları başka yerlerde tartışılmış, mesela, Rosalind Delmar's, 'Looking Again at Engel's «Origins of the Family, Private Property and the State»', A. Oakley and J. Mitchell (eds.) *The Rights and Wrongs of Women*, Penguin, 1976 ve Heidi Hartman, *age*.

Ve işte işçi sınıfı politikasının özünü bu yolda dönüştürmek ve işçi sınıfı içindeki ayrımları ortadan kaldırmak istiyoruz. Kadın hareketinin, UMG'un bir takım önde gelen liderlerince «kültürel bir hareket» olarak biryana atılmasının nedeni büyük bir ihtimalle, günlük hayat hakkında ve karşılıklı ilişkiye geçerken ve birbirimize ilgi gösterirken, yeni, ataerkil ve otoriter olmayan biçimler bulmanın önemi üzerinde duran konuşmalarımızdır. Yapılan çözümlemeye göre devlete yönelik talepler ileri sürmediğimiz için taleplerimiz 'siyasi' değildir. 1977'de, kadın hareketini siyasi talepler öne sürebilecek bir sosyal hareket olarak gören John Ross, kürtaajla ilgili kadın hakları sorununun ancak devlete yönelik talepler ileri sürmeye başlayarak siyasi bir nitelik kazanabileceğini söylemiştir.¹⁷ Kuşkusuz böyle bir çözümleme birçok feminist tarafından reddedilecektir.

Böylece, kadın hareketinin örgütsel özerkliğini kabul etmesine ve hattâ bugün, kadınların davalarını kadınlara ait bir örgütte yükseltmesine rağmen, UMG'un feminizmin, sınıf politikasının doğasına yeni bir boyut ekleyen bir unsur olarak siyasi özerkliğini kabul ettiğini sanmıyorum. Kadınların ezilişinin, «işçi sınıfının tarihsel çıkarları» şeklindeki Troçkist analizle açıklanamayacağı inancında olmamız, sosyalist feministler olarak işçi sınıfını ka'le almadığımız ve gerçek devrimci sosyalistler olduğumuzu kanıtlayamayacağımız anlamına gelmez. Aramızdan bazılarının, feminizmin görüşlerini yeterince benimsemediğini ve içselleştirmedeğini düşündüğümüz bir devrimci örgüte katılmamış olması, oluşturulacak bir devrimci örgüt

17. John Ross, 'Capitalism, politics and personal life' in *Socialist Woman*, Summer 1977.

için verilen mücadelenin bir parçası olmadığımızı göstermez.

Britanya'daki Troçkist geleneğin en büyük grubu olan ve birçok Ortodoks Troçkist yaklaşımdan kopmuş bulunan Sosyalist İşçi Partisi (SİP) özerk bir kadın hareketinin gerekliliğini tümüyle reddetmektedir. Kendilerini yegâne «devrimci sosyalistler» olarak görmeleri kadın hareketi karşısındaki tutumlarını belirleyen temel etmendir. Yani SİP için, tıpkı sınıf mücadelesini yükseltmek olduğu gibi, kadın özgürlüğü için mücadele etmek ile SİP için mücadele etmek tek ve aynı şeydir. Eğer devrimci sosyalist bir bakış açısının gerekliliğini kabul ediyorsan SİP'ne katılmalısın, demektirler. Böylece de kadın hareketinin gerek örgütsel gerekse de siyasi özerkliğini reddetmektedirler.

SİP'nin merkez komitesinden Chris Harman, 1902'de «Ne Yapmalı?»daki Lenin'i çağrıştırarak «Sınıf mücadelesi bir savaş biçimidir ve savaş durumunda bir tek önderlik olmalıdır» demektedir. Dolayısıyla da kadınların örgütsel bağımsızlığa ihtiyaçları olduğu reddedilmektedir. Harman, kadınların ezilmesinin kapitalist sömürüden kaynaklandığını ileri sürmekte ve dolayısıyla kadınların siyasi bağımsızlığı olan bir örgütlenmeye ihtiyaçları olduğunu reddetmektedirler.¹⁸

SİP'nin kadın hareketi ile ilgili bir şey yazması söz konusu olduğunda, benim bugüne kadar rastladıklarımın bakılırsa, yazdıkları, hareketin orta sınıf kökenli olması ile ilgili alaycı yorumlardan ibarettir. Örneğin SİP'nin kadın politikası ile ilgili konularda önde gelen yazarlarından Anna Paczuska,;

18. SİP'nin kadın politikasına ilişkin güncel tavrı ve Women's Woice'da 'kriz' olarak nitelenen bu rapor kısmen SİP'li yoldaşlarla yapılan detaylı tartışmalar sonucu elde edilmiştir.

Her şey bir orta sınıf kadınları hareketinden ibarettir; çoğu otuzunda, cafcıflı dergiler, magazinler için anılarını parlatan, kibirli bir kendinden memnulukla, ipotekler ve bilmem hangi dergiye ödenen aidatlarla kuşatılmış bir halde... Hareket ayakta ölmektedir, daha doğrusu varlığını sürdürdüğü rahat koltukta otururken can vermektedir. Saygınlık, notalı doğrudan devlet yardımı ve ileri gelenler öldürücü darbeyi vurmuştur. (Sosyalist İşçi, 7 Nisan 1979)

diyerek 1979'daki sosyalist feminist konferansı aşağılamaktadır. «Orta sınıf» SİP'nin en sevdiği tahkir edici terimlerden biridir. Tabii hiçbir zaman çağdaş işçi sınıfını veya, örneğin, öğretmenlerin konumunu tanımlamaya uğraşmakla canlarını sıkamazlar. SİP için öğretmenler SİP içinde yer aldıkları veya sendika toplantılarına katıldıkları sürece işçi sınıfındandır. Yok eğer bir kadın özgürlüğü konferansına katılırlarsa orta sınıftandır. Sanırım birçok işçi, hiçbir zaman ipotekleri, dergileri ve rahat mobilyaları olmadığını öğrenince şaşırarak ve kendini hor görülmüş hissedecektir. Bir kimsenin sınıf kökeni ile sınıfsal bakış açısı arasında bir ayırım yapmamız gerektiği doğrudur fakat SİP böyle bir şey için kesinlikle çaba harcamamaktadır. İşlerine geldiği zaman bu ayırımı tanıdıkları için, öğretmenler, teknikerler, vb. gibi proleterleşmiş beyaz yakalıları da kapsayacak yeni bir işçi sınıfı anlayışı geliştirmek gerçekten gerekmektedir. Neden katıksız bir ikiye bölünmüşlüğüne sığınalım ki?

Yukarıdaki alıntıda ve SİP'nin haftalık yayın organı **Sosyalist İşçi**'de ve başka yerlerde çıkan daha birçok yazıda, Anna, kadın hareketine karşı sadece çelişik hisler beslemekle kalmayıp, bariz bir düşmanlığa sahip olduğunu göstermektedir. Bizi ve eylemlerimizi,

hepbirlikte bir yana atmak için uğraşmaktadır. Yeni bir yazısında ise bu kitabı yazan bizleri kastederek:

Bunlar işçi sınıfının kadın özgürlüğü mücadelesini kazanmak için gereken kapasite ve yaratıcılığa sahip olduğuna inanmamaktadırlar. Güvenmemekte ve kendi mücadelelerini kendilerine saklamaktadırlar. (Sosyalist İşçi, 18 Ağustos 1979)

demektedir. Burada Anna'nın tanımladığı SİP'nin tutumudur. Benim daha önce Ortodoks Marksist tutum olarak sözünü ettiğim bu tutum, işçi sınıfı içindeki her tür bölünmeye, sınıfın birliğine engel olduğu gerekçesiyle karşı çıkar. Buna karşılık olarak, güçlü ve bağımsız bir kadın hareketinin gerekliliğini savunuyoruz biz. Kadınların mücadelesini kavrayabilecek ve bu mücadele etrafında örgütlenebilecek bir hareket, sorun doğasını değiştirmek, daha da önemlisi, sınıf ve toplum içindeki bölünmeleri yenmek için siyasi bir gerekliliktir.

Dahası Anna'nın yorum ve iddiaları bir bireyin sesi olarak görülmemelidir, bunlar SİP'nin erkeklerin egemen olduğu merkez komitesinin ezici bir çoğunluğunun kadınlarla ilgili görüşlerini temsil etmektedir. Ancak SİP üyelerinin kurduğu Kadınların Sesi (Women's Voice) dergi ve örgütünde durum çok daha karmaşıktır. SİP'nin merkez komitesi Kadınların Sesi'nin SİP'nin «periferi örgütü» olmasını ve «en iyileri»ni SİP'e çekmek üzere işçi sınıfı kadınlarını, özellikle işyerlerindeki örgütlemesini istemektedir. Ne var ki, Kadınların Sesi'ndeki birçok SİP'li kadın bu duruma karşıdır. Kadınların Sesi'nin SİP'nin bir kardeş örgütü olarak daha fazla bağımsız olmasını istemekte ve kadınların ezilmelerine karşı her alanda sürdürdükle-

ri mücadelede daha fazla önem vermek arzusundadırlar. Ne yazık ki, yine de birçoğu kadın hareketini, orta sınıf hareketi ve reformist olmakla ve işçi sınıfı kadınlarıyla ilişkiye girmeyi becerememekle suçlamaya hâlâ devam etmektedirler. Birkaç yıl önce resmî UKK'nın ardından ayrı bir kürtaj gösterisi düzenlemelerine yol açan işte bu tür bir yaklaşımdır.

Bu görüşün aksine, kadın hareketinin sosyalist feminist akım içinde de, politikalarını güncel **durumla uyarlı kılmak** ve kadın hareketine bir işçi sınıfı temeli oluşturmak isteyen birçok kadın bulunduğuna inanıyorum. Bu doğrultuda daha çok şey yapmış olsalar da, bu bakış açısı sadece SİP'ne özgü değildir. Konferanslarımıza ve yerel toplantılarımıza çok sayıda işçi kökenli kadın katılmasını sağlayamamış olsak da, kadın hareketinin yürüttüğü Kadınlara Yardımı (Women's Aid), tecavüz sorunları merkezi, kreş kampanyaları, Londra'daki Elizabeth Garrett Anderson Hastanesi'ni koruma için yapılan kampanya gibi örneklerin kesilmesi ilgili kampanyalarda ve başkalarında birçok işçi kadınları da yer almışlardır. Kadın hareketi Trico kadınlarının eşit ücret için yaptıkları grevin savunulmasında ve sendikaların tanınmasını talep eden Grunwick grevcilerinin desteklenmesinde seferber olmuştur. Birçok feminist sendika konseylerinde ve kiracılar birliklerinde aktif olmuşlardır. Hareketi işçi sınıfı doğrultusunda geliştirmekte sorunlarımız olduğunu reddetmiyoruz fakat Kadınların Sesi'nin kadın hareketinin önemini gözardı etmesinin ve ondan öğrendiklerini yadsımasının siyasi açıdan yanlış olduğunu düşünüyoruz. Yeni **Kadınların Sesi** dergileri bile kadın özgürlüğü dergisi **Spare Rib** (Adem'in Fazla Gelen Kaburga Kemiği)'e daha çok benzemeye:

başlayıp, bu yayından birçok düşünceyi ödünç alması üzerine başarı kazanmıştır.

Kadınların Sesi'nin işyerine yönelmeye verdiği ağırlık da kabul edemeyeceğim bir düzeydedir. Bu konuya aşırı bir önem vermelerinden ötürü, kadınların erkek egemenliğine karşı verdikleri temel mücadelelerin çoğunu tali kılan bir mücadelenin öncelliğini kabul etmek durumunda kalmaktadırlar. Bundan ötürü Lindsey German, kadın hareketinin insiyatifleri ile ilgili olarak şunları yazmaktadır:

İşçi sınıfından kadınlarla, en güçlü oldukları yerlere oranla daha çok (sendikalar ve kiracılar birliği) bu kadınların en zayıf oldukları yerlerde ilişkiye girelebilmektedir (kocaları tarafından dövülen kadınlar evi veya tecavüz sorunları merkezinde)... (Socialist Review, Kasım 1978)

Ve kadınların hergün sokaklarda yüzyüze geldiği şiddet ve rahatsız edici hareketlere karşı düzenlenen «Geceyi Tekrar Kazanmak» gösterisini ise «yumuşak bir çıkış» olarak yorumlamaktadır. Kadınlarla güçlü oldukları alanlarda ilgilenmeyi savunan bir görüş vardı. Fakat **gerçekte** kadınlar bugün sendikalar da güçlü değildirler ve üyelikleri niceliksel olarak artsa da, güçlenmekte değildirler. Bizce sendikalardaki kadınların güçlenmesinin tek yolu **dışardan güçlü bir kadın hareketi tarafından desteklenmeleridir**. Bu SİP'nin Marksist'liğine rağmen göremediği diyalektik bir süreçtir. Kuşkusuz «Geceyi Tekrar Kazanmak» ve UKK, sendikalardaki kadınların desteğinden yardım görmüştür ve sendikalardaki kadınlar da kadın hareketi tarafından desteklenmektedir.

Bazı dönemlerde Kadınların Sesi kadınların mücadeleleri için destek oluşturmakta etkin görülse de SİP'ne taraftar devşirmeye öncelik vermeleri ve kendi partilerine katılmayı devrimci bir bakış açısı benimsemekle özdeşleştirmeleri Kadınların Sesi'nin kitlesel bir kadın hareketi kurmak için gereken odağı oluşturmamaya çalıştığını göstermektedir.

Sınıfın ve kadınların karşı karşıya olduğu baskının arasındaki karşılıklı etkileşimin, kadın hareketince hiçbir yanlış barındırmayacak bir şekilde kavranmasını, sol ve işçi hareketlerinin bu gerçekle yüzyüze gelmelerini sağlamalıyız. Bunlar merkezî bir öneme sahip olmakla kalmayıp, **birbirlerini besleyip geliştirmektedirler**. Ve hiçbirini diğerine indergenemez. Ortodoks Marksist analiz, sınıfın cinsiyetten önce geldiğini söylerken ve Lindsey German «Temel ayrım cinsler arasında değil, toplumda servet yaratanlarla, onları soyanlar arasındadır» (Socialist Review, Eylül 1979) diye yazarken, bir de cinsiyeti sınıfın önüne koyan «devrimci feministler» vardır. Bunlar, **«kadınların devrimi devrimdir, cinsel mücadele mücadeledir...»**¹⁹ derler. Devrimci feminizm eleştirisinin geliştirileceği yer burası değildir. Gerçi, insanlığın yarısını **biyolojik** bir düşman olarak bir yana atan bir siyasi teori bana saçma geliyor. Ama yine de devrimci feministlerin vurguladığı, tecavüz, pornografi ve erkeklerin kadınlara şiddet göstermesi gibi kimi sorunlar feminizm için merkezî bir öneme sahiptir ve sosyalist feministlerce ve bir bütün olarak sosyalist hareketçe **ele** alınması gerekmektedir.

Ancak şimdi özgürlükçüler ve devrimci feminist-

19. From the 'Revolutionary Feminist statement' to the Birmingham Women's Liberation Conference, 1977.

lerin yaptığı gibi sadece, kendi ezilişinin çevresinde örgütlenmekten söz etmenin yeterli olmadığını savunacağım. Örneğin, hepimizin kadın olarak eziliyor olmasına rağmen, hepimizin, **kadınlar olarak bile**, aynı şekilde ezildiği doğru değildir. Zenci ve işçi kökenli kadınlar farklı şekilde ezilir ve kadınlar arasında dayanışma kurmak için bunu kavramamız gerekir. Daha genel bir bakış açımız olmadıkça, bugün birçok anti-kapitalist mücadelenin, bariz bir şekilde kadınları kapsayan mücadelelerin, zenci ve anti-emperyalist mücadelelerin ve Muhafazakar Parti'nin işçiler üzerinde saldırgan girişimlerde bulunduğu bu dönemde ihtiyaç duyulan işçi sınıfının yeni savunmasının gelişiminin bir parçası haline gelemeyiz. Feministlerin bir sosyalist bakış açısına ihtiyaçları vardır, fakat feminizm üzerinde temellenmeyen, işçi sınıfı, ve bir bütün olarak toplumda, varolan ayrımın güçlü ve özerk bir kadın hareketi gerektirdiğini kabul etmeyen bir Marksizm bizce 'sosyalist' değildir. Kadınları özgürleştirmeyecektir.

Bir Kasabada Sosyalizm

Başlıca sol gruplar teori ve pratiklerinde, Marksizm ve feminizmi kaynaştırmak için yeterli yollar bulamamışa benzemektedirler. Fakat yetmişlerin ortasında, kadın hareketi içinde aktif olan birçoğumuzun siyasi bakış açısında da sorun ve kısıtlamalar olduğunu, giderek artan bir netlikte farkediyordum. Çoğumuz kadınların nihai kurtuluşunun sınıf, ırk, cinsiyetle ilgili her türlü hiyerarşik ilişkinin kırılmasına bağlı olduğuna inanıyorduk. «Devrim olmadan kadın özgürlüğü gerçekleştirilemez. Kadınlar özgürleşmeden

devrim gerçekleştirilemez.» Ne var ki, tek başına kadın hareketinin, çoğumuzu modern kapitalizm ve onunla mücadelede ulusal ve uluslararası düzeyde işlerin nasıl yürüdüğüne ilişkin tam bir yorumla donatıldığı söylenemez.

Kadınların, günlük yaşamdaki kişisel baskı ve kişisel ilişkilerle ilgili net bir anlayış üreten siyasetleri ile dünyayı bir **bütün** olarak ele alan bir anlayış üretmekte daha becerikli gözüken sol grupların siyasetleri arasında bir çatlak süregelmiştir. Diğer yandan bu doğal olarak, kadınların insanlar ve duygularına yönelik ilgileriyle erkeklerin pratik meseleler ve büyük geniş dünyaya duydukları ilgi arasındaki geleneksel ayrımı yansıtır. Her zaman mücadelenin öznel yönüyle bir sorun olarak ilgilenmeyi üstlenebilir ancak kimi alanlarda bundan öteye gidemeyebilirdik.

1974'ün sonlarına doğru enerjimi daha çok bir yerel siyasi yayına **Islington Gutter Press**'e kaydırmaya başlamamın nedenlerinden biri de buydu. Bu özgürlükçü sosyalist ve feminist bir yayındı ve kadın merkezini kuran kadınların bazıları bu yayınla ilgili olarak da çalışmıştı.

Beni yeni siyasi inisiyatifler aramaya yönelten, Kadın Merkezi kuran kadınların buraya duydukları ilginin giderek sönmesi ve aynı zamanda **Essex Road**'da işçi sınıfından kadınları bünyemize katmaktaki yetersizliğimizdi. Fakat dünyayla ilgili daha net bir teorik bakış açısı, en azından kadınların dünyadaki ezilen konumuna ilişkin gerçek bir anlayış edinmemi sağlayan kadın hareketinin yazıları ve bünyesindeki tartışmalar olmuştur. **Essex Road**'daki eylemlerimiz siyasi bir katkıda bulunabileceğimize ilişkin güvenimizi arttırdı ve böylece hem duygusal hem de teorik açı-

dan daha güvenli olduk. Bir Amerikan sosyalist feministi olan Linda Gordon, bu noktayı daha da genel-
leştirerek,

*...kendilerini derinden etkileyen kişisel sorunla-
rını daha geniş kapsamlı siyasi yapılarla bağdaştır-
maya başlayınca, insanlar genellikle bir sonraki adım
olarak süratle toplumu siyasi olarak anlamlandırma
işine girişmektedirler. Bu sadece bir varsayımdan iba-
ret değildir; son on yılda birçok kadın cinsel ilişkiler-
le ilgili yakınmalarından feminizme, oradan da sosya-
lizme kanalize olmuşlardır.²⁰*

demektedir.

Gutter Press'de çalışmak, içinde yaşadığımız alan-
la ilgili bir anlayış edinmemizi sağladı. Yerel siyasi
sahnenin karmaşıklıkları ile boğuşmak birkaç yılımızı
aldı. Bu süre içinde yerel idari kuruluşların işleyişleri
ve yerel otorite maliyesinin çalışma biçimi ile ilgili
bilgiler edindik. Bölgede yaşayan kadın ve erkeklerle
daha fazla temasımız oldu. Kasabadaki konut sorun-
ları, daha iyi hizmet için verilen çeşitli mücadeleler,
Islington Sendikalar Konseyi'nin eylemsizliği ve bir
işçi konseyinin daha ileri politikalar benimsemesi için
çalışan küçük İşçi Partili sol kanadın eylemleri ile il-
gili daha fazla bilgi edindik.

Haber olarak yayınladığımız çeşitli mücadele ve
eylemler arasında bağlantılar kurmaya çalıştık; daha
iyi konut koşulları için, ve ev sahiplerinin yaptığı ezi-
yetlere karşı, servet patlaması ve yerel sanayinin ge-
rilemesine karşı, daha iyi eğitim ve gençlerin daha
fazla olanağa sahip olması için, ırkçılığa ve kadınların

20. From 'Sex, Family and the New Right' in Radical America, Winter 1977/
78.

ezilmesine ve her türlü sosyal yardım kesintisine karşı ve sosyal hizmetlerin denetlenmesi için verilen mücadelelerdi bunlar. Bu sorunlara sığ bir anlayışla yaklaşmıyorduk, 'Hackney'de, ve hattâ Haiphong'da olup bitenlerle' ilgili olduğumuzu söyleyerek bu sorunları her zaman 'geniş kapsamlı bir bakış açısı'na oturtmaya çalışıyorduk.

Tüm sol gruplardan bağımsız olmayı sürdürdük çünkü bize ne yapmamız gerektiğini anlatmalarını istemiyorduk. Hepsinin otoriter, hiyerarşik ve erkeklerin egemen olduğu gruplar olduğunu düşünüyorduk. Profesyonellik ve erkeklerin egemenliği ile ilgili benzer sorunlar -sürekli olarak- gazetede de ortaya çıkıyordu tabii. Daha da önemlisi, Big Flame dışındakilerin yerel çalışmayı ve bir bölge temelinde örgütlenmeyi vurgulayan, ve onların sınıai eylemlilik ve belli ulusal kampanyalarda odaklanan eylem politikalarından farklılık gösteren politikamızı ciddiye almadıklarını biliyorduk.²¹ Parti kuruluşlarına ve taraftar kazanmaya verdikleri önemin ve ulusal kampanyalar başlatmaktan duydukları rahatlığının bence haklı olarak, bizim herhangi bir direniş veya mücadele içinde yer alanların tümünün özel eylem ve ihtiyaçlarına açık ve duyarlı, kendi ayakların üzerinde durabilen bir yerel örgütlenme çabalarımızla çelişebileceğini düşünüyorduk. Ama bir yandan da yerel bir sosyalist gazete çıkaran fakat daha geniş hiçbir sosyalist örgüte karşı sorumlu olmayan bir küçük grup olarak izole edilmek ihtimali karşısında da tedirgin oluyorduk.

21. Beyond the Fragments'in ilk baskısının Troçkist basımdaki etkisinden yola çıkarak, mahallî örgütlenme üzerine olan bu bölüm birçok yayında tamamiyle görmemezlikten gelinmişti, durumun değişmemiş olduğunu görüyoruz. Değişeceğini ummuştum.

1978 Mayıs'ında **Gutter Press**, kısmen izole olmak kuşkumuzu yenmek ve bir topluluk olarak gelişmekteki yetersizliğimizi aşmak ve kısmen de daha çok insanın gazeteyle, doğrudan direk bir bağlantıya girmesini sağlamak için bir yerel sosyalist konferans düzenledi. Aynı zamanda gazetenin bizimkine benzer bir siyasi bakış açısına sahip, daha geniş bir sosyalist gruplaşmayla, daha fazla sorumluluk üstlenmeyi gerektiren bir ilişkiye girerek, mücadeleye destek sağlamakta ve çeşitli alanlar arasında bağlantılar kurulmasına yardımcı olmakta daha etkin olmasını sağlayacak yollar olup olmadığını görmek istiyorduk. «Topluluk ve sınıai mücadeleleri arasında köprü kuran kalıcı örgütsel bağlantıların teşvik edilmesine yardım etmek...» istediğimizi, «yerel mücadelelerde yer alan insanlar arasında daha derin bir işbirliği ve destek oluşturmının mümkün olduğunu hissettiğimizi ve tam böyle bir işi yerine getirebilecek miltan bir Sendikalar Konseyi'nin yokluğunda yeni işbirliği olanakları» arayacağımızı yazdık (**Gutter Press** broşürü, Mart 1978). 150 kişinin katıldığı konferansta, sol grupların içinde ve dışında, İşçi Partisi'nin içinde ve dışında Islington'da bir sosyalist merkez kurmaya istekli birçok insan olduğunu anladık. Şimdi bu sosyalist merkez, yerel bir pubda her hafta toplanmakta ve solun büyük bir kısmı tarafından, özellikle İşçi Partisi, KP, UMG ve Big Flame'deki bireyler ve birçok sosyalist feminist ve bağlantısız sosyalist tarafından desteklenmektedir.

Merkez, İrlanda sorunu, feminizm, ırkçılık ve faşizm ile ulusal ve uluslararası mücadelelerle ilgili çok sayıda insanın katıldığı birçok başarılı toplantı ve yerel durumu daha ayrıntılı olarak kavramaya, eğitim ve eğlence sağlamaya yönelik girişimler düzenledi.

Daha geniş kapsamlı mücadeleleri tamamlayıcı nitelikte, örneğin, büyük bir İrlanda gösterisinden önce veya sonra düzenlenen bir toplantı gibi, geceler planlandı. Böylece bölgedeki diğer militanlarla karşılaşmak için yararlı bir ortam oluşturmuş oluyordu. Bu da bir takım mücadeleler sözkonusu olduğunda, birlikte daha fazla düzenli iş yapılması, ve alternatif bir sosyalist ve feminist kültürün gelişmesini güçlendiren siyasi eğitim ve eğlenceler düzenlenmesi imkânlarını arttırdı. Bence merkezin Islington'da gerçek bir imkân haline gelmesini sağlayan Gutter Perss'in militanlar arasında bağlantı ve güven oluşturulması için harcadığı tutarlı çabadır. Gazete topluluğu bugün daha da genişlemiş ve siyasi açıdan da daha fazla çeşitli unsur barındırır hale gelmiştir.

Bu nedenle sosyalist merkez kısmen, ilk kez geleneksel sol dışındaki ögelerce başlatılan bu yeni örgütlenme biçimleri bulma çabalarının geçerlilik kazanması için çalışmıştır. Yine de, bugün merkezin, işçi sınıfı içindeki temelimizi daha da geliştirecek bir yerden çok, sol içinde bir işbirliği ve tartışma odağı olarak iş gördüğü doğrudur. Bazılarımız mücadelenin içindeki insanlara sağlayabileceğimiz desteğin bu sorunun üstesinden gelmeye başlayabileceğini ummaktadır. Diğerleri bu sorunla ilgili daha az tedirgin olmaktadır. Aslında bu merkezin en ilginç veya belki en acıklı yönü, her şeyden çok sol alternatifler yaratmak sorunuyla ilgilenenlerle, her şeyden önce sınıf savaşımı ile ilgili olanları, genellikle hangi nitelikte tanımladığı ve aralarında nasıl bir ayırım yaptığıdır. Yine de çoğumuz hâlâ merkezin sosyalistler ve feministler arasındaki işbirliğini güçlendirecek gerçek imkânlar, ve aynı zamanda da bölgedeki kadın ve erkek işçilere

ulaşmayı sağlayacak bir yol yarattığını hissediyoruz. Bu, işyeri ve sendikalarda yoğunlaşan, daha geleneksel siyasi çalışma biçimlerini reddettiğimiz anlamına gelmez.

Bazı Sonuçlar

Bu son bölümde, kadın hareketi ve özgürlükçü sol içinde örgütleniş biçimlerimizin yol açtığı kimi sorunlara dönmek istiyorum. Açıklamaya çalıştığım gibi her zaman yerel eylemin önemini vurguladık ve ulusal örgütleri fazlaca önemsememek eğiliminde olduk ve bu tür örgütlenmelere kuşkuyla baktık. Ulusal nitelikteki yapılarda özellikle kadınların erkek egemenliği ve önderlik sorunlarının üstesinden gelemeyeceğine ve yaşıntılarına katkıda bulunabileceklerini hissedemeyeceklerine inandık. Tabii bu, ulusal ve uluslararası politikalara aşırı bir önem veren ve yerel örgütlenmelerdeki çabaları yerelcilikten ibaret oldukları gerekçesiyle ka'le almayan, geleneksel devrimci solla çelişmektedir. Kadın hareketinin bugüne kadar gerçekleştirebildiği ulusal örgütler sadece özel sorunlarla ilgili mücadelelerle sınırlıdır, örneğin UKK, Kadın Yardım Örgütü veya IFKK (Irkçılığa ve Faşizme Karşı Kadınlar) gibi. Fakat bu durum bizi, bu özel mücadeleleri bağdaştırmakta dahi sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bütünsel bir bakış açısına nasıl sahip olacağız, hangi eylemlere katılacağımıza nasıl karar verip, çalışmalarımızın sonuçlarını nasıl değerlendireceğiz?

Kanımca, Essex Road Kadın Merkezi'nin nihai çöküşü ve yerine bir şey koymak konusundaki yetersizliğimiz, küçük yerel grupların oluşturduğu herhangi

bir gevşek ilişkiler ağının karşılaşılabileceği genel sorunlarla bağıntılıdır. Tek başına ilerlemekte olan bir küçük grubun ortaya çıkan sonuçlar karşısında çözüm yolları bulması, nerede başarıp nerede başaramadığını kestirmesi hiç de kolay değildir. Başka yerlerdeki başka insanların sizin deneyimlerinizden dersler çıkarması ve sizin de onlardan bir şeyler öğrenmeniz güçtür. Başka gruplarla eylemlerimizi kıyaslayarak yapılacak daha düzenli deneyim alışverişinden yararlanabilirdik.

Gerçek anlamda deneyimlerin paylaşıldığı ve dersler çıkarıldığı bir süreç içinde çalışıyor olmamak güç bir sorundur. Kadın merkezleri ile ilgili, Temmuz 1979' da yapılan yeni bir konferansta tüm eski tartışma ve sürtüşmeler sanki ilk kezmişçesine yeniden gündeme geldi. Kadınlar ücretsiz çalışan sosyal hizmet görevlileri gibi mi davranmış oluyorlardı?

Herhangi bir zamanda erkeklerin merkeze katılmalarına izin verilebilir mi? Merkezlere yardım alınmalı mıydı? İşçi sınıfından kadınlara ulaşmak neden güçtü, ve bu önemli miydi? Sürtüşmeleri çözüme bağlamak her zamanki gibi güce benziyordu. Özgürlüğü elde etmek için gereken bütünlüklü bir stratejiye merkezlerin nasıl katılacağı konusunda, üzerinde anlaşılan bir ortak görüş yoktu. Bu durmadan tekrarlanan sürtüşmeler herhangi bir biçimde bir ulusal örgütün gerekliliği için güçlü bir sav gibiydiler. Ancak yine de yeni hareketlerden bir şeyler öğrenmek yerine, evrensel olarak geçerli görülen eski formüllere ve dogmalara da dayandıkları sürece, ulusal örgütlerin bir şeyler öğrenmekte yavaş olacakları doğrudur. Örneğin, kadınların ezilmesi, ırkçılık, ulusal özerklik ve enerji politikaları, devrimci solun ele almakta yavaş oldu-

ğu sorunlardır. Fakat kadın hareketinin geçmişteki etkinliğini değerlendirecek ve bunu daha az rastlantısal bir biçimde geleceğe ilişkin doğrultular geliştirmekte kullanacak bir yola ihtiyacı vardır.

Essex Road'da politikamızı kendi dışımıza çıkarıp, yaygınlaştırmamızın ve bölgedeki işçi kadınlarla ilişkiye geçmenin güç olduğunu öğrendik, fakat bununla ilgili olarak ne yapmak gerektiğini hiçbir zaman tam olarak bilemedik. Bu çözülmesi kolay bir sorun değildir. Fakat eğer işçi sınıfından kadınları da aramıza katmak istiyorsanız, kimi zaman sadece kadınlarla ilgili olmayan, örneğin kreş, konut vb. ile ilgili sorunları da ele almalısınız. Bu sorunları feminist bir bakış açısıyla birleştirebilirsiniz, fakat bunu yapabilmek için, eyleminizin temelini genişleterek kadın grubunuzun dışına çıkmanız gerekir. Belki de, belirli bir yapımızın olmayışı, dostluk ilişkilerimizin oluşturduğu ilişki ağının dışında kalan işçi sınıfından kadınların aramıza katılma yollarını bulmasını güçleştirdi. Kocasının şiddetine dayanamayıp kaçana dek her gün bizim Kadın Merkezi'mizin önünden geçmeyi alışkanlık haline getiren fakat hiçbir zaman içeri girmeye cesaret edemeyen bir kadın biliyorum. Şimdi bir kadın yurdunda çalışıyor bu kadın, fakat o günlerde bizim kim olduğumuzu bilmezken, bizden destek aramak onun için zor olacaktı.

Bu, bir başka sorunla bağıntılıdır. Doğru bir tutumla, kadınlar, kişisel ilişkiler çerçevesinde bir mücadelenin sosyalizm mücadelesine eklenmesinin öneminin farkındadırlar ve bu yapılmadıkça birçok kadının harekete katılamayacağını savunmaktadırlar. «Kişisel olan siyasidir» kadın hareketinin en önde gelen sloganıydı. Fakat bu slogan son derece muğlak bir bi-

çimde yorumlanageldi ve ne yaparsan yap, yaptıklarının siyasi bir önemi olacağı anlamına geldiği düşünüldü. Sloganın ardında yatan düşüncenin bu olduğunu sanmıyorum. Vurguladığı ve savunduğu, insanlarla yaşamak ve ilişkiye girmekte seçtiğiniz biçimle, toplumsal değişim mücadelesi arasında bir **bağlantı** olduğuydu.²² Eziklik ve edilgenliğe doğru itilmemiz, kendimizi erkeklerin egemen olduğu solun bir parçası olarak hissetmemizi veya mücadele etmemizi güçleştirdikçe bu bağlantı kadınlar için daha barizleşti. Atakerkillik ve kapitalizme karşı verdiğimiz mücadelede yaptıklarımız ve söylediklerimizin önemli olduğuna ilişkin bir güven hissedebilmemiz için yeni destekleyici yapılar kurmamız gerekmektedir. Kadınlar, günlük hayat içinde birbirimize karşı davranışlarımızın sosyalizm mücadelesinin bir parçası olduğunu, ve böylelikle bizzat kapitalizm içinde sosyalizmin gelişmeye başlayabileceğini, ancak savaşılacak ve yenilecek bir baskının var olmaya devam edeceğini söylemektedirler.

1968'den sonraki on yıl boyunca, özgürlükçülüğün ve feminizmin çakışan alanlarında karmaşık bir gelişme oldu. Birçok özgürlükçü geleceğin nüvelerini içinde barındıran hayat biçimi ögesinin önemini giderek daha fazla vurgulamaya başlamış gibidirler. Bu durum birçoklarının siyasi halk hareketlerinden ve sınıf politikasından, 'halk' tipi 'sade' mutluluğa veya mistisizme veya kepekli kara ekmekle beslenmeye veya gecekondlu mahallelerine özgü kooperatiflere dönmelerine neden oldu. Ancak bu tür geri dönüşler birçok insana açık seçenekler değildi özellikle de işçi sı-

²²: Siyasal ahlağın gelişiminin önemini tartışırken Barbara Ehrenreich bu noktaya değiniyor, 'Toward a Political Morality', Liberation, July-August 1977.

nının bunları seçme özgürlüğü yoktur. Hem evde hem işte, sermaye-işgücü ilişkileri içinde, kendilerini ve ailelerini ayakta tutabilmek için yapmak zorunda oldukları şeyleri yaparak çok daha fazla uzağa düşmektedirler. Fakat bu, kent ve tüketici yaşamından sıyrılmanın İngiliz sosyalizminde derin kökleri vardır (Carpenter, Owen, vb.) ve sosyalist hareket içinde, eksikliği bizim için önemli zararlara yol açabilecek hayalperest bir akımı sürdürür. Bugün, en net olarak 'topluluk hareketleri' olarak bilinen akım içinde varolmaktadır. Kadın hareketinin kimi kısımları da diğerleri tarafından kültürel milliyetçilikle anoloji kurarak 'kültürel feminizm' olarak nitelendirilen aynı eğilimi göstermektedir.²³ Belki 'kültürel bir özgürlükçülük'den de söz etmek mümkündür. Bu tür politikalar bize, yeni ve daha iyi yaşamak imkânlarını gösterir, fakat savaşçı bir feminist ve sosyalist hareketin oluşturulması ile aralarındaki ilişkinin kesin niteliği, tarihsel olarak ve içinde bulunduğumuz dönemde muğlaklığını sürdürmektedir.

Islington'da kadın merkezinin kapanmasıyla birlikte, kadın hareketinin oluşturulmasından çok yaşam biçimleri üzerinde yoğunlaşmak eğilimi arttı. Çünkü o zaman, kadınların, özgürlük mücadelesi veren tüm kadınlara açık bir hareketin oluşturulmasına nasıl katkıda bulunabilecekleri daha az belirgin bir hale gelmişti. Farklı gruplardaki, kadın grupları olsun veya karışık gruplar veya kampanyalardaki kadınlar olsun birbirlerinden destek sağlamakta daha zorlanıyorlardı. Daha fazla izole oluyor ve ortaya çıkan özgül feminist sorunlara tepki göstermekte zorlanıyorduk.

23. Bkz. Brooke, 'The Retreat to Cultural Feminism', *Feminist Revolution*, 1973.

Bugün Islington'da bir yerel çalışma grubu kadın özgürlüğü ile ilgili, yerel açık tartışmalar düzenleyerek bu durumu değiştirmek girişimi içindedir. Açıktır ki, birçok alanda sosyalist feminist gruplar benzer bir hedefe yönelik çalışmaktadırlar. Yine de sanırım, en azından kimi kadınların, yetmişlerin başında kadın hareketini kurma mücadelesine ilişkin olarak sahip oldukları güveni kaybetmiş olduklarını ve herhangi bir tür açık siyasi çalışmaya dahi kuşkuyla bakmaya başladıklarını söylemek yanlış değildir.

Sorun kısmen kapitalizmin kârlılığı ile ilgili genel sorunla ve işçi sınıfının yenilgileriyle ilgilidir. Başlangıçta da söylediğim gibi, yetmişlerin başı hâlâ bir ekonomik patlama dönemi değildi. Bu koşullarda militanlığın bir hesaplaşma yaşadığı açıktı. Birçok yerde insanlar belli hedefler için, -bu bir kreş kurmak, bir gençlik projesinin mali olarak desteklenmesi veya Fakenham, Norfolk'daki ayakkabı fabrikasındaki kadın kooperatifi gibi bir işçi kooperatifinin kurulması olabilirdi- savaşılabilecek ve istediklerini kazanabilecek durumdaydılar. İnsanlar, kollektif bir mücadele ile yaşamlarını değiştirmek ihtimaline daha iyimser bakabiliyor ve bunun, bu doğrultuda harcanacak çabaya değeceğini hissediyorlardı.

Kadın hareketinde, biraz sapmış bir biçimde de olsa, yetmişlerin başında uğruna mücadele ettiğimiz şeylerin kimilerini elde ediyor gibiydik. Örneğin kadın özgürlüğü ile ilgili talepler kadınların uğradığı bazı daha yüzeysel baskılardan arınmış gibiydi. İşte, kahvehanede, klüplerde, cinsiyete göre farklı davranışlarda bulunmanın doğru olmadığı giderek daha fazla kabul edilebilir hale geliyor ve bu tür davranışların tümütle ortadan kalkacağı günler yaklaşıyordu. Yine

de açıktır ki eşit ücrete rağmen, en fazla sömürülen ücretli olarak kadının işgücü içinde erkeğe göre farklı konumunun çok hızlı değiştiği söylenemez -aslında 1978 Nisan'ından bu yana daha da kötüye gitmiştir.²⁴

Fakat 1975'lerin ekonomik gerilemesi, daha önceki dönemlere özgü militanlık biçimlerinin, hem işyerinde hem de topluluk içinde zayıflamaya başlamasına neden oldu. Yönetici sınıfın önce bir İşçi hükümeti, daha sonra da bir Tory hükümeti aracılığıyla işçi sınıfı örgütüne karşı genel bir saldırı başlatması mümkün oldu. Böylece, işsizliğin yükselişini, sosyal yardım hizmetlerinin sürüp giden fakirleştirilişini, kısıtlayıcılığı ve baskıcı niteliği giderek artan mülteci politikalarını, Kuzey İrlanda'da her gün yaşanan, aynı zamanda Grunwick'deki geniş çaplı sınai ve muhalif militanlığa karşı, veya Londra'da Huntley Caddesi'ndeki konut mücadelesine karşı veya Southall'daki anti-faşist gösterilere karşı uygulanan, sürekli genişleyen devlet baskısını görmeye başladık.

Bu durumda sınai militanlığı gerilemekteydi, her işçi grubunun bir 'özel durum' olarak görülmesi için çalıştığı bu ortamda daha kısmi ve uzlaşmacı taktiklere gerilemek zorunda kalınıyordu. Bu yolla, yaşam standartları üzerinde, her şeyden önce 'toplumsal sözleşme' (ücret artışlarının kısıtlanması) ve devlet harcamalarına ilişkin kesintilerin yol açtığı saldırıları etkisiz kılacaklarını umuyorlardı. Bugün Tory'lerin yönetimi altında, devletin kamu harcamalarını daha da kesin bir şekilde kesintiye uğratması ve sanayi kesimine para yardımını azaltmasıyla birlikte öncelikle işsizlik tehdidi, işgücünü daha da sıkı bir disiplin al-

24. Bkz. 'Equal Pay: Why the Acts Don't Work', Jenny Earle and Julia Phillips, Spare Rib, no. 86, September 1979.

tına almaktadır. Bu, hem işyerinde hem de toplumda ulusal veya yerel nitelikli zaferler kazanmanın çok daha güçleştiği ve mücadelenin her kesimindeki militanlar arasında yılgınlığın artmakta olduğu anlamına gelmektedir. Böylece baskının almakta olduğu biçimler karşısında yerel zaferler olamayacağı daha da netleşmektedir; örneğin ulusal sağlık hizmetleri ile ilgili kesintiler tüm ulusu kapsamaktadır. Sağlık alanında tüm hastane kapatmalarına, kesintilere ve düşük ücretlere karşı ve aynı zamanda genel olarak daha iyi hizmet için kampanyalar düzenlemek için 'Fightback' (Direniş) türü ulusal örgütler oluşturmanın ardında yatan neden budur.

Bu, bugün başarılı mücadeleler için daha da gerekli gibi gözüken örgütlenme biçimlerinin, ulusal ve uluslararası bakışaçılarına ve bağlantılara sahip örgütler olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca, içinde bulunduğumuz dönemin, her zamankinden daha acil olarak, işçi hareketinin geleneksel kurumlarıyla ittifak kurmamızı gerektirdiği doğrudur. Bu kurumların imkânlarını ve sınırlarını kavramamız gerekmektedir. Özgürlükçülerin ve bazı feministlerin geçmişinde varolan ve hiçbir zaman gerçek anlamda olumlanmayan, bu kurumları (sendika konseyleri, sendika kolları, vb.) ka'le almamak eğilimi, bugün kesinlikle mümkün değildir. Bu ulusal örgütlenme biçimlerinin ve bu ittifakların, her zaman için, özgürlükçülerin ve feministlerin siyasi arenaya katkıları olan yeni mücadele boyutlarının öneminin küçümsenmesine yol açması tehlikesi vardır. Bir tür acil olmak kaygısı, sol üzerinde, mücadelenin daha kişisel alanlarının önemini bir yana bırakmak doğrultusunda daha güçlü bir baskı yaratabilir. Bu tehlike uzun bir süre bizimle birlikte ola-

caktır. Ve böylece feministler ile geleneksel sol arasındaki ayrılık, her iki tarafın da yeni köprüler kurma çabalarına rağmen, varolmaya devam edecektir.

Bu son bölümde dikkat çekmek istediğim, üzerinde çok daha fazla düşünülmesine gerek olan üç temel sorundur. Bunlardan birincisi feminizm ile, kişisel politikalar sol gruplar ve genel siyasi durum arasındaki ilişkidir. İkincisi, yerel örgütlenme ile ulusal örgütlenme arasındaki ilişki ve bunun, içinde bulunulan dönemde, feministler, özgürlükçüler ve geleneksel sol arasındaki sürtüşme ile ilgisidir. Üçüncüsü ise, sosyalizmi kurmak için, hem feminist politikaları hem de son on yıl içinde ortaya çıkmış örgütlenme biçimiyle ilgili yeni düşünceleri ve önerileri kapsayabilecek bir bakış açısı edinmenin yollarıdır.

Yerel çalışmanın önemi ve yerel örgütler kurmak gerekliliği üzerinde odaklanan özgürlükçüler ve de feministler için, sorun daha geniş bir sosyalist ve feminist hareket yaratmanın yollarıdır. Bu öyle bir hareket olmalıdır ki, sahip olduğu sağlam temel üzerinde, yeterince insanı savaştırmaya ve kazanmaya seferber edebilmeli, sadece herhangi bir mücadele çevresinde bir araya getirmekle kalmayıp -bunun kadar zor olan-, bizi, her mücadeleden edinilen deneyimin yitip gitmeyip, bir sonrakine katkıda bulunabilecek şekilde güçlendirme potansiyeline sahip olmalıdır. Özgürlükçüler, deneyimler ve eylemler arasında bağlantı kuracak bir yerel gruplar ağı kurmaya çalışmışlardır. 1973'te ve 1974'de üç ulusal konferans düzenlenmişti, Fakat o dönemlerde, herhangi bir ulusal örgütün varlığını sürdürmeye ilişkin siyasi istek eksikti. Özgürlükçülerin öncüleri reddetmeleri, herhangi bir siyasi tutarlı merkezî örgütün gerekliliğini kabul edemeyeceğimiz anla-

mına geliyordu. Fakat, ihtiyaç duyulduğunda, gereken bağlantıların kendiliğinden ortaya çıkacağını da varsayamazdık.

Bugün kadın hareketi, kadınların kürtaj olanaklarını hedef alan saldırıları püskürtmek gibi son derece özgül alanlar dışında siyasi inisiyatifler geliştirmekte zorlanmaktadır. Bugün artık yakın zamanda elde ettiğimiz tüm kazanımlarımıza yönelik devasa bir ideolojik saldırıyla karşı karşıyayız. Sadece eşit ücret, daha fazla kreş, daha iyi sağlık hizmetleri (bugün hepsi Tory kesintileri tarafından tümüyle tehdit altındadır) için verdiğimiz mücadelelerde değil, kadınların doğum sonrası izin haklarına yönelik tehdit gibi, çok daha temel konularda dahi kadınlar saldırıya uğramaktadır. Eğer küçük çocuklarımız da varsa, bu, kadınların ücretli işle ilgili haklarına kadar varan bir saldırı olmaktadır. Böylece, giderek daha çok, son zamanlarda Lordlar Kamarası'nda da tartışıldığı gibi «eğer kadınlar evlerine geri dönerse, işsizlik bir hamlede çözülebilir» dendiğini duymaktayız. Ekonomik krize çare olarak yönetici sınıf, cinsiyet ayrımını körüklemeyi amaçlamakta böylece, genelde işçi sınıfına ve özelde kadınlara yönelik saldırılarını meşrulaştırmaya çalışmakta, ve böylelikle cinsel baskı ve sınıf sömürüsü arasındaki ilişkiyi her zamankinden daha net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Giderek kötüleşen bu durumda kadın hareketinin siyasi açıdan marjinal olduğunu düşünmemek güçleşmektedir. Ancak, mücadele içinde yer alan herkesle hem kadınlar hem de erkeklerle ittifaklar kurmanın yollarını bulmak, kadınların çıkarlarını korumak üzere birlikte eylemler düzenlemek bizi bu histen kurtaracaktır. Kadın hareketi içinde iyi örgütlenmiş değiliz.

Her ne kadar sosyalist feminist akım bölgesel ilişki ağları düzenlemeye çalışıyor ve kimi alanlarda son derece başarılı oluyorsa da, diğerlerinde daha az başarılı olmaktadır. Yararlı bir ulusal sosyalist feminist gazete olan **Scarlet Women*** bugüne kadar, eşgüdümü sağlayacak bir odak olarak hizmet verebilmeyi başaramamış değildir. Sosyalist feministlerin kadın hareketi içinde bir azınlık olmadığını biliyoruz çünkü son iki konferansımıza katılanların sayısı binin üzerindedir. Fakat gelecek dönemde desteğine ihtiyaç duyacağımız şey sadece güçlü ve özerk bir kadın hareketi değil, aynı zamanda bu hareket içindeki sosyalist feminist akımın genel bakış açıları ve önceliğidir. Son konferansımızda oluşturmaya karar verdiğimiz yapılar bölgesel sosyalist feminist örgütlerimizin gelişmesine daha fazla çaba harcamamız ve bunları, içinde yer aldığımız çeşitli kampanyaların koordinasyonunda kullanmamız gerektiğini göstermektedir.²⁵ Bu **Scarlet Women**'in ulusal bir koordinatör olarak daha etkin olmasını sağlayacaktır.

Bence, sol ve işçi hareketinin, sembolik bir yaklaşım dışında feminizmin sorunlarını ele almakta ihmal-kâr davrandığını söylemekte ne kadar haklı olursak olalım, bu hareketlerin siyaset biçimlerini eleştirmenin ötesinde bir şeyler yapmamız gerekmektedir. Hem sol hem de işçi hareketiyle bağlantı kurmamız gerekmektedir, ancak bunu yaparken bizim feministler olarak söyleyeceklerimizden dersler çıkarmaları üzerinde ısrar etmemiz şarttır. Solun işçi sınıfı örgütlerinin işçi hareketi kanalıyla nasıl sürekli olarak kadınların

* 'Scarlet' İngilizce'de, koyu kırmızı renk ve aynı zamanda iffetsiz kadın, fahişe anlamına gelmektedir. (Ç.N.)

25. Mart 1979 Sosyalist Feminist Konferansı'nda yapılan anlaşma noktaları üzerine bir tartışma **Scarlet Women**, July 1979'da bulunabilir.

uğradığı baskıyla mücadele etmekte eksik kaldığını anlaması ve eleştirmesi gerekmektedir. Daha fazla kreşin, daha kısa bir iş haftasının gerekliliğini görmedikçe ve hem işte, hem de evde kadının konumunu değiştirmek için aktif olarak çaba harcamadıkça, örneğin ücretlerin yükselmesi için saldırıya geçmenin kadınlar için pek bir yararı yoktur. Örneğin daha kısa bir iş haftası için verilecek mücadelenin kadınlar açısından son derece hayati bir öneme sahip olduğunu, çünkü böylece erkeklerin de çocuk bakımına ve evişi-ne katılmalarının mümkün hale geldiğini tartışmamız gerekmektedir. Yakın bir zamanda **Red Rag**'de yayınlanan bir makalede bu konuyla ilgili olarak şöyle denilmektedir:

Son yıllardaki uğraşıp didinmelerimiz, iş dünyasının çocuklara, boş vakite, politikaya yer tanıyan bir dünya haline gelmesi yerine, bizim iş dünyasına uyumlu bir hale gelmemize yol açtı²⁶...

Bu, işçi hareketinin, kadınların ihtiyaçlarını sadece ücretli işçiler olarak değil, aynı zamanda evkadınları ve tüketiciler olarak ka'le almasında ısrar ettiğimizi gösterir. Aynı zamanda, ikinci sınıf insanlar olmamızın temelinde yatan, kadınlar ve erkekler için farklı alanların kabulüne karşı ideolojik saldırımızı güçlendirmemiz gerekmektedir.

Kanımca, kadın hareketi dışında sol siyasetler içinde aktif olmak isteyen kadınlar için, erkek egemenliğinin, elitizmin ve pasifliğin, sabit bir yapıya sahip olmayan yerel gruplarda, bölgesel kampanyalarda ve aynı zamanda da ulusal örgütlerde de varolabileceği doğrudur. Kendilerine daha az güven duyanlar, örgüt-

26. B. Campbell and V. Charlton, 'Work to Rule' in Red Rag, January 1979.

lenme ile ilgili daha az tecrübesi olanlar ya da daha kısıtlı vakti olanlar böyle gruplara etkin bir şekilde katılmayı daha 'zor bulacaklardır. Küçük grup içinde 'öncülük'le savaşmanın kimi zaman daha da güç olacağını anladım. Çünkü burada bireyler arasındaki ilişkileri, siyasi manifestolar yerine tümüyle bireysel ve kişisel terimler içinde görmek ihtimali çok daha fazladır. Yine de işçi hareketi ve sol tarafından kullanılan eski örgütlenmelerin yani büyük toplantılar ve açıkça insanları susturan ve herhangi bir kitlesel katılımı güçlendiren konuşmaların yapılmasına alternatifler bulmamız gerekmektedir.

Sınıf cinsiyet ve ırk temelinde varolan hiyerarşileri yeniden üretmek yerine, bunları aşacak yeni siyasi yapılar yaratma sorununa kolay bir çözüm yoktur. Bu nedenle birçok feminist, karşı karşıya oldukları özel baskı türüne karşı örgütlenmeleri için grupların özerkliğini aktif bir şekilde savunmayan mücadele içindekilere, öğretecekleri olduğu kadar, onlardan öğrenecekleri olduğunu da farketmeyen veya kadınların, tüm katılanların güven ve katılımını gerçekleştirecek, tümüyle eşitlikçi ve destekleyici yapılar kullanan bir örgütlenme ile ilgili söylediklerini gözardı eden herhangi bir ulusal örgütü ciddiye alamamaktadır. İşyerlerinde örgütlenme gereğinin yanı sıra, bence, soldaki birliği arttırabilecek ve insanların daha kolay içine girebileceği, açık ve yerel örgütler kurmak da önemlidir. Kafamda şekillenen yapılar, solda kullanılanlardan karakteristik farklılıklar gösteren, sosyalist feminist grupların, topluluk gazetelerinin, sosyalist merkezlerin ve başka topluluk kaynaklı merkezlerinin geliştirdiği yapılardır.

Fakat bugün hem kadın hareketi içinde hem de

dışında aktif olmak isteyen biri olarak, yerel örgütler artık bana yeterli gelmemektedir. Farklı durumlar üzerinde temellenmeye ve bu durumlardan genellemelere varmaya çalışan ve böylece kapsamlı stratejiler geliştiren bir örgütün de parçası olmak istiyorum. 1979 yılında Britanya'da **tek bir** birleşmiş devrimci örgüt kurmanın mümkün olduğunu veya sol gruplardan herhangi birinin tüm cevapları bildiğini sanmıyorum. Fakat devrimci grupların mücadelenin her alanı için mümkün olan en geniş desteğin sağlanmasına, ve solun mümkün olan en geniş birliğinin oluşturulmasına yardım edilmesinde hayati bir rolü vardır.

Sosyalist ve feminist siyasetlerin, bozulup çürümeye, tüm sol grupların belası olan, ayrımlar ve paranojalarla yıpranmaya namzet olmayan bir ulusal örgütte birleşmeleri için ne tür imkânlar vardır? Bu tür örgütler, ülkenin her yanında gerçekleşen özerk gruplar ve eylemlerle ilgili olarak destekleyici bir pratik geliştirebilir mi? Cevaplar üzerinde hepimizin anlaşması mümkün değil. Benim kendim için bulduğum çözüm yolu, teori ve pratikte sınıf savaşımını kendi örgütsel gelişiminden önde tutan, kadınların ve diğer ezilen grupların özerk örgütlerinin kurulması için destek ve tam yardım gerektiğini dikkate alan, ve genel olarak, kişisel politikalarla ilgili bir teoriye sahip bir sosyalizm yorumu için uğraşan bir grup olan Big Flame'e katılmak oldu. Zaman haklı olup olmadığını ortaya koyacaktır.

Hilary Wainwright

Birçok sosyalist için eylemde birliğin bir sorun oluş-
turması içinde bulunduğumuz dönemin karakteris-
tik bir simgesidir. Eğer yirmili yıllarda yaşayan sos-
yalistler olsaydık, o zaman sıkıntısını çekeceğimiz şey
UIP (Uluslararası İşçi Partisi) aracılığıyla İşçi Par-
tisi sol kanadına mı, yoksa nasılsa İşçi Partisi ile
daha sıkı ilişkiler kurmaya çalışan Komünist Parti'ye
mi katılmamız gerektiği konusunda karara varmak
olacaktı. Fakat İşçi Partisi'nin, bütün iyi ve kötü yan-
larıyla, «eylemde birlik» için tek yol olduğundan çok
az kuşkusuz olacaktı.

İşçi Partisi'nin hükümetin bir parçası ve daha da
özel olarak, gerici hükümetin bir parçası oluşundan
beri, toplumu değiştirmek için uğraşan insanlar için
İşçi Partisi'ne katılmak otomatik bir seçenek olmak-
tan çıktı. Yine de herhangi bir sosyalist alternatif yok-
luğunda, yerel işçi hareketleri içindeki kökleriyle İşçi
Partisi birçok sosyaliste diyelim ki kadın hareketine
katılmakla elde edebileceklerinden daha yaygın bir si-

* Bu sorunla ilgili olarak düşüncelerimi açtığım ve tartıştığımız tüm dost-
lara ve yoldaşlara, özellikle de Tyneside Sosyalist Merkezi'ndekilere te-
şekkür ederim.

yasi etki elde etme olanağı sağlamaktadır. Pimlico, Londra'dan Sally Alexander gibi :

Kadın hareketi içinde geçen on yıldan sonra çoğumuz feminist siyasetimizi sosyalist hareket içine taşıma isteğini duyduk. Kadın hareketi beni sosyalizme daha da yakınlaştırdı çünkü taleplerimiz en sınırlı halleriyle dahi, toplumun temelden yeniden örgütlenmesi gerçekleştirilmedikçe elde edilemezler. Ve feminizm ciddi bir Marksizm incelemesi yapmama neden oldu. Böylece feminist görüşlerim bir sosyalist stratejinin acil olarak gerekmede olduğunu onaylama neden oldu. Böylece bir zaman, bir sosyalist partiye katılmak isteğiyle ortalıkta dolanıp durdum. Komünist Parti muhtemel bir seçenek olarak gözüküyordu. Fakat 'British Road'daki tartışmalarında Komünist Parti, İşçi Partili sol kanatla birlikte çalışmaya ve İşçi Partisi'ni değiştirmeye yönelik bir politika savunuyordu. O zaman doğrudan İşçi Partisi'ne katılmanın daha doğru olacağını düşündüm. Bir başka nokta da yerel siyasetler içinde yer almak, farklı durumlarda olan ve farklı deneyimlere sahip sosyalistlerle birlikte olmak istiyor olmamdı. İşçi Partisi bu imkânı sağlıyordu. Yerel İşçi Partisi çok fazla bölünmüştür fakat sol kanadında şaşırtıcı sayıda çok militan sosyaliste rastladım. Bu insanlar devrimci gruplara sadece düşünsel bir yakınlık duymakla kalmayıp, kendilerini aynı derinlikte sosyalizme adanmışlardı. Örgüte katılmama neden olan üçüncü etmen ise bu büyük ve ilginç kurumu ve sahip olduğu olağanüstü nüfuzu anlamak isteği idi. Ruskin Kolej'de ve bir yandan da birçok aktif sosyalistle bağlantılı olduğum dönemde bu kuruma her zaman yoğun bir ilgi duydum. Çünkü işçi sınıfı ile Britanya'daki sosyalist entelektüeller arasındaki her türlü tarihsel ilişki genellikle İşçi Partisi içinde gerçekleşmiştir. Sosyalist solun ve işçi sınıfının birçok hedefini biçimlendiren

İşçi Partisi'nin program ve örgütleridir. Ve görebildiğim kadarıyla da bu durum böyle olmaya devam edecektir.

şeklinde düşünen birçok sosyalist feminist vardır.

Yeni siyasi örgüt biçimleri ile ilgili herhangi bir tartışma bu alışılmamış biçimde dayanıklı güçleri ve sürükleyici güçleri -İşçi Partisi'ni- hesaba katmalıdır. Mayıs 1968 ve Vietnam hareketini izleyen devrimci canlılık içinde Wilson hükümetinin varolduğu ve İşçi Partisi sol kanadının çökmekte olduğu bir ortamda, İşçi Partisi'nin ölüm çanını bu özgün kalıcı güçleri hesaba katmadan çalmak çok kolaydı. Sonuç olarak, İşçi Partisi içinde ve dışında siyasetlerden çok kısmen nesillere, kısmen bölgeye, kısmen de eğitim ve sınıfsal geçmişe göre birbirinden ayrılan iki ayrı solun ortaya çıkması tehlikesi vardır. Genellikle bu iki sol günlük pratik mücadeleler ve toplumsal mülkiyetle ilgili genel hedefler ve yeni popüler bir siyasi iktidar biçimi ile ilgili konularda aynı görüşlere sahiptirler. Ancak birinin İşçi Partisi içinde mi yoksa dışında mı olduğu sorunu, ortak eylem için herhangi bir birleşik siyasi çerçeveye, ayakları yere basan siyasi tartışmaya ve politikaların, stratejilerin netleştirilmesine engel olur. Ancak bugün yerel düzeyde ve ulusal hareketler içinde -örneğin, anti-ırkçı hareketlerde, sosyalist feministler arasında vb. İşçi Partili olan ve olmayan sosyalistlerin birleşmeleri için yoğun bir baskı vardır. Daha sonra bunlardan kimilerine değineceğiz. Bu baskılar partinin varolan siyasi yapısının artık tabandaki pratik siyasi düzenlemelerin ve mücadelelerin gerçekliğini yansıtmadığını gösteren çok önemli belirtilerdir. Kısmen eski siyasi yapılara duyulan zamanı geçmiş saygı, kısmen de İşçi Partisi'nden bağımsız yegâne ge-

çerli siyasi biçimin, bu başlangıç aşamasında dahi, alternatif bir parti olması gerektiği görüşü bu baskıların yeni sosyalist örgütlenme biçimlerine dönüştürülmesini engellemektedir. Söz konusu bu görüş, İşçi Partisi içindeki ve dışındaki sosyalistler arasında tek tek hareketler, tek tek sorunlar temelinde bir birliktelikten daha öte bir şey olarak hemen oluşacak bir siyasi ittifak ihtimali öngörmektedir. Bu tür ittifakların acilliğini görmek, İşçi Partisi içinde karşılaşacakları sorunları anlamak ve örneğin sosyalist feminist hareket içindeki olumlu, birliktelik deneyimlerinin ne ölçüde daha kapsamlı bir uygulamaya sahip olduklarını görmek için, İşçi Partisi ve içindeki sosyalistlerle ilgili üç temel soruna değinmek istiyoruz.

İşçi Hükümetleri, İşçi Partili Sol Kanat ve Sosyalizm Anlayışı

En önemli nokta İşçi hükümetlerinin pratik bir alternatif olarak sosyalizm düşüncesini öldürüşü ve aynı şekilde İşçi Partisi sol kanadının mesajının gözden düşürülmesidir. Bu noktalardan ilki, genellikle İşçi Partisi içinde veya yakınında yer alan sosyalistlerce kabul edilir. Bizzat İşçi Partisi içinde yer almayan fakat güçlü bir İşçi aileden gelen aktif bir sosyalist ve Ford'da işçi temsilcisi olan John Bohanna, bütün bunların nasıl meydana geldiğini, bunun 'sıradan halk'ın kendini sosyalizm düşüncesine adanmasını ne şekilde etkilediğini özetler:

Savaştan sonra ufukta gerçek bir alternatif belirllemeye başladı. Sadece eylemciler de değildi böyle düşünen. Bu ülkenin insanları yeni ve bu kez olum-

lu bir sosyalist toplum doğacağı umudu içinde İşçi hükümetini büyük bir çoğunlukla iktidara getirdiler. Bugün buna benzer duygulara rastlayamıyorum. İnsanlar, kötü ile çok kötü, İşçi hükümeti ile Tory'ler arasında bir seçimle karşı karşıya olduklarını düşünüyorlar.

Savaştan sonra hükümet daha önce bildirmiş olduğu sözleri yerine getiriyor gibiydi, ve insanlar adaletli bir topluma doğru ilk somut adımların atıldığını düşüneneceklerdi. Ne âlâ. Fakat 1959'da bugün artık yönetimde olmayan İşçi Partisi önderleri, sınıf eşitsizliklerinin artık bir sorun olmadığını iddia etmeye başladılar. 4. maddeyi -üretimde toplumsal mülkiyet üzerine- partinin amaçları arasından çıkarmaya çalıştılar. Ancak birçok parti üyesi için bu madde, partinin bir işçi sınıfı partisi olabileceğinin kanıtıydı. Bu liderler o zaman başarısız olmalarına rağmen o dönemden beri liderlerin siyasetleri işçi sınıfının ihtiyaçları ile tekrar tekrar çelişmiştir. Bu durumda bir İşçi hükümetinin ne işe yarayacağını kestirmek çok zordur. Şüphesiz insanlar İşçi Partisi içinde canla başla çalışan insanlar ve kadınları; Eddie Loyden gibi gerçekten çaba harcayanları görebilirler. Fakat onlara benziyenlerin her zaman hırpalandığını görüyorlar ve böylece sıradan halk için İşçi Partisi için de sosyalizmi amaçlamanın, Callaghan ve Wilson'dan hiçbir farkı kalmıyor. Ve herkes onlardan öğreniyor.

İşçi Partisi'nin insanların beklentilerinden böyle uzaklaşması (sanki hiç başka türlü olmuş gibi) İşçi Partisi'nin çevresinde, babamın zamanında olduğundan daha az eylemci olduğunu gösteriyor. İşçi Partisi için mücadele etmenin çok az değeri olduğu şiddetle hissedilmektedir. Böylece insanlar kolay yolu seçiyor ve ne bulurlarsa onun üzerine atıyorlar; ve böyle yaparken daha anlamlı bir hayat yaşama olanağını bulabileceğimiz bir toplum için daha kapsamlı bir mücadeleyi gözardı ediyorlar.

Tory'lerle mücadeleye zorlandığımız şu anda belki bir şeyler yeniden canlanır. Merseyside'da bir şeyler seziyorum. Solda, Ford Fabrikalarında ve başka yerlerde İşçi Partisi'nin sınai kollarını oluşturmak üzere girişimlerde bulunuluyor. Bu atölyede siyasi tartışma yapılmasını sağlamak için iyi bir yoldur. Ama tüm partinin çizgisinin değişmesi konusunda çok fazla umutlu değilim. Yine de her ne kadar sosyalizme giden okun bir tek sapı varsa da birçok ucu vardır ve İşçi Partisi içindeki sosyalistler de bunlardan biridir.

Peki, sürekli 'hırpalanıyor' gibi gözüken, parti seçim bölgeleri genel yönetim komitelerinde ve İşçi Partisi'ni gerçek bir sosyalist partiye dönüştürmek için parti konferanslarında örgütlenmeyle uğraşan insanlar ne yapmaktadırlar? Neden müstakbel İşçi Partisi seçmenlerine ve potansiyel sosyalist eylemcilere ulaşamıyorlar ve son zamanlardaki İşçi hükümetleri tarafından yanıtılmamaları için onları ikna etmiyorlar? Çünkü öne sürüldüğüne göre, gerçek sorun bu hükümetler değildi.

Bu sav bir şekilde cazibesinin büyük bir kısmını yitirmiştir. Bevan'dan bu yana İşçi Partili sol kanat işçi sınıfından birçok insanın gözünde, itibarlı ve önderlikten bağımsız bir kimlik oluşturmayı başaramamıştır. Parti önderliğinin siyasetleriyle uzun süren birliktelikleri sonucunda gözden düştüler. Nitekim mesajları başkalarına İşçi Partisi'nin toplantıları kanalıyla 'sıradan' şeyler olarak ulaştığı için daha da kötü durumlara düşmekteler. Sağ ve sol her zaman, devlet müdahalesi ile ilgili siyasetlerden oluşan bir yelpazenin tamamen değişik iki ucu olarak gözükmek eğiliminde olmuşlardır. İşçi Partisi içinde sağ ve sol arasındaki tartışmalar normal olarak ulusallaştırma-

nın ve devlet kontrolünün daha az ya da fazla olması üzerinde olmuştur.

Bu, farklı bir sosyalizm görüşü oluşturmak için yeterli görülürdü. Savaştan önce, İşçi'lerin devlet mekanizmasını denetlemek gücünün henüz sınanmamış olduğu, ve devletin üretim ve ekonomik hayat ile arasındaki mesafe devletin sosyalist amaçlar için kullanılabilir tarafsız bir araç olduğu düşüncesini inandırıcı kıldığı zamanlarda, madde 4'ün hararetle savunulması sosyalizm için net bir strateji ve program sağlamaktaydı. Bevan'ın dediği gibi, devleti özel mülkiyetin kalbine saplanacak bir kılıç olarak tasarlamak anlamlı oluyordu. İnsanlar, sosyalizmin ne olduğunu biliyor ve desteklemekten geri dursalar da, genel olarak İşçi Partili sol kanadı onun gerçek temsilcisi olarak görüyorlardı. Fakat geçen otuz yılda insanlar, devletin belirleyici bir rol oynadığı, hükümetten hükümete çok az farklılıklar gösteren bir ekonomi içinde yaşadılar ve yetiştirildiler. Bu durumda İşçi Partili sol kanadın sosyal amaçla biraz daha fazla devlet müdahalesi (Bevan'ın öne sürdüğü kadar bile olmasa da), politikaları, sağın politikaları karşısında, değil canlı net olarak ayrılmış alternatifler oluşturma sonucunu bile vermedi.

Canlı ve inandırıcı bir görüş, İşçi Partisi'nin tartışmalarının geleneksel çerçevesinden, seçilmiş bir İşçi hükümetinin devletle ne yapması gerektiği -devlet kolayca biçimlendirilebilecek bir hamurmuş gibi- sorunundan uzaklaşmayı gerektirecektir. Devletin, birçok parlamenter sosyalistin iyi niyetlerine karşı direnmesine yol açan özel sermayenin parlamento dışı gücünün gerçekliğini ve uluslararası ticaretin zorlamalarını, göğüsleyecek bir hareket gerektirecektir.

İşçi sınıfının parlamento dışı güçlerini uluslararası bir boyutta örgütleyecek bir strateji gerektirecektir.

Altmışların İşçi hükümetinin yıkıntılarından doğan 'Bennite' İşçi Partili sol kanat muhalefetteyken, bazı işçi temsilciliği komiteleriyle, **bu hareketlerin çerçevesiyle sınırlı** bağlantılar kurarak ve işçilerin denetleme biçimlerinin bazılarına daha çok ağırlık vererek bu doğrultuda birtakım denemeler yapmıştır.

Fakat, en azından ulusal düzeyde, bunu daha da geliştirmekten alıkonulmuşlardır. Siyasetlerini hayata geçirmenin yolunun İşçi Partisi içinde güç kazanmak olduğu şeklindeki inançlarının yol açtığı çelişkiler ayaklarına dolaşmaktadır. Bu inançtan ötürü, enerjilerini seçim bölgeleri örgütleri içinde koltuk kazanmak, siyaset önerilerini konferanslara götürmek, tüzük ve önderlikte bir değişim için konferans desteği elde edebilmek amacıyla sendika liderlerinin desteğini kazanmak için yoğunlaştırmaları gerekmektedir. Yerel bir düzeyde bunların çoğu işçi örgütlerinin parlamento dışı gücünü geliştirmekle bağdaşabilir (İşçi Partisi dışındaki sosyalistlerle yakın bağlantılar kurmayı mümkün kılmak için seçim bölgeleri parti örgütünün bugünkü biçiminde bazı düzeltmeler yapmayı gerektirse de). Fakat tutarlı bir ulusal strateji olarak, partinin tamamen seçimle ilgili önceliklerine, sürtüşme bir tür çatırdamaya vardığında birleşme için bas-kılara, sendika önderleri ve görevlilerinin siyasi sorunlarla ilgili sınıai eylemi yüreklendirmek veya hattâ izin vermekteki isteksizliklerine -normal sendika örgütlenmesi ve haklar için pazarlığa oturulmasının savunulması dışında- ters düşmektedir.

Dolayısıyla böylece, İşçi Partisi içindeki sol, işçi sınıfı kitlesiyle bağımsız bir güven ilişkisi -hattâ bir-

iletişim aracı- kuramamaktadır. Gerçekte giderek daha da az insanın umut veya beklentiyle kulak verdiği bir politikacılar platformuna bağlıdır.

Değiştirebilirler mi?

Bu sadece geçici bir sorun, partinin iktidarda olduğu dönemlerdeki etkisiz ve tutuk taktiklerin bir sonucu mu? İşçi Partisi içindeki sosyalistlerin, uzlaşmacı politikacıları bu platformdan uzaklaştırabilecekleri ve İşçi Partisi'ni, parlamento içi eylemler kadar, parlamento dışı eylemlerle de özel sermayenin gücüne karşı durabilecek bir sosyalist parti haline dönüştürebilecekleri günler gelecek mi? Bu önemli bir sorundur, çünkü kimileri İşçi Partisi'nin gerçek üyeleri olan, kimileri sadece siyasi aidatlarını ödeyen ve seçim zamanı oy toplamaya çalışan, İşçi Partisi'ne bir siyasi alternatif yaratmak konusunda içgüdüsel bir isteksizliğe sahip binlerce aktif sosyalist vardır. Bunlar işçilerin mücadelesi yükselip, siyasi bilinç artınca, işçi sınıfının **partisi** olarak onun bir sosyalist parti haline geleceğine inanırlar. 'Sol NEC* üzerinde hemen hemen denetime sahip durumdadır; birkaç güçlü atılım daha partinin denetimine de sahip olmamız için yetecektir.' Bugünkü hükümetin yönetiminde ve İşçi Partisi önderliğini devralmak mücadelesiyle bu 'bir kez daha' baskıları şiddetlenmektedir.

Uzun yıllar Leeds işçi hareketinde, sendikasında, toplubak gruplarında, Komünist Parti'de ve şimdi de İşçi Partisi'nde aktif olarak yer almış olan Gertie Roc-

* National Executive Committee: İşçi Partisi'nin Yönetim Kurulu'na verilen ad.

he çok dikkatli bir optimizmle bu hissi özetlemektedir.

Bence tarih çok yavaş yapılıyor. İnsanlar tavırlarını değiştirmekte yavaşlar. Kendilerini ilgilendiren herhangi bir şeye duygusal olarak bağlanıyorlar sonra bu yakınlık eriyip gidiyor. Bu nedenle İşçi Partisi'nin çabuk değişeceğini sanmıyorum ve çok fazla bir şey beklemiyorum. Fakat insanlar sürekli zorluyorlar. Bugün parti konferansındaki tartışmayı izledim ve milletvekillerinin kendi davranışlarının hesabını vermekte yükümlü olmalarını sağladık. Bence bu önemli bir gelişmedir. Kamu hizmetlerinde kitlere karşı sorumlu olunması o kadar az rastlanan bir durumdur ki.

Çeşitli sorunlarla ilgili olarak birlikte çalıştığım insanların bazıları, İşçi Partisi içinde olmamdan ötürü bana saldırdıkları zaman çok kızıyorum. En azından eğer İşçi Partisi içindeysen bir zamanlar Komünist Parti'de olduğundan daha fazla dinlenirsiniz. Bence artık birbirimizin bağlılıklarına saldırmaya son vermeli ve ciddi bir şekilde sorunları çözmeye girişmeliyiz. Sosyalistlerle ve İşçi Partisi dışındaki diğerleriyle birlikte çalışabileceğimi düşündüğüm öyle çok şey var ki -kadın özgürlüğü, kesintiler, Leeds'teki TUCRIC (Trade Union Information and Research Centre) gibi bir merkezi desteklemek gibi. Bu insanların parlamento dışı eylem üzerindeki ısrarlarını destekliyorum. Sağlayacağınız sınırlı destek kimi zaman üzücü olsa da, bu (parlamento dışı eylem üzerinde ısrar ç.n.) çok gereklidir.*

İhtiyaç hissettiğimiz sosyalist örgütün niteliği ve feminizmin buna yapabileceği katkıları konuşmadan evvel, İşçi Partisi söz konusu olduğu sürece gelişiminin önüne dikilecek olan engelleri ve bu yüzden sosyalizm

* Sendika Dayanışma ve Araştırma Merkezi

için örgütlenmenin neden eninde sonunda İşçi Partisi dışında temellendirilmesi gerektiğini görmemiz gerekir.

İşçi Partisi'ni değiştirme ihtimalinin epeyce zayıf olduğunu gösteren birçok etmen vardır: İngiliz anayasasının ılımlı parlamenter önderliklere verdiği güç ve özerklik, partinin seçimle ilgili ezici öncelikleri ve bunun gibi. Seçim bölgesi parti örgütleri güçlerini parti önderlerini seçmekte ve seçim bildirisini düzenlemekte kendilerine daha fazla söz hakkı kazandıracak şekilde arttırabilirseler, bu sorunların üstesinden gelinebilirmiş gibi gözükmektedir. Fakat bu anayasal doğrultuda dahi gerçek ilerlemeler kaydedebilmesi için solun önünde gerçekten aşılması güç bir sorun vardır. Sorun partinin kökeninde ve temel yapılanışında saklıdır. Sorun sendikaların ezici hakimliğinde ve sendika liderliğinin bu etkinin nasıl uygulanacağını belirlemedeki gücünde yatmaktadır. Kuşkusuz değişik sendikalar özgül sorunlar çevresinde sola doğru yaklaşacaklar ve konferansta genel olarak sol nitelikte olan önerilere oy vereceklerdir. Fakat İşçi Partisi'nin yönünü radikal olarak değiştirmek için sendika liderlerinin, üyelerinden gelen baskının altında, kendilerini ve bir İşçi hükümetini içinde böylesine yerleşmiş bir rol ve statüye sahip oldukları ekonomi ve devleti, Tory'lerin tehditlerine rağmen altetmeye aktif biçimde adanmaları gerekmektedir. Sendikacıların büyük bir çoğunluğunun, önderlerin arkalarından sürükleyerek böyle bir dönüşümün elde edilmesi çabalarına aktif bir şekilde katılacakları bir anı umuyoruz. Fakat böyle bir sosyalist kitle eylemliliği fabrikalarda, bürolarda ve topluluklarda başı çeken bir sosyalist örgüt öncelikle varolmadıkça kurulamaz.

Böylece İşçi Partisi'ni değiştirmeye çalışan sosyalistler bir kısır döngüye yakalanıyorlar. İşçi Partisi'ni bir sosyalist parti haline getirmek için ortada zaten (öncelikle) bir sosyalist partinin olması gerekir. Ve böyle bir partinin İşçi Partisi içinde etkinlik göstermesi ihtimali karşısında aşılmaz engeller vardır. Söz konusu olan, herhangi bir sol gruplaşmanın kitle sendikalarıyla sağ kanat sendika liderlerine karşı açık bir örgütlü ittifak kurması ise, bu baskılar özellikle güçlüdür. Böyle bir tehlikenin ilk belirtilerinde sendika liderleri, parti içindeki güçlerini, sola karşı kural ve disiplin tedbirlerini harekete geçirmek üzere açıktan veya perde gerisinden kullanabilir. Ellilerde, Gaitskell'i destekleyen TGWU* önderliğine karşı ayaklanan tersane işçilerini destekleyen Bevanite'lerin karşılaştıkları sorunlardan biri de buydu. Benzer bir şekilde Benn ve taraftarları, resmî olmayan kanallardan işçi temsilcilerine destek olduklarında sağ kanat sendika liderlerinin gazabını karşılarında bulmuşlardı. Sol ender olarak bu tür tehditlere karşı direnir çünkü sendika liderlerini böyle açıkça karşılarına almak parti üzerinde denetime sahip olmakla ilgili tüm kısa vadeli arzularını tehlikeye atmak olur. Sendika üyelerinin önderlerine karşı içlerinde için için yanan küskünlük ve bunalım ateşi birden parlayıp kontrolden çıktığı zaman bu çelişkinin artan bir şekilde görünürleşmesi mümkündür.

Komünist Parti'nin İşçi Partisi'ni sola doğru itmek şeklinde ulusal stratejisi de aynı çelişkiden ötürü güçsüzleşmiştir. Her ne kadar sendikalar içinde sol muhalefeti kurmak için örgütsel bağımsızlığa sahipse de

* Transport and General Workers Union (Taşımacılık ve Genel İş Sendikası)

bu konudaki oldukça önemli başarısı, geçmişte sol bir İşçi hükümetine ulaşmak için hayali kestirme bir yol öneren Scanlon ve Jones gibi ulusal sol liderlere olan aşırı bağımlılığı yüzünden körlenmiştir. Ne var ki, az sayıdaki önemli bölgelerde sendikalardaki sol işçi temsilcilikleri ve sol gruplaşmalar etkileyici ve güçlü bir ittifak kurmak için gereken ölçüde güçlü ve ülke çapında İşçi Partisi ve sendika liderlerinden bağımsızdır. Güney Yorkshire en iyi -belki de tek- örneğidir bunun. Bu tür bir yerel ittifak daha önce John Bohanna'nın sözünü ettiği birçok ok ucundan biridir. Fakat tek bir ok gövdesinin temeli de değildir.

Peki Neden Ayrılmıyorlar?

Yine de meseleyi böyle bırakamayız: Ayrı bir parti kurmak üzere aceleyle uzaklaşırken, belki bir gün gittikleri yolun yanlışlığını görürler umuduyla İşçi Partisi sosyalistlerini çıkışsızlık içinde kendi çelişkilerine gömülmüş bir halde bırakamayız. Bu, İşçi Partisi içindeki ve dışındaki sosyalistler arasındaki tüm önemli anlaşma noktalarını ve hem birleşik eylem hem de keskin tartışmalar yapmayı sağlayacak örgütlenme biçimlerinden kazanılacak gücü görmezden gelmek olur.

Tarihsel olarak, Batı Avrupa'da belli bir ölçüde kitle etkisine sahip herhangi bir yeni sosyalist parti daha önceden varolan bir kitle işçi partisinin içinden kopan parçalardan yaratılmıştır. Ne var ki Britanya'da bu senaryo yavaşlamış ve İngiliz İşçi Partisi'nin özellikle muğlak ve aldatıcı yapısı tarafından -işçi hareketinin her türlü sosyalist görüşe tam ve özgür bir kendini ifade etme hakkı veren birleşik, demokratik

partisi görünümüyle, iyi korunan bir parlamenter grubun elindeki gücün gerçekliğini sendika önderliklerinde olduğu gibi gizleyerek- öñü tıkanmıştır. Temel olarak sendikalarla olan bağlantısından ötürü İşçi Partisi bir siyasi partinin normal karakterine sahip değildir. Radikal bir programa kendini adanmış bireylerden, güçlü bir sendika lobiinden, ve profesyonel uzlaşmacı politikacılardan oluşan bir parlamenter önderlikten oluşan bir radikal parti melezidir. Her İşçi hükümetinin (profesyonel uzlaşma politikacıları) pratiğinde sol sürekli olarak yenildiği için, yenilgi ve başarısızlık hiçbir zaman sonuç getirici olmamıştır. Çünkü sonuçta, «konferansta biz kazandık», «tüm temsilcilikleri denetliyoruz» (radikal parti) sadece parlamenter liderliğe daha değerli (güvenilir) kılmak için biraz daha çaba harcama gerekiyor. Fakat perdenin gerisinde farklı birlik derecelerinde çalışan güçlü sendika lobiisi, başarıyı daima ulaşılmaz kılar. İnsanlar «buralarına geldiğinde» ve Ortak Pazar'a girmek, gelir politikası, kesintiler vs. bardağı taşıran son damla olduğunda, insanlar her zaman öfkeli küçük gruplara ayrılmaktadır. Ve elli yıllık başarısızlığın ardından, değiştirmeye çalışmak sonu olmayan bir çaba olarak gözöktüğü için ve yapacak daha iyi şeyler olduğu için, artık birçoğu katılmamaktadır da. Ama yine aynı insanlar siyasi aidatlarını ödemeye devam etmekte, İşçi Partisi'ne oy vermekte İşçi Partisi için oy toplamaktadır. Birçoğu İşçi Partisi'nden küçük önemsiz bir destek gören her türlü kampanyalara ve projelere katılsalar da İşçi Partisi içinde temel bir çatlama olmadıkça, alternatif bir siyasi parti oluşturmayı gerçekten tasarlayamaz.

Bazı sosyalistler İşçi Partisi'ne girip çıkmaktadırlar ama bu ulusal değişim için büyük bir coşku ve

umut besledikleri için değil, yeterli başka herhangi bir siyasi çerçevenin ve ortak yanları olan partilerin ve sol kanat partilerinin varlığının eksikliğinden ötürü olmaktadır bu.

Eskiden US (SİP) içinde olan şimdi Huddersfield, Yorkshire yakınındaki yerel İşçi Partisi örgütünde son derece aktif olan Val Clarke, örneğin, İşçi Partisi'nin gerçek bir sosyalist parti haline gelebileceğine duyduğu güvenli bir inançtan ötürü değil fakat

Buraya gelip sınai sorunlarla, konut ve eğitim sorunlarıyla ilgili kampanyalara katıldığımız zaman, gerçekte tüm temel sosyalist etkinlikler yerel İşçi Partisi içindeydi. Her türlü sorunla ilgili sosyalist siyasetlerin inceden inceye ele alınıp, incelendiği yer burasıydı. İşçi Partisi'nin dışında olmak tüm tartışma ve bilgilere ikinci elden ulaşmamız anlamına geliyordu. Olup bitenleri etkileyemiyorduk. Ve alternatif bir sol odak kurmak da imkânsız olurdu. Bir anlamda da buna gerek de yoktu, çünkü bir şekilde iyi denebilecek tüm militanlar İşçi Partisi içindeydi. Bu tipik bir durum olmayabilir, bunu kabul ediyorum, fakat eğer alternatiflerden söz ediyorsak buna benzer işçi partileri hesaba katılmalıdır.

İngiltere'deki sosyalist siyasetlerin bu belli belirsiz, muğlak niteliği kısmen yerel farklılıkların kısmen de partinin muğlak karakterinin bir ürünüdür. Ama mesele parlamentoda kim tarafından temsil edilecekleri sorusuna geldiği zaman sosyalistler ve diğer radikal eylemcilerin sınırlı siyasi seçenekleri olması olgusu da durumu pekiştirmektedir. Bugünkü seçim sisteminin de pekiştirdiği bu tekel İşçi Partisi milletvekillerine ve meclis üyelerine kampanyaları ve mücadeleleri genellikle siyasi sistem içinde müttefik bulma saye-

sinde güçlenebilecek olan sosyalist militanlar üzerinde önemli bir nüfuz sağlar.

Bu durumda eğer İşçi Partisi sosyalistleri, kendi yerel sosyalist siyasetlerini etkin bir ulusal strateji ve sosyalist partiye dönüştürmenin altından kalkamıyorlarsa, ve ayrıca İşçi Partisi ve daha yaygın sendika hareketi içindeki tartışmanın nihai ortaya çıkışının kaçınılmaz ertelenişi alternatif bir partinin ortaya çıkış koşullarını aşırı derecede zorlaştırıyorsa, daha önce değindiğimiz türden bir sosyalist örgüt nasıl ve nereden yaratılacaktır?

Boşluğu Doldurmak

CND'nin gelişmesinden sonra altmış sonları yetmiş başlarında öğrenciler, sendikalar, kadınlar, zenciler, eşcinseller ve daha yakınlarda gençler arasında gelişmeye başlayan hareketlerle birlikte, bir İşçi hükümetine körü körüne güvenmekten sabrı tükenen, politik ve sınıai kararlar üzerinde doğrudan denetim için örgütlenen ve hemen her alanda devletle boy ölçüşen kitleler, İşçi Partisi'nin içinde ve dışında giderek güçlendiler. Ancak kısmen İşçi Partisi'nin muğlak özelliklerinin bir sonucu olarak, kısmen Komünist Parti'nin bugünkü iç demokrasi eksikliği ve Stalin yanlısı geçmişi ve kısmen de devrimci solun sekterliğinden ötürü bu eylemciler kitlesel güçlerini yansıtacak bir siyasi sese sahip olamadılar. Bize yönelik özgül baskı ve deneylerin ötesinde güçlü bir örgütlenme biçimine sahip olmadığımız anlamına gelmektedir bu. Bu çeşitli deneyimlerden genel bir sosyalist değişim teorisi ve programı çıkarsamanın araçlarından yoksunuz. Ve insanları daha geniş siyasi değişimler için ikna edebilmek

için yeterli araçlara sahip değiliz. Oysa bu insanların talep ve ihtiyaçları karşılanacaksa bu tür siyasi değişimler için mücadele edilmelidir. Bu siyasi eylem alanı ve desteği olmadıkça bizim parça parça hareketlerimiz ve kampanyalarımız çok daha zayıf olacaktır. Güçlü, kararlı bir Muhafazakâr (Tory) hükümet izole (kopuk) zaferleri giderek daha da güçleştirdikçe bu durum olanca acılığıyla gözler önüne serilecektir. Bu tür hareketler ve kampanyalar içinde yer alan sosyalistlerin çoğu, içgüdüsel olarak, bu güçlüğün farkındadırlar. Sonuç olarak, sosyalistlerin içinde yer aldığı her türlü hareket ve projenin daha geniş siyasi sonuçlarını geliştirmek ve belirginleştirmek doğrultusunda giderek büyüyen bir eğilim ortaya çıkmıştır. Kimileri soldaki siyasi boşluğun etkisiyle bu tür eylemcilerin yeni bir sosyalist partinin bayrağı altında toplanmaya doğru itileceğini düşünmektedir. Aksine bu durum insanları sını ve kültür örgütleri ile topluluk örgütlerinin tüm çeşitliliği aracılığıyla daha geniş kapsamlı bağlantılar kurmaya, daha genel siyaset teorileri tanımlamaya ve kültürel alternatifler yaratmaya teşvik etmek eğilimindedir. Etkileri açısından genellikle sol kanat sendika konseyleri, sosyalist kaynak merkezleri, sosyalist kadın grupları, tiyatro grupları, sol kitabevleri ve militan işçi temsilcileri, toplam olarak, bir sosyalist partinin işlevlerini bir partinin uzun vadeli perspektifleri ve koordinasyonundan yoksun şekilde yerine getirmektedirler. Adeta, bir parça kumaşın -bir siyasi örgüt- değişik kısımlarının, aralarındaki temas sadece bu işle sınırlı olan değişik dokumacılar tarafından, yaratıcı bir şekilde, ama hiç kimsenin bir ana plana sahip olmaksızın dokunması gibidir. Ancak arada sırada değişik bakış açılarından kalkarak geriye bakmak, nerelere geldiğimize, kumaşın nerede zayıf

olduğuna, motifin nerede karmaşık, bulanık olduğuna bir göz atmak ihtiyacını hissediyoruz.

Bütün bunlar kulağa güzel ve belki biraz fazla iyimser geliyor. Bu gelişmenin belirtileri nerede? Bu tekdüze bir resim değildir ve hiçbir tek kişi bu resmi yapamaz. Sadece kendi deneyimlerimizden çıkarsa-nan kimi kabataslak ipuçlarını betimleyebiliriz.

Örneğin, kimi alanlarda, işçi konseyleri, İşçi Partisi ve sendika önderliklerine karşı doğrudan eleştirel bir tutum olarak militan sosyalist konumlar benimseyerek, alt komiteleri aracılığıyla ilgili yerel sendikalar-ıyla yerel kadın grupları, işsiz gençlik, aktif kiracılar grubu, sosyalist araştırmacılar arasında ortak örgüt-lenmeler oluşturarak giderek artan şekilde sosyalist bir ittifak gibi davranmaya başladılar.

Örneğin, Coventry'de konut sorunuyla ilgili ola-rak belediye ve özel inşaat şirketleriyle mücadele etmekte, kadın hareketinin taleplerine pratik destek sağlamakta, anti-emperyalist kampanyalar düzenle-mekte, anti-ırkçı kampanyalar düzenlemekte ve daha yakın zamanlarda İşçi Partisi'nin rasyonelleştirmeleri ve işletme kapatmalarının ışığında devletin sanayi-ye müdahalesi ile ilgili sosyalist politikaların yeniden gözden geçirilmesinde Sendika Konseyi öncü bir rol oynadı. Newcastle'daki Sendika Konseyi de benzer bir siyasi rol oynamakta ve buna ek olarak da, Kuzey İr-landa'daki İngiliz emperyalizmine karşı güçlü bir mu-halefet oluşturmaktadırlar. Kuzey Batı'da Tameside'-da Sendika Konseyi, kesinti sorunlarıyla ilgili olarak işe başlayan bir komite kurdu. Ancak bir zaman son-ra bu komite kürtajdıan anti-ırkçılığa, işsizliğe vb. her türlü değişik sorunla mücadele edilen bir odak haline geldi. Hull Sendika Konseyi bölgedeki sosyalist eylem-

lilik için bir odak haline gelecek gibi görünen bir haftalık gazete çıkarmaya başladı. Tüm ülkede daha başka birçok sendika konseyi örnekleri vardır. Burada önemli olan, sendika konseylerinin rastlantısal olarak militan bir konum benimsemiş olmaları değildir. Bunda yeni bir şey yok. Yaklaşık son on yılda ortaya çıkan gelişme, olabildiğince, yani bir **Sendika Konseyi** yapısına sahip olmanın sınırları elverdiğince, önemli ölçüde tutarlı sosyalist örgütler olarak hareket eden bir sendika konseyi örneğinin ortaya çıkışıdır. Bu sınırlara daha sonra tekrar değineceğiz.

Kendi sorunlarımızın ötesine geçmeye, ve daha genel bir siyasi perspektif biçimlendirmeye duyduğumuz güçlü gereksinimin bir başka belirtisi de, sendika mücadelelerinde aktif rol oynayan, örneğin Grunwick'deki kitlesel işten çıkarma üzerine eylem düzenleyen, ırkçılığa ve faşizme karşı örgütlenen ve kesintilerle mücadelede öncü bir rol oynayan kadın hareketi ve eşcinsel hareket içinde yaygın bir destek bulan sosyalist eğilimlerin gelişimidir. Bunun yanı sıra, bu gruplar Marksist teoriyi ve sosyalist politikaları derinleştirmek ve geliştirmekte önemli yollar katettiler.

Birçok kiracılar örgütünden de, daha az gelişmiş olmakla beraber benzer işaretler gelmektedir. Bu örgütlerde, sanayi işçileri ve kadın grupları ile daha etkin bağlantılar kurmaya yönelik kuvvetle hissedilen bir ihtiyaç söz konusudur. Örneğin, Sosyalist Konut Eylemcileri Atölyesi'nin yerel ve bölgesel kiracılar hareketindeki eylemcilerle sosyalist araştırma işçilerini Tyneside, Cardiff, Liverpool ve Coventry gibi oldukça güçlü kiracı gruplarının bulunduğu yerlerde konut sorunuyla ilgili olarak tartışılan bir dizi sosyalist politika önerisinden oluşan «Konut Sorunu Üzerine Kızıl

Gazete»nin yayınlanması çerçevesinde biraraya getiren çalışmaları var. Ulusal Kiracılar Örgütü'nün eylemleri ve politikaları da yine güçlü bir sosyalist etki yansıtmaktadır. Değişik bölgeselliklere ve değişik siyasi eğilimlere sahip sosyalistlerle oluşturulan ittifakın etkisidir bu.

Benzer gelişmeler, sınai meselelerle işçi sınıfı topluluklarının çıkarlarını birleştiren örgütlerde de gözlemlenebilir. Altmış sonlarından bu yana, yerel ve sınai temelli sayısız örgüt çıktı ortaya. Tekil bir sorun etrafında oluşan fakat daha birçoklarını bünyesine dahil etmek yönünde gelişen ve bu sorunların ilgilendirdiği birçok eylemci için neredeyse bir siyasi ittifak yerine geçen örgütlerdir, bunlar. Örneğin Woolwich'de A.E.I.'nın kapatılmasına karşı verilen mücadele sırasında, Güney Batı Londra'da çeşitli işçi temsilciliği komiteleri ve sendika kolları tarafından bir örgüt oluşturuldu. Amacı, daha genel olarak bölgedeki işyeri kapatmaları ve işten çıkarmalara karşı kampanyalar oluşturmaktı. Ancak, çok kısa bir zaman sonra, gelir politikası, ırkçılık gibi o zamanlar sosyalistlerin çevresinde kampanyalar oluşturduğu daha birçok sorunla ilgilenmeye başladılar. Başkanları Jim Coughlin'in söylediği gibi,

Gerçekten bir siyasi odak haline gelmişti o zaman; Marsh ve Mayhew gibi yerel sağ kanat milletvekilleri de bunu görüyordu. Önemli toplantılarda temsil edilmememiz için ellerinden geleni yapıyorlardı. Ama SELAK (Güney Batı Londra İşyeri Kapatmalarına Karşı Eylem Komitesi) bir dönem boyunca son derece militan bir tartışma ortamı ve propaganda örgütü olmuştur.

Birkaç yıl sonra, Speke'de Merseyside'da SATUC (Speke Bölgesi Sendika Komitesi), sınai ve topluluk

temelli militanları, Speke bölgesinde işten çıkarmaları önlemek tekil sorunu ile mücadele etmek konusunda biraraya getirdi, ancak komite bir yandan da başka sorunlarla da ilgilenmeye başladı

SATUC'un bir üyesi olan Maureen Williams, komitenin kuruluşunu, siyasi potansiyelini ve karşılaştığı problemleri şöyle tanımlamaktadır :

1975'in başında, yerel bir fabrikanın kapatılmasını önlemek üzere sürdürülen bir mücadelenin direk sonucu olarak kuruldu. Zamanla, işin aslanın ağzında olduğu ve bizden yardım istenen Speke'de çok çeşitli sürtüşmelerin içinde bulunduk. Geliştikçe SATUC daha da kapsamlı sorunları ele almaya başladı. Şili ve Portekiz'de konuşmalar yapan adamlarımız vardı ve bu sorunlarla ilgili konferanslara temsilciler yolluyorduk. Yaklaşık bir yıl sonra komitenin üyeleri kiraların yükseltilmesine karşı bir mücadeleye katıldılar ve hükümet binası önünde bir toplumsal grev gözcülüğüne katıldılar.

Bu sorunu ilk kez ortaya getirdiğim, karşı çıktığım ve hedef şaşırtıcı olarak nitelendirildiğim zamanlardan çok farklıydı durum. On sekiz ay içinde üyeler, -örgütlerinin temsilcileri olarak değil de sadece bireyler olarak da olsa- mücadele etmeye hazırdılar. SATUC ayrıca işyerinde sağlık ve güvenlik, işsizlik konularında da konferanslar düzenlenmesine katıldı.

1977'nin sonlarında eylemliliğimiz giderek azalmaya başladı. Bir komite olarak tümüyle sınıai alanda bir mücadelenin sürüp sürmemesine bağlıydık. Eğer işçiler işten çıkarma ile mücadele etmiyorlarsa biz de edemiyorduk. Bir anlamda iki sandalye arasında kalmıştık (İki cami arasında beynamaz). Bir yandan, sendika kollarının aktif desteği azaldığında, militan bir müttefik olarak varlığımızı sürdürmek için çok fazla sendikal temelli ve yönelimli, temsilcileri ve

mali kaynakları sendika kolları ve işçi temsilcisi komitelerince sağlanan bir yapıydık. Diğer yandan da sendika bürokrasisinden destek alamayacak kadar Ortodoksluk'tan uzaktık. Birçok sendika görevlisi bize karşı açık bir düşmanlık beslemekteydiler.

SATUC'un siyasi bir ittifak olmak için potansiyele vardı. İçinde, çeşitli sosyalist örgütler, İşçi Partili sol kanat US, Big Flame, aynı zamanda da dağınık haldeki 'sol çevreler' yer almaktaydı. Fakat bu yönde gelişmeye devam etmek için İşçi Partisi sendikalar ve atelyelerle ilişkilerimizi netleştirmemiz gerekmekteydi [Garston İşçi Partisi (ve birçok yerel sendika kolları) sol kanattaydılar ve onlara karşı tam bir alternatif olarak gözükmek yerine onlarla birlikte çalışmak ihtiyacındaydık]. Ayrıca kendimizi 'işleri koruyacak militanlar' yerine, tercihan 'siyasi' olarak ortaya koymamız gerekecekti. Aslına bakılırsa bu maddelerden hiçbirisi ciddi olarak gündemimizde yer almamaktaydı.

Birçok insanın, sosyalist bir perspektif geliştirdiği ve yaygınlaştırdığı ve işçi sınıfı örgütlerine daha yakın bir şekilde örgütlendiği bir başka radikal hareket de, radikal teknokratların ve çevrecilerin hareketidir. Bu 'hareket' çok sayıda günahı ve bunun yanı sıra da, yaratıcı ve yüksek derecede siyasi gelişmeyi içermektedir. Aralarından bazılarının ilgisi sadece orta sınıf yaşam kalitesini geliştirecek bireysel düzeltilmelerle sınırlı kalsa da, Bilimde Toplumsal Sorumluluk için Britanya Topluluğu, Sosyalist Çevre ve Kaynak Birliği gibi bazıları kapitalist teknolojiye yönelik eleştirilerini, alternatifler için mücadele etme gücüne tek başına da sahip olan işçi sınıfı örgütleriyle birleştirmekle giderek daha fazla ilgilenmektedirler. Lucas Aerospace'deki işçi temsilcilerinin, toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere modern teknolojiyi kullanan ve dönüştüren,

işçinin yeteneklerine zarar vermek yerine onları geliştiren ürünler tasarlanması için insiyatif kullanıp savaş vermelerinin de bu konuda bir kartalizör rolü olmuştur.

Lucas Aerospace Birleşik Komitesi'nin bu insiyatifinin kendisi de, eylemcilerin, hiçbir tek sosyalist örgütün altından kalkamayacağı yeni siyasi ihtiyaçları karşılamak üzere kendi kaynaklarına ve örgütlerine dayanarak oluşturdukları, yeni yöntemlerin bir yadsımasıdır. Birleşik Komite, her türlü siyasi gelenekten sendikacıları biraraya getirir, fakat hiçbir tek siyasi örgütün cevabına sahip olmadığı yapısal ve teknolojik işsizlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmış ve kalmaktadır. Toplumsal açıdan yararlı üretim, yetenek azaltma yerine pekiştiren iş konusunda özel öneriler çevresinde mücadele etmek düşüncesi, bağımsız birleşik komitelerin siyasi gücü konusunda bir inançtan kaynaklanmaktadır. Bu, atelye ve teknik işçilerin işletmenin üst derecede siyasi sorunlarının, üretimin amacı ve iş sürecinin doğası meselelerinin yönetimini üstlenmekteki gücüdür bu. Şüphesiz hiçbir birleşik komite bu sorunların altından tek başına kalkamaz. Lucas Aerospace temsilcileri, planlarının, 'kapitalist bir sömürü düzeninde sosyalizm adaları' ihtimalini yadsıdıkları, giriş kısmında bu noktayı açıklamışlardı. Fakat işçilerin ihtiyaca göre üretim planlarının ardında yatan ilkeler, örneğin enerji mühendisliği, silah sanayinin kimi kısımları, sınırlı bir ölçüde gemi sanayii, lastik sanayi ve başkalarındaki işçi temsilcileri komiteleri tarafından üstlenilmiş, dönüştürülmüş ve geliştirilmiştir. Ve bu işçi temsilcileri grupları arasında örgütlü bağlantıların deneme niteliğindeki başlangıçları giderek oluşmaktadır.

Oldukça farklı bir başka politikleşme süreci, çoğu -ama hiçbir şekilde hepsi değil- sürdürdükleri çalışmalarının sosyalist, politik, topluluk ve sınıai örgütlenmelerle bağlantı içine girmesi gerektiğini, artan bir şekilde hisseden Marksist akademisyenler arasında boy göstermektedir. Siyasi hareketlerle girilen ilişkinin disiplini, uyarıcılığı ve zorlamaları (sınırlamaları) olmaksızın üretilen teori ile ilgili bir tür rahatsızlık söz konusudur. Sosyalist Ekonomistler Konferansı'ndaki tartışmalar giderek artan bir şekilde strateji sorunları ve işçi sınıfı siyasetlerini kapsar hale gelmiştir. Yerel düzeydeki üyelerini çoğu sendikalarla, kiracılar ve kadın gruplarıyla çalışıyorlar. History Workshop Journal kendi faaliyetini açık bir şekilde daha geniş sosyalist hareketlerle yakından ilintili olarak görür; örneğin, Kuzey Batı'daki Strong Words, Batı Londra'daki Centerprise ve Brighton ve başka yerlerdeki daha başka yerel kökenli yayıncılık projelerine özel destek sağlar. Bu yerel yayıncılık projeleri, işçilerin bilinçlilik ve yaratıcılıklarını geliştirdikleri kendi kendilerini eğitme-leri geleneğinin bir parçası olarak, eleştirel işçi sınıfı edebiyatını yeniden canlandırmaya ve güçlendirmeye başladı. Devlet araştırması, siyasi bir acillik ve amaçla, araştırma ve yazının gelişmesinin bir başka örneğidir. Devlet Araştırma, polislik, istihbarat ve askerliği inceleyen gazeteci ve araştırmacıların oluşturduğu bir topluluktur. İki ayda bir çıkan bir yayınla, buluşlarını devletin bu kısımlarında çıkan sorunlarla uğraşan eylemcilere, daha geniş iletişim araçlarına, sempatizan milletvekillerine vb. ulaştırmaktadır. Ulusçuluk, Batı'da devrimci strateji, Doğu'da sosyalist muhalefet ve maddeciliğin güncel etkileri konularındaki tartışmalarıyla **New Left Review** uyumlu bir sosyalist pra-

tiğin gelişimi sürecinde ortaya çıkan temel sorunların üzerinde ağırlıkla durulmasına hizmet etmiştir.

Teori ve pratiğin daha zengin bir birlikteliğine doğru bu hareketlerin çoğunda kadın özgürlüğü hareketi önemli bir hızlandırıcı (katalizör) olmuştur. Hareketin güçlenmesi ve gelişmesine denk düşen ve ulaşılabilir olan bir teorik çalışma konusundaki ısrarı teorik çalışmanın siyasi amacı ve pratik süreci konusunda, ender olan bir öz-bilinç üretmiştir. Kadın hareketi içinde bir ortak çalışma grubunun ürettiği teorik bir dergi olan **Feminist Review**'de yakın bir zaman önce yayınlanan bir başmakalede bu durum yansıtılmaktadır:

İlk sayımızda Feminist Review'u yayınlamaktaki amacımızın, çeşitli düşüncelerin tartışılabileceği ve bilgi alışverişinin yapılabileceği bir yer sağlayarak kadın özgürlüğü hareketinin siyasi gelişimine katkıda bulunmak olduğunu söylemiştik. Bunu yapmak için de yayınladığımız materyalin kolay ulaşılabilirliğinin önemini vurgulamıştık; ancak kolay ulaşılabilirlik, çok önemli sorunlar olsa da, sadece dil ve sunu sorunu değildir. Okuyucular, katkıda bulunanlar ve yayın kurulu arasındaki tartışma süreci de eşdeğerde önemlidir.

Feministler bu türden ilkeleri yukarıda değinilen projelerin birçoğuna taşımışlar, ve bunun olumlu etkileri olmuştur. Bu sınırlı politikleşmenin önemli bir sonucu da, birçok 'kısmi', 'tekil sorun', veya 'sadece yerel' denilen kampanyaların, hareketlerin ve örgütlerin bilinçli sosyalist değerler temelinde yaratılması olmuştur. Bu, bu tür örgütlerin bugün ya da gelecekte mutlaka, tümüyle sosyalist siyasetler veya örgütlenme biçimleri benimseyecekleri anlamına gelmez.

Ancak buradan çıkabilecek anlam, 'kadın hareketi' alternatif yayın/kitabevi', 'kiracılar eylem grupları' yerel ve ulusal 'işçi temsilcileri', 'birleşik komiteler', 'sendika ve topluluk kaynak ve araştırma merkezleri' gibi özel etiketlerin ardında genellikle -her zaman değil- sosyalist bir örgüt yaratılması ile doğrudan siyasi ilintisi olan bir düşünce, deneyim ve örgütlenme biçimleri bulunduğudur.

Sosyalist İttifaklar

Ancak bu ilerlemelerin en iyi şekilde nasıl geliştirilebileceğini tartışmadan önce, siyasi boşluğun bu organik dolduruluş biçiminin sınırlarını kavramamız gerekmektedir. Sorunlar değişir ama son beş yılda olduğu gibi, sınıf savaşımının, her şeyleri kendisiyle birlikte sürükleyeceği kitlesel bir yükselişi olmadığı zamanlar da hepsi ortaya çıkar. Böyle zamanlarda, bir sendika örgütünden çok bir sol ittifak olmak eğiliminde olan sendika konseyleri ve işçi temsilciliği bünyeleri, üye kitlelerden yalıtılmak tehlikesiyle karşı karşıya kalır, bunun sonucu olarak da, işler sıkıştığında herhangi bir gerçek sınıai güç gösteremezler. Sonuçta sendika konseyleri çok fazla zarara uğramış gözükmezler, çünkü her türlü eksikliğe ve yalıtılmışlığa dayanabilecek derin köklere sahiptir. Yine de TUC*'nin eylemlerinin kapsamını kısıtlama girişimleriyle karşı karşıya kaldılar, kimi zaman da, ulusal TUC, sendika konseylerini denetim altında tutmak için bölgesel TUC'nin destek olmasını sağlayabildi. Merseyside veya Güney Batı Londra'dakiler gibi sözünü ettiğimiz res-

* Trade Unions Councils (İşçi Sendikaları Konseyi)

mi olmayan sinai bünyeler için üyelerine bazı pratik yararlar sağlayabilir olmak daha önemlidir. Eğer örgüt fazla çabuk, adeta bir siyasi örgüt temposuyla ilerlemeye başlarsa, temelini kaybeder. Ve eğer önde gelen üyeleri bir siyasi ittifak olarak barındırdığı potansiyelin bilincine varmazsa, Merseysi'de ve Güney Batı Londra'da olduğu gibi temel anlamını kaybeder ve parçalanır. Ayrıca, bu tür yapılar esas olarak sendikal yapılar olacağı için genellikle birleşik bir siyasi strateji ve program geliştirmek için gerekli olan siyasi tartışma ve eğitime izin veremezler. Bu ise siyasi yanlış anlamalara, kişisel düşmanlıkların öncelikle belirleyici olmasına, hiziplere ve siyasi teşebbüslerin güçsüzleşip yokolmasına yol açar.

Kadın hareketi, kiracılar hareketi, radikal teknolojistler vb. gibi kampanyalar düzenleyen hareketler içinde sosyalistlerin karşısına çıkan sorunlar daha değişiktir. Bunlar genellikle bizzat kendileri varolan sosyalist partilerin herhangi birinde yer almadıkları veya genellikle olduğu gibi, bağlantıların bu partilerin küçük çevrelerini aşması gerektiği hallerde sosyalistlerin kendi hareketleri dışında, başka sendikacılar ve başka topluluk kökenli gruplarla gerekli bağlantıları oluşturmak konusunda yaşadıkları güçlüklerle ilişkindir. Aynı sorunlar, hareketin başlangıçta ilgilendiği konuların ötesinde, işçi sınıfının daha geniş çıkarlarını da hesaba katması gereken siyasetlerin hazırlanmasında da ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Tyne-side'deki kiracılar hareketindeki sosyalistler doğrudan işgücünü genişletmek için bir baskı geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bunun için inşaat işçileri sendika konseyleri ve İşçi Partisi'nin sempatizan kesimleriyle ilişki kurmaları gerekmektedir. İşin içinde olan eylemci-

ler, etkilenen her türlü değişik örgüt içindeki sosyalistler, birbirleriyle buluşmak, siyasetlerini tartışmak, sorun ve onun daha geniş kapsamlı boyutu üzerinde kimi ortak anlayışlara varmak alışkanlığında olsalardı, tüm kampanyanın nasıl çok daha kolay ve daha etkili olacağını net olarak görmektedirler. Bu eylemcilerden biri olan Kenny Bell sorunu şöyle formüle etmektedir:

Tüketiciler olarak kiracılar için binaları ve onarımları kimin yaptığı ve kiracıların bunun üzerindeki denetiminin ne olduğu sorunu gerçekten önemlidir. Bu şekilde, doğrudan işgücünü genişletmek konusunda net bir ilgiye sahiptirler. Fakat Newcastle'da doğrudan işgücü ile ilgili öylesine çok şey söylendi, işler öylesine güvensiz, ücretler ve koşullar öylesine kötüydü ki, birçok inşaat işçisi özel sektörde bir işten memnun olmaktadır. Bu yüzden, bağlantılar kurmak, doğrudan emeğin potansiyelini savunmak kolay değildir. İnşaat sendikasındaki sosyalistlerle yakın bir işbirliği içinde olmamız gerekmektedir. Fakat beklenmedik bir anda bu kontağı gerçekleştirmek zordur. Değişik sendika ve kampanyalardaki sosyalistler arasında yaygın bir kontak kurma geleneğinin varlığı böyle bir şeyi çok daha fazla kolaylaştıracaktır. Tyne-side Sosyalist Merkezi'nin ilişki ağı, ve çeşitli kaynak ve danışma merkezleri son derece yararlı olmuştur. Strateji ile ilgili düşüncelerin netleşmesinin bir yolu olarak sosyalist merkez de yardımcı olmuştur. Fakat bunların üzerine daha çok şeyler kurmamız gerekmektedir.

Hastane çalışanları ve diğer sendikacılarla kontak kurmak isteyen Ulusal Kürtaj Kampanyası'ndaki sosyalist feministlerle de durum aynıdır. Çeşitli sektörler içindeki az sayıdaki sosyalistler KP, SİP veya UMG

içinde yer alıyor olmaları nedeniyle birbirleriyle örgütlü bir kontak içindedirler ve bu benzersiz bir biçimde siyasi birleşmeye gidebilecek/gidecek ve böylece çok daha güçlü olabilecek eylemcilerin, hattâ büyük çoğunluğunu kapsamaktadır.

Bu türden sorunlardan edinilen deneyim, bazı bölgelerdeki değişik kampanyalar, hareketler, sendikalar ve farklı siyasi eğilimlerden gelen sosyalistleri yerel sosyalist ittifaklar, forumlar veya merkezler yaratmaya yöneltmiştir. Örneğin Hounslow'da, bölgedeki sosyalist eylemciler için bir odak noktası sağlamak ihtiyacı, Hounslow Hastanesinin 13 ay süren işgalinin sağladığı deneyimin bir sonucudur. İşgal, katılanlardan çoğuna yeni bir örgütlenme biçimi olanağını gösterdi. Batı Middlesex Hastanesi işçi temsilciliği komitesinin başkanı Karl Brecher bu durumu şöyle tanımlamaktadır:

Böyle uzun bir işgali sürdürebilmek için insanların siyasi bilincini yükseltmek sorununu halletmemiz, bunun için de, sekte farklılıkların işgalin bütünlüğünü bozmasına izin vermeden, eylem üzerinde asgari bir uzlaşma çerçevesinde siyasi tartışmayı sürdürebilmemiz gerekiyordu. Bunu gerçekleştirebilmek uzun bir zaman aldı, ancak giderek insanlar birbirleriyle tartışmayı ve bu arada birbirlerinin görüşlerine saygı duymayı öğrendiler. Mesele sizin de görüşlerinizi bir kargaşa denizine savurmanız değildi. Ve insanlar zamanla sekte olmayan bir biçimde konuşmayı ve tartışmayı öğrendiler. Bunu yapmak zorundaydılar. Toplantılarda hiçbir siyasi örgüt içinde yer almayan birçok hastane çalışanı vardı ve bunlar insanların görüşlerinin sekte çevrelerde genellikle olduğu gibi, başka bir örgütün üyeleri oldukları için reddedilmesini hoş görmezlerdi.

Önemli olan diğer şey ise, her zaman hiyerarşiyi kırmanın ve insanları kendilerinin de katıldıklarını hissetmelerini sağlamanın biçimidir. Eğer, örneğin yardımcı işçiler ile çocuk bakım personeli (hemşireler) arasındaki gibi normal işbölümleri kırılmasaydı, tüm işgal çözüldü. İnsanların, kendilerini küçümsemiyor hissetmemelerini, kişisel sorunlarının dikkate alındığını ve desteklendiklerini bilmelerini kesinlikle sağlamalıyız. Bu noktada kadın hareketinin etkisi önemlidir.

İşgal bir üs; bölgedeki diğer kampanyalar ve mücadeleler için bir merkez haline geldi. Eylemciler için, nasıl bildiriler hazırlanacağını vb. öğrendikleri bir tür okul haline geldi. Grevleri sırasında itfaiyeciler tarafından, NUJ tarafından ve kesintilere, işsizliğe hayır platformunda yerel seçimlere katılan bazı İşçi Partisi sosyalistleri tarafından kullanıldı.

Birçoğumuz, bütün bunlarla değişik bir şeyler, daha güçlü bir örgütlenme biçimi yaratmış olduğumuzu hissettik ve işgal sona erdikten sonra bunu kaybetmek istemiyorduk. Mütevazı bir şekilde bu deneyimin üzerine bir şeyler kurmamız gerektiğini düşündük. İşte bu yüzden aramızdan bir grup, bu yıl Ocak'ın üçüncü haftasında Hounslow Sosyalist Forumu'nu kurdu. Her on beş günde bir yerel sorunları daha geniş bir kapsam içinde değerlendiren toplantılar yapıyoruz. Bütün belli başlı sosyalist örgütlerdeki elli yerel eylemcinin kırk tanesi ve aynı zamanda birçok bağımsız sosyalist Forum'a katıldılar. İnsanlar burayı, kampanyalar ve yerel tartışmalarda destek elde edilecek bir yer olarak kullanıyorlar. İşçi Partisi'nin binasında toplanıyoruz. Öncüller, ya da 'daha şiddetle' önemli başka şeyler üzerine henüz düşünmedik. İnsanlar birlikte çalışmaya alışırken ve biz anlaşmanın ve tartışmanın alanlarını tanımlarken yavaş hareket etmemiz gerekmektedir.

1975'de Tyneside'de, başlangıçta, eğitim, kültür, tartışma ve genel propaganda amaçlarıyla bir sosyalist merkez kurulmuştu. Fakat sosyalistleri biraraya getirmeye başladıkça -her ne kadar tümüyle tesadüfen de olsa- daha pratik bir rol üstlenmeye başladı: Anti-faşist bildiriler hazırlanmasını örgütlemek, grevlere destek sağlanmasına yardım etmek, Agee ve Hosenball'ın sınır dışı edilmesi, Doğu Avrupa'daki muhalefet, işçilerin toplumsal olarak yararlı üretim planları, Güney Afrika'daki İngiliz yatırımları ve Zimbabwe kurtuluş hareketine destek gibi siyasi sorunlar çevresinde yerel kampanyalar ve tartışmalar başlatmak gibi. Ardından yaklaşık bir yıl gibi bir zaman, bölgedeki tek sosyalist kitabevi ve kitapçılık hizmetini sürdürme işiyle boğulur hale geldi. Fakat şimdi bütün bunları geride bırakıp, belki de bu sürecin içerdiği son derece pratik ve maddi sorumlulukların bir sonucu olarak, daha güçlü ve Tory'lere karşı birleşik eylemi güçlendirebilecek ve siyasetler ve stratejilerle ilgili tartışmayı genişletecek bir potansiyelle yeniden doğmaktadır. Yapısı yakın ilişki içindeki siyasi eğilimlerin (örneğin SİP ve KP) sendika örgütlerinin ve diğer hareketlerin merkez'in koordinasyon komitesindeki temsil edilmesini sağlamaktır. Bireysel destekleyiciler ve örgütlerin temsilcileri düzenli genel toplantılar yapmaktadır. Çalışan gruplar, kitabevi, bülten ve toplantılar gibi Merkez'in projeleri ile ilgili daha özgül sorumluluklar üstlenmektedir.

Islington'da benzer türden bir ittifak ve tartışma ortamı **Islington Gutter Press**'in 1978'de düzenlediği bir konferanstan doğdu. Konferansa ırkçılığa karşı sürdürülen yerel kampanyalardaki, kadın gruplarındaki, KP, UMG, SİP ve Big Flame'deki İşçi Partisi'ndeki sen-

dikalardaki eylemciler katılmışlardı. Bu konferans, bugün düzenli pazar akşam tartışmaları, eğitim toplantıları ve sosyalist kültür olayları düzenleyen bir Sosyalist Merkez Komitesi seçti. Son konferanslarında önermeler oluşturmaya, ve ayrıca da grevleri ve kampanyaları desteklemekte daha aktif bir rol oynamaya karar verdiler. Lynne bu kitapta yazdığı kısımda bu konuyu daha ayrıntılı olarak betimlemektedir.

Hackney'de sosyalistlerin ve radikal eylemcilerin birbirlerinden bir şeyler öğrenmek ve ortak sorunları ve farklı görüşleri tartışmak için düzenledikleri tartışmalar gözlemlenmeye başladı. Yerel bir alternatif gazetenin, kitabevinin ve kahve ile aynı zamanda pub ve toplantı odaları olan bir sendika konseyi binasını varlığı bu gelişmeyi aktarmayı (iletmeyi) kolaylaştırmaktadır.

Bu yerel sosyalist ittifaklara yol açan, pekiştiren birçok etmen vardır. Tyneside ve Merseyside, Clydeside, ve Yorkshire'ın bazı kısımları gibi kimi bölgelerde, çelik sanayi şehirlerinde ve hattâ giderek Westminster ötesinde hemen her yerde, bir kıvılcım gerçek bir çöküş ve yıkım tehdidi olabilirdi.

Bu tür bölgelerin çoğunda tehdide karşı genellikle kimi resmi kampanyalar harekete geçti. Fakat bazı bölgelerdeki yaklaşık on yıl süren çöküşten sonra, birçok sosyalist geçmişin kampanyalarından ders çıkardılar. Bu liderlere kayıtsız şartsız güvenmenin, lobilerinin faydasızlığının, göstermelik gösterilerinin ve üyeler ve topluluk arasındaki daha fazla bir şeyler için ajitasyon ve tartışma yapmaya isteksiz davranmalarının yol açtığı demoralizasyona tanık oldular. Böyle sosyalist eylemciler daha militan teşebbüsler geliştirmek ve resmi kampanyalara genellikle hakim olan 'bu böl-

geden ilk elde ne çıkarsa onun üzerine atlamak' görüşünden daha sosyalist içerikli siyasetler hazırlamak için biraraya gelmenin gerekliliğini giderek daha çok farketmektedirler. Eski bir KP üyesi, şimdi hiçbir siyasi örgütte yer almayan, Newcastle Sendika Konseyi'nin saymanı ve Sendika Konseyi İşsizlik Merkezi'nin bir üyesi olan Alex McFadden bunu kendi deneyiminden yola çıkarak şöyle özetlemektedir:

Tory'lere karşı, Heath zamanında yaptığımız ve öylece bıraktığımız ve TUC'un da hâlâ sözünü ettiği gibi muğlak bir birlikteliğe gidiveremeyiz. Bu her ne kadar gerekliyse de yeterli değildi. İşçi hükümetinin siyasetleri ile uğraşmak için hazır olmadığımızı; alternatif siyasetlerimiz olmadığını ve milletvekilleri, memurlar ve benzerleri mücadele etmeyecek olduğunda, bağımsız olarak eyleme geçmek gücüne sahip olmadığımızı gösteriyordu.

Bir mücadele örgütlemek için gerçek sosyalistleri biraraya toplamaya ihtiyacımız var, evet, ama aynı zaman da da gelecek için hazırlanmak için buna ihtiyacımız var. Bu birleşmiş olmak için birleşmek sorunu olamaz. Eğer sadece buysa, yeniden, daha önceki İşçi hükümeti ile aynı türden bir şeyle karşı karşıya kalırız. Alternatif siyasetler için hazırlanmamız gerekmektedir. Tress'in kapatılması (McFadden'in AEUW oturum başkanı olduğu NEB'in sahibi olduğu ve kapattığı Fairey'in bir kısmı) ve Vichers Scotswood'u açık tutmak için düzenlenen kampanyanın başarısızlıkla sonuçlanması bana bunu öğretmişti. Bu işle ilgilinen sosyalistler daha çok biraraya gelmeli ve bir şeyleri başlatmak için sorunları çözüme ulaştırmalıydılar.

Bu tür ittifakların ortaya çıkış biçimleri yerel koşullara göre son derece büyük farklılıklar gösterecek-

tir. Kimi zaman Tory'lerin şiddetli saldırılarının baskısı altında ve resmi kampanyaların umutsuzluğu karşısında, en güçlü sol kanat örgütün veya sol seçim bölgesi İşçi Partisi'nin yerel kolu bir ittifak başlatabilir. Normal geleneklerden kopabilir ve tartışmalarını bağlantısız veya diğer daha küçük örgütlerdeki sosyalistler için bir forum haline getirebilir.

Başka bölgelerde bazı ulusal çapta başlatılmış kampanyalarda başarıyla birlikte çalışma deneyimi, insanların bu birlikteliği daha kalıcı, geniş bir siyasi temelde oluşturmanın yollarını aramasına yol açabilir. Veya daha aktif bir siyasi ittifak yaratmak üzere geliştirilebilecek herhangi bir biçimdeki bir birliktelik, bir yerel sosyalist gazete, ortak olarak kullanılan kaynak merkezi, bir kitabevi, sosyalist klüp veya merkez zaten kurulmuş ve hazır olabilir. Süreç ne olursa olsun belirtiler bu tür ittifaklar için -kısa süreli ve tek bir sorunla ilgili ve gevşek olsalar bile- koşulların yerel düzeyde özellikle elverişli olduğu yönündedir. Bunun birçok nedeni vardır, biri İşçi Partisi içindeki tartışmaların ve yine İşçi Partisi içindeki hiziplerin doğası ile ilgili olarak daha önce söylenenlerle yakından ilgilidir. İşçi Partisi içindeki belirleyici sürtüşmelerin sonu gelmeyen ertelemeleri nedeniyle; birçok seçim bölgesi ve bölge İşçi Partisi içinde siyasi tartışmanın fakirliği nedeniyle; kitlesel bir dolaşıma sahip bir sosyalist gazetenin eksikliği nedeniyle Britanya solu strateji ve program konularında genel bir tartışma süreci -hattâ kıtadaki sosyalist ve komünist partilerden belli başlı kopmaların gerçekleşmesinin arifesinde yaşananlar türünden bile- yaşamamıştır. Sonuç olarak yerel düzeyde bir birliktelik için ulusal nitelikte bir çerçeve belirlemek üzere, ulusal düzeyde yeterince güçlü olan

gruplaşmaların herhangi birilerinin arasında strateji ve programa ilişkin bir anlaşmaya gidilmesi, hattâ tartışılması söz konusu değildir. Oysa ki birincisi günün temel pratik sorunları çevresinde; ayrıca da kitabevleri, sosyalist sendika danışma ve araştırma merkezleri, kaynak merkezleri, alternatif gazeteler gibi sosyalist projeler etrafında birleşmek için yerel ve bölgesel düzeyde binlerce olanak vardır. Herhangi bir siyasi örgütün bu projelerin çoğunun altından kendi kaynaklarıyla kalkabilmesi oldukça zordur (örneğin, bu konuda uğraşmış da olmalarına rağmen, SİP Londra ve Glasgow dışında herhangi bir sosyalist kitabevini ayakta tutamamıştır). Oysa bu projelerin başarıya ulaşması popüler bir sosyalist partinin yaratılmasında hayati bir öneme sahiptir. Devrimcileri bu tür ittifaklar yaratmaktan alıkoyan, garip şekilde kısıtlayıcı bir birlik kavramı vardır. Özel sorunları veya özel birleşmeleri çok aşan bir birikimin ya enerjimizi, diğer sol gruplarla sonuçsuz tartışmalar, debelenmeler içinde tüketeceği, ya da son derece renksiz dolayısıyla yararsız ve pasif olacağı iddia edilmektedir. Oysa kadın hareketi içinde ve sosyalist feministler arasında örneğin, kürtaj, eşit ücret, çocuk bakımı, faşizm ve başka sorunlar gibi üzerinde anlaştığımız konularda eyleme geçmek üzere birleştığımız; ayrı düştüğümüz sorunlar üzerine yararlı tartışmalar yaptığımız tek bir birleştirici çerçevenin gerçekleşebilmesinin mümkün olduğunu gördük. Bunun etkili olması için tartışma ve görüşler karşısında savunmada kalmamak ve başka konularla ilgili olarak birlikteliği dışlayan bir şey olarak görmemek gereklidir. Başlangıçta birlik muğlak ve gevşek olmak zorundadır. Ancak siyasi birliğin temelini oluşturmak sürecinde bu tür ittifakların yerine getirebileceği hayati bir işlev de, si-

yasi tartişma ve eğitim için, ulusal düzeyde böylesine eksik olan tartişma ortamını tam olarak sağlanmaktadır. Pratik mücadelede karşılaşılan sorun ve farklılıklarla ilgili bu siyasi tartişma ve sosyalist kültür temeli (yeniden) kurulmadıkça, ulusal siyasi koordinasyon çamura saplanmaktan kurtulamaz.

Bu yerel sosyalist ittifakların birleşme ve gelişme temposu, aralarındaki diyalektik ve ulusal bir sosyalist örgütün ortaya çıkışı, geleceğe yönelik denilerek şimdilik bir kenara bırakılamaz. Örneğin, İtalya ve İspanya'daki devrimci bir yükseliş, insanların birleşik sosyalist ilerleyiş ile ilgili ufuklarını, yerel veya bölgesel düzeyin çok ötelerine doğru hızla genişletebilir.

Devrimci Gruplar

Bütün bunlar biraz harap bir görüntü değil mi? Herkesi devrimci grup/partilerden birine katılmaya teşvik etmek ve bu örgütün kendini eylem içinde kanıtlayarak, farklı projesinden biraz önce sözettiğimiz eylemcileri eninde sonunda saflarına katacağını ummak daha basit, net ve mutlak olarak daha etkin olmaz mıydı? Bu tür zm engelleyen sorun devletin sınıfsal doğasının teorisi olarak 'Leninizm' değildir. Ne de, bunu izleyen, baskıcı devlet mekanizmasını yok etmek ve yeni bir demokratik siyasi iktidar biçimi oluşturmak gerekliliği bağlamındaki önermelerdir. Ne de, böyle bir dönüşüm için gerekli olan örgütsel koşuldur -işçi sınıfı ve ezilen diğer söz konusu grupların hareketlerini temel alan bir devrimci kitle rgt- sorun olan. Sorun daha çok, varolan birçok devrimci grubun bu tür bir devrimci kitle rgt kurmayı isterken izledikleri yoldur. Başlıca sorunlardan biri bir sosyalist

kitle örgütünün gerekliliğine olan inançları ile kendilerinin bu tür bir örgütün ilk (infant) aşaması (SİP) veya çekirdeği (UMG) oldukları şeklindeki çıkarsama arasında kurdukları bağlantıda yatmaktadır. Bu nedenle, bir gün olacaklarına inandıkları merkezi liderliğin belli başlı temel özelliklerini ve karakteristiklerini benimsemektedirler. Yetişkinler gibi giydirilen Elizabeth dönemi çocukları gibi, sonuç en kötüsünden, saçma, kibirli, çok şişirilmiş ve sıkıştırıcı! Belki Marks'ın, devrimciler (komünistler) ile işçi sınıfı hareketinin geri kalanları arasındaki ilişkiye ilişkin temel ilkelelerini uygulamak, sorunun daha ciddi ele alınmasını mümkün kılar:

Komünist Manifesto'da belirtildiği gibi:

(Komünistler), proletarya hareketini biçimlendirecek ve bir kalıba sokacak kendi sekte ilkelerini, ileri sürmezler (...) Komünistler, bir yandan, pratikte her ülkenin işçi sınıfı partilerinin en ileri ve kararlı bölümü bütün ötekileri ileriye iten bölümüdür; bir yandan da, teorik olarak, proletarya yığını üstünde, proletarya hareketinin yürüyüş çizgisini, koşullarını ve en sonunda ulaşacağı genel sonuçları, anlama üstünlüğüne sahiptirler.

Britanya'daki başlıca devrimci gruplar, sadece kendilerinin (ve yakın çevrelerindeki) Marks'ın ifade biçimiyle, komünistler olduğunu varsaymak yanlışını yapmak eğilimindedirler. Aslında -özel ve önemli katkılarına rağmen- kitle örgütlerindeki işçilere ve diğer ezilen gruplara siyasi öncülük edenlerin küçük bir bölümüdürler sadece 'Komünistler'in kitlesini oluşturanlar, farklı proje ve mücadelelerini biraz önce betimlemiş olduğum sosyalist eylemcilerdir. Kimileri

başka işçi partilerinde kimileri hiçbirinde, fakat daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, yine de sosyalisttirler. Böylece 'öncü gruplar' soyut olarak kendilerini sınıf yerine koymanın tehlikelerine karşı uyanık olmalarına rağmen, sınıfın her zaman farklı bir şekilde beliren öncülüğünün yerine koymak eğiliminde oldular.

Bu eleştiri en çok Sosyalist İşçi Partisi'ni doğrudan hedef almaktadır. Çok daha küçük, fakat yine de etkili bir örgüt olan Uluslararası Marksist Grup bu tür bir iddiaya sahip değildir. Kendini sadece, birleşik cepheler, diğer örgütlerle kopma ve birleşmelerden oluşan çok uzun bir süreç içinde biçimlenecek gelecekteki bir partinin çekirdeği olarak algılıyordu. Bu durum solu birleştirmeyi amaçlayan projelerin (örneğin Socialist Challenge'in UMG içinde olmayan birçok sosyalistin üzerinde anlaşılabileceği temel bir program çerçevesinde ortaya çıkışı ve 'Sosyalist Birlik' kanalıyla İşçi Partisi'ne seçim düzeyinde birleşik bir alternatif oluşturmak gibi benzer bir düşünceyle ilk ortaya çıkışı gibi) üzerinde daha fazla önemle durmalarına yol açtı.

Ne var ki, somut bir program oluşturulmasındaki yaklaşımları, bu projeleri, ilişkide bulundukları kişiler ve destekçilerden oluşan kendi 'periferi'lerini belli belirsiz genişletmekten daha yararlı hale getirmekteki becerilerini azaltmaktadır. Modelleri, doğru bir biçimde, sosyalist bir toplumun yaratılmasının irrasyonel bir patlama veya binlerce koordine olmayan kararın önceden hesaplanmamış etkisine değil, her şeyden evvel, bilinçli bir siyasi sürece bağlı olduğu inancına dayanmaktadır. Bu nedenle siyaset bağlamında bilimsel bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Buraya kadar gayet iyi. Ne

var ki böyle bir bilimsel yaklaşım konusundaki modelleri, bilimsel gelişim konusunda fazlaca tekçi (monistic) bir görüşü temel almaktadır. Çünkü yaptıkları, hepimizin yaptığı gibi kendi inançları için mücadele etmekten ibaret değildir; aynı zamanda kendi içsel demokratik tartışma ve karar alma süreçlerinin, bilimsel sosyalist bir siyasetin hazırlanacağı süreç olduğunu savunmaktadırlar. Şüphesiz, bunu yaparken, üyelerinin geniş mücadeleler ve kampanyalar içinde yer aldıkça bir şeyler öğrendiklerini varsaymaktadırlar. Fakat sentez süreci UMG içinde sürüp gitmektedir. Böyle bir anlayış, diğer tüm bilimsel düşüncelerin gelişim biçimine, yani az çok yapılaşmış bir tartışma, çekişme ortamı ve çeşitli fakat koordine deneyimlerden oluşan bir süreç içinde gerçekleşmek şekline ters düşer. Kuşkusuz bir pratik siyaset biliminin gelişimi, diğer bilimlerden, uygulamasının yapay deneyler değil, insanların mücadelelerini içermesi şeklinde bir farklılık gösterir. Fakat bu, sosyalistlerin daha geniş katılımıyla gerçekleşecek eşgüdümlü bir tartışma ve eylemin sağlayacağı olanakların yerini, tek bir siyasi eğilimin teorik/siyasi tartışma sürecinin ve pratiğinin almasını, bir biçimde daha da eziyetli hale getirir. Demokratik merkeziyetçilik kavramının, zamandan bağımsız bir tek örgütsel yorumu olduğu görüşünden kaynaklanır görünmektedir. İronik bir biçimde, bu kavramın gerçek, siyasi önemine işaret eden de, Dördüncü Enternasyonal'in (ki UMG Britanya seksiyonunu oluşturur) önde gelen teorisyenlerden Ernest Mandel'dir.

Demokratik merkeziyetçiliğin özü gerçekten örgütsel değil, politik, hattâ sosyo-politiktir. İşçilerin ('ve diğer ezilen insanlar' diye de eklememiz gerekir -HW) dolaysız doğrudan deneyimleri her zaman kıs-

mi ve tek yanlıdır. İdealize edilenlerin tersine, gerçek işçiler bir fabrikada, sanayinin bir dalında, bir şehirde aktiftirler. Bu nedenle doğrudan deneyimlerinden çıkardıkları dersler her zaman kısımdır. İşçi sınıfının kendiliğinden eylemliliği son derece çeşitlilik gösterse de, her zaman parçalanmıştır ve bunun için de her zaman parçalı bir bilince yol açar. Demokratik merkezizetiçiliğın en vazgeçilmez işlevi, bir bütün olarak işçi sınıfının deneyimini merkezileştirerek eylemde birleşmek, bundan gereken dersi çıkarmak ve devlet iktidarı için sürdürdüğü savaşta proleter cepheleeri birleştirecek bir strateji örgütlemektir. (Revolutionary Marxism Today, New Left Books, London, 1979, s. 222).

Böyle bir süreçle hiçbir tekil örgütsel biçim kastedilmemektedir. Ne de, UMG'un düşüncelerine inanmakla yeterli bir programın ancak UMG veya Dördüncü Enternasyonal içindeki demokratik tartışma süreçleri içinde gelişebileceği çıkarsamasını mantıksal olarak bağdaştırma çabalarını haklı gösteren bir şey vardır burda. Bilimsel sosyalist bir siyaset için en elverişli koşulları sağlayacak örgüt biçimleri farklı olacaktır. Örneğın, sosyalist eylemcilerin büyük çoğunluğunun diyelim ki, ağırlıkla önceki bir kitle partisindeki bir hizip yerine (Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi içindeki bir hizipten gelen bolşevikler özelinde olduğu gibi) farklı siyasi gelenek ve deneyimlerden oluşan bir çeşitlilikten geldikleri bir sürecin gerektirdiği biçimler, genellikle böylesi (bolşevik örneğindeki gibi - Ç.N.) ortak siyasi deneyim ve tartışmaların ürettiği türden siyasi hemojenliğin söz konusu olduğu zaman gerekenlerden çok farklı olmak eğilimindedirler.

O zaman, bilimsel gelişmenin tüm biçimleri gibi, siyasal eğilimlerin çoğulculuğu ve sosyalist ilham, düş

ve kavrama gücü kaynaklarının çeşitliliğinin ölçüsü değişecektir. Hakim bir sosyalist değişim teorisi, artık açıklayamadığı veya çözümleyemediği ekonomik ve sosyal sorunlar karşısında çökmesi ve o ana kadar hakim görüşle sürdürülen tartışma boyunca hiçbir alternatifin olgunlaşmaması halinde, boşluğun doldurulmasına yönelik girişimlerin son derece çeşitli olması olasıdır. Özellikle, nesnel sorunların acil ve bunlara karşılık olarak gelişen kitlesel eylemde periodik bir dalgalanma olduğu durumlarda bu geçerlidir. Sonuç olarak bu, sol reformizmin gerilemesiyle beraber, bizim daha önce betimlediğimiz durumdur. Çeşitli yönelimleri barındıran bu dağınıklıktan artık yeni çözümler, daha geniş anlaşma, ve daha büyük güç çıkabilir. Fakat ancak farklı doğrultulardaki gelenekler ve hareketler arasında keskin, ilkeli bir tartışmanın gerçekleşmesini ve aynı zamanda da günün temel sorunları çerçevesindeki eylemlerde birlik sağlanmasını temin edecek yeni bir örgütlenme biçimi yaratırsak...

Devrimci grupların, İtalya'da bazılarının yaptığı gibi, farklılaşmamış (ayrışmamış) bir kitle hareketi şeklinde hayali bir görüşle kendilerini feshetmeleri gerektiğini savunmuyoruz. Esas olarak farklı parçalardan (gruplardan) oluşacak her sosyalist kitle örgütünde şu veya bu ölçüde kendi ulusal örgütlerine sahip değişik siyasi eğilimler her zaman olacaktır. Başka birçok şeyin yanı sıra, bu eğilimler bir anlamda geçmişin devrimci geleneğinin taşıyıcılarıdır; daha geniş bir sosyalist militan tabakası olmayan dönemlerde bu eğilimleri canlı tutmuşlardır. Bu devrimci grupların çağdaş sorunlara uyguladıkları geleneklerden ders çıkarmak, birlikte tartışmak ve bunları geliştirmek, sosyalist bir örgütün birlikte dokunacağı süreç için hayati bir öneme sahiptir.

Bugün için böylesi bir kitle örgütünün komponentleri, Marks'ın sözünü ettiği ve ana hatlarını belirlediği gelişme çizgisine ilişkin net bir anlayışa ve siyasi birleşmeye ulaşmaktan çok uzaktır. Devrimci gruplar bu zayıflığı aşmakta önemli hızlandırıcılar **olabilirler**; en azından bugüne yönelik dersler ve geçmişteki gelişme çizgisi üzerinde durup düşündüler. Fakat görüşleri kaçınılmaz olarak sınırlıdır. Modern kapitalist dünyada gerçekleştirilecek bir sosyalist devrim stratejisi ve programının sadece çıplak iskeletini geliştirebilmişlerdir. Son on yıl içinde tartışma gruplarından ortaya çıkan küçük örgütler olarak, cinsel politika, çağdaş ideoloji kurumları ve burjuva kültürü; üretimdeki devlet müdahalesinin devrimci boyutlara varan genişlemesi; ekonomik çöküşün kapsamı ve biçimi; teknolojinin yeni biçimleri ve işçilerin yaşam ve çalışma koşulları üzerindeki ezici etkisi, vb., bu on yıl içinde, yeni ve karmaşık biçimlerde sivrilen sorunların birçoğu ile ilgili olarak siyasetleri özellikle 'ileri' değildir.

Bunun bir nedeni de, Britanya'daki devrimcilerin kendilerini duyurabilecek önemli olanaklar elde edebilecekleri son dönemle -1940'lar- binlerce militanın yeniden sosyalist alternatifler aramaya başladığı 1968'den bu yana süren dönem arasındaki temel ayrılıktır. Bu olurken devrimci örgütler hem örgütsel güç hem de çözümlemelerinin zenginliği ve genişliği bağlamında, bütünlüklü bir siyasi önderlik sağlayacak durumda değildiler. Sonuç **birçok** sosyalist teşebbüs ve çözümleme, önderlik ve siyasi gelişme merkezi oldu.

Grupların bunun tümüyle farkına varma ve bu birçok sosyalist eylemlilik odağına karşı daha az iddialı bir siyasi konum benimsemekteki isteksizlikleri,

bu teşebbüsleri daha koordine bir siyasi harekete doğru etkilemek ve hızlandırmaktaki kapasitelerini azaltmıştır. Bu aynı zamanda birlikte çalışma kapasitelerini de azaltmıştır.

Bu gruplar, kendi görüşlerince, propaganda/tartışma grubu olmaktan gelişimini tamamlamış demokratik merkezîyetçi bir parti veya bu tür bir partinin embriyosu olmak için gereken hamleyi bir kez gerçekleştirdiklerine inandıklarında, kendileri hakkındaki koca koca kavramlar ile, siyasi hayatın yerel mekanlardaki ve çeşitli hareket ve mücadelelerdeki yere basan gerçekliği arasındaki çelişki, birçok üye veya muhtemel üye için kabul edilemez olacaktır. Kadın hareketinin iyice içindeyken ve UMG'nin üyesi bulunduğum sırada bunu son derece keskin bir biçimde algıladığımı hatırlıyorum. Birincisi bizler UMG içinde, gerçekten yapabilmışız ve vazifemizmiş gibi, harekete bütünsel bir siyasi yönlendirme sağlamak için kendi 'müdahalemizi' hazırlamaya alışmıştık. Kısa zamanda bunu sürdürmek çok saçma bir hale geldi, sadece 'geri elemanlar'dan oluşan bir kitleyi ikna etmeye çalışan siyasi olarak yalıtılmış, bir öncü olduğumuz için değil, aynı zamanda diğer her türlü sosyalist feminist benzer yollara ilişkin daha iyi fikirler ve teşebbüsler geliştirmiş olduğu için. Oldukça komik olan iddialarımız hareket içinde aktif olan çoğumuz tarafından giderek terkedildi. UMG'un temsil ettiği siyasi gelenek ve çözümlemelerin sağladığı faydadan ve diğer hareketler içinde yer alan sosyalistlerle sağladığı ilişkilerden yararlanmaya devam ettik. Fakat bizim için bu, daha kapsamlı iddialarımız olmaksızın, bir veya iki sorun üzerinde çalışmamız için bir temel oldu. Böylece büyük olasılıkla çok daha değerli bir katkıda bulun-

duk ve diğer sosyalistler ve feministlerle birlikte çok daha iyi çalıştık. Fakat ne kadın hareketinin devrimci önderliğiymişiz gibi davranıyor, ne de buna özeniyorduk. Sadece birçok önderlik ve inisiyatif kaynağından biri, ya da birinin parçası olduk. Ne de katı demokratik merkezîyetçi normlara göre hareket ediyorduk. Kimi zaman UMG'yi ulusal bir teşebbüs geliştirmeye, örneğin Working Women's Charter'a destek olmak gibi, ikna etmek bir yardım sağlıyordu. Kimi zaman hareket içinde kendi fikirlerimiz doğrultusunda çaba harcıyor bunları sınıyor ve UMG'ye feed-back ediyorduk. Kendimizi UMG'un disiplini ile bağlanmış hissetmiyorduk; herhangi bir sorun özelinde, eğer düşüncelerini daha yakın bulursak başka bir siyasi eğilimle de çalışabileceğimizi düşünüyorduk. UMG'a duyduğumuz sorumluluk, ortak düşünceler paylaşılan ve birlikte toplu projeler gerçekleştirilen insanlara duyulan yoldaşlık sorumluluğuydu. Bir başka deyişle UMG kendi sınırlarını birçok sosyalist gruplaşmadan biri olarak -ve her zaman da böyle olabilecek- gördüğü süreç onun bir üyesi olmak bir güç kaynağıydı. Fakat kendini ve Dördüncü Enternasyonal'i çok daha fazla bir şey, beraberindeki tüm iddialarla birlikte bir embriyo parti olarak abartıp, şişirdiğindeyse bir sorun halini aldı.

Kendi önemlerini böyle abartmaları, sadece devrimci grupların daha geniş hareketlere ve mücadelelere yapabileceği gerçek katkı açısından değil, aynı zamanda da, tekil sorunlarla ilgili kampanyaların ötesinde de birlikte çalışmayı reddetmekle kaçırılan olanaklar açısından da bir sorun haline gelmişti. Her grup kendinin çekirdek parti olduğunu düşündüğü için birbirleriyle ilişkilerinin tamamı tümüyle ikiyüzlü ve

güvensizlikle dolu oluyordu. Üyelerin çoğunluğu kendilerini birleşik bir çalışmanın bir kampanyaya kazandırdığı güce büyük olasılıkla içten şekilde adanmışlardır. Diğer yandan, önderliğin bir bölümü, muhtelif grupların 'en iyi unsurlarını' devşirmekle daha çok ilgiliydi. Bu da sonuçta, yerel düzeyde güvensizlik ve rekabet yaratıyor ve bu, devrimci solun barındırdığı gerçek siyasi gücü önemli ölçüde zayıflatarak sürüp gidiyordu. Örneğin devrimci solun başlıca iki gazetesini ele alalım: **Socialist Worker** ve **Socialist Challenge**. Her biri kendi yönlerinde son derece iyi olabilirler. Sosyalizm, işçilerin denetimi, kadın özgürlüğü (son zamanlarda) için temel durumları tartışma ve ırkçılığa karşı tutarlı ve güçlü bir saldırı geliştiren popüler bir sosyalist gazete olarak **Socialist Worker**. Sadece kendi üyelerinin içinde yer aldığı mücadele ve kampanyalardan söz etmek şeklinde bir eğilim taşımak ve zaman zaman son derece zayıf çözümlemeler yapmak (ki bu ulaşılabilir ve okunabilir olmanın zorunlu bedeli değildir) gibi zaafı vardır. Oysa çok daha geniş bir haber ve yorum kaynağından daha çok yararlanabilir. Diğer yandan, **Socialist Challenge** bazı gerçekten çok iyi çözümlemeler ve zaman zaman da, özellikle ırkçılık ve uluslararası mücadelelerle ilgili bazı iyi popüler gazetecilik örnekleri içerir. Yine de iki sandalyenin arasında oturur. Bir yandan UMG militanlarına, grev yerleri, fabrika çıkışları, cumartesi-leri alışveriş merkezlerinde satabilecekleri **Socialist Worker** ayarında bir gazete sağlamanın baskısı altındadır. Ancak diğer yandan da, değişik örgütlerdeki sosyalist eylemciler için bir tartışma ve çözümleme biçimi amaçlamaktadır. Eğer gazeteleri denetleyen iki grup kendi parti iddialarını bir yana bırakacak ve her ikisinin de temel olarak aynı siyasi hareket içindeki

eğilimler olduğunu görecektir. kaynaklar hem etkin bir popüler sosyalist gazete ve hem de sol için bir tartışma ve tahlil gazetesi üretmek üzere -Big Flame ve varolan herhangi bir çizgiye bağlı olmayan devrimciler gibi başkalarınıninkiler de katılarak- birleştirilebilir. Herhangi bir gruba bağlı olmayan böyle gazeteler, ve sayısız bölgelerde üretilen, bağımsız sosyalist ve oldukça radikal gazetelerle kurulacak çok daha iyi ilişkilerde de yarar görecektir.

Kadın Hareketinin İlgisi

İşçi Partisi, yerel sosyalist ittifaklar, ulusal sosyalist yayınlara bu ilgi ilk bakışta feminizmden çok uzak gibi görülebilir. Fakat kadınlar, sosyalist hareketin başarısına ulaşmasında güçlü bir kazanılmış hakka sahiptir. Ve birkaç yıl süren örgütlemenin ardından eğer gerçekten demokratik ve eşitlikçi bir toplum yaratacağsak, yapılması gereken ajitasyon ve tüm daha yaygın örgütlenmelerle ilgili söyleyecek şeylerimiz olduğunu hissettik.

Feministlerin ve sosyalist feministlerin örgütlemeyi başardıkları hareket belki de yasalar ve sanayi düzeyinde birçok etkin değişiklik sağlayamamıştır. Fakat gerek evde çalışanlar gerekse ücretli, gerek beyaz yakalılar sendikalarındaki gerekse el işçileri sendikalarındaki binlerce kadının gücünü ve güvenliğini arttırmıştır. Politikanın kendileri için değil, politikacılar için olduğunu düşünen milyonlarca insandan birçoğunu politik eylemliliğin içine çekmiştir. Bir başka deyişle, kadın hareketi, tüm farklı yolları tüm değişik siyasi eğilimleri ile kadınlara, hayatımızın biçimlendiği kararlar üzerinde denetime sahip olmak üze-

re savaşmak için kendimizi örgütlemekte gereken gücü sağlamaya yardım etmiştir. Ve bu kesinlikle, sosyalist örgütün tüm ezilen ve sömürülen insanlar için merkezi olarak en çok ilgili olması gereken şeydir.

Bazıları, kadın hareketinin yöneldiği şeylerin çok özgül ve sınırlı olduğunu, örneğin, devletle mücadeleye ancak marjinal biçimlerde ve bazı imtiyazların bağışlanabilir ve bağışlanacak olduğu sorunlar çerçevesinde yöneldiğini söyleyebilirler. Oysa, bunun tam tersine bir sosyalist örgütün çok daha temel ve zor bir görevi vardır. Bu görüşten çıkan sonuç ise, kadın hareketinin örgütsel biçimlerinin kendi özgül görevleri için uygun olabileceği fakat sosyalizm için örgütlenmenin gereklerinin çok daha başka şeyler olduğudur. Bu nedenle de feminizmden çok fazla bir şey öğrenilemez. Kabaca ele alırsak bu zıtlığın barındırdığı bazı gerçekler vardır. Bir sosyalist örgütün bugün kadın hareketinin karşısına çıkmayan birçok sorun ve konuyu ele alması gerekecektir. Biz kadın hareketi örgütlenmesinin, solun üzerinde temellenmesi gereken eksiksiz bir model olduğunu ileri sürmüyoruz. Fakat kadın hareketi hiçbir sosyalistin gözardı etmemesi gereken mutlak bir hayati öneme sahip gelişmeler kaydetmiş veya en azından bunu başlatmıştır. Geniş bir alanda, **kendi kendini aşağı görme** (self- subordination) birçok baskı ve sömürü biçimini destekleyen, ikinci sınıf bir rolü kabullenme olgusu ile etkin bir biçimde mücadele etmiştir. Bu devlete karşı cephe almak olmayabilir -üstelik kadın hareketi bunu birçok kereler yapmıştır- fakat erkeklerin, işsizlerin, zencilerin, eşcinsellerin ve sosyalistlerin harekete geçirmek istedikleri tüm diğer grupların kafalarında varolan böyle bir kendi-kendini-aşağı- görme yadsınmadıkça, varolan devlete

karşı demokratik bir sosyalist alternatifle cephe almak için çok fazla şans olmayacaktır.

Bu nedenle kadın hareketinin bunları gerçekleştirmek için izlediği yolların konuyla çok daha fazla ilgisi vardır. Kadın hareketinden bir şeyler öğrenmek söz konusu olduğunda önemli olan şey örgütlenmele-
rimizin arkasında yatan değerlerdir. Özel örgütsel biçimler sadece yerine getirmekle yükümlü oldukları özgül amaçlarla ilgilidir. Bizim örgütlenme biçimlerimizin altında yatan değerler, yerel denetim ve özerkliğe; geniş koordine yapılar içinde küçük gruplara; yerel merkezlere, sosyal ve kültürel etkinliklere; teori ile pratiği bağdaştırmaya; başkalarının kendilerini yetersiz ve işin dışında hissetmesine yol açan işleyiş ve önderlik biçimlerini önlemeye strateji ve taktiklerle ilgili bazı gerçek deneyimlerden kaynaklanan ve dinlemeye, tartışmaya değer değişik görüşleri dikkate almaya önem veren, dayanan değerlerdir. Shelia ve Lynee bu örgütlenme biçimlerini ayrıntılı olarak anlatmakta ve daha geleneksel olanlarla arasındaki ayrılığa dikkati çekmektedirler.

Bu değerler, ulusal ve bölgesel yapıların koordinasyonun, teorik tartışmanın ve üzerinde anlaşılan bir talepler programı çerçevesinde kendi kendini idare eden ulusal eylemin yer aldığı bir temel yaratmıştır. Birçok insiyatif ve önderlik odağına sahip bir hareketin ve birçok değişik siyasi eğilimin varlığı ile birliği bağdaştıran bir hareketin yaratılmasına yol açmışlardır. Böyle bir birlik kendi halinden memnun bir hoşgörünün ürünü değildir. Sürtüşme ve güvensizlik dönemlerinin ardından, hareket değişik siyasi görüşlerin birbirinden farklı katkılarının üzerine kurulmuştur. Örneğin, hareket, sendikaları etkilemek, sendika kon-

seylerinin kadın alt grupları kurmasını sağlamak, sendika kollarının hareketin talepleri için aktif olarak kampanyalar düzenlemesini sağlamaktaki becerisinin çoğunu UMG ve KP içindeki veya yakınındaki kadınlardan edinmiştir. Son zamanlarda Women's Voice'un (Kadınların Sesi) birçok alandaki kampanyalarımızın çoğunda daha saldırgan, daha dışa dönük bir yaklaşımın benimsenmesinde güçlü bir etki olmuştur.

Bir hareket kurmanın bu yolları kadınlara özgü bir şey değildir. Kadın hareketinin vazgeçilmez bir parçası olmuşlardır çünkü, siyasi örgütlenmenin kişisel deneyimi, ister dışlayıcı ister kapsayıcı; isterse, kişinin bir şeyleri değiştirmekteki gücüne olan güvenini pekiştirici, isterse de kendini güçsüz hissetmesine yol açıcı olsun, kadınların aktifleşip aktifleşmemesinde hayati bir öneme sahiptir. Üzerinde çok az denetiminiz olduğunu hissettiğiniz uzak ulusal yapılar, hiçbir şeye yarayacağına benzemeyen formel işleyişler, tereddütler barındıran uzlaşmazlıkları ve soruları bastıran katı doğru çizgi anlayışları, pratiğe ışık tutmayan teorik tartışmalar, birbiriyle çok az bağlantılı soyutlamalara dayanan dayanışma -bunların hiçbirisi kadınları, pasifliklerinden kurtulmaya kendi ve kendilerini aşağı görmelerini yadsımaya götüremezdi. Ve büyük olasılıkla bu, aynı zamanda birçok işçi sınıfı erkeği için de geçerlidir.

Kadın hareketinden çıkarılacak birçok ders var. Bunlar, sosyalistler olarak yapılar kurmakta, toplantılar düzenlemekte, birbirimizle tartışmakta, taktikler planlamakta, yeni insanları sosyalist etkinliğe çekecek ve geçmişte olduğundan daha etkin bir biçimde katılmalarını sağlayacak biçimde kararlar almakta bize yardımcı olacaklardır. Kadın hareketinden çıkarılacak

derslerin üreteceği bir başka değişim ise insanların sosyalist bir doğrultuda geliştirecekleri inisiyatiflere daha fazla itibar gösterilmesi olacaktır. Bu bölümde, bugün, parçalardan daha koordine bir sosyalist hareket yaratma aşamasında böyle bir ders çıkarmanın ne kadar önemli olduğunu göstermeye çalıştım. Bu gelişme alanlarına karşı bizi hassas yapan kadın hareketinin deneyimi olmuştur. Sonuç olarak, kadın hareketi bize, en önemli olarak, bir yandan tartışıp, birbirimizin siyasi farklılıklarına saygı gösterirken, ve çoğunlukla değişik görüşler benimseyip, tekil harekete zarar vermeden herkesin kendi yoluna gitmesini onaylarken, bir hareket olarak günün temel pratik sorunları çerçevesinde birleşmeyi öğretti. Eğer sol bunu başarır, -en azından yerel bir düzeyde- insanlara 'kötü ve daha kötü' arasında yapılacak bir seçimden daha fazla şeyler olduğunu; biçimlendirilmesine kendilerinin de katkıda bulunacakları gerçek alternatiflerin olabileceğini göstermekte uzun bir yolu katetmiş olacağız.

Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik

Bu kitabın yazarları, Sheila Rowbotham, Lynne Segal, Hilary Wainwright İngiltere’de çeşitli sol politik örgütlenmeler içinde bulunmuş ve çalışmış kişiler. Daha sonra “feminist” bir platformda bir araya gelmişler. “Feminizm”, birçok ayrı görüşler içeren bir genel hareket; onun da içinde çeşitli gruplar, fraksiyonlar var. Rowbotham ve arkadaşlarının özelliği, genel olarak sosyalist mücadeleyi dışlamayan bir feminizm anlayışına sahip olmaları. Feminizmi temel almakla birlikte, ortodoks merkezî örgüt anlayışına karşı, çeşitli demokratik hareketleri bir platform üzerinde bir araya getiren yeni ve değişik bir örgütlenme tarzı önerisi getiriyorlar. Kitap İngiltere’de yayımlandığı zaman birçok tepkiye yol açmıştı. Yirminci yüzyılın son çeyreğinin kendine özgü sol strateji önerilerine bir örnek olarak bu çalışmayı sizlere sunuyoruz.